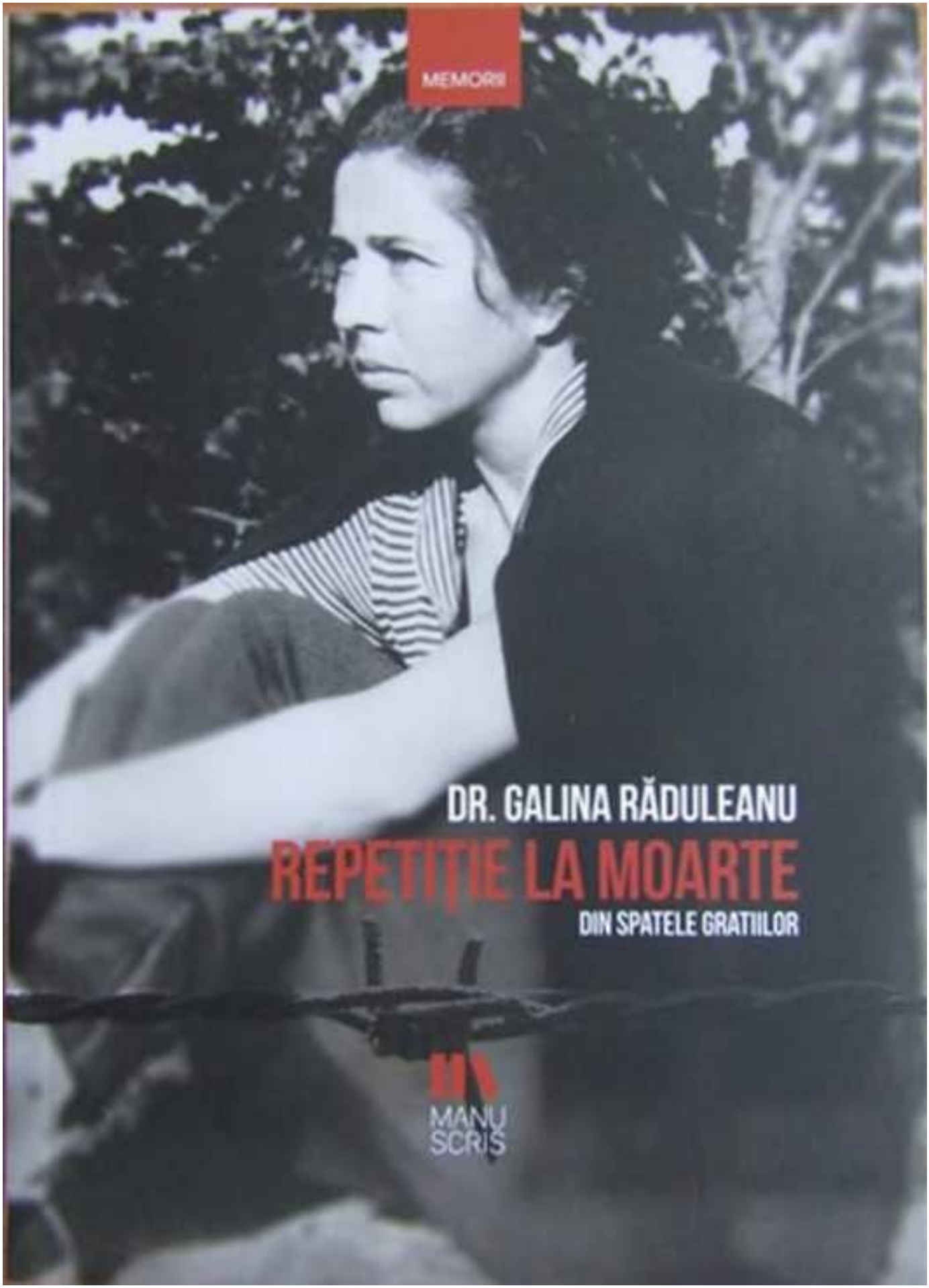
MEMORII
DR. GALINA RĂDULEANU
REPETIȚIE LA MOARTE
DIN SPATELE GRATIILOR
MANU SCRIS

Galina Răduleanu se naşte pe 9 martie 1933 la Bălţi, în Basarabia, în familia preotului Boris Răduleanu. în urma ocupării Basarabiei, familia sa este nevoită să se mute în ţară. Aici Galina Răduleanu îşi continuă studiile, însă instaurarea comunismului în România face ca parcursul acesteia în şcoală să fie unul anevoios. Pârâtă de o colegă de clasă din liceu, Galina este trasă la răspundere pentru deţinerea unui jurnal în care îşi nota păreri considerate „duşmănoase" la adresa regimului. Este eliminată definitiv din liceu la 17 ani. Reuşeşte însă să reia şi să finalizeze studiile liceale în Lugoj şi apoi absolvă cursurile Facultăţii de Medicina din Cluj. Este arestată pe 23 septembrie 1960 din Poiana Mărului, unde profesa ca medic şi dusă la Braşov, apoi la Uranus. Avea 24 de ani. Tatăl său, Boris Răduleanu, era deja arestat din martie 1960. în urma procesului a fost condamnată la 7 ani de închisoare. în acelaşi proces sunt condamnaţi şi tatăl, fratele şi verişoara Calinei. Trece prin închisorile Jilava, Oradea, Arad. Este eliberată în 1964 şi în prezent profesează ca medic psihiatru în Bucureşti.

Coperta:
Asign

Ilustraţii:
Andrei Mănescu

Sursă ilustraţii:
Fortul 13 – Jilava
Fostul penitenciar Râmnicu Sărat

Redactor:
Doina Jela

Studiu introductiv şi note:
Alina Urs

DTP:
Valentin Dan

© Manuscris, 2017

Manuscris
Str. Negru Vodă 30
Piteşti, Argeş, România 0774 651 257 edituramanuscris.ro

DR. GALINA RĂDULEANU

REPETIŢIE LA MOARTE

... din spatele gratiilor

STUDIU INTRODUCTIV

MANU III
SCRIS EDITURA

Piteşti / 2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României RĂDULEANU, GALINA
Repetiţie la moarte... din spatele gratiilor /
dr. Galina Răduleanu; cu un studiu introd. de Alina Urs.
-Piteşti: Manuscris,2017
ISBN 978-606-94284-0-5
I. Urs, Alina (pref.)

821.135.1-94

STUDIU INTRODUCTIV

Fata „Călătorului” sau despre viaţa Galinei Răduleanu[5]

„închisoarea a fost o experienţă de viaţă pe care nu o regret“[6], îi spunea în toamna anului 1964 Galina Răduleanu unui coleg, după o vizită făcută copiilor bolnavi pe care îi îngrijeau împreună la spitalul din Păclişa. Povestindu-şi fără mari menajamente viaţa, nu bănuia cu cine stă de vorbă: cel pe care îl credea a fi un simplu coleg medic, era, în acelaşi timp, „Matei Tudor“, informator de cursă lungă al Securităţii[7]. „Matei“ de la Păclişa avea să fie doar unul dintr-un lung şir de cunoştinţe, colegi, vecini şi prieteni apropiaţi care, pe parcursul a douăzeci şi şase de ani,

5 „Călătorul“ – numele de cod dat de Securitate uneia dintre acţiunile de urmărire informativă care l-au vizat pe preotul Boris Răduleanu, tatăl Galinei Răduleanu. Vezi Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii – ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210331, f. 11.

6 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, voi. 1, f. 4.

7 *Ibidem,* f. 25.

au furnizat sute de pagini de note informative poliţiei politice[8], fără ca Galina să-i bănuiască o clipă. Intenţiile celor din jur treceau cu desăvârşire neobservate de tânăra femeie, care după eliberarea din închisoare avea „în cap doar meseria şi călătoriile“[9]. în ciuda supravegherii permanente şi cu mijloace variate, Galina Răduleanu îşi amintea, în vara lui 2016, că, pe tot parcursul perioadei comuniste, „habar n-aveam că sunt urmărită“[10]. Stupefacţia trăită de ea după consultarea arhivelor Securităţii, a fost dublată de lipsa de reacţie a celor care, cu câţiva ani înainte, întocmiseră detaliate dări de seamă cu privire la părerile, activităţile şi preocupările sale. Din partea foştilor informatori n-a venit nici o explicaţie, nici un regret; unii erau morţi de mult, iar cei care trăiau au refuzat cu obstinaţie să-şi discute trecutul şi să mai vorbească cu ea[11].

Cum s-a scris „Repetiţie la moarte... din spatele gratiilor”

Cartea de faţă datează din perioada în care Galina Răduleanu, eliberată de abia câteva luni, rememora, nu fără melancolie, anii petrecuţi în detenţie. Pe lângă

8 Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 211313, voi. l-4, *passim;* Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, Bucureşti.

9Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, Bucureşti.

10 *Ibidem.*

11[7] *Ibidem.*

discuţiile ce se iscau la muncă, uneori din senin, alteori provocate de „prietenii“ informatori, ea începuse şi să scrie despre viaţa din închisoare. Tatăl ei, preotul Boris Răduleanu, care făcuse la rându-i detenţie politică, îi spusese că, dacă nu va scrie, va uita[12]. Singură în cameră, în timpul care se scurgea între gărzile pe care le avea la spitalul de neuro- psihiatrie din Păclişa, lucra la însemnările sale, fără să ştie nimeni. „Binevoitorii“ din jurul ei nu au prins de veste, căci nu avem nici un indiciu care să arate că Securitatea ar fi aflat vreodată de manuscris. După doi ani, teancul de foi scrise cu stiloul a luat calea străinătăţii, în poşeta unei franţuzoaice[13]. Femeia în cauză era căsătorită cu Leonid Mămăligă[14] şi tocmai făcuse o vizită în România. Aici a întâlnit-o pe cumnata ei, Xenia Mămăligă[15] (în volumul de faţă

12 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, Bucureşti.

13 *Ibidem.*

14 Leonid Mămăligă (cu pseudonimul literar L. M. Arcade), figură proeminentă a exilului românesc în Franţa, fratele Xeniei Mămăligă. S-a născut în 1921 la Vaslui, a studiat dreptul şi filosofia la Bucureşti, iar în 1946 a plecat la Paris unde şi-a dat doctoratul în Drept. A organizat sau participat la numeroase cenacluri literare, iar în 1966 a publicat *Poveste cu ţigani.* A murit la Paris în 2001. Vezi http://www.alternativaonline.ca/LMArcade.html (29.08.2016).

15 Xenia Mămăligă, prietenă apropiată a familiei Răduleanu şi în relaţii de rudenie cu aceştia, s-a născut în 1922 la Lugoj şi a urmat Facultatea de Chimie Industrială, profesând ca inginer chimist. A fost arestată la 31 august 1960 şi condamnată la 10 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Uranus, Jilava, Arad şi Oradea, fiind eliberată la 28.07.1964. Urmărită în mod asiduu de Securitate după eliberare, dosarele de urmărire informativă pe numele X.M. totalizează aproximativ 1000 de file. în prezent este călugăriţă la Mănăstirea Diaconeşti, judeţul Bacău. După 1990 s-a implicat în publicarea predicilor şi lucrărilor teologice ale preotului Boris Răduleanu şi a 9

„Nina“), care fusese închisă împreună cu Galina, cele două fiind foarte bune prietene. Cu această ocazie, Xenia a profitat de vizita rudei sale şi a rugat-o să transporte memoriile Galinei peste graniţă. Din 1966 până în 1990, manuscrisul a stat pe raft, în biblioteca familiei Mămăligă din Franţa. După Revoluţie, Galina Răduleanu şi-a recuperat „dosarul cu foi“, însă între ea şi amintirile de tinereţe stătea acum o viaţă întreagă: „când o văd, o văd ca făcută de altcineva“. Au trecut iarăşi mai mulţi ani în care foile au stat neatinse, de această dată în chiar biblioteca Galinei Răduleanu din Bucureşti. Inevitabil, „într-o bună zi, m-am apucat să le recitesc“, însă recitirea echivala cu retrăirea[12], iar manuscrisul ascundea câteva concluzii dureroase. După patruzeci de ani de la eliberare, cu naivitatea tinereţii demult spulberată, unele colege din detenţie i-au apărut într-o lumină cu totul diferită de cum le văzuse prima dată: devenise deodată limpede că nu bunătatea le determinase să se arate blânde şi amabile faţă de Galina, ci poveţele anchetatorilor ei, care urmăreau să o inducă în eroare. Astfel că textului iniţial i-au fost aduse mici modificări de către autoare, menite să lămurească cititorul asupra păienjenişului de capcane confecţionat de Securitate în centrele de interogatorii sau în penitenciare. Volumul a avut, deci, şansa remarcabilă de a avea anumite fragmente reinterpretate şi descifrate de către însăşi protagonista

poeziilor părintelui Ilie Imbrescu. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, voi. l-2, dosar nr. 161569 voi. l-2 şi dosar nr. 161515 voi. l-2; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina

Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

[12] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februa-
10 rie 2016, Bucureşti.

lui. Cu toate adăugirile autoarei, memoriile şi-au păstrat ingenuitatea aproape neverosimilă a tinereţii: „eram de o naivitate care friza prostia!“[16]. Un idealism inflexibil şi exclusivist, flancat de o umbră de egoism specific vârstei (pe care autoarea însăşi îl recunoaşte, în retrospectivă), zugrăvesc o lume a închisorilor politice cât se poate de pământeană: conflicte de tot soiul, dezbateri pe teme culturale sau gospodăreşti, prietenii solide, închipuite sau de-a dreptul fabricate, tertipuri de zi cu zi şi probleme de sănătate covârşitoare.

Memoriile Galinei Răduleanu nu sunt lipsite de o candoare pe alocuri exasperantă pentru cititorul care şi-ar dori ca fiecare „episod“ să se termine cu bine. Dar tocmai această naivitate desăvârşită a personajului principal dă măsura grozăviilor din spatele proceselor politice ale României comuniste.

Titlul cărţii provine dintr-un veritabil laitmotiv al volumului, trăirile de ordin spiritual încercate de Galina Răduleanu pe parcursul anilor de închisoare fiind cele care au dat sensul deplin al experienţei carcerale. „Acolo am avut o senzaţie de moarte a unei părţi a existenţei mele; cum se spune în creştinism, în momentul morţii îţi revezi toată viaţa. în închisoare am revăzut existenţa mea, destul de puţină, dar suficientă cât să îmi dea remuşcări şi păreri de rău. De asta am şi spus că era un fel de repetiţie, căci credeam că aşa va fi – şi aşa va fi! – în momentul morţii“, a explicat ea. în paginile de final ale capitolului „Eliberarea“, Galina era rezervată cu privire la viitor: ştia de pe atunci că

16 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, Bucureşti.

sentimentul de „regăsire a eului interior şi a lui Dumnezeu“ nu va fi lesne de păstrat în libertate[17].

Viaţa înainte de închisoare: două refugii, o exmatriculare şi un vis împlinit

Până când Galina a împlinit şapte ani, în familia Rădu- leanu s-a vorbit numai ruseşte. Trăiau în Basarabia şi cu toţii fuseseră educaţi şi pe deplin obişnuiţi cu limba rusă. Dar abia ce a terminat clasa I, că „peste noapte“, Basarabia a fost cedată Uniunii Sovietice[18], iar preotul Răduleanu a început demersuri disperate pentru a se putea refugia cu toţii în România. Mezinul familiei, Mihai, avea atunci abia trei ani. Fugind cu ceea ce aveau pe ei, „chinuiţi, băgaţi în nişte vagoane de marfă“, erau în pericol să ajungă în Siberia: tatăl a fost acuzat de spionaj pentru NKVD, un neadevăr care se putea dovedi mortal dacă nu izbuteau să convingă autorităţile române[19]. Micuţa Galina a fost, şi ea, terorizată la momentul trecerii graniţei, dar din alte motive. Doamna Răduleanu ascunsese câteva bijuterii moştenite de la bunica ei în capul păpuşii fetiţei, iar copilul ştia că ţine în braţe ceva foarte important, ce

17 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

18 La 28 iunie 1940, în urma ultimatumului emis de Uniunea Sovietică, România a cedat acesteia Basarabia, Ţinutul Herţa şi Bucovina de Nord.

19 Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210331, f. 29.

Interviu cu
12 Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, Bucureşti.

trebuie păzit cu orice chip. în final, nimeni nu a controlat-o, păpuşa a rămas neatinsă şi cei patru au ajuns cu bine la Craiova.

Din acel moment, mama Galinei nu a vrut să mai audă niciodată în casă limba rusă.

Dar Boris nu putea sta deoparte: „tata era un luptător, împotriva ateismului, împotriva răului“[20]. în 1941, după ce trupele române au trecut Prutul, familia Răduleanu s-a întors şi a luat totul de la capăt. La puţin timp după aceea, el fost trimis pe front ca preot militar la Cotul Donului, fiind în pericol să cadă prizonier. Când s-a rupt frontul, în vara anului 1944, Galina şi Mihai erau rămaşi singuri acasă, iar vecinii se întrebau dacă să îi pună într-o căruţă ca să îi salveze de tăvălugul trupelor sovietice. în ultima clipă, părinţii au sosit de la Bucureşti, şi-au luat copiii şi, profitând de statutul de militar al lui Boris, s-au urcat într-unul dintre trenurile care mergeau spre România. Pentru a doua şi ultima oară, Basarabia a fost lăsată în urmă.

Galina a terminat patru clase de liceu la Lugoj, unde familia Răduleanu avea nişte prieteni, iar din 1948 s-au mutat în Bucureşti, tatăl ei fiind numit preot la o parohie din Chitila. în adolescenţă, cei doi fraţi, Mihai şi Galina, aveau deja preocupări cu totul diferite. în vreme ce Mihai, viitor fizician, îşi petrecea vremea „cu şuruburile“, Galina era cuprinsă de interesul pentru literatură. îşi cumpărase chiar şi o lanternă pe care o folosea pentru cititul clandestin, noaptea, sub plapumă, fără ştirea părinţilor.

încă de mică, eleva Galina a avut un comportament „duşmănos“ faţă de regimul comunist. Pe când învăţa la Liceul Gheorghe Lazăr din capitală, fusese foarte aproape de a fi închisă pentru... un jurnal. Educată de tatăl ei să

20 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 22 februarie 2016, Bucureşti.

scrie despre ceea ce se întâmplă în jur, ţinea în timpul orelor un caiet pe care îşi nota felurite păreri, inclusiv asupra unor teme politice. O prietenă de la şcoală, secretară UTM, sesizând ocazia de a se remarca, a adus la cunoştinţa direcţiunii preocupările extra-curriculare ale colegei ei, prezentând şi dovada: caietul cu pricina, pe care i-l furase. „Norocul“ a fost, cum îşi aminteşte Galina Răduleanu, că s-a decis exmatricularea ei, dar nu şi anunţarea Securităţii, în martie 1950, directoarea şi inspectoarea şcolară erau încă „pe stil vechi“.

La momentul eliminării din liceu, Galina era în clasa a 10-a... şi nu mai avea nici o speranţă. Căzuse „într-o depresie teribilă“[18]. Visa să fie medic, învăţase la unul dintre cele mai bune licee din ţară, iar acum singura uşă pe care o mai găsea deschisă era la o tipografie, unde s-a şi angajat ca magazioneră. Acolo s-a împrietenit cu muncitorii, care, şi ei, erau formaţi pe un calapod al lumii de altă dată. însă fetei care vroia nici mai mult nici mai puţin decât „să salveze lumea“ nu-i era de ajuns. Când totul părea pierdut, iar „comunismul părea veşnic“, cineva i-a dat tatălui ei ideea să declare că au rătăcit certificatul de absolvire a opt clase primit de la Lugoj. Zis şi făcut! în anul următor, Galina a dat din nou examenele pentru trei clase de liceu şi admiterea la Facultatea de Medicină din Cluj, unde a reuşit. După un an greu, în care ziua de muncă începuse la ora cinci dimineaţa, a venit şi decontul: s-a îmbolnăvit de TBC. Dar, în final, a răzbit, iar viaţa de cămin din Cluj a fost tot ceea ce îşi dorise: teatru, cărţi, spectacole, audiţii muzicale.

[16] Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 22 februa-14 rie 2016, Bucureşti.

După terminarea facultăţii, în 1958, a urmat un stagiu de un an la Braşov, iar apoi, din 1959, munca de medic de ţară la Poiana Mărului[21]. Acolo începe şi povestea acestei cărţi. „Era un sat unde se mâncau alune, cartofi copţi şi mere“. Galina Răduleanu a fost primul medic stabilit acolo, într-o „perioadă de pionierat“. Pe cât de frumos era peisajul, pe atât de primitive au fost condiţiile de viaţă, localitatea rămânând deseori fără telefon şi curent electric. Comunitatea număra 4000 de suflete, oameni „frumoşi, foarte puri, foarte credincioşi“, care duceau o existenţă cu desăvârşire patriarhală: „64 de kilometri pătraţi, pe înălţimi, era muntele şi casa“. Un singur conflict a avut doctoriţa Răduleanu cu sătenii: localnicii refuzau vaccinarea copiilor, neînţelegând de ce trebuie făcută „injecţie“ unui copil sănătos. Abia după lungi dezbateri şi chiar o ameninţare cu amendarea, s-au lăsat convinşi. Câteva luni mai târziu, i-au mulţumit, spunându-i că, iată, copiii „au început să se îngraşe“, pesemne că ştiuse ea ceva.

După un an în Piatra Craiului, pe 16 noiembrie 1960, a venit Securitatea.

„Problema legionară”

în fişele matricole penale, tată şi fiică, Boris şi Galina

21 Localitate din proximitatea masivului muntos Piatra Craiului, judeţul Braşov.

Răduleanu, figurează ca „legionari“[22]. Acuzaţia a fost

22 Vezi fişele matricole penale din AANP, disponibile online la http:// biblioteca-represiunii.ro/ (mai departe AANP).

folosită, în spiritul epocii, pentru a obţine o condamnare mai mare, acţionând ca factor agravant. Pentru Boris Rădu- leanu, în spatele acestei etichete a existat un motiv plauzibil: s-ar părea că în 1940, prietenul său, preotul Ilie Imbrescu[23], legionar, l-ar fi trecut pe o listă de membri, deşi el nu avea nicio intenţie de a face politică, pentru a-l salva de suspiciunile de spionaj în favoarea sovieticilor[24].

în cazul Galinei Răduleanu, dosarul de anchetă din anii ’60 face referire la legionarismul care ar fi fost ascuns „sub masca“ religiei. Abia documentele târzii ale Securităţii admit că „din punct de vedere politic, Galina Răduleanu nu a făcut parte din organizaţia legionară“[25]. Fără să fi fost, deci, vreodată legionară, ea a fost plasată în timpul detenţiei, în virtutea apartenenţei politice de pe fişă, în compania unor persoane care făcuseră parte din această organizaţie. Femeile i-au câştigat simpatia[26],

23 Ilie Imbrescu (1909-1949), preot, arestat în 26/27 martie 1948, pentru apartenenţa la un grup de rezistenţă anti-comunistă şi pentru afilierea la Mişcarea Legionară. A fost condamnat la 10 ani pentru „crimă de complot în scop de răzvrătire“ şi la 15 ani de muncă silnică pentru „crimă de organizare şi participare la formaţiuni politice de tip fascist“. Vezi Adrian Nicolae Petcu, Gheorghe Vasilescu, „Părintele Ilie Imbrescu, un promotor al României creştine“, disponibil online la http://www.fericiticeiprigoniti.net/ilie-imbrescu/1105-parintele-ilie- imbrescu-un-promotor-al-romaniei-crestine (1.08.2016).

24 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februarie 2016, Bucureşti.

25 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, voi. 1, f. 133 bis.

[24] *Ibidem,f.* 262.

aşa cum reiese şi din volumul de faţă. într-o bună măsură, comportamentul acestora, normele etice pe care le respectau, viaţa religioasă intensă la care luau parte şi anti-comunismul specific au fost asociate

de tânăra Galina Răduleanu cu Mişcarea Legionară[27] în ansamblul său. Informaţiile despre Mişcare şi, mai ales, despre violenţele comise de legionari în perioada Statului Naţional Legionar şi a rebeliunii legionare, i-au parvenit din aceleaşi surse, implicit subiective. Merită menţionat că într-o încercare neasumată de a se delimita de episoade extrem de violente din istoria Mişcării, deţinutele legionare negau cu vehemenţă responsabilitatea legionarilor pentru crimele comise, vina fiind dată pe infiltrarea comuniştilor în rândurile lor, aşa cum se va vedea şi în carte. Astăzi însă, există dovezi, indiscutabile asupra vinovăţiei unora dintre membrii Mişcării Legionare, care reies din documente deja publicate[28].

Menţinerea în această ediţie a cărţii a unor fragmente care ar putea fi interpretate drept cvasi-disculpatoare la adresa Mişcării Legionare (dar cu adnotările de rigoare) urmăreşte să ilustreze o situaţie des întâlnită în memorialistica detenţiei. în acest sens, trebuie luat în calcul faptul că, în cazul Mişcării Legionare, deşi prezent în constructul ideologic al organizaţiei, recursul la violenţă nu a fost nici acceptat, nici asumat şi cu atât mai puţin practicat de toţi membrii sau simpatizanţii săi şi, deci,

27 Mişcarea Legionară – organizaţie politică de extremă dreapta.

28 Vezi Comisia Internaţională pentru Studierea Holocaustului în România, *Raport final,* Polirom, Iaşi, 2008. Pentru o istorie a Mişcării Legionare după 1944, care explică şi contextul istoric în care astfel de afirmaţii erau frecvente, a se vedea Ilarion Ţiu, *Istoria Mişcării Legionare 1944-1968,* Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2012.

nici de toţi cei care erau închişi pentru „legionarism“. Varianta acestora asupra evenimentelor era, de cele mai multe ori, cosmetizată suficient cât să lase în umbră violenţele comise; dar nu poate

fi exclus nici faptul că unele persoane credeau în versiuni alternative asupra evenimentelor, care să disculpe Mişcarea.

> Tânăra Galina Răduleanu nu împărtăşea, aşa cum reiese cu limpezime din memoriile de faţă, nici unul dintre crezurile distructive şi violente ale Legiunii. în virtutea educaţiei primite, însă, găsea un teren comun în anti-comunismul vehement, în creştinismul şi morala strictă propovăduite de legionari.

Edificator pentru discuţia de faţă este capitolul în care Aneta Vasilache (maica Nicodema) înfruntă administraţia penitenciarului, apărând Mişcarea Legionară în timpul şedinţelor de „reeducare“ de la Oradea. Din carte transpare o admiraţie nedisimulată a Galinei faţă de femeia de lângă ea. Privit prin lentilele prezentului, fragmentul poate părea, pentru unii cititori, inexplicabil. Momentul are însă o altă conotaţie pentru Galina Răduleanu, care a asistat, pe viu, la confruntare, şi care până atunci nu ar fi bănuit-o niciodată pe maica Nicodema ca fiind capabilă de un asemenea gest. La vremea aceea, nu se ştia că urmează decretele de graţiere, iar atitudinea călugăriţei ar fi putut să-i prelungească acesteia detenţia. Autoarea îşi explică astfel atitudinea: „Indiferent, indiferent cine şi ce concepţie îmbracă, dacă el e gata să se sacrifice pentru ea – dar nu să sacrifice pe alţii – dacă eşti gata să te sacrifici pentru o idee, chiar ideea comunistă, eu zic bravo! Ai capacitatea de jertfă! […] Dacă omul respectiv a făcut un lucru omenesc, eu îl admir! Ca şi comuniştii. Comuniştii au fost nişte bestii, dar printre ei au fost oameni care au salvat oameni! Eu nu

fac apologia Mişcării Legionare! Dar dacă a fost un om cumsecade? Nu trebuie să stigmatizăm un om pentru ceea ce a fost. Ce a 18 făcut în calitate de legionar? învinuieşte-l pentru faptele lui,

nu pentru ale celorlalţi“. Consultând memorialistica perioadei, este lesne de observat că Galina Răduleanu nu a fost singura care a împărtăşit acest punct de vedere. Tocmai de aceea, credem că menţionarea şi explicarea acestor episoade în volum are un rol educativ net superior eliminării lor şi, implicit, cenzurării manuscrisului original.

Cât despre fratele Galinei, Mihai, care avea cinci ani în perioada Statului Naţional Legionar şi, pe deasupra, era şi membru al Uniunii Tineretului Muncitoresc, acuzaţia de „discuţii duşmănoase“ a fost considerată suficientă. Legionarismul unui copil de grădiniţă era mai greu de argumentat.

Un proces în familie

Totul a început de la nişte poezii ascunse într-un fotoliu. Fuseseră scrise de preotul Ilie Imbrescu, prieten vechi al tatălui Galinei, care a fost închis la Jilava şi Aiud, unde a şi murit în 1949. Făcuse peritonită, iar aprobarea pentru transferul la spital a sosit prea târziu. Ca o reminiscenţă de comportament burghez, hainele sale au fost trimise soţiei, iar ea şi-a dat seama că în guler stă ascuns ceva. A descoperit poeziile, scrise pe o foiţă subţire de hârtie, şi a hotărât să le dea lui Boris Răduleanu. Galina era pe atunci minoră, însă îşi aminteşte că tatăl ei le-a dat spre multiplicare Xeniei Mămăligă, iar cele patru copii au ajuns la părintele Dumitru Stăniloae şi la alţi prieteni comuni, care au fost şi ei arestaţi. Securitatea nu găsise însă originalele. Când şi ea a fost arestată, Xenia a declarat imediat că le-a dat

foc. La fel ca în cazul Galinei însă, anchetatorii

s-au decis să lucreze la starea psihică a arestatului: ştiind că Xenia este credincioasă, au plasat în camera ei o cunoscută călugăriţă. Planul a reuşit. Xenia a avut încredere deplină în colega ei şi după fiecare interogatoriu i „se spovedea în totalitate“, sfătuindu-se cu ea. într-un sfârşit, i-a mărturisit că poeziile nu au ars, ci sunt ascunse în braţul unui fotoliu din casa ei. Cu primul prilej, maica stareţă a relatat totul ofiţerului anchetator. S-a organizat o percheziţie şi poeziile au fost găsite şi au devenit un element de acuzare la dosar. Dar epopeea nu avea să se sfârşească aici. După ’90, Xenia Mămăligă, devenită între timp călugăriţă, le-a regăsit în dosarele de la CNSAS, le-a copiat şi s-a îngrijit de publicarea lor: „Ca să vezi cum lucrează Cel de Sus. Cum răul pe care ţi-l face cineva este întors spre bine: dacă poeziile rămâneau în fotoliu, cum toată mobila a fost dată, nu le mai găseai. […] Maica, indirect, a salvat poeziile. Deşi ea a vrut să se salveze pe ea.“[29]

în timpul interogatoriilor, Xenia a încercat să o apere pe Galina, spunând că aceasta nu a văzut poeziile niciodată[30], însă fără succes. Boris, Galina şi Mihai Răduleanu au fost cu toţii arestaţi. Transcrierea unui proces verbal de interogatoriu al Xeniei Mămăligă din octombrie 1960 arată presiunile Securităţii din timpul anchetei: în vreme ce aparent Xenia răspunde afirmativ la întrebarea

29 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti. Deşi cunoaşte identitatea călugăriţei care a dat informaţii, Galina Răduleanu nu doreşte să îi facă public numele.

[28] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, voi. 1, f. 27.

privind participarea Galinei la discuţii legionare, ea insistă să se consemneze că nu au existat discuţii duşmănoase la adresa

regimului între cele două[31]. Edificatoare este şi ancheta lui Boris Răduleanu, care după ce spune în mod repetat ca nu a desfăşurat niciodată activitate legionară, este presat, în final, să admită că ar fi făcut asta[32].

Neputând fi acuzaţi de o implicare substanţială, Galina şi fratele ei au fost condamnaţi pentru uneltire, pe baza acuzaţiei de „discuţii duşmănoase“[33].

Lumea închisorilor politice de femei

Memoriile de închisoare ale Galinei Răduleanu conduc cititorul de-a lungul unei călătorii prin toate fazele experienţei unui deţinut politic: arestarea, interogatoriile, procesul, condamnarea şi apoi, închisoare după închisoare până în ziua eliberării. Cel neiniţiat în istoria represiunii regimului comunist în România ar putea rămâne uimit în faţa diversităţii faptelor care au trimis femei de toate vârstele şi din toate păturile sociale în detenţie. Ba poate chiar s-ar întreba dacă nu cumva „personajele“ cărţii Galinei Răduleanu îşi cosmetizau trecutul, potrivit unui obicei deseori întâlnit la secţia de drept comun. în definitiv, ce pericol pentru securitatea statului puteau provoca nişte „spiritişti“? De ce să fie condamnate călugăriţe sau martori ai lui Iehova?

într-un stat totalitar însă, chiar şi o ghicitoare poate avea un mesaj potenţial periculos: ea îşi poate încuraja

31 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161569, voi. 1, ff. 169-171.

32 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553 voi. 1, f. 85.

33 ACNSAS, Fond Reţea, dosar nr. 178203, f. 1.

clienţii

să creadă că regimul e... „pe ducă“ şi că, prin urmare, nu merită să adere la politicile duse de acesta[34]. în România, cei dispuşi să creadă în astfel de iluzii nu erau puţini, căci comuniştii erau departe de a fi populari. Partidul Comunist din România avusese în jur de 1000 de membri în perioada interbelică, iar la sfârşitul celui de-al doilea război mondial societatea românească era departe de a fi un mediu propice pentru propagarea ideologiei comuniste. Intrarea României în sfera de influenţă sovietică s-a făcut în urma unui calcul strategic al Moscovei. După cum i-ar fi spus Stalin lui Gheorghi Dimitrov, unul dintre liderii comunişti bulgari, războiul care tocmai se încheia nu era ca cele dinainte: de această dată, oricine ocupa un teritoriu, oricât de departe îi ajungea armata, impunea populaţiei din zonele respective propriul sistem politic şi social; iar Armata Roşie ajunsese până la Berlin. în România, încă de la 23 august 1944, când Regele Mihai a decis întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, sovieticii au început infiltrarea instituţiilor statului cu persoane favorabile URSS şi persecutarea celor care se arătaseră ostili noului aranjament de putere. Odată cu falsificarea alegerilor din 1946, alianţa electorală controlată de comunişti a preluat puterea, ceea ce i-a deschis

34 Vezi Constantin Vasilescu, *A statistical view onwomen in communist prisons,* studiu prezentat în cadrul conferinţei „Femei în comunism. Destine colective şi individuale“, 3 martie 2016, Bucureşti.

drumul spre înlăturarea monarhiei şi instaurarea republicii, la 30 decembrie 1947. Iar din acel moment, persecutarea celor care se opuneau noului regim a devenit sistematică, având deopotrivă şi rolul de a teroriza populaţia prin puterea exemplului. în plus, reformele economice şi sociale

înfăptuite de comunişti, precum colectivizarea, naţionalizarea şi centralizarea economiei au stârnit opoziţie, ceea ce a dus la noi şi noi valuri de represiune[35].

Documentele indică un minim de 76.000 de persoane arestate în toată ţara, pe motive „politice“ din cele mai diverse[36]. După arestare, urma ancheta, care putea dura de la câteva zile la câţiva ani, iar apoi, în funcţie de faptele comise, fie (1) judecata, condamnarea şi trimiterea la o închisoare sau colonie de muncă, fie (2) internarea administrativă şi repartizarea la o colonie de muncă sau la închisoare. Internarea administrativă echivala cu privarea de libertate, dar nu în urma unei sentinţe judecătoreşti, ci în urma unei decizii luate de Ministerul de Interne la propunerea organului local de Securitate, care nu putea fi contestată pe căi legale şi care se dădea pe o perioadă de 6, 12, 24, 36 de luni cu posibilitate de prelungire. Dacă persoana care îşi sfârşea de executat condamnarea era considerată a fi un „element îndărătnic“, putea primi, în plus, o condamnare administrativă. Eliberarea unui deţinut politic putea surveni fie în urma unui decret de graţiere, fie la termen, fie cu întârziere (din cauza incompetenţei birocratice sau în mod intenţionat)[37]. Dar opreliştile

35 Vezi Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final,* Bucureşti, 2006, accesibil online la *https://www. wilsoncenter.org/sites/default/files/RAPORT %20FINAL_ %20CADCR.pdf.*

36 Vezi fişele matricole penale din AANP, disponibile online la http:// biblioteca-represiunii.ro/.

37 Vezi cazul Măriei Dorothea Ersek, eliberată cu trei zile întârziere din cauza unor greşeli birocratice comise de personalul

impuse asupra libertăţii de mişcare a persoanei nu se terminau în mod

de la Penitenciarul Miercurea Ciuc. ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P091429, ff. 29-34.

necesar odată cu ieşirea din penitenciar. Mai departe, dacă deţinutul era considerat „element duşmănos“, atunci putea fi trimis în domiciliu obligatoriu sau i se puteau aplica anumite restricţii domiciliare (refuzându-i-se eliberarea unui buletin pentru anumite localităţi)[38].

Cât despre femei, fără a putea, nici în acest caz, avansa o cifră exactă, numărul deţinutelor politice se situează, potrivit fişelor matricole penale din Arhiva ANP în jurul a 3700 de persoane[39], la care se mai adaugă probabil şi alte câteva sute, care nu figurează momentan în statistici. Acestea erau închise în penitenciare mixte sau dedicate femeilor, în funcţie de situaţie.

în Bucureşti, de pildă, se găseau centre de anchetă ale Securităţii la Rahova, Uranus, Malmaison şi la Ministerul de Interne[40]. în apropiere se găsea şi închisoarea Jilava – Fortul 13, care, fiind de tranzit, a găzduit un număr mare de deţinute politice, aflate în drumul spre alte închisori sau aduse acolo pentru anchete suplimentare. în capitală era localizat şi

38 Vezi Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final,* Bucureşti, 2006, ff. 157-396, accesibil online la https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/RAPORT%20 FINAL_%20CADCR.pdf.rn

39 Constantin Vasilescu, *op.cit.*

40 Vezi Andrei Muraru (coord.), Clara Mareş, Dumitru Lăcătuşu, Cristina Roman, Marius Stan, Constantin Petre, Sorin Cucerai, *Dicţionarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967),* Editura Polirom,

Văcăreştiul, care era utilizat atât ca închisoare de tranzit, cât şi ca spital pentru deţinuţii politici sau de drept comun. Reţeaua carceralã din ţarã cuprindea, ca închisori de femei, Mislea, Miercurea Ciuc, Arad,

> Oradea, Dumbrăveni, dar pe lângă acestea erau utilizate alte penitenciare din diverse localităţi (ex: Timişoara, Cluj, Iaşi, Suceava, Galaţi, Craiova, Târgu-Mureş, Piteşti etc.), precum şi colonii şi unităţi de muncă. Traseul Galinei Răduleanu este ilustrativ: arestată la Braşov, este ţinută la Uranus pentru anchetă, apoi trimisă la Jilava, Arad şi Oradea. „Ratează" regimul dur de la Miercurea Ciuc, aşa cum îşi aduce aminte mai târziu, cu o undă de regret aproape adolescentin pentru lumea închisorilor, pe care a prins-o abia la final.

Motivele pentru care erau închise deţinutele politice variau între acţiuni anti-comuniste şi fapte care aparţineau cu precădere de sfera vieţii personale a individului, dar care prin natura lor interferau cu obiectivele regimului. Unele femei s-au implicat în mod direct în sprijinirea sau participarea la acţiuni ale unor grupuri de rezistenţă anticomunistă, în redactarea şi împărţirea de manifeste, spionaj, acte de opunere la colectivizare, au deţinut funcţii de conducere în anumite partide politice anti-comuniste, au criticat conducerea de partid sau au colaborat cu naziştii în timpul războiului. Altele s-au făcut vinovate de omisiune de denunţ, de apartenenţă la organizaţii religioase interzise (greco-catolici, Martorii lui Iehova, diverse „secte"), au găzduit sau au dat ajutor fugarilor, au încercat să treacă frontiera ilegal etc. Din punct de vedere al situaţiei juridice, majoritatea acuzaţiilor aveau acoperire în Codul Penal, iar, în caz contrar, se utiliza internarea administrativă pomenită mai sus. Mulţi

deţinuţi, inclusiv femei, au fost încadraţi la articolul 209 – „crimă de uneltire“, ceea ce, în practică, putea însemna aproape orice, în funcţie de situaţie şi de imaginaţia ofiţerului anchetator.

Instantanee din detenţia feminină

După arestare, violenţa, terorizarea, şantajarea şi umilirile aplicate celor avuţi în vizor atingeau cote paroxistice.

Mărturia Ecaterinei Juriari[41], care a evitat să vorbească despre experienţa din detenţie până în primăvara anului 2016, este edificatoare. Ea a fost arestată şi condamnată alături de cele trei surori ale sale, dintre care pe Ghega[42] a cunoscut-o şi

41 Ecaterina Juriari s-a născut la 15.05.1929 în Lupa-Rece, Basarabia. A absolvit Facultatea de Chimie, profesând mai apoi în domeniu. A fost arestată la 5.09.1953 şi condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „înaltă trădare“ („ştiind de Golea Ion că se află la sora sa în casă şi că este spion nu l-a denunţat autorităţilor“). A fost închisă la Jilava, Văcăreşti, Spitalul nr. 9 Bucureşti. A fost eliberată la 13.08.1957. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Alături de ea, au mai fost închise şi surorile ei, Marina (Ghega), Alexandra şi Sofia, alături de alţi membri ai familiei sau cunoscuţi. Interviu cu Ecaterina Juriari realizat de Alina Urs, martie 2016, Bucureşti.

42 Marina Chiriţescu s-a născut la 26.09.1924 în Chişinău, Basarabia. Dintr-o familie de moşieri, Marina Chiriţescu a absolvit medicina şi a fost o susţinătoare a Mişcării Legionare. A fost arestată la 5.09.1953 şi condamnată la 25 ani m.s. pentru „favorizare la crimă de înaltă trădare“ („A găzduit şi a alimentat pe Golea Ion ştiind de el că este paraşutat de aviaţia americană pentru spionaj“). A fost închisă la Jilava, Văcăreşti, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Aiud. A fost eliberată la 22.06.1964 prin

Galina Răduleanu în detenţie. în ancheta de la Uranus, din toamna anului 1953, a fost bătută crunt: „Mă anchetau în chip şi fel, prin toate metodele. Ultima metodă, chiar prostească, n-am înţeles ce a fost. M-au agăţat pe un băţ, unul mă învârtea pe băţ şi altul mă bătea“. A fost atât de

decret de graţiere. Alături de ea au fost închişi şi alţi membri ai familiei, inclusiv cele trei surori: Ecaterina, Alexandra şi Sofia. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. A se vedea şi nota biografică referitoare la Ecaterina Juriari.

rău, încât „cucoanele puse în celulă ca să mă tragă de limbă s-au speriat când m-au văzut“. Ecaterina Juriari a refuzat să colaboreze cu ancheta. în toată perioada interogatoriilor a fost „obsedată“ de gândul că ar putea face rău cuiva prin declaraţiile sale. în plus, fiind sora mai mică, familia o protejase, aşa că ea ştia prea puţine legate de activitatea anti-comunistă a rudelor. Efectele violenţelor din anchetă s-au văzut după proces, când Ecaterina a suferit o cădere nervoasă din care nu şi-a mai putut reveni timp de ani de zile. Internată la Văcăreşti, nu s-a mişcat din pat şi nu a vorbit cu nimeni un an şi jumătate, fiind îngrijită zilnic de o colegă deţinută, Aristina Pop Săileanu. Licenţiată în Chimie, dar fiindu-i în continuare greu să vorbească, o vreme după eliberare a lucrat într-un colectiv de surdo-muţi. Abia mai târziu şi-a revenit complet şi s-a putut angaja în domeniul ei de pregătire[43].

Momente greu de imaginat au apărut şi în urma umilinţelor la care erau supuse femeile. Tudora Cristea[44]

43 Interviu cu Ecaterina Juriari realizat de Alina Urs, martie 2016, Bucureşti. Vezi şi Aristina Pop Săileanu, *Să trăiască partizanii până vin americanii,* Editura Fundaţia Academia Civică, 2008, fragment disponibil online la http://atelier.liternet.ro/articol/5869/Aristina-Pop-Saileanu/ Satraiasca-partizanii-pana-vin-americanii-Povestiri-din-munti-din-inchisoare-şi-din-libertate.html (31.09.2016).

44 Tudora Cristea s-a născut la 7.10.1933 în Purani, Teleorman şi a fost de profesie tehnician geolog. La arestare, în 15.07.1958, era căsătorită şi avea un copil. A fost condamnată la 10 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Constanţa, Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 14.01.1963. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

mărturisea că în timpul interogatoriilor i se refuzaseră orice produse sanitare, iar în timpul menstruaţie! era lăsată să sângereze şi pe scaunul de anchetă: „Mi se umpleau pantofii

de sânge, făceam numai urme pe acolo [...] Şi rochiţa mea se usca de sânge, era vară“[45].

Se recurgea şi la şantaj în cazul celor care nu puteau fi determinate să colaboreze cu nici un chip. într-un scenariu tipic, în camerele de interogatoriu se întâmpla să se audă voci ale celor apropiaţi, care fie aparent, fie în mod real erau arestaţi şi bătuţi pentru ca anchetata „să recunoască“ ceea ce se aştepta de la ea[46].

Aşa cum i s-a întâmplat şi Galinei Răduleanu, în această etapă se făcea şi uz de documente false, inclusiv aşa zise declaraţii ale unor co-inculpaţi sau martori, pe care semnăturile erau plastografiate[47].

în instrumentarul Securităţii se regăseau şi „confruntările“: dacă declaraţiile a doi inculpaţi nu se potriveau, respectiv dacă unul dintre ei fusese determinat să accepte varianta oficială a poliţiei politice, atunci erau aduşi împreună, pentru descurajarea celui care refuza să îşi adapteze discursul.

în tot acest timp, reacţiile anchetatelor erau urmărite cu atenţie şi de informatoarele din celulă, care, sperând că îşi vor uşura propria soartă, descriau atent şi detaliat starea de spirit a celei

45 Interviu cu Cristea Tudora realizat de Alina Urs, 29 ianuarie 2016, Alexandria.

46 Vezi Lena Constante, *Evadarea tăcută,* Editura Humanitas, 2013, Bucureşti.

47 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 12 februa- 28 rie 2016, Bucureşti.

vizate. La fel ca Galina Răduleanu, nu toate deţinutele îşi dădeau seama de pericolul la care se expun împărtăşind colegelor detaliile interogatoriului şi planurile lor de a induce în eroare Securitatea. în 1958, Albu Susana era anchetată la Cluj pentru apartenenţa la

organizaţia religioasă interzisă Martorii lui Iehova. Femeia, în vârstă de 60 de ani, spera că va reuşi să îi protejeze pe cei apropiaţi din grup, pentru că la început părea că încă nu se cunoştea amploarea activităţii desfăşurate de ea. Dar, în acest timp, Ana D" colega ei, o întreba, în nenumărate rânduri, despre situaţia ei. Apoi dădea raportul Securităţii: „Am văzut că era tulburată, îi era frică de ce va declara"[48]. Ana D. mergea chiar mai departe: „Eu n-o cred, este destul de rafinată bătrâna"[49]. Cu aceste informaţii, anchetatorii puteau fi mereu cu un pas înainte, căci ştiau ce se petrece în mintea femeii arestate, care mărturisesc colegei că: „Sunt hotărâtă să nu spun tot, pentru că nu vreau să fie nimeni arestaţi [sic!] în urma declaraţiilor mele, pe mine mă pot condamna cum vor dori. Cred că voi primi şi bătaia, dar sunt pregătită să o suport, la ultima anchetă mi s-a promis"[50]. Nici după ce a văzut că lucrurile se complică, n-a putut-o bănui pe Ana. A crezut că altcineva, din libertate, a trădat. La proces, făcându-se uz de toate informaţiile date de Ana D., Albu Susana a fost condamnată la 16 ani de muncă silnică[51].

Viaţa de zi cu zi în detenţie varia de la un loc la altul, însă înfometarea, apa puţină, frigul din timpul iernii sau căldura excesivă pe timp de vară, imposibilitatea de a

48 ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. 1939, vol. 3, f. 48.
49 *Ibidem,* f. 56.
50 *Ibidem,* f. 50.
51 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 708993, f. 3.

respecta reguli de bază ale igienei, cvasi-absenţa asistenţei medicale erau o regulă a detenţiei politice. Acolo unde se şi lucra, atingerea normelor obligatorii era o corvoadă în

plus, pentru care multe femei bolnave şi înfometate munceau până la epuizare.

Mâncarea era, cu puţine excepţii, „nu vă spun...oribilă“, după cum îşi aminteau deţinutele, şi cu totul insuficientă. Eugenia Henţiu a mărturisit că timp de doi ani, în fiecare noapte s-a culcat flămândă. într-o zi, s-a speriat de ea însăşi, după ce s-a surprins pe sine jinduind la bucata de pâine a surorii ei: „M-am cutremurat când mi-am dat seama ce puteam să fac numa' pentru o fărâmă de pâine“[52]. La Jilava, masa era încă un prilej de umilire, căci arpacaşul era amestecat cu intestine, fălci sau copite rămase nespălate, „erau pline de murdării şi miroseau...de nu le puteai mânca“[53]. De obicei, doar cele care aveau voie să muncească în ateliere (de obicei femeile cu pedepse mai mici), aveau şansa la o alimentaţie rezonabilă.

Starea de mizerie era intensificată de plasarea în interiorul celulelor din unele penitenciare a unor „hârdaie mari în care trebuia să îţi faci necesităţile“, în faţa celorlalte femei, în multe locuri se băteau şi obloane în geamuri, astfel încât aerul să nu poată circula, ceea ce crea, mai ales vara, o atmosferă otrăvită. în anumite închisori, şoarecii erau de neoprit: „Dacă ziua lăsai o

52 Interviu cu Eugenia Henţiu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă,* voi. III, Polirom, Iaşi, 2009, f. 136.

53 Interviu cu Aurelia Cosma în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă,* voi. I, Editura Polirom, Iaşi, 2007, f. 257.

bucăţică de pâine lângă tine, aici ţi-o mâncau, în celulă! Noaptea treceau peste tine, peste gură... Era ceva ce nu se poate închipui!“[54].

54 Interviu cu Ion Elena Arnăuţoiu, în Cosmin Budeancă (coord.), *Expe-* 30 *rienţe carcerale în România comunistă,* voi. V, Polirom, Iaşi, 2011, f. 30.

Program de zi cu zi era epuizant pentru femeile deja sleite de puteri. Trezirea se făcea la ora cinci dimineaţa, iar stingerea se dădea la ora 22.00, ceea ce se traducea în fapt printr-o chinuire perfidă a deţinutelor. în timpul zilei, ele nu se puteau odihni decât dacă primeau o permisiune specială din partea conducerii penitenciarului. Structura programului zilnic era reglementată de aşa natură, încât femeile închise să nu poată face rabat în nici un fel de la activităţile prevăzute, în nici o situaţie, fie ea de boală, praznice religioase etc.

Respectarea ordinelor şi a regulamentului intern era urmărită în fiece clipă de gardienii şi gardiencele din penitenciare. Iar dacă vreunul dintre cei însărcinaţi cu paza ţinea să facă exces de zel, putea transforma cu uşurinţă viaţa deţinutelor într-un infern. Exemplele sunt nenumărate, atât în memorialistică, dar şi în documentele Securităţii care au înregistrat sancţiunile aplicate femeilor pe motive dintre cele mai puerile. Abaterile se notau la dosar, iar în unele cazuri influenţau decizia asupra trimiterii unei femei în domiciliu obligatoriu după eliberare.

Supravegherea nu se făcea doar din afara celulei, cu privirea vigilentă al gardianului care pătrundea prin vizetă. De multe ori, cele mai grave veşti despre abaterile disciplinare se aflau de la o sursă din interior, o deţinută care, dintr-un motiv sau altul, alegea să dea informaţii. Lipsurile teribile cu care se confruntau şi întreruperea oricărui contact cu exteriorul erau speculate în mod curent şi intenţionat de administraţia

închisorii. De multe ori, trimiterea unei cărţi poştale pentru primirea unui pachet era condiţionată de oferirea unor informaţii. Planul de recrutare chiar aşa şi era conceput: se ştia că o deţinută

şi-ar dori să scrie acasă, ar vrea să fie scoasă la muncă sau are nevoie de medicamente şi se acţiona în cunoştinţă de cauză, făcându-se promisiuni adaptate ţintei. în genere, acestea se îndeplineau, căci respectarea unor drepturi minimale pentru câteva deţinute nu presupunea nici un fel de efort suplimentar din partea conducerii penitenciarului. Din punct de vedere legal sau administrativ, scrierea unei cărţi poştale şi primirea unui pachet erau departe de a fi o măsură excepţională. Unele femei acceptau, altele refuzau; unele erau bănuite de colege, în vreme ce altele reuşeau să-şi mascheze activitatea. în anumite cazuri ofiţerul politic înscena semnele unei colaborări, pentru a scădea influenţa unor deţinute în cadrul grupului. Stabilirea unui climat de neîncredere în colectivul deţinutelor era unul dintre obiectivele administraţiilor de penitenciar[55].

> Dacă Galina Răduleanu prezintă viaţa la penitenciarul Oradea aşa cum a fost ea în ultimele luni de detenţie politică, situaţia nu fusese însă întotdeauna atât de lejeră, în anii ’50, tânăra soră socială Maria Dorothea Ersek, închisă pentru „spionaj în favoarea Vaticanului“ cu o condamnare la 10 ani de muncă silnică, fusese pedepsită disciplinar de şapte ori cu izolarea. O inventariere succintă a acestora relevă motive diverse: statul în pat în timpul zilei, adică în intervalul orar 5.00 – 22.00 (trei zile izolare), deţinerea unui ac de cusut (trei zile izolare), neexecutarea ordinelor (trei

55 Vezi şi interviul cu Eugenia Henţiu..., f. 136.

izolare), intenţia de a vorbi cu deţinute din altă cameră, dar şi faptul că a dat unui deţinut contra- revo- luţionar zahăr şi ţigări (şapte zile izolare)[56]. De multe ori,

[54] ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P91429, f 28.

supraveghetorii erau mai duri decât direcţiunea. în primăvara anului 1957, sergentul major Bonet, s-a simţit provocat de sora Maria, care a încercat să vorbească cu o altă deţinută, motiv pentru care a cerut o pedeapsă chiar mai mare decât a fost dispus comandantul penitenciarului să aprobe: „propun pedepsirea cu trei zile izolator crezând că ne duce în eroare că nu este văzută“. Comandantul n-a fost însă impresionat bravura sergentului Bonet, (care scrisese şi pe raport că „eu fără să mă vadă am prins-o în faptă“), ordonând doar o mustrare. în general însă, încercările de a comunica cu alte celule sau deţinerea de obiecte interzise (ace improvizate, bucăţi de tablă etc.), care puteau fi utilizate în vreun fel de femei se pedepseau cu duritate.

Accesul la asistenţă medicală era problematic, deoarece de multe ori gardienii nu ţineau cont de starea de rău a deţinutelor. Edificator este poate un exemplu minor petrecut tot la Oradea: în decursul unui an calendaristic, o deţinută (în vârstă de 33 de ani) a fost diagnosticată cu o boală cronică, apoi declarată sănătoasă, apoi din nou diagnosticată cu aceeaşi boală; medicul între timp dăduse permisiunea pentru repaus la pat, dar după ce permisiunea expirase, sergentul de pază cerea pedepsirea cu patru zile de izolare... pentru că deţinuta nu s-a putut ridica din pat, ceea ce s-a tradus în faptul că „nu a vrut să execute ordinul dat de către mine“[57].

Nici la Mislea viaţa nu a fost uşoară. La un moment dat, unul dintre directori le-a vorbit pe şleau deţinutelor din atelierul de croitorie: „Ce să iasă din mâinile voastre?

57 *Ibidem, ff.* 66-104.

Că dacă ar fi după mine, v-aş pune pe toate la perete şi cu

puşcă mitralieră v-aş curăţa pe toate“[58]. Din cauza condiţiilor grele de muncă, deţinuta Maria Judith Fenyvesy ar fi încercat declanşarea unei greve în februarie 1956, refuzînd să mai muncească. Abaterea a fost, desigur, pedepsită, 30 de zile[59], iar Maria Judith a petrecut toată luna martie în izolare severă. Şi o altă deţinută, Aurelia Cosma, şi-a amintit de o grevă de la Mislea care a durat două săptămâni, în primăvara anului 1956. Totul ar fi început de la „o bucată de mămăligă“: femeile care erau scoase la muncă doreau să poată mânca mămăligă pe parcursul zilei, în ateliere, ca să reziste ritmului epuizant; dar supraveghetorii vroiau ca deţinutele să nu mai vină cu mămăliga în atelier, ca să nu irosească nici o clipă în îndeplinirea normelor de lucru. După anchete, izolări şi investigaţii făcute de oameni sosiţi de la Bucureşti, deţinutele au obţinut în final dreptul de a avea o pauză de masă la ora 10 în care să poată mânca mămăligă[60].

închisoarea care a avut o faimă mai rea decât toate celelalte a fost cea de la Miercurea Ciuc. „Ascultă aici! A fost cea mai cruntă închisoare“, îşi amintea Elena Ion Arnăuţoiu[61]. Numărul deceselor confirmă: acolo au murit mai multe femei decât la

58 Interviu cu Maria Cristescu în Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă,* voi. V, Polirom, Iaşi, 2011, f. 172.

59 ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P8112, f. 45.

60 Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 261.

61 Interviu cu Elena Ion Arnautoiu..., f. 32.

spitalul penitenciar de la Văcăreşti (cu 16 decese înregistrate)[62]. Deţinutele erau pedepsite pentru aproape orice, iar frigul din timpul izolării le înrăutăţea starea de sănătate. Comparativ, dacă la Oradea pentru

6234 [60] Constantin Vasilescu, *op.cit.*

deţinerea unui ac de cusut de cusut se dădeau trei zile de izolare, la Miercurea Ciuc se dădeau şapte zile de izolare[63]. Chiar şi un simplu râset putea să rezulte într-o pedeapsă de cinci zile cu izolarea pentru toate cele care vorbiseră[64]. Foamea era, şi aici, copleşitoare: „Erau pereţii albi, văruiţi, iar noi simţeam nevoia să-nfigem dinţii, gândind că e caş. Să mâncăm din pereţi de foame... Eram moarte de foame, ne clătinam [...] Acolo a murit şi mama, acolo a murit şi Maria Plop“[65].

Abia la Arad, aşa cum îşi aminteşte şi Galina Rădu-leanu în carte, regimul a fost oarecum mai blând. Femeile au avut voie să lucreze, să vorbească între ele

63 Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 263.
64 *Ibidem,* f. 264.
65 Elena Ion Arnăuţoiu face referire la mama ei, Laurenţia Arnăuţoiu, şi, respectiv, la Maria Plop, care a plecat în munţi alături de Toma Arnăuţoiu, împreună cu care a avut şi un copil, pe Ioana-Raluca Voicu Arnăuţoiu. Laurenţia Arnăuţoiu s-a născut la 18.10.1894 în Berevoieşti, Argeş şi a avut cinci copii, pe Toma, Petre, Ion, Anton şi Elena. Prima dată a fost arestată la 5.07.1949 şi condamnată la 6 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ („nu şi-a denunţat fiul care era urmărit de organele noastre, având caracter antidemocrat“), fiind închisă la Jilava şi la Mislea. A fost eliberată la 3.07.1955, dar apoi a fost rearestată la 3.09.1958 şi condamnată la 10 ani temniţă grea pentru „acte de teroare“. A fost închisă la Piteşti, Jilava şi Miercurea Ciuc, unde a şi murit, la 24.05.1962. Maria Plop s-a născut la 14.09.1927 în Prisăcani, Iaşi. Ea a făcut parte încă de la început din grupul de rezistenţă anti-comunistă din comuna Nucşoara înfiinţat de Toma Arnăuţoiu în martie 1949. A fost arestată alături de Toma şi de Petre Arnăuţoiu la 20 mai 1958, când fiind înconjuraţi, au fost nevoiţi să se predea. în urma activităţii sale în grupul de partizani, fost condamnată la muncă silnică pe viaţă. A fost închisă la Piteşti, Jilava şi la Miercurea Ciuc, unde a decedat, la 31.01.1962. Vezi http:// www.eroinenucsoara.ro, accesat la 1.08.2016; Fişele matricole penale din AANP.

şi chiar să scrie

acasă pentru a primi pachet, fără presiuni suplimentare din partea administraţiei. Chiar şi mâncarea era „ardelenească, mai bună, mai consistentă“[66].

Zilele cu sărbători religioase erau vânate de gardienii mai zeloşi, pentru că le ofereau ocazia de a cere pedepsirea deţinutelor. Pentru un colindat în seara de Ajun s-au dat şi şapte zile de izolator, executate în perioada cea mai friguroasă a iernii, de Bobotează, timp în care celor izolate li s-a dat o singură masă caldă[67]. Pentru refuzul de a lucra de Paşte s-au dat şi pedepse de trei zile, fără menţionarea în acte a motivului real[68].

După ani de zile în care multe femei nu ştiuseră nimic despre familie lor şi nici cei din libertate nu aflaseră nimic despre ele, momentul eliberării a fost înfricoşător, cu precădere pentru cele care aveau copii. Deseori, copiii nici nu ştiau că ele există, căci oamenii care îi creşteau le ascunseseră adevărul pentru a-i proteja. Alteori, ei nu îşi recunoşteau mamele şi nici nu vroiau să se apropie de ele, privindu- le ca pe nişte străine. în ciuda trecerii timpului, mulţi copii nu s-au putut ataşa niciodată de mamele lor aşa cum ar fi făcuto dacă ele n-ar fi stat, ani la rândul, la închisoare. Poveştile care circulau printre femei, relatau situaţii tragice de la eliberare: părinţi care au

66 Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 236.
67 Interviu cu Aurelia Cosma..”f. 263.
68 ACNSAS, Fond Penal, dosar nr. P8112, f. 58.

făcut infarct când şi-au revăzut copiii[69], oameni care au divorţat şi s-au recăsătorit crezând că soţul sau soţia nu se mai întoarce sau care au vrut să scape de stigmatul social.

69 Interviu cu Cristea Tudora, realizat de Alina Urs, 29 ianuarie 2016, 36 Alexandria.

Fostele deţinute politice au continuat să preocupe Securitatea şi după eliberare. Regimul îşi găsea ochi şi urechi printre rude, prieteni, colegi sau vecini, ba chiar şi printre partenerii de viaţă[70]. Uneori, se intervenea pentru a zădărnici încercările lor de a-şi găsi un loc de muncă sau de a se stabili cu forme legale într-o localitate. Eugenia Henţiu povestea că „N-a fost întreprindere din Braşov care să nu mă refuze când era vorba să mă angajeze“[71].

Pentru unele femei hărţuirile au continuat la nesfârşit. Când, după 18 ani de la ieşirea din închisoare, Aureliei Cosma i s-au cerut iarăşi explicaţii de către un căpitan de Securitate venit la locul ei de muncă, ea n-a mai rezistat: „Nu v-o fost dumneavoastră destul? Mi-aţi ucis soţul, mi-aţi dat zece ani de închisoare, mi-aţi luat tot ce am muncit timp de cinci ani de căsnicie, […] mi-ati lăsat fetiţele pe drumuri, nu mi-am putut exercita meseria pentru care mi-am ros coatele pe băncile şcolii 14 ani, ce mai vreţi de la mine? N-am făcut destulă pedeapsă pentru o farfurie de mâncare pe care i-am dat-o fratelui meu? Nu v-o fost destul?“[72].

Viaţa în oglindă (1). în celulă cu Galina Răduleanu

70 Cazul Veronicăi G.B., „Susnumita s-a căsătorit iar soţul său este agent al organelor noastre, care lucrează cinstit cu noi, fiind caracterizat ca un bun agent“, vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 1972632, f. 15.

71 Interviu cu Eugenia Henţiu..., f. 153.

72 Interviu cu Aurelia Cosma..., f. 270.

Nelipsitele informatoare apar şi în lucrarea de faţă: după câţiva ani de detenţie, Galina Răduleanu începuse

să le privească cu suspiciune pe unele dintre colegele de celulă, mai ales că în penitenciare, lumea vorbea. Dar, ne putem întreba, avea dreptate să fie suspicioasă? Consul- tându-i dosarul de la Arhivele CNSAS reiese că într-adevăr, la Oradea, două deţinute stăteau cu ochii pe ea, „lonescu Elena“ şi „Stan Georgeta“, coordonate de căpitanul de Securitate Kiss loan, prolific în recrutarea informatoarelor, numele lui putând fi întâlnit şi în alte dosare ale unor femei închise la Oradea.

Cu câteva luni înainte de eliberarea în masă a deţinuţilor politici din vara anului 1964, supravegherea era în toi. Sursa „lonescu Elena“ nu pregeta să povestească despre ceea ce se întâmplă în celula ei, unde se afla şi Galina[73]. Aşa cum povesteşte şi în carte, ea era departe de a-şi arăta entuziasmul cuvenit faţă de „reeducare“, ba chiar dimpotrivă, era destul de pasivă. Ziarele, diafilmele, cărţile oferite mai nou de administraţia penitenciarului eşuau cu totul în a-i suscita interesul. Culmea, aflăm din notele informative că prefera să spele vase în loc să vadă filme şi să participe la discuţii. „O atitudine inadmisibilă“, scrisese şi informatoarea „Stan Georgeta“ cu un an înainte[74]. în vreme ce toate deţinutele plecau plângând de la proiecţii, Galina şi

73 Notă informativă dată de „lonescu Elena“ căpitanului Kiss loan de la Penitenciarul Oradea, 13.03.1964, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 1329559, ff. 11-12.

74 Notă informativă dată de „Stan Georgeta“ la Penitenciarul Oradea, 24.06.1963, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, ff. 13-15.

prietena ei, Xenia Mămligă, nici nu catadicseau să se prezinte.

Mai multe detalii despre viaţa Galinei în închisoare găsim şi în dosarul Xeniei Mămăligă. Agenta „Eugenia Georgescu“ relata că deţinuta Mămăligă a intrat în „greva

vorbirii“, dar nu ştia de ce. Dosarul de urmărire, la unison cu amintirile Galinei Răduleanu, lămuresc misterul: era forma Xeniei de a riposta la separarea celor două prietene[75], dar şi un simptom al unei boli nervoase rezultate în urma detenţiei[76]. Concluziile ofiţerului erau limpezi, regimul avea de-a face cu două „fanatice religioase“ cu care trebuia să se muncească mult pentru a fi reeducate[77].

„Ionescu Elena“ remarcase şi cum Galina încerca să „înveţe ceva“[78] şi, ca să afle mai multe, s-a prefăcut că nu observă nimic. Câteva zile mai târziu, a surprins-o iarăşi: „am văzut-o din nou cu bucata de săpun în mână, postată în faţa patului lui Stănuleţiu Viorica, care era culcată în pat şi întoarsă cu spatele spre uşă, mascând-o pe Răduleanu care scria ceva, iar Stănuleţiu V. îi dicta.“ Galina şi Viorica bănuiau ceva privitor la colega lor (neidentificată de noi), căci atunci când ea s-a dat jos din pat, încercând să se apropie, „au ascuns săpunul“ şi s-au prefăcut că stau de vorbă[79]. Atâta vreme cât cercul de prietene al Galinei era suspect, până şi urările de însănătoşire erau privite cu circumspecţie şi notate: „de când s-a îmbolnăvit Răduleanu, Nicolicescu nu uită dimineaţa când se dă încolonarea pentru muncă să nu-i

75 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, vol. 1, f. 17.
76 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 1; ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161569, vol. 1, f. 162.
77 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 13.
78 Galina Răduleanu îşi aminteşte că încerca să înveţe Acatistul Maicii Domnului. Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie, Bucureşti.
79 *Ibidem,* f. 12.

dea un ultim salut [sic!]“[80]

80 *Ibidem.* Nota face referire la Natalia Nicolicescu, născută la 26.08.1915, în Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“,

Viaţa în oglindă (2). „Basarabeanca”

Abia trecuseră câteva luni de la momentul eliberării descris la finalul acestei cărţi, când Galina Răduleanu a fost luată în evidenţă de Securitate şi verificată sub numele de cod „Doctorul“. Din acest moment până în decembrie 1989, supravegherea ei a fost continuă, luând toate formele: informatori, interceptarea corespondenţei, filaj, instalarea de tehnică de ascultare la domiciliu.

Trecutul o urmărea peste tot. Nici menţiunile asupra „unui oarecare Bing“, o fiinţă imaginară căreia Galina îi adresase jurnalul buclucaş care a dus la eliminarea ei din liceu, în 1950, nici faptul că, pe lângă misteriosul Bing, mai fusese reperat şi un „alfabet secret“ (tot un joc de copii), nu erau lăsate deoparte[79]. Ceea ce, credem noi, a pecetluit luarea ei în urmărire a fost faptul că ea nu se dădea în lături de la a povesti despre procesul familiei sale şi despre viaţa în închisoare. Felul ei liber de a discuta astfel de subiecte a convins ofiţerii care se ocupau de cazul ei că, fără doar şi poate, regimul avea de-a face cu o „fanatică“[80]

figurează ca „mic-burgheza‘, iar din punct de vedere al activităţii politice a fost încadrată la Mişcarea Legionară. A absolvit Facultatea de Medicină şi a profesat ca medic. A fost arestată la 5.01.1950 şi condamnată la 6 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ („nu a denunţat pe mai mulţi legionari“). A fost închisă la Timişoara, Văcăreşti, Mislea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc. La 24.09.1958 a fost

condamnată la 20 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcăreşti. A fost eliberată la 28.07.1964, prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[79] ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 10.

[80] *Ibidem,* f. 48.

anticomunistă. Intransigenţa care o caracteriza nu lăsa prea mult spaţiu de manevră: la fişa personală se menţionează că „nu a fost recrutată şi nici nu s-a încercat recrutarea ei“[81].

Dar lumea în care credea Galina Răduleanu că trăieşte era alta. Nu părăsise niciodată ideea de a pleca în lume să ajute oamenii. în 1966 chiar s-a prezentat la Ambasada Indiei, pentru a-şi oferi serviciile. „Eu, aeriană, parcă nu trăiam pe lumea asta. M-am dus la Ambasada Indiei, m-a primit ambasadorul, era şi ziua de Crăciun. I-am explicat că eu sunt medic şi vreau să mă duc să lucrez în India. «Dacă ţara dumneavoastră acceptă, noi cu bucurie.» M-am fleşcăit. Credeam că dacă el cere, atunci imediat. Acum îmi dau seama, la sfârşit m-a pupat pe amândoi obrajii, ca pe cineva picată din lună“[82].

Din cauza notelor informative care descriau atitudinea ei faţă de regim, s-a ajuns la concluzia că nu poate prezenta încredere. Numeroase cereri de plecare în străinătate au fost refuzate. A putut vizita doar RDG, Cehoslovacia şi, în mod repetat, în Uniunea Sovietică, dar, remarcile ei, redate de informatorul G. „peste tot o dictatură a celor proşti“, nu au îmbunat Securitatea[83]. Abia târziu, în 15 decembrie 1989 i s-a aprobat cererea de plecare în Franţa.

Nu toate sursele dădeau însă informaţii cu tentă politică despre Galina. Dar ceea ce informatorii mai

81 *Ibidem,* f. 10

82 Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 7 iulie 2016, Bucureşti.

83 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 194.

neutri poate că nu ştiau, era că şi notele cu un conţinut aparent banal erau exploatate de Securitate pentru înlesnirea supravegherii.

Nimic nu scăpa neluat în seamă, de la detalii de viaţă intimă până la chestiuni mundane. Spre exemplu, informaţiile despre schimbarea locuinţei: aflând că nu şi-a schimbat şi postul telefonic, au hotărât să profite de momentul prielnic pentru a introduce mijloace de ascultare fără să apară suspiciuni[84].

Dacă Galina Răduleanu nu îşi bănuia informatorii şi nici nivelul de supraveghere la care era supusă, acest fapt poate fi explicat nu doar prin „naivitatea" invocată deja, ci şi prin faptul că, într-adevăr, preocupările ei nu afectau în nici un fel siguranţa statului. O notă de la dosar denotă exasperarea unui colonel care, primind raportul cu ce se discută acasă la Galina (modă, vreme, sănătate, artă, spectacole şi gătit) şi ce activităţi mai are (se uita la televizor...) a ajuns la concluzia că aşa nu se mai poate: „Dacă nu vom acţiona şi prin alte măsuri (surse) de a determina discuţii care să formeze obiectul muncii noastre, folosirea TO nu ne va sluji în raport de interesele noastre operative."[85]

în realitate, cu puţine excepţii, dosarul de peste o mie cinci sute de pagini se ocupă în mod cu totul disproporţionat de viaţa privată a Galinei Răduleanu, pe parcursul a douăzeci şi şase de ani. Sute de pagini tratează exclusiv relaţiile ei personale, întâlnirile cu prietenii sau cu părinţii,

84 *Ibidem,* f. 234.

85 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 211313, voi. 2, f. 86.

excursii şi discuţii de zi cu zi. Rezultatul unei asemenea desfăşurări de forţe a fost infim. Dar impactul asupra vieţii personale a fost copleşitor, căci mai mulţi oameni din cercul ei intim au dus o viaţă dublă şi chiar să şi-au adaptat relaţia cu Galina la cerinţele şi planurile Securităţii.

în plus faţă de ceea ce se găseşte la dosarul de la CNSAS al Galinei, dosarele de urmărire ale celor apropiaţi (tatăl ei, Boris Răduleanu, fratele ei, Mihai Răduleanu şi prietena ei, Xenia Mămăligă) vin în completarea puzzle- ului confecţionat de poliţia politică sub numele de cod „Doctorul“ sau „Basarabeanca“. Familia Răduleanu şi prietenii au fost ţinuţi sub supraveghere până în pragul Revoluţiei. La un moment dat, în filajul lui Mihai Răduleanu – „Roco“, din vara anului 1972, a fost implicat chiar şi un elev, B.V., dar urmărirea nu s-a soldat cu obţinerea unor informaţii relevante[86].

Boris Răduleanu, care avea 84 de ani în octombrie 1989, era şi atunci „menţinut în atenţie“, sub numele de cod „Călătorul“[87], deşi veştile despre el deveniseră în timp cu desăvârşire anodine. în dosarul său de urmărire poate fi identificat chiar un exemplu aiuritor de frondă închipuită împotriva regimului, dat ca motiv pentru supraveghere: refuzul său de a dărâma un balcon. „Cel în cauză nu face comentarii politice la domiciliu şi nici nu este semnalat cu manifestări duşmănoase. Totuşi se apreciază că nu este un adept al politicii duse de partidul şi statul nostru. Acest aspect a ieşit în evidenţă cu ocazia dezafectării balcoanelor, nici până în prezent nu a demolat balconul, deşi a fost somat şi amendat în repetate rânduri“[88].

Ceea ce a salvat-o pe Galina Răduleanu de posibile repercusiuni a fost, credem noi, munca: era o

86 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 375859, ff. 93-94
87 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210331, ff. l-11.
88 *Ibidem,* f. 16.

profesionistă desăvârşită. Nici cei mai critici dintre informatori nu i-au

negat calităţile: „Un om de un caracter admirabil, cinstită, muncitoare, corectă, sinceră, capabilă de abnegaţie şi jertfă pentru ştiinţă şi pentru binele altora“[89].

O prietenie periculoasă: „Doctorul” şi „Sfânta”

Prietenia dintre Galina Răduleanu şi Xenia, personaj important al cărţii de faţă, a fost supravegheată de Securitate la fel de abitir ca şi viaţa particulară a celor două femei. După eliberare, Securitatea din Haţeg[90] întreba: cine este Xenia Mămăligă?[91] Cei din Caransebeş vroiau, şi ei, să afle: cine este Galea?[92] Odată găsit răspunsul la întrebări, pentru următorii douăzeci şi şase de ani prietenia dintre ele a fost un motiv veşnic invocat pentru continuarea supravegherii[93].

Apropiate încă din perioada refugiului familiei Răduleanu la Lugoj, implicate împreună în proces, cele două au rămas în relaţii strânse peste ani, în ciuda şicanărilor mascate ale Securităţii. Xenia a

89 *Ibidem,* ff. 194-195.

90 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 329559, f. 25.

91 *Ibidem,* f. 3.

92 Vezi „Planul de măsuri“ al MAI Serviciul Raional Caransebeş, 16.06.1966, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, voi. 1, f. 17.

93 Vezi „Notă de analiză în dosarul de urmărire informativă «Mara»“, 30.01.1989, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, voi. 1, f. 335.

fost urmărită şi ea la fiecare pas de Securitate, sub o pleiadă de nume de cod: „Chimista“, „Poenaru Elena“, „Mara“ sau „Sfânta“. Dosarul „Sfintei“[94]

9444 [94] Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, voi. 1, copertă.

se interesectează frecvent cu cel al „Basarabencei“, iar ofiţerii care se ocupau de cele două femei făceau schimb de informaţii în mod curent. Atunci când aflau că cele două urmează să se viziteze, dirijau din timp agenţii de la faţa locului ca să le iasă în întâmpinare şi să afle ce planuri au[95].

Intruziunea în viaţa personală a fost, la fel ca în cazul Galinei, majoră. Simptomatic pentru modul de acţiune al poliţiei politice, unele scrisori şi cărţi poştale trimise de fratele ei Leonid Mămăligă din Franţa au fost chiar oprite pe drum. Aşa s-a făcut că Xenia n-a mai aflat la timp de scrisoarea prin care i se propunea să fie naşa nepoatei sale şi n-a mai văzut nici fotografiile cu fetiţa[96].

La sfârşitul anilor ’70, Securitatea din Bucureşti a întocmit chiar planuri de măsuri care le vizau pe amândouă, în grup[97]. Informaţiile care-i puseseră pe jar, poate singurele care aveau un sens în logica represivă a regimului, dezvăluiau că cele două au mers la biserică şi au asistat la o predică a părintelui Calciu, pe care Galina îl caracterizase drept „cult, inteligent şi foarte curajos“. Ba, mai mult, Xenia copiase şi distribuise predicile lui, iar Galina le citise şi ea[98], în consecinţă, s-a propus chiar efectuarea unor percheziţii domiciliare de către miliţie, sub legenda ca Xenia ar avea valută, iar Galina ar... deţine stupefiante. S-a prevăzut chiar ca în timpul în care cele două ar fi fost reţinute în anchetă să fie luate mulaje după chei, care să

95 *Ibidem,* vol. 1, f 29.
96 *Ibidem,* vol. 1, ff. 14-16.
97 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 132 bis.
98 *Ibidem,* f. 1.

fie folosite pentru pătrunderea secretă în locuinţele lor şi introducerea de tehnică de

ascultare. Se pare însă că, în final, nu s-a considerat necesar să se meargă chiar atât de departe, căci nu există indicii care să arate că s-ar fi pus în practică ideile propuse.

în 1989, cele două au fost chemate, separat, la „discuţii“, cerându-li-se informaţii una despre cealaltă şi fiind obligate să povestească, iarăşi, istorii vechi de treizeci-patruzeci de ani, începând cu momentul în care s-au cunoscut. Cu ce greşiseră? Aparent ascultaseră şi comentaseră împreună ştirile de la Radio Europa Liberă şi, pe deasupra, discutaseră şi cazul părintelui Calciu. Xenia a fost chiar ameninţată cu închisoarea în cazul în care mai repetă faptele pentru care i s-a arătat „clemenţă“ şi a fost avertizată că articolul 166 din Codul Penal, unde se încadra „infracţiunea de propagandă împotriva orânduirii socialiste“ prevedea o pedeapsă de 10 ani închisoare„.

„Sfânta“ a început să fie ascultată acasă încă înainte de Galina, din 1977[99] [100], iar de la un punct încolo, Securitatea afla ce discutau cele două femei din două direcţii: atât de la domiciliul Xeniei, cât şi de la domiciliul Galinei. în august 1977 s-a propus instalarea echipamentului de ascultare în camera din casa Xeniei unde se găsea şi telefonul, cu menţiunea că „în mod deosebit ne interesează următoarele probleme: discuţiile pe care le poartă cu Galina (Galea) Răduleanu, cu Boris Răduleanu şi

99 ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, vol. 1, f. 330.
100 *Ibidem,* vol. 2, *passim.*

alte persoane“[101]. Rezumatele conversaţiilor au fost însă aride: sănătatea preotului Răduleanu, cumpărături, mâncare etc. Deseori, tovarăşii scriau că s-a discutat, iarăşi, „pe teme comune“.

Printre ultimele note de la dosar, într-una datată octombrie 1989, regăsim planul de urmărire al Xeniei şi Galinei pentru începutul anului 1990, unde la loc de cinste era identificarea bisericilor unde cele două femei mergeau să se roage[102].

Epilog

în 2016 s-au împlinit cincizeci de ani de când Galina Răduleanu a terminat de scris memoriile de faţă. Astăzi, autoarea lor nu se mai recunoaşte pe sine în „Repetiţie la moarte...“. I se pare că fata care visa să exploreze locurile albe de pe harta lumii nu mai există. într-o seară de iulie, după rememorarea plină de vervă a câtorva călătorii remarcabile făcute după 1989 în America Latină, a exclamat: „Vedi Peru e poi muori!“ Dar, după un moment de pauză, a adăugat că a mai rămas un loc pe glob unde visează să ajungă: Insula Paştelui. După 83 de ani de viaţă, fata „Călătorului“ nu s-a schimbat, iată, prea mult.

10146 [101] *Ibidem,* f. 10.

102 *Ibidem,* f. 334.

REPETIŢIE LA MOARTE

... din spatele gratiilor

în memoria tatălui meu,
Preotul Boris Răduleanu
care m-a determinat
să scriu această carte.

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea aceasta a trebuit să părăsească ţara în 1966, înainte de a fi terminată.

Atunci când s-a ivit prilejul, manuscrisul a fost trimis în Franţa, unde a „domiciliat“ până în 1990, când mi-a fost înapoiat.

O bună bucată de vreme nu m-a interesat recitirea lui, considerându-l lipsit de importanţă şi temându-mă în plus de reactualizarea unor amintiri dureroase.

Au trebuit să treacă nişte ani buni, ca să-mi depăşesc complexele şi să-l fac să vadă lumina tiparului. Indiferent de felul în care va fi întâmpinat, în parcurgerea acestei cărţi, trebuie luate în considerare câteva aspecte: întreaga detenţie a fost trăită şi privită prin prisma unui om abia ieşit de pe băncile facultăţii, a cărui existenţă se derulase între poezie, muzică şi natură; închisoarea a reprezentat pentru mine prima lecţie de viaţă, dar pe care n-am descifrat-o cu profunzimea unui matur. în consecinţă, multe dintre colegele de închisoare m-au tratat ca pe un copil, evitând să mi se dezvăluie. De aici rezultă şi absenţa sau creionarea insuficientă a atâtor

personaje, care, datorită multor ani de detenţie, îşi închiseseră trecutul în adâncul lor. Dar chiar şi în aceste condiţii, ele au constituit pentru mine un model moral şi caracterial, pentru care le sunt recunoscătoare.

De asemenea, pentru o bună înţelegere a cărţii, trebuie luat în considerare că perioada pe care am străbătut-o (1960-1964) era una de aşa zisă „îndulcire“ a regimului de detenţie. în realitate, ea a revelat o altă faţetă, mai subtilă şi mai diabolică, a aceluiaşi scop: anularea eului şi a personalităţii, proces continuat pe scară naţională şi în aşa-zisa libertate.

Ceea ce cred că va face dificilă sau poate chiar imposibilă pentru unii din cei „de-afară“ înţelegerea acestor rânduri îl constituie faptul că închisoarea este descrisă mai puţin în elementele sale de constrângere fizică (torturi, lanţuri, cătuşe, înfometare, frig), cât mai ales ca o istorie a trăirilor interioare. Or, acest lucru este aproape imposibil de transmis.

Vreau să cred că, printre cărţile care au încercat să descrie acest Moloh numit comunism, amintirile mele din detenţie vor reprezenta un mic fragment din mozaicul general.

AUTOAREA

PARTEA ÎNTÂI

ARESTAREA

Pentru mine, bătaia Destinului a răsunat într-o dimineaţă strălucitoare de septembrie. Era vineri, 23 septembrie 1960. La 9:30, la poartă mi-a bătut moaşa de la dispensar care, cu gura făcută pungă, semn că ceva nu-i plăcea, m-a anunţat: „Domnişoara doctor, vă caută nişte domni“. Unul dintre ei mi-a zis: „Vă rog să veniţi la dispensar, fiindcă avem nişte probleme de discutat“. „Precis că sunt de la raion[103]“, mi-am zis, cu o inexplicabilă strângere de inimă. A trebuit să renunţ la micul dejun cu caracter festiv, pe care voiam să-l servesc fratelui meu[104], student, venit în vizită la mine.

M-a surprins faptul că mă aşteptaseră la poartă. Am trecut bârna care servea drept punte peste pârâul zgomotos şi am intrat în dispensar. Mircea, felcerul, tocmai consulta un copil pe care m-a rugat să-l văd şi eu. N-a mai fost cazul. Cei doi domni s-au prezentat, ca fiind de la

103 Unitate teritorial-administrativă din cadrul unei regiuni, în România anilor 1950-1968.

104 Mihai Răduleanu, fratele Galinei Răduleanu, s-a născut la 13 noiembrie 1935 în Răduleni, Basarabia. A absolvit Facultatea de Fizică la Cluj. Arestat pe când era student, a fost iniţial condamnat la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ şi a fost închis la Uranus, Jilava şi Gherla. I s-a casat sentinţa şi a fost eliberat la 3.08.1962. A fost urmărit îndeaproape de Securitate, însă a reuşit să emigreze în Franţa în 1983, unde l-a urmat şi soţia, doi ani mai târziu. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 375859, *passim.* Vezi şi Studiul introductiv, pp. 12, 13, 19,43.

Securitate[105]. Voiau să ştie dacă aveam lucruri personale în dispensar. N-aveam.

10530 august 1948). Mai precis, noua instituţie avea misiunea de a dejuca orice tentative de opoziţie la noul regim, ceea ce includea măsuri de identificare şi arestare a persoanelor bănuite de atitudini anti-comu- niste. Utilizarea pe scară largă de către Securitate a unor mijloace represive care includeau violenţa, tortura, arestări abuzive, şantaj etc. a dus la instaurarea unei stări de teroare în societatea românească. Vezi Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode,* voi. I (1948-1967), coord. Florica Dobre, Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006 (în continuare CNSAS, *Securitatea...).*

în cameră însă, sub pat, tocmai îmi fusese adusă, cu 24 de ore înainte, o servietă cu caiete cu însemnări personale din ultimii opt ani. Deşi ar fi trebuit să le controlez sau să le ard, n-o făcusem, cu toate că tata era arestat de şase luni[106] şi eu însămi fusesem ridicată, cu câteva luni în urmă,

106nr. 210331, f. 1. ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 210335, *passim.* Vezi şi Studiul introductiv, pp. 9, 12-16, 19-21,43.

pentru a da declaraţii. încurcată într-un hăţiş sentimental, amânasem în mod condamnabil să fac acest lucru, amânare ce mă putea costa libertatea, întrucât gândeam puţin „prietenos“ faţă de regim.

Conform uzanţei, au chemat şi doi martori: sergentul satului şi gazda mea, Bragheş, funcţionar la Sfat[107]. Ca din întâmplare, acţiunea au început-o din colţul opus. De rucsacul fratelui meu nu s-au atins. Am vrut să-i şoptesc să afirme că servieta este a lui, dar ar fi reprezentat un mare pericol. Inutil. Pe scurt, unul dintre securişti a luat servieta. Zarurile fuseseră aruncate. Când au deschis-o, au frunzărit nişte foi care i-au înveselit, remarcând că vor citi şi scrisori de dragoste.

Mi-au răvăşit o serie de fotografii. Unul dintre ei chiar mi-a admirat un peisaj de iarnă de la Bâlea, imagine luată printre ţurţurii de gheaţă de la geamul cabanei. „Acum vor pleca“ am gândit. Nu s-a întâmplat aşa. Mi-au spus să iau câteva lucruri cu mine şi să-i însoţesc. „Sunt arestată?“ „Nu“.

Din câte auzisem despre închisoare, ştiam că deţinuţii sunt ţinuţi în pivniţă, pe paie, în întuneric, printre şoareci etc. Aşa că, mi-am înghesuit într-o geantă câteva haine groase şi o lanternă. Ca să nu creadă că mă gândesc la o reţinere mai îndelungată nu mi-am luat paltonul (ce-am mai regretat ulterior!). Pastă şi periuţă de dinţi n-avea rost să-mi iau, fiindcă ştiam că acolo nu te speli. în mod infantil,

107 Sfatul Popular – organele locale care reprezentau puterea de stat la nivel administrativ-teritorial, în perioada 1950-1968.

am luat cu mine o ilustrată cu Piatra Craiului, pe care o vedeam zilnic şi pe care o iubeam mult (mi-au rupt-o la prima percheziţie). Aşa îmbrăcată mi-am aruncat o ultimă privire asupra camerei, a cărţilor, a covorului imens de pe perete – moştenire de la străbunicul din Basarabia – şi a atâtor alte lucruri pe care n-aveam să le mai văd niciodată, în tindă i-am dat fratelui meu ceasul de la mână, ca să i-l dea lui Mircea, spre păstrare. L-am încurajat spunându-i că mă voi întoarce repede. Nu părea să mă creadă. în curte, Gruia, câinele meu lup, dormea cu botul pe labe. Am vrut să-l mângâi, însă mi s-a părut un gest teatral şi am făcut-o numai din ochi (în absenţa mea a fost împuşcat).

Pe treptele dispensarului se strânsese întregul colectiv. Lucraserăm împreună vreme de un an, ne legaseră atâtea momente grele şi frumoase ale unei activităţi de pionierat. Eram primul medic stabil al unei comune de 64 km^2, întinsă pe înălţimi până la 900 m şi pe care o iubisem cu înflăcărarea şi dăruirea începutului. Nu îndrăzneam să-mi iau rămas bun de la nimeni. Toţi stăteau muţi şi inexpresivi, încercam să afişez o veselie forţată, sfătuindu-i să adune cât mai multe fonduri pentru Crucea Roşie, de la balul de duminică. Nimeni nu mi-a răspuns.

La fratele meu n-aveam curajul să mă uit şi, atunci a survenit catastrofa. Mircea, care parcursese şi el câţiva ani de detenţie (perioada

Canalului[108]), cu o figură de mască de

108 Sub influenţă sovietică, Consiliul de Miniştri al Republicii Populare Române a luat decizia de a construi Canalul Dunăre-Marea Neagră, în mai 1949. Lungimea prevăzută a acestuia era de 65-70 de kilometri, pe parcursul cărora au fost amplasate mai multe puncte de lucru, inclusiv lagăre de muncă forţată, printre care Cernavodă, Saligny, Poarta 58 Albă, Peninsula şi Capul Midia. Deşi obiectivul oficial al proiectului era

ceară, s-a apropiat şi mi-a strâns mâna cu putere. L-am înţeles. Dar căldura şi durerea care izvora din acest gest, mi-a topit toată rezistenţa şi m-am trezit că-mi curg lacrimile. Am fost întrebată de ce plâng. într-adevăr, n-aveam nici un motiv.

Aşa am pornit pe şoseaua care şerpuia printre munţi. Dragii mei munţi! Alături de muzică, era tot ce iubeam mai mult în lumea asta. Iată şi ultimele case risipite pe înălţimile Poienii Mărului, acest sat minunat pe care l-am păstrat în suflet toată perioada închisorii.

După eliberare am aflat că în urma sentinţei cu confiscarea totală a averii, hainele mele au fost vândute la cooperativa sătească, cărţile, atât medicale cât şi cele de beletristică, au fost trimise unei biblioteci din Braşov. Cele care nu se cădea a fi citite, ca Biblia, *Eroii* lui Carlyle[109] şi *Viaţa lui Iisus*

109asigurarea unei căi de transport mai rapide spre Marea Neagră, în realitate, regimul de muncă la care erau supuşi deţinuţii trimişi la Canal viza exterminarea lor fizică. Aceştia erau forţaţi să muncească în condiţii extrem de dificile, peste 10 ore pe zi, bătuţi, lipsiţi de o alimentaţie corespunzătoare, fără acces la medicamente şi la asistenţă medicală, în funcţie de procentul în care era îndeplinită norma de muncă, se stabilea câtă hrană vor primi, dacă au voie să scrie familiei şi să primească pachet. Deoarece costurile prilejuite de construirea Canalului erau greu de suportat pentru economia naţională, în vara anului 1953, tot la sugestia sovieticilor, lucrările s-au sistat. Vezi Andrei Muraru (coord.), Clara Mareş, Dumitru Lăcătuşu, Cristina Roman, Marius Stan, Constantin Petre, Sorin Cucerai, *Dicţionarul penitenciarelor din România comunistă (1945-1967),* Editura Polirom, Iaşi, 2008, pp. 199-211 (în continuare Andrei Muraru (coord.), *Dicţionarul penitenciarelor...).*

[7] Thomas Carlyle (1795-1881), filosof, eseist şi istoric scoţian. în volumul său *Despre eroi, cultul eroilor şi eroismul în istorie* (1841), Carlyle argumentează că în centrul istoriei umanităţii se află

de Papini[8] au fost arse în curtea casei. Restul de inventar a fost luat de Sfatul Popular pentru amenajarea camerei de oaspeţi. în 1964, când m-am dus să-mi iau actele, un activist[9] aflat în vizită, îmi spunea cât de bine şi-a încălzit spatele „de bivol“ cu plapuma mea. După ’89, fostul secretar de Sfat, Nică Băloiu, mi-a spus că totul a fost casat (citeşte împărţit) şi că dacă ar fi ştiut că mă întorc, mi le-ar fi înapoiat. Nici cărţile nu mi le-am putut recupera. Li se pierduse urma. Tot ce s-a putut găsi a fost covorul basarabean cu cruce la mijloc.

între timp maşina intrase în Braşov. Ne apropiam de clădirea pe lângă care trecusem zilnic, ca stagiară, fără să ştiu ce ascund porţile mari de fier. Am coborât cu bagajul şi am intrat într-o cameră unde la un birou stătea un militar tânăr cu o mustaţă subţire. Mi-a cerut indiferent să-i spun numele şi datele de stare civilă. A venit pe urmă o femeie tânără, încruntată, care m-a percheziţionat. Apoi mi s-au oferit nişte ochelari cu lentile negre, pe care am fost invitată să mi-i pun la ochi. Fără să vreau am zâmbit şi le-am spus că eu văd foarte bine şi n-am nevoie de ei. Fiindcă insistau, i-am lăsat să mi-i pună. Se fixau cu un elastic, iar în dreptul ochilor aveau două rotunduri metalice, sticla fiind situată numai pe dinafară.

---

anumite persoane care au avut un rol hotărâtor, folosind ca exemple, printre alţii, pe Dante

Alighieri, William Shakespeare, Napoleon Bonaparte, Oliver Cromwell sau Martin Luther.

[8] Giovanni Papini (1881-1956), scriitor şi jurnalist italian. Volumul *Viaţa lui Iisus,* publicat în 1921, a marcat convertirea autorului la creştinism şi s-a bucurat de un remarcabil succes la public.

[9] Membru militant al unui partid sau al unei organizaţii de masă, care se ocupă în exclusivitate cu chestiunile de ordin politic. în cazul de faţă,

 autoarea se referă la un membru al Partidului Muncitoresc Român.

Aşadar, iată-mă oarbă. Pe drum mi s-au dat unele directive: că voi ajunge într-o cameră în care voi avea un pat curat şi unde o doamnă îmi va da lămuririle necesare. Pentru mai multe lămuriri, pe pereţi voi găsi instrucţiuni precise. După nişte scări şi coridoare, cu un scrâşnet de zăvoare (Doamne, cât mai urma să le aud...) am pătruns intr-o încăpere. Mi s-a spus să-mi scot ochelarii. Până i n acel moment, persoana din cameră stătuse cu spatele. (îând s-a întors, m-a izbit paloarea chipului şi suferinţa care i se citea în ochii mari, încercănaţi. Deşi căruntă, nu părea să aibă mai mult de 40 de ani. Nu mi-a pus nicio întrebare şi nici nu m-a cercetat cu privirea, lucru pentru care i-am fost recunoscătoare. A continuat să răsucească atent o hârtie cu nişte tutun în ea. Eu rămăsesem în picioare, lângă perete, într-o stare de şoc, de care nu eram conştientă. Camera era însă complet diferită de ceea ce îmi imaginasem. Destul de spaţioasă, văruită în alb, cu geam mare cu gratii, care se deschidea în afară. în interior erau trei paturi, cu cearşafuri curate, două pături, o pernă umplută cu paie, cu faţă de pernă. Pe peretele din fund era prinsă o măsuţă mică de lemn. Pe jos ciment. Deasupra uşii un bec învelit în reţea metalică. La mijlocul uşii exista o ferăstruică de fier, cu deschidere în exterior. Ulterior am aflat că i se spune vizetă. în centru avea o tăietură rotundă acoperită de o sticlă, care avea la rându-i o clapă metalică batantă. Era „ochiul magic“ pe care eram „vizionate“ zi şi noapte.

La început mi s-a părut îngrozitor, când prin transparenţa sticlei am văzut o sclerotică albă, cu un iris şi o pupilă mobilă. Era ceva sinistru, iar tu aveai senzaţia de

obiect de vitrină sau de peşte în borcan.

Prima noapte mi-a fost bântuită de coşmaruri. A doua zi, sâmbătă, am făcut cunoştinţă cu baia închisorii Braşov, unde nefiind aglomeraţie, lucrurile se desfăşurau mai calm. Colega de cameră a încercat să înjghebeze o conversaţie. O interesa motivul arestării mele. De fapt nu-l ştiam nici eu, dar o precauţie instinctivă (pe care n-am avut-o ulterior) m-a făcut să-i spun că din motive religioase, fiindcă mă duceam Duminica la biserică. A părut mulţumită. După masă a fost chemată din celulă. Atunci şi mult timp după, nu am realizat rolul acestor „bune gazde".

Şi... „a fost seară şi dimineaţă" şi-a venit şi ziua a treia.

Fiind încă sub anestezia şocului, primele amintiri sunt destul de estompate. După masă m-au scos din cameră cu bagaj cu tot şi am fost poftită într-o maşină mică, în spate, între doi indivizi atletici, care mi-au atras atenţia să nu cumva să fac vreo prostie. în faţă, alături de şofer era o namilă rotofeie şi rozalie, care nu era altul decât dl. Gheorghe Enoiu[110], care-şi petrecuse weekendul la

110 *Represiunea. A-E,* Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2011, p. 85 (în continuare Octavian Roske, *Enciclopedia...,* voi. I). Vezi „Profesiunea mea tortura. Anchetatorii Securităţii: Cazul Gheorghe Enoiu", disponibil online la http://www.iiccr.ro/workshop- profesiunea-mea-tortura-anchetatorii-securitatii-cazul-gheorghe- enoiu/ (31.07.2016)

Braşov. Nu-mi amintesc nimic din drumul pe Valea Prahovei. Ştiu doar că la Ploieşti, în piaţa centrală unde s-au oprit, la megafoanele staliniste, se transmitea un concert de pian al lui Liszt. Abia atunci am început să simt durerea Antigonéi pe drumul spre peştera sfârşitului.

Seara târziu, am pătruns în sediul Securităţii de pe Ura- nus[111], din Bucureşti.

111 Uranus – închisoare aflată pe strada omonimă din Bucureşti. A funcţionat ca închisoare militară şi, mai apoi, ca centru de anchetă al Securităţii. Cei arestaţi erau supuşi unor metode violente de interogatoriu, fiind bătuţi, torturaţi, înfometaţi, şantajaţi, ţinuţi în izolare şi nu de puţine ori obligaţi să semneze declaraţii false. Vezi Andrei Muraru (coord.), *Dicţionarul penitenciarelor...,* pp. 166-177.

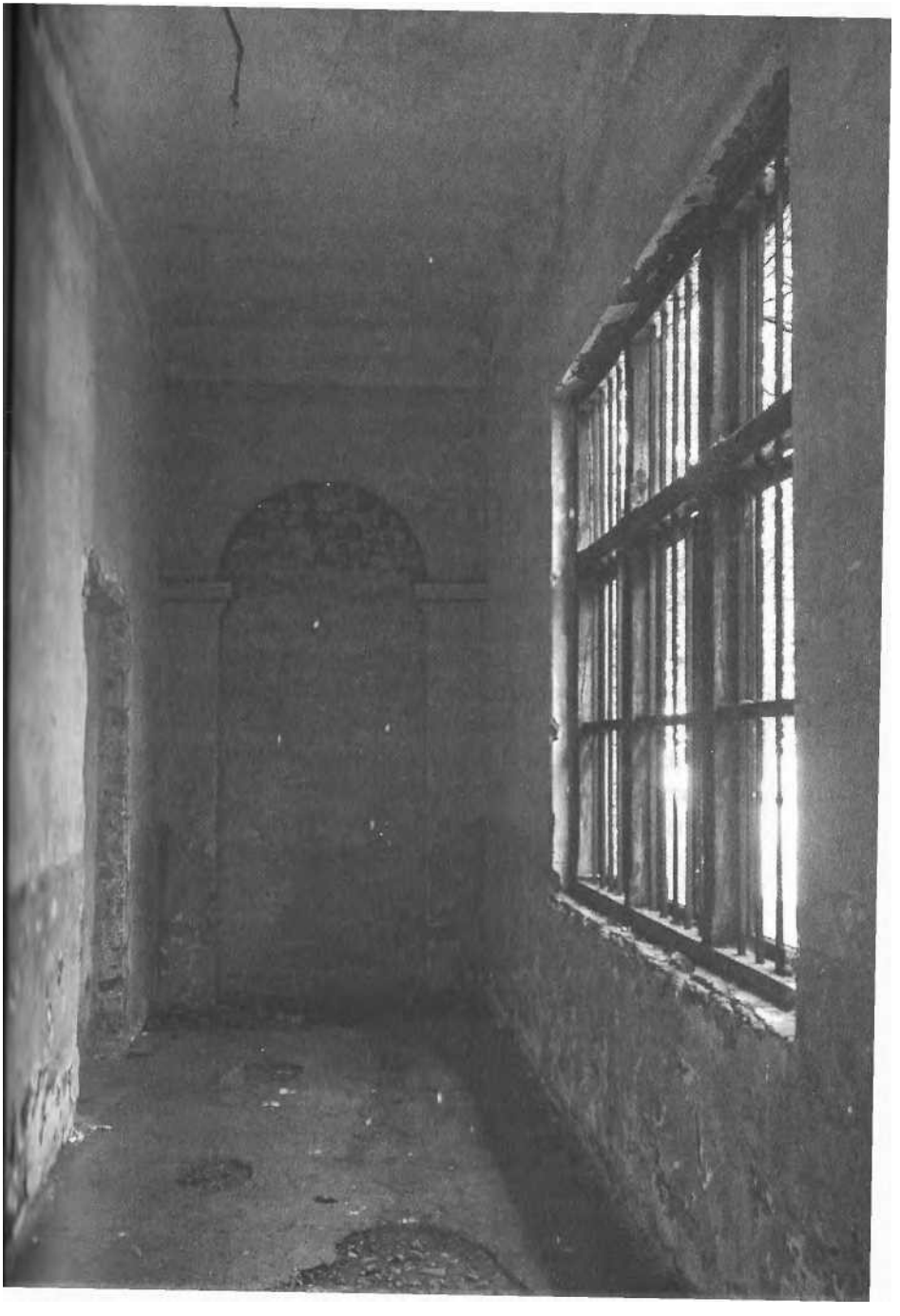

PARTEA A DOUA

URANUS

Aşadar era duminică, ora 9 seara, când, cu bagajele în braţe şi ochelarii pe nas, am apărut în celulă. Mai târziu, Ina mi-a spus că, după aspect, a crezut că mă aduc de la partizani[112]. Când s-a deschis uşa am văzut, conform regulamentului, două spinări. „întoarceţi-vă. Vă cunoaşteţi?“ Fiind o naivă din naştere, aveam impresia c-ar trebui să le cunosc, astfel nu înţelegeam rostul întrebării. Noroc că una dintre persoane a răspuns cu un „nu“ zâmbitor. După închiderea uşii mi-a luat hainele din braţe şi, cu mişcări precise a început să-mi facă patul. Total inexplicabil, cu acea intuiţie care nu dă greş, Mia nu mi-a plăcut. Avea ceva rece ascuns în fundul ochilor şi un zâmbet neautentic. M-am silit să trec peste aceste semnale, poate pentru a nu da impresia de antisemitism. De fapt, Miei nu-i puteam reproşa nimic. Din contră, nu-i găseam decât calităţi. în celulă era o admirabilă colegă, echilibrată, calmă,

112 Partizani – denumire dată membrilor grupurilor de rezistenţă anticomunistă. Printre cele mai celebre se numără Grupul Ion Gavrilă „Ogoranu“ (versantul nordic al Munţilor Făgăraş), Grupul Arsenescu şi Grupul Toma Arnăuţoiu/”Haiducii Muscelului“ (versantul sudic al Munţilor Făgăraş), Grupul Teodor Şuşman (Răchiţele, jud. Cluj), Grupul Capotă-Dejeu (zona Huedin, jud. Cluj), Mişcarea Naţională de Rezistenţă din Oltenia. Vezi Constantin Vasilescu, *Rezistenţa armată. O istorie în imagini,* editura Manuscris, Piteşti, 2016. Pentru istoria Mişcării Naţionale de Rezistenţă din Oltenia a se vedea Radu Ciuceanu, *Mişcarea naţională de rezistenţă din Oltenia,* voi. I-III, Editura Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2001, 2003, 2004.

un om citit, cu o vastă cultură muzicală. Şi totuşi... şi totuşi...

Mult mai târziu, de fapt prea târziu, am aflat că ea era reprezentanta primeia dintre cele trei „porţi de intrare“ în viaţa de deţinut, cu un rol foarte activ şi bine determinat în funcţionarea Securităţii.

Psihologic vorbind, deşi mi se părea grozav să faci închisoare (de-acolo ieşeai sau un om adevărat, sau o nulitate, sau un monstru), nu-mi puteam împiedica un sentiment de teamă: „oare voi putea să rezist?“ Deşi Mia mă asigurase că pe femei nu le bat, ci doar le ruşinează cu „înjurături“, dimineaţa de luni o începusem prin a simţi o „gheară“ în zona plexului solar.

La ora 8 dimineaţa soarele pătrundea în celulă sub forma unei dungi luminoase. Mi se strângea inima, fiindcă începeau anchetele. îi urmăream cu înfrigurare parcursul. La ivirea razei pe uşă începeam să mă mai liniştesc. La ora 14 raza era lângă geam. Ce mult o iubeam atunci!

Animaţia de la începutul zilei se manifesta prin scrâşnetul zăvoarelor, care se trăgeau brusc, crestându-ţi nervii pentru totdeauna (şi vă miraţi că nu suport zgomot de uşi trântite...). Fără să vrei, la deschiderea uşii, ţi se răceau extremităţile şi tot corpul se transforma într-un arc. Trebuia să ne întoarcem cu faţa la perete, iar vocea metalică a „Tigrului“ ne identifica printr-un „dumneata din dreapta“. Cu un gest sigur, arunca „ochelarii“ pe pat, apoi îşi lua victima „în bot“. Ca un gest reflex, de uşurare, celelalte se înghesuiau la tinetă.

Luni, cu toate că i-am auzit paşii duduitori, celula noastră a fost ocolită. După masă, tocmai când pe Mia o apucase îngrijorarea că nu mi se dă nicio atenţie, zăvorul a fost dat de-o parte şi cu un „dumneata din dreapta“ am fost înhăţată de braţ. Am parcurs un culoar

lung, cu celule pe ambele părţi, şi printr-o uşă batantă am pătruns într-o sală cu un covor lung, roşu, sprijinită de coloane dreptunghiulare, în care plutea un iz de parfum greţos de frizerie de mahala. La a treia uşă „Tigrul“ a bătut şi am intrat. După salut, 68 am fost invitată la o măsuţă aşezată lângă uşă. Personajul

de la birou era un tânăr serios, cu o înfăţişare plăcută la prima vedere. Când vorbea sau când zâmbea apăreau însă doi dinţi scurţi şi despărţiţi, care-i dădeau un aer tâmp şi neghiob, spulberând prima impresie.

Discuţia iniţială, conform instructajului care li se făcea, trebuia să aibă un aer amical, „sirenoid“ şi blând. S-au spus o mulţime de banalităţi. Fireşte c-am fost întrebată, cu cel mai fermecător zâmbet, care este motivul prezenţei mele acolo.

Aşa m-am lansat în povestea vieţii mele. Tata era arestat de şase luni, aşa încât bănuiam că acesta este motivul aducerii mele. De fapt, mai fusesem ridicată în urmă cu câteva săptămâni şi adusă la Uranus sub ameninţarea că voi fi arestată dacă nu dau declaraţie că tata m-a influenţat să gândesc şi să vorbesc împotriva regimului. în realitate, chestiunea avea rădăcini mult mai vechi, datând de la vârsta de 15 ani.

La liceu, în clasa a VUI-a, la ora de dirigenţie, la tema „Patriotism“ scrisesem că acesta „înseamnă să-l iubeşti pe Dumnezeu şi pe Rege“. Ca un protest împotriva ateismului şi deznaţionalizării, crucea de la gât îmi era prinsă pe o panglică tricoloră. Uram rusificarea şi stalinizarea, iar în orele de română, când ni se preda biografia lui Stalin, scriam într-un carneţel comentarii pline de satiră şi dispreţ la adresa acestui „Zeus“. Simţeam nevoia unei acţiuni. Cu încă două colege modificam sensul lozincilor, luând unele litere. Astfel, „Şcoala în afara politicii este o minciună şi o ipocrizie“. Prin luarea primelor două litere din primul cuvânt rămânea „oala“.

Responsabila U.T.C.[113], Livia P., ne pândise, ne-a prins şi ne-a dus la directoare. D-na Săvulescu ne-a iertat, după ce

113 U.T.C. – Uniunea Tineretului Comunist.

am recunoscut fapta. Da, dar la scurt timp, din geanta mea dispărea carneţelul cu comentarii despre Stalin şi regimul comunist. Mult timp am bănuit-o (ca toţi ceilalţi) pe Livia P., care se mutase în bancă cu mine. După 1989 am căutat-o la telefon, dar a negat. Nici acum nu ştiu cum şi-a început viaţa cu un asemenea gest.

În orice caz, am fost interogată de o inspectoare care mi-a pus întrebarea-cheie: „Recunoşti că tovarăşul Stalin e un geniu?“ Am încercat să fiu diplomată şi, fără să-mi calc conştiinţa, i-am răspuns: „Nu ştiu, nu l-am cunoscut personal“. Cu asta mi-am semnat sentinţa de eliminare pentru totdeauna din toate şcolile. A fost un şoc teribil, întrucât visam să fiu medic şi să ajut omenirea (după cum se vede eram „modestă“).

îmi consideram viaţa sfârşită – aveam 17 ani – şi căutam cu înfrigurare posibilitatea de a mă duce la partizani. N-am găsit-o, aşa că am lucrat ca magazioneră la tipografia Litera Nouă, când unui prieten de familie i-a venit o inspiraţie de Sus. întrucât venisem de la Lugoj, am declarat certificatul de absolvire a şapte clase pierdut. Cu duplicatul primit m-am înscris la fără frecvenţă, absolvind într-un an clasele a IX-a, a X-a, a Xl-a. Pentru a nu fi prinsă, m-am înscris la Facultatea de Medicină din Cluj, pe care am şi absolvit-o. „Cum ne-ai scăpat atunci...“, scrâşnea „domnul“ König, primul meu anchetator. într-adevăr,

diploma nu mi-o puteau anula. Dumnezeu a vrut să-mi încep mai târziu detenţia. Eu hotărâsem să renunţ la orice preocupări socio-politice, având ca unic ţel să fiu medic bun şi să călătoresc. Fără voia mea însă, a trebuit să redevin „om politic“.

Mult mai târziu mi-am dat seama că cele trei „porţi“ de 70 intrare în Securitate, respectiv gazdele care te întâmpinau,

.iveau caracteristici diferite. în funcţie de acestea era şi plasamentul noilor veniţi. Astfel, Nina[114], având preocupări religioase, a fost încredinţată unei persoane în care ea avea loată încrederea, pe care o cunoscuse din viaţa liberă, unde fusese considerată aproape o sfântă. Aşa încât ei i se şi des- tăinuise, ca la o spovedanie.

Eu, cu înclinaţii de intelectuală, am fost încredinţată unei „tovarăşe“ cu care puteam comunica pe plan literar, artistic şi care avea un înnăscut simţ al manipulării, pe care l-a folosit cu succes.

Am pornit în anchetă cu convingerea că întreg procesul se sprijină pe mine şi numai mărturia mea ar putea să-i acuze pe tata şi pe Nina.

în condiţiile acestea rezistam vitejeşte, deşi îmi era foarte frică. Am şi acum în faţa ochilor desenul de pe dulapul camerei de anchetă, măsuţa, scaunul şi răceala umedă care mă pătrundea când intram.

De fapt, nu prea înţelegeam ce vor de la mine. Eram un neînsemnat medic de la o circă foarte grea, care se

114 Xenia Mămăligă, prietenă apropiată a familiei Răduleanu şi în relaţii de rudenie cu aceştia, s-a născut în 1922 la Lugoj şi a urmat Facultatea de Chimie Industrială, profesând ca inginer chimist. A fost arestată la 31 august 1960 şi condamnată la 10 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Uranus, Jilava, Arad şi Oradea, fiind eliberată la 28.07.1964. Urmărită în mod asiduu de Securitate după eliberare, dosarele de urmărire informativă pe numele X.M. totalizează aproximativ 1000 de file. în prezent este călugăriţă la Mănăstirea Diaconeşti, judeţul Bacău. După 1990 s-a implicat în publicarea predicilor şi lucrărilor teologice ale preotului Boris Răduleanu şi a poeziilor părintelui Ilie Imbrescu. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161553, voi. l-2, dosar nr. 161569 voi. l-2 şi dosar nr. 161515 voi. l-2; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

lupta cu

autorităţile ca să le determin să construiască un dispensar nou, colindam munţii ca să tratez bolnavii şi să vaccinez copiii, practicând medicina ca pe o religie.

Faptele din liceu nu mai erau pentru mine de actualitate. E adevărat, dar după logica lor ele se puteau actualiza. O deducţie era sigură, obligatorie şi matematică. Două unităţi egale cu a treia sunt egale între ele. Sau „ce naşte din pisică şoareci mănâncă". Deci, un tată care scrisese articole împotriva ateismului bolşevic şi fiica acestuia care se manifestase anticomunist prin faptă şi prin scris, în mod obligatoriu discutaseră duşmănos sau mai exact „activaseră". Mult timp n-am priceput întrebarea terorizantă: „Ce activitate ai dus?" în sinea mea chiar zâmbeam liniştită, ştiind că n-am făcut nimic. După un timp, unul dintre anchetatori m-a lămurit: „în noile condiţii, elementele duşmănoase, mai ales legionarii, nu pot să întreprindă o activitate organizatorică, cu înscrieri, cotizaţii, şedinţe. Forma nouă sunt discuţiile". Deci, în noul dicţionar al noii limbi române, a vorbi înseamnă a activa. Dacă şi a gândi înseamnă a activa, eram vreo 20 de milioane de inculpaţi.

„A, răsuflase uşurată Mia, vor să te bage la articolul 209, pct. 2, litera a. Ăsta e cel mai uşor şi chiar e pe cale să se scoată din noul cod[115]" (o

115 „Constitue delict de uneltire contra ordinei sociale şi se pedepseşte cu închisoare corecţională delà 3 la 7 ani, amendă

minciună pe care am înghiţit-o cu uşurinţă).

delà 2.000 la 20.000 lei şi interdicţie corecţională de la 3 la 5 ani faptul de a face propagandă pentru răsturnarea în mod violent, a ordinei sociale existentă în Stat“. Vezi Codul Penal în vigoare delà 02.02.1948 până la 01.01.1969, disponibil online la http://lege5.ro/Gratuit/g42doobz/codul-penal-din-1936 72 (accesat la 09.08.2016).

Am înţeles destul de greu termenul de „discuţii duşmănoase“. Cuprindea orice idee rostită, având un conţinut antiregim. „Treaba voastră ce gândiţi, ziceau anchetatorii, totul e să nu vorbiţi!“ Pedeapsa pentru discuţii duşmănoase era între trei şi zece ani. Exista şi un banc pe tema asta. Doi inşi se întâlnesc: „Ce, faci, nu te-am mai văzut de mult“. „Am fost în închisoare.“ „Cât timp?“ „Trei ani.“ „Pentru ce?“ „Pentru nimic!“ „Fii serios, pentru nimic se dau zece ani.“

„Bunul“ Sporea, anchetatorul, ca să mă înveselească, îmi spunea rânjind: „Nu fi tristă! în închisoare sunt grei primii şi ultimii zece ani.“ Era drăguţ. Tot ca să-mi redea optimismul, îmi explica răbdător, că legea este elastică şi că, dacă eşti sincer şi cinstit, recunoscând de la început infracţiunea de a fi vorbit şi mai ales mărturisind cu cine, primeşti minimum de pedeapsă. Dacă însă eşti fanatic şi negi cu încăpăţânare, pe lângă anumite „mijloace de rememorare“ pe care le pot folosi, ţi se dă şi maximum de ani. Asta mi-o spunea aşa, „ca de la om la om“ şi fiindcă mă vedea fată tânără. în rest, în toate birourile de anchetă, limbajul era făcut din aceleaşi expresii şablon – „Ei, te-ai hotărât să lămureşti problema?“ sau „să fii sinceră?“. Domnul Sporea avea şi originalităţi de limbaj ca „umbli cu cioara vopsită“ sau „o-ntorci ca la Ploieşti“, ori ca să mă stimuleze, începea: „Zi-le, mă Galino!“. Oricum punctul central îl constituia „ce discuţii aţi

vorbit?“ (cu tata). Azi, când se pot vorbi sau scrie minciuni, calomnii, murdării, fără ca cineva să fie tras la răspundere, a face ani grei de închisoare fiindcă ţi-ai exprimat gândul pare de domeniul absurdului. Teroarea comunistă voia însă să-ţi ucidă capacitatea de a gândi personal, să te reducă doar la un exemplar indistinct dintr-o turmă necuvântătoare.

De fapt, sondajele făcute în anul de graţie 1999, care-l situează pe Ceauşescu în fruntea marilor personalităţi ale secolului, dovedesc din plin că experimentul a reuşit[116].

Trebuie să recunosc că aveau un oarecare simţ psihologic, folosind şi jocul „şoarecelui cu pisica". Astfel îţi puneau în faţă declaraţii, uneori false, ale celorlalţi, care să-ţi arate că ai minţit, ca să te facă să spui tu „restul". Trebuia să-ţi dea impresia că deja „ştiu totul" şi că este o naivitate care te va costa faptul că „nu eşti sincer".

Aşa mi-au adus declaraţia Ninei, în care aceasta recunoştea că fusese legionară şi că avusese discuţii legionare (habar n-aveam) sau că Medeea[117] îmi citise sau se pregătise să-mi

116 Potrivit studiului realizat de Septimiu Chelcea, în 1999, 54% dintre cei peste 18 ani erau de acord cu afirmaţia „comunismul a fost idee bună, dar care a fost pusă în practică greşit". Vezi Septimiu Chelcea, „Justiţia socială socialistă şi comunismul rezidual în România după un deceniu de tranziţie" în *Psihologie socială,* 2001, 7, apud Ionela Şufaru, „Românii nu regretă comunismul", în *Jurnalul* naţional, 7 noiembrie 2009, accesibil online la http://jurnalul.ro/special-jurnalul/romanii-nu- regreta-comunismul-526525.html (31.07.2016).

117 Medeea Hanuţiu s-a născut la 04.09.1923, în Bucureşti. A absolvit Facultatea de Medicină şi a profesat ca medic. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică", este menţionat că ar fi fost „legionară". A fost arestată la 24.01.1961 şi condamnată la 8 ani muncă silnică. A fost închisă la Uranus, Jilava, Miercurea Ciuc, Aiud. A fost eliberată la 14.04.1964 prin D. 176/1964. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

citească poezii de Radu Gyr[118].

118 Radu Demetrescu (Radu Gyr, 2 martie 1905, Câmpulung, judeţul Argeş – 29 aprilie 1975, Bucureşti). Poet, dramaturg, eseist, gazetar. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, figurează „Mişcarea Legionară“. în 1941 a fost închis un an pentru „insultă lui Antonescu“. A fost arestat la 4 iunie 1945 şi condamnat la 12 ani de închisoare, pedeapsă redusă ulterior la 6 ani pentru „crimă de dezastrul

Apăruseră şi poeziile părintelui Ilie Imbrescu, prietenul tatei. Arestat în 1948, murise la Aiud în 1949. în gulerul paltonului trimis din Aiud soţiei (pe atunci încă se mai practica) aceasta găsise un teanc de poezii scrise pe foiţă subţire. Erau profund religioase. Doamna Imbrescu i le dăduse tatei, care le-a bătut la maşină în câteva exemplare şi le-a ascuns. Ei bine, le-au găsit pe toate, inclusiv originalul (cu ajutorul unei colege de celulă a Ninei). Multă bucurie au mai avut bieţii anchetatori. Deşi laţul începea să se strângă în jurul meu, nu le era suficient. Pentru ca să mă condamne trebuia să recunosc că „am vorbit discuţii“. Cu tata, fireşte!

începuse să mi se acorde importanţă. în biroul lui Sporea apăruse şi domnul Enoiu, comandantul centrului de anchete Uranus. în cadrul aceluiaşi mecanism psihologic de intimidare, acesta mi-a spus calm că ei cunosc întreaga mea activitate desfăşurată atât în anii studenţiei, cât şi ca medic stagiar la Braşov. Ca-n Kafka, începusem să mă întreb, obsedant chiar, dacă totuşi, fără să ştiu, nu m-am făcut vinovată de ceva. Trebuie să recunosc că ştiau să te manipuleze psihologic, mai ales când te vedeau „gâscă“. Aşa încât atunci când mi-au arătat procesul verbal falsificat, în care tata recunoştea că a fost legionar şi c-ar fi activat şi la Bucureşti, rezistenţa

ţării“, „activitate intensă contra clasei muncitoare“ („în anul

1937 a scris articole la ziar contra evreilor"), în cadrul „procesului ziariştilor". A fost închis la Jilava, Aiud, Văcăreşti. A fost eliberat la 6 iulie 1956, şi rearestat la 18 iulie 1958. A fost condamnat la muncă silnică pe viaţă, pedeapsă redusă ulterior la 25 de ani, pentru „insurecţie armată". A fost închis la Aiud şi Văcăreşti. A fost eliberat la 24 mai 1963. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Pentru mai multe detalii despre „procesul ziariştilor", se poate consulta Emil Rus, *Delictul de opinie: procesul ziariştilor: 1945,* Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2012. mea se apropia de cota zero. Dacă tata îşi semnase propria condamnare, eu nu mai aveam pe cine apăra (în realitate se folosiseră de un tertip, falsificând iscălitura tatei).

Aşa a apărut ordonanţa de învinuire în care se menţiona că, împreună cu tata, am preconizat schimbarea regimului. „Acum îţi vor face proces, îmi spunea atotştiutoarea Mia, dacă îţi menţii declaraţiile."

La una din anchete a venit şi un domn blonziu, de vreo 50 de ani, căruia i se spunea „domnul colonel", cu o privire albastră, învăluitoare. I-am zis „Păianjenul". A încercat să mă convingă că mi s-a dat o educaţie legionară. „De ce?" „Fiindcă numai legionarii s-au folosit de elementul creştin". „Bine, dar creştinismul datează de 2000 de ani, pe când legionarii există de 40 de ani". Nu l-am convins. M-a asigurat că sunt vinovată şi că a nega acest lucru înseamnă a-l insulta. Era o persoană care inspira teamă. A doua oară, când mi-a spus că va schimba metoda fiindcă „nu sunt sinceră", l-am crezut.

Enoiu încerca să mă ia „la sentiment". „Uite ce

e, Galino, noi ne purtăm frumos cu tine, dar şi tu trebuie să ne înţelegi că suntem obligaţi să ne facem datoria.“ înduioşător. Lui Sporea i-a spus: „Nu-i mai arăta nici o declaraţie (de fapt nici nu mai aveau). Trebuie să mărturisească singură.“ Şi-am mărturisit.

„Prea mici pentru un război atât de mare”

în fiecare seară mă culcam cu gândul „Doamne, dă-mi putere pentru ziua următoare“. Dormeam cu aviditate, 76 penru ca în cele şapte ore să-mi iau necesarul de energie.

Şi totuşi rezistenţa mea începea să se fisureze. „Şarpele“ care mi-a întins „mărul“ a fost Mia. De fapt în asta şi consta misiunea ei. Când într-o seară i-am relatat că mi s-a spus că voi fi dată pe mâna plutonierilor, Mia şi-a luat un aer grav şi mi-a spus: „La urma urmei, de ce să ajungi aicea? Tatăl tău şi cu Nina sunt ca şi condamnaţi pentru poeziile părintelui Imbrescu şi pentru activitate legionară (o minciună care nici în proces n-a apărut). Deci tu nu acuzi pe nimeni. Cel mult pe tine. Or, tu consideri închisoarea ca pe o posibilitate de ridicare spirituală. Aşa încât ce-ar fi ca mâine dimineaţă, ducându-te la anchetă, să te aşezi frumos pe scaun şi să le spui tot. Mai ales că nici nu ar fi un neadevăr. Parcă voi n-aţi discutat?“ Bine jucat. Cât ţi-au redus din pedeapsă pentru acest joc? Oriunde ai fi, Mia, meriţi un premiu.

Şi eu eram convinsă că pentru tata existau capete de acuzare independent de aşa zisele discuţii duşmănoase cu mine. Pe de altă parte, în anchetă apăruseră nume noi. Insistau asupra lui Mircea, felcerul meu de la Poiana Mărului, exmatriculat în anul V de facultate pentru că făcuse detenţie politică. Ţineau morţiş să-l reintroducă în „horă“, începuseră să mă întrebe şi despre băieţii de la Cluj: Cipi[119],

119 Probabil Stoica Ciprian, născut la 14 ianuarie 1929 în Dobra, Hunedoara. A fost arestat la 13 octombrie 1947, pe când era elev, pentru „uneltire“ („a făcut parte dintr-o organizaţie subversivă“) şi condamnat la 5 ani închisoare corecţională. în fişa matricolă penală se consemnează că a fost închis la Colonia Valea Neagră, Jilava, Aiud şi Gherla. Galina Răduleanu susţine că a fost închis şi la Târgşor. Eliberat la 12 februarie 1953. Autoarea îşi aminteşte că

Mircea[120], Rimboiu[121]. îi cunoscusem extrem de puţin în anii studenţiei, dar îi preţuiam atât de mult! Fuseseră şi ei închişi politic. Mă îngrozea gândul că voi fi maltratată, ca să dau declaraţii mincinoase, aşa încât şuierătura ispititoare a Miei „dă-le, dă-le şi tu ceva, ca să vadă că nu eşti pornită să negi totul“, începuse să-şi facă loc în mintea mea. „Dacă mă voi autoacuza, nu-mi vor cere mai mult şi astfel ceilalţi vor fi salvaţi“ (toţi

Stoica Ciprian s-a înscris la Facultatea de Medicină, dar în anul V a fost exmatriculat şi ulterior arestat. în AANP nu există date suplimentare care să vizeze a doua arestare. (Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti).

120 Mircea Mureşan – arestat ca elev, închis la Târgşor. După eliberare a urmat Facultatea de Matematică la Cluj, iar apoi a fost rearestat fiind profesor, fiind parte a lotului în al cărui process Galina Răduleanu a fost martoră. (Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti).

121 Probabil Septimiu Rîmboiu, născut la 24 octombrie 1928 în Cluj. A fost arestat ca elev la 13 august 1948 şi condamnat la 3 ani închisoare corecţională pentru uneltire („participare la organizaţie subversivă mănunchiul de prieteni“). A fost închis la Târgşor şi Jilava. După expirarea pedepsei, a fost internat administrativ 12 luni, şi, în continuare, încă 24 de luni, pentru „activitate subversivă“. A fost închis la coloniile de muncă Bicaz şi Oneşti. A fost eliberat la 6 mai 1954 şi rearestat la 14 septembrie 1959 când a fost condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închis la MAI Cluj, Gherla, Aiud, Oradea, Craiova, Jilava. A fost eliberat la 1 august 1964, prin decret de graţiere. După Revoluţie a activat în AFPDR Cluj. (Informaţii din fişele matricole penale din AANP; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti).

au fost condamnaţi). Convin- gându-i de „sinceritatea“ mea, puteam să refuz orice declaraţie mincinoasă împotriva băieţilor. Zic eu – poate însă că voiam să dau o tentă de sacrificiu şi eroism fricii animalice de camera de tortură.

în cele din urmă, ca să nu părăsesc totuşi rolul de „eroină“, mi-am zis că le voi spune în faţă tot ce gândesc, de se vor cutremura. Nu eram totuşi pe deplin liniştită. Pe undeva simţeam că sunt „manipulată“, dar perspectiva

vânei de bou mă făcea să-mi recâştig argumentele. Aşa încât, în ziua următoare, spre marea bucurie a d-lui Sporea, am declarat că am avut cu tata discuţii politice în care am criticat sistemul de dictatură al acestei „societăţi anonime“ numită proletariat, minciuna libertăţii sub care se ascunde cea mai cumplită teroare, prin sugrumarea cuvântului, a presei, a artei, a conştiinţei până la atrofierea acesteia. O libertate de „ţarc“. Dacă „îngrăditura“ te jeneză, ajungi în cuşcă. Despre inexistenţa justiţiei (perpetuată până în prezent), despre cei ţinuţi nejudecaţi ani de zile, despre sentinţele stabilite înainte de proces, despre condamnările exagerate bazate pe minciună şi tortură. Mai ales despre acea minciună care-ţi distruge definitiv personalitatea şi demnitatea (situaţie ale cărei urmări se văd până în zilele noastre. E adevărat. După ani de râs forţat, aplauze forţate, nu mai suntem în stare să ieşim din starea de „popor vegetal“. Plângem şi-acum după bici, călău, gratii...)

Şi mai ales frica. Frica de cel de alături, teama de-a citi o carte care nu e „pe linie“, teama de-a comenta real porcăriile numite „artă“. „E bun că-i românesc“ (azi se merge pe „e bun că-i străin“). Spaima este atât de mare, încât minciuna ajunge un reflex, o a doua natură (perpetuată cu evlavie şi în zilele noastre).

De fapt nu teroarea îngrozeşte. Istoria e plină de tirani. Pentru prima dată însă, sclavia are neruşinarea să-şi pună firma libertăţii, iar cel înlănţuit să fie obligat să afirme râzând „sunt liber“. în asta constă

monstruozitatea.

Vorba lui Bulă (asta nu i-am spus-o) care a declarat c-ar fi vrut să trăiască în epoca sclavagistă. „Cum, Bulă, dar trebuia să cari blocuri de piatră, să munceşti din greu...“ „Da, doamnă, dar nu eram obligat să strig: *Ramses! Ramses!*“

Domnul Sporea m-a ascultat grav şi serios. Cred că nu pricepea nimic. Pe hârtie însă n-a pus decât frazele stas pe care le ştia pe de rost. Când le-am povestit fetelor din celulă isprăvile mele de „vitejie“, Ina s-a îngrozit. în schimb Mia era încântată (cred şi eu, îi reuşise „manevra“). „Nu-i nimic, asta va rămâne pentru viitor“, îmi spunea ca să-mi gâdile vanitatea.

După cum se vede, a şi rămas: securiştii de ieri, democraţii de azi. Victimele rămân în continuare „la index“.

Odată sarcina îndeplinită, amicul Sporea a devenit prietenos, vrând să-mi arate că nu-i atât de mărginit ca ceilalţi. în acest scop m-a invitat într-o duminică dimineaţa la discuţii libere, cu conţinut literar-artistic. Aşa am aflat că fusese fotbalist şi că acesta era spectacolul lui preferat. Nu-i plăcea teatrul şi nici opera. Din când în când se mai ducea la cinema. Duminica prefera să se plimbe pe bulevard. Cititul nu-l atrăgea. Totuşi îi plăceau romanele din „Colecţia 15 lei“. Recent a citit despre Ecaterina a Il-a, muzica lui preferată era cea uşoară şi, fireşte, cea populară.

Pe mine nu mă vedea decât la mănăstire şi, ca să mă salveze, îmi tot repeta: „Viaţa e frumoasă, Galino, trebuie s-o trăieşti“. îmi dădeau din plin această posibilitate.

„De-aş dormi”

Unul dintre primele lucruri care ţi se repetau în anchete era acela că „nu mai e ca altădată“[122]. Azi – era în

122 Trimitere la îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă din închisorile politice, în comparaţie cu situaţia de la sfârşitul anilor ’40 – începutul anilor ’50. Vezi Octavian Roske, *Enciclopedia...,* voi. I, ff. 482-502.

1960 – deţinutul are saltea, pătură, cearşaf curat, pernă. Perfect adevărat. Numai că, de toate acestea nu te puteai folosi decât noaptea. Ziua erai obligat să stai pe marginea patului, cu picioarele atârnând, fără să te rezemi de perete, ori în cot, sau cu capul între mâini. Şi asta timp de 17 ore. O tortură subtilă de tip chinezesc. Singura variaţie era plimbarea. Dar în halul de slăbiciune în care eram, după trei paşi trebuia să mă aşez în poziţie reglementară, pe patul cu cearşaf curat. Aş fi renunţat la toate aceste mari avantaje, în schimbul unei scânduri, pe care să mă pot întinde. Dimineaţa mai mergea cum mai mergea. Odată însă cu lăsarea înserării, eroismul se subţia şi începea o luptă chinuitoare, pe care de obicei o pierdeam. Intervalul tragic era între orele 20:00-22:00, când un somn ucigător punea stăpânire pe toată fiinţa. Pleoapele deveneau de plumb, iar capul începea să se clatine, ca la o paiaţă deşurubată.

Lipsa de somn. A fost marele chin al închisorii mele. Cred că dacă aş fi fost condamnată la moarte şi mi s-ar fi cerut să exprim o ultimă dorinţă înaintea execuţiei, aş fi cerut 24 de ore de somn. Dar în închisoare şi somnul avea regulile lui: pe dreapta, cu faţa la bec şi cu mâinile deasupra, oricât de frig ar fi fost. în caz contrar, erai „trezit la realitate“. îmi venea în minte o nuvelă de Cehov, în care o fetiţă ajunge să strângă de gât copilul stăpânilor, pe care era obligată să-l legene în fiecare noapte[123]. Eu l-aş fi strâns de gât pe cel ce-mi striga de

123 Autoarea face trimitere la povestirea lui A.P. Cehov, „Dacă

la vizetă „se doarme aici, ia uite ce le mai soileşte“. Noroc de la Ina, care salva situaţia, repezindu-se

ar putea dormi“ (1888).

(buimacă de somn) cu cel mai fermecător surâs: „Nuuu, d-le plutonier, cum o să se doarmă?“. Eu mârâiam ceva printre dinţi (nu ştiam să înjur). Aveam un organism care nu se putea lipsi de somn. Sistemul avea în vedere să te macine nervos şi să-ţi distrugă rezistenţa ca să „spui tot“.

Mia făcea parte dintre fericitele cu „drept la pat“, care la ora 20 se puteau întinde. Ina şi cu mine ne luam inima-n dinţi şi, sprijinindu-ne de perete, ne rezemam capetele unul de-altul, „adormind surâzând sub înaltul“ bec de sus. Tocmai într-o asemenea situaţie ne-a prins într-o seară „Bunicul“ (ofiţerul de serviciu) care ne-a strigat: „Sculaţi c-a venit lăptăreasa!“. N-am gustat gluma.

Ochii era interzis să-i închizi ziua, când poate voiai să te concentrezi, sau să evadezi, într-o altă lume. Imediat erai adus la realitate: „Ia nu mai face economie de vedere!“.

Sistemul urmărea şi un fel de îndobitocire, de reducere a noastră la starea de animal care nu aşteaptă decât să se prăbuşească inert în pat la auzul cuvântului „stingerea“. Trebuia totuşi găsită soluţia. Cu ingeniozitatea care ne caracterizează pe noi, oamenii, dintr-o faţă de pernă umplută cu haine şi din perna de paie învelită în palton, am făcut o proptea pe care o aşezam între mine şi perete, de care mă rezemam. De la vizetă eram văzută stând dreaptă ca o statuie. în ultima lună a perioadei cât am stat „la lumină“ (celulă în care exista un gemuleţ ce dădea în exterior), venise un ţigan

mic, gras, cu o faţă strălucitoare de grăsime şi care, atunci când deschidea vizeta, întuneca întreaga celulă. Ei bine, îşi fixase un ţel din a mă dezvăţa de prostul obicei de a dormi. Mia, care ţinea să fie „obiectivă“, îl botezase „Gropiţă“. Eu îi spuneam „Baragladina“. Aşadar, 82 Gropiţă deschidea vizeta, ceea ce mă obliga să mă ridic în

picioare, îşi umfla obrajii şi începea cu fraze „tip Caragiale“ să mă „ facă de ruşine“. Era un adevărat chin.

Norocul a fost mutarea la „cavou“ (celulă fără geam). Acolo am dat de plutonierii „Răţuşcă“ şi „Cioară“, care aveau o altă înţelegere a fenomenului şi nu-şi trăiau cu atâta intensitate datoria. Ştiu că în prima zi de „cavou“ eram atât de sfârşită, încât am dormit şezând toată după masa. Seara, când ne-a deschis uşa pentru „program“ (asta însemna scoatere la WC), i-am făcut semn că nu ies. „Cioară“, cum-secade, a închis uşa răcnind „soiu ca ăsta, n-am mai pomenit“. Nu aveam energie nici să zâmbesc,fiindcă am reador- mit în următoarea fracţiune de secundă.

Au venit însă şi zile grele odată cu reapariţia conştiinciosului „Papă“. D-l plutonier „Papă“ era un delicat. Nu se cobora să-ţi facă observaţie, ca să nu te pună într-o situaţie jenantă. Se uita însă lung, lung prin „ochiul magic“ (şi avea un iris apos ca de peşte). Dacă n-aveai bunul simţ să-i înţelegi rugămintea din privire, atunci zdrăngănea nervos metalul de la vizetă. Erau însă şi firi „insensibile“, care nu înţelegeau acest grai mut. în etapa următoare se deschidea uşa şi apărea ofiţerul de serviciu, însoţit de figura îndurerată a lui „Papă“. Urmau fireşte consecinţele.

Un asemenea caz l-am constituit şi eu. într-o seară, uşa s-a deschis larg şi a apărut „August“, ofiţerul de serviciu. Dormeam atât de profund, încât nici nu l-am simţit. Când am realizat catastrofa, am sărit în sus, descoperind în spate toată „construcţia“ pe care mă sprijineam. Pe cap purtam o căciuliţă, care se ridicase.

Cred că eram atât de caraghioasă, încât „Papă“ nu şi-a putut reprima un zâmbet discret.

„August“ m-a întrebat: „Ce-i cu dumneata, nu cumva eşti bolnavă?“ „Da, m-am agăţat eu, am avut un TBC pulmonar.“ „De ce nu ceri pat de la anchetă?“ „Am cerut“. Au mai trecut patru luni până când mi s-a făcut această favoare. Ca-n povestea indiană, am avut un aşa moment de fericire, încât „Sultanul“, care era de serviciu, n-a putut să nu remarce: „Ia uite, în loc să se bucure pentru plecarea acasă, se bucură pentru dreptul la pat“.

Ei, mă bucuram şi eu pentru ceea ce se putea.

Uranus, Printre trăiri

„Intră lună pe fereastră“

După trecerea şocului iniţial, am început să mă „reconstitui“ pe convingerea că mi se va da drumul. în această situaţie totul părea interesant, instructiv, chiar natural, cu condiţia să nu depăşească două – trei luni. în fond, pentru ce m-ar condamna? Alungasem de mult din minte problemele umanităţii şi pe cele naţionale. Mă redusesem la o sferă foarte precisă şi circumscrisă: meseria, călătoriile, cărţile. Şi-atât. Şi-atunci? îmi şi imaginam clipa reîntoarcerii. Vedeam, cu amănunte, bucuria unora, acreala altora. Mă simţeam foarte tare şi eram teribil de mândră de mine. Decizia mea de la vârsta de 15

ani împrumutată de la Brand al lui Ibsen, *„Omul cel mai puternic este acela care e totdeauna singur“,* răspundea trufiei mele. Mai târziu am plătit scump această faţadă pe care mi-o impusesem şi care ascundea de fapt o interioritate hipersensibilă, vulnerabilă, avidă de afecţiune.

Considerată a fi „om puternic“, am fost obligată la singurătatea celui „tare“, care n-are unde să-şi plece capul.

în închisoare însă, datorită acestei psihologii, aveam un soi de dispreţ pentru cele care lăcrimau şi suspinau după viaţa de afară. Aveam un cult pentru cele puternice, stăpâne pe sentimente şi slăbiciuni.

O mică breşă s-a produs într-o seară în „cuşca“ în care ne făceam plimbarea. Ţarcul în care ne mişcăm avea pereţi laterali, având ca tavan o reţea metalică cu ochiuri mari. Deasupra se afla un pod lung de lemn, pe care se plimba santinela. Noaptea reflectoarele proiectau pe zidul opus balustrada pasarelei, ca nişte gratii negre. Din timp în timp se auzea întâi zgomotul cizmelor care se apropiau, apoi apărea proiecţia lor pe zid, apoi umbra gardianului.

În seara aceea de sfârşit de octombrie era de serviciu „Boboc“, un gardian destul de cumsecade. Ina era pierdută, ca de obicei, într-o adâncă deznădejde, în timp ce Mia şi cu mine ţopăiam sau ne plimbam. După vreo cinci minute de undeva s-a auzit un fluierat melodios şi nostalgic. Era cunoscutul cântec *Intră lună pe fereastră.* „Fluieră un bărbat în ţarcul de-alături“, mi-a şoptit Mia. Asta a deşteptat-o imediat pe Ina, care a sărit ca un arc: „Răspunde-i, Mia, răspunde-i!“ Abia după a doua proiecţie a cizmelor a putut Mia să fluiere aceeaşi frază muzicală. După o scurtă pauză, de alături a răsunat melodia versului următor: „Intră-n odăiţa noastră“. Mia a spus: „Ssss!“ „Fluieră mai departe.“, i-am spus noi. Apoi: „Tăceţi!“ De dincolo ne-a venit continuarea: „Şi-n singurătatea mea, să-mi alini o clipă inima...“.

Eram atât de emoţionată şi de fericită, de parcă ar fi căzut pereţii. într-un anumit fel, de fapt căzuseră. Se născuse o taină. Cizmele care ne striveau, zăvoarele, zidurile nu puteau opri comunicarea asta atât de caldă, „de la inimă

la inimă“. N-aveam să-l cunoaştem niciodată pe cel care ne răspunsese, dar pentru o clipă sufletele ni s-au intersectat luminos. Probabil că celălalt a vrut să retrăiască momentul şi-a încercat din nou să fluiere. N-a calculat însă bine momentul, fiindcă deodată s-a auzit: „Care fluieri aici?“ „Noi nu“, am exclamat jignite. Şi nu s-a mai auzit decât „boc-boc“ şi nu s-a mai văzut decât umbra unor cizme uriaşe, care creştea şi dispărea.

De atunci ne căutam în fiecare zi. De undeva de departe, uneori de foarte departe, ni se răspundea. Alteori vântul, care şuiera printre plopi, îi risipea sunetele. Ne încordam cu toatele auzul, ca să nu ne scape niciodată. Şi într-o zi n-a mai fost niciun răspuns.

Mia

Pentru rolul pe care l-a jucat atunci, merită să-i dedic un capitol special. Aşa cum am mai relatat, nu-i puteam reproşa nimic.

Şi totuşi... Avea o misiune bine determinată de care nu mi-am dat seama. Bună psiholoagă, a realizat imediat corzile pe care putea apăsa pentru a manevra naivitatea (ca să nu spun prostia). Nici nu era greu, întrucât, până la închi-soare, trăisem complet desprinsă de realitate, printre cărţi, muzică şi natură. „Domnişoară, dumneata nu trăieşti în lumea asta“, îmi spusese un asistent la terminarea facultăţii.

De la Mia am învăţat o frază din *Simfonia în re minor* a lui Cesar Franck, care m-a însoţit toată închisoarea (şi pe care am uitat-o). Melodia purta în ea tristeţea zilelor noas- 86 tre (din detenţie), care se scurgeau una câte una, în acelaşi

ritm, ca un marş într-un pustiu, al cărui capăt nu-l zăreşti. Fireşte că m-a învăţat şansonete şi diferite melodii din filmele lui Charlie Chaplin. La rândul meu i-am recitat poezii din diverşii poeţi. A fost foarte mirată că Eminescu a scris versuri atât de frumoase. Ştia şi ea poezii de Baudelaire, Verlaine, V. Hugo, vorbea câteva limbi străine (îşi începea frecvent fraza cu *bref),* cunoştea bine istoria Franţei, a Angliei, dar aproape deloc pe cea a României. Vag şi întâmplător auzise de Ştefan cel Mare şi de alţii. Cu toată pretenţia ei de „cetăţean al lumii“, considera că secolul acesta se va numi secolul lui Einstein şi al lui Charlie Chaplin. Ultimul întruchipa idealul de umanitate şi generozitate.

în general, povestea ponderat, stăpânit şi atât de detaşat, încât nu-ţi dădeai seama ce gândeşte. Relata în aceeaşi manieră scenele tragicomice, ca şi pe acelea cu evreii care fuseseră spânzuraţi în abator. Avea o marcată tendinţă de a înfrumuseţa o realitate hâdă şi ticăloasă.

în acest mod, pe anchetatorul ei, Gheorghe Blidaru, îl transformase într-o figură enigmatică cu trăsături romantice, invocând de exemplu plăcerea lui de a înota pe urma lăsată de razele de lună, sau aceea de a-l citi pe Feuchtwanger ş.a. în plus, se purtase foarte frumos cu ea şi-n afară de „pe dracu!“ nu-i adresase niciodată niciun cuvânt brutal. Odată doar scrisese un proces-verbal plin de minciuni, însă la refuzul ei categoric de a-l semna, l-a rupt imediat. Un alt argument major: când fusese bătută, din delicateţe, nu participase.

Pe anchetatorul meu, Sporea, îl ştia de la Ileana, o

persoană cu care stătuse în cameră. Era frumuşel, curăţel. Ce-a mai plâns Ileana când i l-au luat! Pe scurt, aveam mare noroc că-l aveam anchetator! Şeful Enoiu era,

evident, un impulsiv şi un violent, însă nu un om rău. (Nuuu... de loc!) Fiindcă era cât un munte şi avea o faţă (de porc, zic eu) în care ochii mici nu i se vedeau, îl botezase „Bebe Cadum“, nume pe care i-l şi spusese, ceea ce provocase un râs homeric.

De Moldoveanu – adjunctul – îi era mai frică, fiindcă era mai sever (o adevărată fiară de fapt). Avea el o figură de jurai că-i evreu, dar era român sadea (era de fapt evreu sadea). Nu le purta pică la niciunul, deşi Enoiu o bătuse personal la tălpi. Ce să-i faci, erau şi ei nervoşi, săracii! La anchete, unde era chemată foarte des, discutau amical cu ea, ba chiar lăsau să se înţeleagă că vom pleca curând acasă. Blidaru i-a spus pe şleau: „Noi, comuniştii venim cu un alt cod“. Mai clar nici că se putea. Anchetatorii ei se interesau chiar şi de mine. Moldoveanu chiar o întrebase: „Ei, ce zice, pleacă acasă?“ La care Mia răspunsese cu toată convingerea: „Sigur că zice că pleacă acasă“, ceea ce provocase o adevărată ilaritate.

în fine, Mia avea o admiraţie nemărginită şi o credinţă nestrămutată în atotputernicia Securităţii. „în casa asta nimic nu este lăsat la întâmplare“, zicea filosofic. Era convinsă că am fost adusă în celula ei ca să aibă cu cine discuta subiecte intelectuale. La ieşire vroia să scrie scenariul unui film în care să prezinte Securitatea şi diferite aspecte reale din anchetă.

în orice caz, în filmul Miei, fiecare personaj, după o cercetare amănunţită şi civilizată, ar fi fost

eliberat, urmând să înceapă o viaţă nouă. Aşa că, în această viziune, Securitatea căpăta aspectul unei instituţii de binefacere. Cât despre bătaie... „A, nici vorbă! Nu eşti bătut decât atunci când au dovezi pe care nu vrei să le recunoşti!“ Logic!

Tot Mia

Ca aspect nu avea un fizic drăguţ, mai ales după ani de celulă. Conştientă de însuşirile ei intelectuale, îşi permitea să glumească asupra înfăţişării proprii, fiind convinsă că trăsăturile ei psihice atrag mai mult decât fizicul. Credea că de aceea vroia să aibă în jur femei frumoase, ca să-i scoată ei în evidenţă, prin contrast, o urâţenie inteligentă.

îi plăcea să se simtă indispensabilă, necesară, călăuzitoare. Fără ea nu se făcea nimic, nici măcar o tartă. Când o prietenă pleca undeva, ei îi lăsa copilul în grijă. Toţi îi spuneau „mamina“. în închisoare, în urma atâtor cazuri văzute, avea pretenţia că ştie tot şi deci îţi poate da cele mai folositoare îndrumări în ceea ce priveşte ancheta.

Avea o modalitate teribilă de-a te capta, flatându-te şi atingându-ţi vanitatea. Cu Ina, care era ca un arici, nu i-a mers. La mine, recunosc că a prins. A început printr-o neţărmurită admiraţie faţă de calităţile mele fizice. Aşa am aflat că aveam proporţiile lui Venus din Millo. Fireşte că totul trebuia prelucrat, lucru de care avea să se ocupe personal după ieşire. în privinţa asta existau divergenţe majore cu Ina. Astfel, Ina ţinea cu orice preţ să-mi contureze buzele cu ruj şi să-mi creioneze discret sprâncenele, în timp ce Mia susţinea

cu vehemenţă că n-am nevoie de aşa ceva, eu fiind „o frumuseţe ingenuă“. Păreri diferite au fost şi în ceea ce priveşte îmbrăcămintea. Mia abia aştepta să-şi prezinte „opera“ societăţii sale de prieteni, pentru ca toţi să o întrebe: „Unde ai ţinut ascunsă această nestemată?“. Urma să dansez, să recit, pe scurt să-mi etalez toate cunoştinţele, ca să se vadă ce „perlă” sunt şi, mai ales, ce extraordinară este cea care m-a descoperit. „Perla“ urma să se căsătorească,

să aibă copii, de care, natural, tot Mia se oferea să aibă grijă. Eu trebuia doar să primesc şi să fiu recunoscătoare. Aşa încât, dacă ajungeam om mare (ceea ce nu era exclus, după părerea ei) urma să o iau secretară. Iar în caz că ajungeam ministru, în guvern era obligatoriu ca ministrul comerţului să fie evreu. Oricum, cu toată uimirea în faţa cunoştinţelor mele, rămâneam totuşi o ţărăncuţă, care trebuia cizelată.

în perioada şederii cu mine, Mia era frământată de preocupări metafizice (coincidenţă?). Astfel începuse să se întrebe asupra rostului vieţii, a omului. Se arăta atrasă de religia catolică. Ar fi vrut foarte mult să stea de vorbă cu un preot. Când i-am spus să discute cu tata, a cuprins-o brusc smerenia. Nu credea că o fiinţă atât de neînsemnată şi mai ales evreică, ar fi vrednică de aşa o onoare. Degeaba i-am explicat că de către un preot creştin toţi oamenii sunt trataţi cu aceeaşi afecţiune.

Nu mai contenea să-şi exprime admiraţia în faţa curajului meu (care curaj?), a felului în care am intrat în celulă etc. Era convinsă că sunt un mister pentru Securitate şi că însemnările mele i-au impresionat profund. Mă întreb acum, oare a crezut vreo clipă ceva din ceea ce spunea? Oricum, dacă juca teatru, era bine jucat!

Procesul Miei

După cum povestea, pentru a nu ştiu câta oară, fusese absolut senzaţional. în străinătate ar fi făcut

vâlvă şi atât. La noi însă furtul a 1,6 milionane lei (era în 1959!), fiind vorba de avuţia întregului popor, cei care se atinseseră de ea erau duşmani ai poporului şi trebuiau pedepsiţi exemplar. Azi se fură miliarde de dolari pe care-i plătim noi, poporul, şi... nimic!

Povestea jafului de la bancă o redau, aşa cum mi-a fost furnizată de Mia. Autorii erau oameni sus-puşi, cu funcţii de răspundere, bine retribuite şi, firește, membri de partid. Creierul acţiunii fusese Igor, capabil, ingenios, excentric şi original. Fusese ilegalist, cu activităţi de securist în perioada cea mai cruntă. Din motive necunoscute căzuse în dizgraţie. Soţia lui, Monica, inteligentă, instruită, dinamică şi îndrăzneaţă, a fost şi ea ilegalistă. Fusese prezentă în Palestina în timpul războiului şi se întorsese atrasă de mirajul noii lumi, care se năştea în R.P.R. Fireşte că era la curent cu toate noutăţile culturale ale Occidentului (cărţi interzise, printre care *Doctor Jivago,* filme vizionate în cerc restrâns etc.). Ştia chiar şi bancuri împotriva „ăstora“ pe care, de când decăzuse Igor, îi dispreţuia profund.

Ceilalţi componenţi ai lotului erau fraţii Ioanid. Unul era conferenţiar la Facultatea de limba rusă, celălalt colonel în Miliţia Capitalei în problema paşapoartelor. Soţia lui, blonda Anita, lucra la Ministerul de Externe unde, în urma unor „mici atenţii“, emitea paşapoarte pentru evreii care voiau să plece.

Practic aveau tot ce-şi doreau: casă, maşină, bani, o poziţie privilegiată. Ca în povestea peştişorului de aur, voiau mai mult. Versiunea Miei era că ei intenţionau cu

banii aceştia să treacă graniţa, pentru ca acolo să trăiască din plin (nu înţeleg cum, întrucât moneda noastră nu era convertibilă).

Repetiţia în vederea înfăptuirii furtului s-a făcut luni de zile. Totul a pornit de la observaţia că fiecare centru alimentar sau de pâine depunea banii la unul şi acelaşi mic

ghişeu, de unde, într-o maşină nepăzită, erau duşi la bancă, în fiecare zi la aceeaşi oră.

Atacul s-a desfăşurat simplu, conform planului. înarmaţi (de unde arme?), jefuitorii au luat un taxi. Pe drum şoferul a fost imobilizat şi abandonat undeva. în faţa băncii, când duba a ajuns cu banii, doi indivizi mascaţi au somat şi legat şoferul şi pe casier. în câteva secunde Monica a transportat sacii cu bani în maşină, pe care ulterior au schimbat- o. Mărunţişul a fost aruncat într-un şanţ, iar banii au fost ascunşi într-o canapea, pe care au dus-o la tatăl lui Igor, urmând ca ulterior să-i împartă.

Vâlva stârnită de eveniment a fost imensă (azi nimeni nu s-ar fi sinchisit). Natural că autorii au fost căutaţi printre elementele cu trecut duşmănos, în speţă legionarii. Totul ar fi rămas nedescoperit dacă unul dintre complici, retras din complot, temându-se de urmări, nu s-ar fi dus să-i denunţe. Astfel, rând pe rând, în maşini elegante au fost aduşi la Securitate. Procedura s-a derulat rapid. Supuşi unor torturi „la cel mai înalt nivel“, de care s-a ocupat chiar marele şef Enoiu, au spus „şi laptele supt de la mama“ (expresia favorită a anchetatorilor). Igor, de exemplu, în urma acestor şedinţe, şi-a amintit că de fapt voia să-l omoare pe ministrul Drăghici, iar cu banii urma să ajute comunitatea evreiască. Monica, întrucât refuza orice recunoaştere, a fost suită pe capră, învelită în cearceafuri ude şi

bătută cumplit.

Iată însă că unul dintre ei (versiune foarte alambicată şi confuză) declarase că într-o seară Mia venise la ei cu o sumă mare de dolari găsită în baie, sumă ascunsă de unchiul lor, fără ca ei să aibă habar. Neavând sobă să-i ardă (focul nu se inventase) s-au dus la familia Sevianu să ceară ajutor. 92 Aceştia au ascuns dolarii într-un tablou (acelaşi lucru l-ar

fi putut face şi Mia). La percheziţie, când au fost găsiţi, au declarat provenienţa lor. Aşa s-a ajuns la concluzia că Mia ştia de complot şi a fost încadrată la „omisiune de denunţ“. O povestire cam „subţire“, care nu se lega deloc. Cine ştie care fost adevărul?

Procesul s-a derulat în mare secret, fiind şi filmat. Igor a fost condamnat la moarte şi executat. L-am regăsit pe plăcile de marmură din capela de la Aiud, alături de nume ale celor fără de mormânt. Ceilalţi au primit foarte mulţi ani de detenţie. Mia avea condamnare 10 ani, iar soţul ei cred că 15 ani[24].

[24] Referire la faimosul jaf de la Bănea Naţională, caz în care au fost găsiţi vinovaţi fraţii Alexandru şi Paul loanid, soţii Igor şi Monica Sevianu, Saşa Muşat şi Haralambie Obedeanu. Din dosarele Securităţii reiese că în dimineaţa zilei de 29 iulie 1959, în faţa filialei din Giuleşti a Băncii Naţionale, patru bărbaţi mascaţi au ameninţat cu pistoale pe şoferul maşinii cu bani şi pe însoţitorul acestuia, au furat aproape 1,7 milioane de lei şi au fugit. Un astfel de eveniment nu se mai întâmplase în România sau în celelalte „democraţii populare“. Pe 17 septembrie 1959, cei şase au fost arestaţi şi s-a aflat că fuseseră comunişti încă dinainte de 23 august 1944, când au activat în ilegalitate. Mai mult, avuseseră cariere de succes: Alexandru loanid fusese locotenent-colo- nel de miliţie, Paul loanid şi Igor Sevianu erau ingineri, Saşa Muşat era conferenţiar la Facultatea de Istorie din Bucureşti, iar Monica Sevianu şi Haralambie Obedeanu lucraseră în presă, la radio, respectiv la Scânteia, „Hari“ fiind mai apoi angajat ca profesor de jurnalism. La proces, bărbaţii au fost condamnaţi la moarte, iar singura femeie din grup, Monica Sevianu, mamă a doi copii, a fost condamnată la închisoare pe viaţă. La 18 februarie 1960, cei cinci au fost executaţi la închisoarea Jilava (Valea Piersicilor). Monica Sevianu a fost eliberată la 28.07.1964,

iar în anii ’70 a emigrat în Israel. Vezi Stelian Tănase, *Gangsteri sau sionişti -jaful de la bancă,* 15.07.2013, disponibil online la http://www. stelian-tanase.ro/gangsteri-sau-sionisti-jaful-de-la-banca/, (accesat la 31.07.2016); Pentru date biografice legate de Monica Sevianu, ACNSAS, Fond informativ, dosar nr. 5069, voi. l-2, *passim.*

Mia – biografie[25]

Mia avusese parte de o viaţă înstărită. Fusese copil unic al unui tatăl contabil la o fabrică de pielărie, cu un venit care-i permitea să-şi ridice o casă cu etaj, să întreprindă călătorii în străinătate etc. Pe viitorul soţ, Paul[26], îl cunoscuse din liceu, când acesta îi ducea geanta de la şcoală acasă. Crescând, a crescut şi sentimentul dintre ei. Şocul cel mare l-a avut la moartea părinţilor ei, ucişi într-un bombardament, într-un adăpost, din care Mia rămăsese, prin miracol, singura supravieţuitoare. în timpul regimului legionar al lui Horia Sima au fost evacuaţi din casă undeva la periferie. în perioada războiului, Paul fusese mobilizat la săpatul tranşeelor. Şi cam atât.

Pentru mine, o visătoare romantică, având pudori din secolul XIX, era surprinzător felul dezinvolt în care vorbea

Protagoniştii jafului au fost obligaţi să îşi joace propriile roluri în filmul „Reconstituirea“ (1960) al regizorului Virgil Calotescu; după 1989, subiectul a inspirat alte două filme, *Marele jaf comunist* regizat de Alexandru Solomon (2004) şi *Closer to the Moon* de Nae Caranfil (2014), dar şi documentarul lui Irene Lusztig, *Reconstruction* (2001).

[25] *Mia* s-a prezentat Galinei Răduleanu sub numele de Mia

Morgan. în Arhiva ANP nu există nici o fişă matricolă penală pe acest nume, iar relatările pe tema „jafului de la Banca Naţională“ nu o amintesc. Există însă o fişă matricolă penală pe numele Paul Morgan, care a fost arestat la 23 septembrie 1959, era căsătorit şi avea doi băieţi, ceea ce corespunde cu relatările autoarei. Acesta a fost condamnat la 5 ani închisoare corecţională, pentru „uneltire“, fără a se menţiona alte detalii. A fost închis la închisoarea MAI, la Jilava, Giurgeni şi Ostrov. A fost eliberat la 1.12.1961, prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole din A ANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

[26] A se vedea nota precedentă, privind-o pe Mia Morgan.

despre lucrurile intime, tainice. La Mia actul sexual juca un rol de bază în încheierea unei căsătorii. Mai târziu avea să le explice şi celor doi băieţi ai ei, ajunşi la pubertate, necesitatea îndeplinirii funcţiilor biologice, ca un garant al echilibrului psihic. Fără s-o contrazic, în sinea mea visam acea imagine a *Sărutului* lui Brâncuşi, în care doi devin unul, fără a se anihila sau dizolva, ci împlinindu-se în transcendent. Bucurie pe care Dumnezeu mi-a dăruit-o!

Mia avea un echilibru şi un optimism demn de invidiat, axat pe principiul „Doamne, fereşte de mai rău!“ Ni-l şi exemplifica: un evreu condamnat la moarte prin spânzurătoare a spus această frază, de care ceilalţi au râs. La scurt timp i s-a comutat sentinţa la ardere de viu. „Ei, vedeţi?“ le-a spus el. Ea avea o înţelepciune milenară, cu un pronunţat caracter practic. O idee, pe care am reţinut-o şi după trecerea anilor, a fost: „Acolo unde pot să sufere mai puţini, de ce să sufere mai mulţi?“

Bancurile ei despre evrei aveau un umor cu totul special. De exemplu: Sloim împrumutase de la Iţic o mare sumă de bani. La apropierea termenului de înapoiere a lor, întrucât nu avea bani, îşi pierduse somnul chinuindu-se nopţi în şir. Soţia îngrijorată, după ce a aflat motivul, a deschis geamul (Iţic locuia vizavi) şi a strigat: „Iţic, să ştii că Sloim n-are bani să-ţi dea înapoi datoria“, apoi calm către soţ: „Acum lasă-l pe el să nu doarmă.“ Alt banc era despre un rabin care era judecat,

enumerându-i-se o serie de păcate. Le-a ascultat impasibil. Când a fost întrebat: „De ce numai când ai fost acuzat c-ai fost la bordel ai zis: Ooo/...?“, el a răspuns: „Pentru că mi-am adus aminte unde mi-am uitat umbrela“. Sau altul, despre rabinul care s-a închis în casă zile în şir pentru a dezlega întrebarea „ce este viaţa?“ La ieşire a fost întrebat:

„Ei, ai aflat ce este viaţa?“ „Da. Viaţa este o fântână.“ „De ce o fântână?“ „Ei, atunci nu e o fântână!“

Impresionantă, din relatările ei, mi s-a părut scena în care, în seara Paştelui evreiesc, când se adună întreaga familie, cel mai bătrân citeşte în ebraică din Vechiul Testament, apoi bunica se duce şi deschide uşa ca să intre îngerul. Sărbătoarea se termină cu formula repetată de foarte multe sute de ani „La anul la Ierusalim“.

Baby

A apărut în celulă la trei săptămâni după venirea mea. într-o bună zi s-a deschis uşa şi o femeie înaltă, voluminoasă, în jur de 60 de ani, şi-a făcut apariţia. La început am crezut că e doamna general de care îmi vorbise Mia. I-am cedat imediat patul meu şi noi ne-am înghesuit cum s-a putut. Aşteptam cu aviditate noutăţi, însă Baby (aşa o botezasem), deşi abonată la ziar, nu voia să ne spună nimic. Doar că era nenorocită că plătise abonamentul în avans pe trei luni. Cu mare greutate am scos de la dânsa vestea asasinării lui Lumumba, care, oricum, nu influenţa cu nimic situaţia de la noi din ţară.

Baby era o domnişoară bătrână căreia menopauza îi adăugase grăsime, un nas mare şi nişte ochi bulbucaţi. Părul de un roşu-acaju, fiindcă n-avea pieptene, îi stătea mereu ridicat.

Datorită grăsimii nu se putea apleca să-şi taie unghiile de la picioare. Noroc cu Ina. Fiind multă şi extrem de greoaie, în condiţiile în care deviza locului era „daţi-i drumul mai repede“, atât la WC, cât şi la baie, situaţia era dramatică. Peste toate acestea se adăuga un puternic sforăit

nocturn, care, în condiţiile date, nu mă împiedica să dorm. Când încerca şi dânsa, săraca, să fie drăguţă cu plutonierii, dădea senzaţia unui elefant care încerca să facă balet.

Baby era, totuşi, o intelectuală. Absolvise Dreptul şi fusese mulţi ani funcţionară la Eforie. Dusese o viaţă liniştită şi nu ştiu cum se întâmplase că nu se căsătorise, ceea ce n-o deranja prea mult. Locuia în Filantropia, îşi gătea mult (îi plăcea să mănânce), primea regulat presa şi „convieţuia“ cu o pisică.

Totul îi păruse perfect până când sosise ca un trăznet noaptea percheziţiei. Marele ei regret îl constituia pierderea borcanelor de conserve şi dulceţuri de care era plină cămara. O oarecare durere arăta şi faţă de ideea că pisicul ei a rămas pe drumuri. Oricum, povestea ei se epuizase repede şi când îţi era lumea mai dragă te întrerupea cu „Fetelor, staţi să vă spun una“, după care urma o întâmplare pe care o mai auzisem de câteva ori.

Aşa am aflat în mod repetat despre percheziţia şi despre prostia celor care-i luaseră poezia *Corbul* tradusă de ea. încercasem noi s-o tragem de limbă despre anchetă, însă ne-o reteza scurt: „Ei, prea multe vreţi să ştiţi“.

în somn însă, unde nu mai există cenzură, o auzeam repetând „Ce-am făcut, cine m-a pus să fac?“. „Are ea ceva pe suflet“ zicea Mia, căreia nu-i scăpa nimic şi îi era ciudă că Baby nu i se destăinuise, ca s-o sfătuiască ea de bine.

Pentru biata Baby, era primul eveniment (şi încă ce

eveniment!), care-i întrerupsese o existenţă searbădă şi monotonă, de care abia acum îşi dădea seama. „Să nu faceţi ca mine“, ne repeta. Şi totuşi, ce crimă comisese omul acesta paşnic, liniştit, plat? în cele din urmă Baby ni s-a dezvăluit. Era în urma unei anchete, în care fusese dusă prin curte

la un birou, unde o aştepta un domn elegant. Obişnuită cu „educaţia burgheză“ l-a întrebat: „Cu cine am onoarea?“ Domnul s-a prezentat ca fiind maior. „Numele nu mi l-a putut spune“. După care i-a dat două fotocopii şi a întrebat- o dacă recunoaşte scrisul. încremenise. „E al meu“. Erau nişte anonime adresate cu ani în urmă de ea conducătorilor ţării, în care îi acuza că mănâncă banii pensionarilor în timp ce aceştia erau muritori de foame. Semnase: „România“. în urmă cu o lună, avusese nefericita idee să trimită o ilustrată de la băi! Aşa, i s-a identificat scrisul. „închipu- iţi-vă, fetelor, mi-a spus că pentru asta în trecut aş fi fost pusă la zid“. Ei au fost milostivi. I-au dat numai cinci ani. Nu peste mult timp, la rugămintea Miei, care avea trecere, zicea Ina, au scos-o de la noi. După câteva luni, am zărit-o fraudulos pe sub ochelari: o doamnă solidă cu un păr alb cu vârfuri roşu-acaju.

Final de anchetă

înainte de încheierea dosarului pentru proces am avut câteva „mici“ surprize. Sigur că s-au servit şi de nenorocitele şi conştiincioasele mele însemnări, pe care mi le tot fluturau. Chinul meu cel mare era acela de a nu fi acuzatorul nimănui. Mă apăram cu formula „dacă am recunoscut că am vorbit cu tata politică, de ce-aş nega c-am făcut-o cu nişte străini? Doar dacă nu e adevărat, nu poţi minţi“. Era o adulmecare continuă, doar-doar îmi va

scăpa vreun nume. Aşa am parcurs declaraţia Tamarei, prietena mea din liceu, care îşi amintise că la cincisprezee ani, vorbindu-mi 98 despre o prietenă evreică, eu i-aş fi spus: „Alta nu ţi-ai putut

alege?“, deci antisemitism. Tamara uitase însă să adauge că am corespondat mult timp cu acea prietenă. îmi era atât de frică pentru Tamara şi pentru multe altele, încât am recunoscut imediat.

Iată şi declaraţia Norei, prietena mea din facultate. Buna şi calda mea Nora, la care ţineam atât de mult. Iată că şi ea şi-a amintit că în urmă cu şase ani, fiind în cameră la cămin cu încă două studente, am avut o discuţie în care declarasem: „Mai bine război decât cu ăştia“. Ce efort a trebuit să depun pentru a-i convinge că numai eu vorbisem, aşa, ca nebuna, de una singură.

Declaraţia lui Mircea, soţul Norei, m-a îngheţat. Pentru mine, ei formau căsnicia ideală, bazată pe curăţenie interioară, prietenie, iubire altruistă, aşa cum nu mai întâlnisem până atunci. Acum Mircea era arestat pentru a doua oară. Curios ce memorie bună aveau toţi! Astfel, Mircea îşi amintea că într-o seară (nu se ştie când), întorcându-mă cu ei dintr-o plimbare, mi-am exprimat (aşa deodată) idei mistice, naţionaliste etc., etc. Tiparul şablon, bine cunoscut. La despărţire le-am dat o carte de poveşti pentru copilul care ar fi trebuit să se nască (şi nu s-a născut niciodată) cu următoarea declaraţie: „Scumpului meu fin Corneliu-Ioan de la naşa lui, Galina“. Pagina respectivă era fotografiată şi pusă la dosar, constituind un cap de acuzare. Mircea făcuse parte din „Frăţiile de Cruce“[124]. Fusese închis în 1948 la

124 Frăţiile de Cruce – organizaţie de tineret a Mişcării Legionare pentru băieţi (elevi) cu vârste între 14 şi 20 de ani. Erau structurate pe localităţi şi aveau între 8 şi 35 de membri. Denumirea era răspândită în perioada interbelică, atât în cercurile de dreapta, cât şi în popor (copiii botezaţi în aceeaşi apă sau

închisoarea din Târgşor[125]. Când îi dădusem cartea, zâmbise. Şi-atât. Nu voiau să creadă că n-au fost discuţii. Ca să pun capăt întrebărilor, le-am spus că am vrut să dau copilului acest nume în semn de admiraţie pentru Corneliu Codreanu[126].Satisfăcuţi de sinceritatea mea, n-au mai insistat.

---

oameni care, vrând să facă un legământ, îşi făceau o crestătură în piele, în formă de cruce şi absorbeau picături din sângele celuilalt, se numeau „fraţi de cruce“). A se vedea Armin Heinen, *Legiunea „Arhanghelului Mihail“,* Editura Humanitas, 2006, pp. 130-131.

125 Penitenciarul Târgşor – construit în 1857, din 1948 a funcţionat ca închisoare sub administraţia Ministerului Afacerilor Interne. între 1948 şi 1950, la Târgşor au fost aduşi minori, foşti poliţişti sau angajaţi ai serviciilor de informaţii şi membri sau simpatizanţi legionari, în această perioadă s-a încercat implementarea unor metode de „reeducare“, însă majoritatea deţinuţilor s-a opus, ceea ce a dus la eşecul acţiunii. După 1950, o parte dintre cei închişi au fost transferaţi la alte penitenciare, inclusiv la Piteşti, Gherla sau Canal. La Târgşor au sosit mai apoi foşti prizonieri români din Uniunea Sovietică, iar după 1952, a fost folosit, în principal, ca închisoare pentru deţinuţii de drept comun. Vezi Andrei Muraru, *Dicţionarul penitenciarelor...,* ff. 483-488.

126popular, intra în sate pe un cal alb), dar şi carisma neobişnuită atră- gându-i încrederea oamenilor. în urma conflictului cu regele Carol al II-lea, în primăvara anului 1938, Codreanu a fost arestat şi condamnat la zece ani de închisoare. în noaptea de 29/30 noiembrie 1938, în timpul transferului de la închisoarea Râmnicu Sărat la Jilava, a fost sugrumat de personalul de pază, împreună cu „decemvirii“ şi „nicadorii“ (grupurile de legionari care îi omorâseră pe Mihai Stelescu şi, respectiv, pe prim-ministrul I. G. Duca). Versiunea oficială a fost că deţinuţii au fost ucişi ca urmare a unei tentative de evadare. Cel mai probabil, ordinul a venit din partea regelui Carol al II-lea care îşi elimina unul dintre principalii oponenţi de pe scena

După citirea dosarului, mi-am dat seama că „m-au dus de nas“. Nici tata şi nici Nina nu recunoscuseră discuţii duşmănoase cu mine. Mă găsisem eu, deşteaptă, (cu ajutorul Miei) să-i acuz şi să mă acuz. Şocul meu cel mare a fost să descopăr în dosarul final al anchetei şi dosarul fratelui meu. Cum? De ce? Am simţit o durere crâncenă. Deci, „familia Răduleanu“ în boxă. „Pe mama de ce-aţi lăsat-o?“, l-am întrebat pe Sporea. „Ca să aibă cine să vă trimită pachete“, mi-a răspuns vesel.

Domnul Mihăilescu Gheorghe a fost anchetatorul familiei noastre (cu excepţia mea). A apărut şi la mine de câteva ori, cu nişte întrebări şi presupuneri care mă-nfiorau. De altfel şi înfăţişarea îl ajuta. De statură mică, o figură

politică românească. După moarte, legionarii au compus în memoria sa numeroase poezii şi cântece, iar doi ani mai târziu, în timpul statului naţional legionar, i s-au organizat funeralii publice, după ce cu câteva zile mai devreme, o parte dintre demnitarii consideraţi vinovaţi pentru moartea lui au fost asasinaţi la Jilava. Printre scrierile sale se numără *Pentru legionari* (1936) şi *Cărticica şefului de cuib* (1933), care dau explicaţii asupra obiectivelor ML, dar şi a conduitei de zi cu zi pe care trebuie să o aibă un membru al organizaţiei. A se vedea şi nota privind Mişcarea Legionară de la p. 182. (Ármin Heinen, *Legiunea..., passim-,* Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941,* Editura Humanitás, 1995,pussî'm.)

de linx, cu nişte ochi galbeni, cu un gât scurt, rigid, care-l obliga la rotirea capului să-şi mişte tot trunchiul. Degaja sadism şi răutate. Pe fratele meu, înclinat de mic spre aventură şi care fugise de acasă la Constanţa ca să lucreze în port, îl scotea în fiecare noapte să-l bată, ca să recunoască minciuna că a încercat să fugă peste graniţă. Cu toate torturile, n-a reuşit. în ceea ce-l priveşte pe tata, nu ştia nici el ce voiau să-l determine să spună. Practic, trebuia să-l scoată cu orice preţ duşman al regimului. îl chema la anchetă, trăgea perdelele şi îl întreba: „Spui sau nu spui?“ „Ce să spun?“ „Aha, nu vrei!“ Şi începeau bătăile. Când obosea, îşi chema ajutoarele. Era o ură demonică, ce voia să distrugă, pe orice cale, un om demn, curajos, un preot care punea mărturisirea credinţei în Hristos deasupra libertăţii, a vieţii, atât a lui, cât şi a propriilor săi copii chiar. „Cine iubeşte pe tatăl său, pe mama sa (pe copii, zic eu) mai mult decât pe Mine, nu este vrednic să fie ucenicul Meu“. Tata şi-a închinat întreaga existenţă acestei slujiri, devenind un om incomod în toate epocile şi sub toate stăpânirile. Cea ateu-bolşevică l-a torturat şi l-a întemniţat. La ieşire, stăpânirea bisericească nu l-a mai primit în Bucureşti, îndepărtându-l într-o parohie de ţară. A scris sute de pagini despre filosofia creştină a istoriei, pagini confiscate toate la percheziţii. Şi în prezent se refuză returnarea lor. Chiar şi după 1989, o

parte din conducerea clericală, căreia nu s-a sfiit să-i pună în faţă oglinda (chemând-o la pocăinţă), l-a tratat cu ostilitate, încercând să-l ignore pe „octogenarul“ a cărui voce striga „în pustie“.

Ancheta tatei a durat 11 luni, iar procesul a avut loc după un an şi jumătate de la arestare. în toată această perioadă, n-a avut deloc voie să se întindă pe pat în cursul 102 zilei. în timpul torturilor avea „norocul“ să fie salvat de

o tensiune care urca la 28, ceea ce „îngrijora“ organele de anchetă, omul fiind „cel mai preţios capital“.

Pe mine anchetatorul Mihăilescu mă chemase din cauza lui Mircea, ca să recunosc discuţiile avute cu el, pe care el cu siguranţă fusese obligat să le inventeze. întrucât refuzam, mi-a amintit că mai au şi alte metode. Tot el mi-a adus biblioraftul cu dosarul întocmit în vederea procesului, punând semne la declaraţiile pe care trebuia să le citesc. Din curiozitate le-am luat pe toate la rând şi mi-am dat seama, de exemplu cum a fost silită Nina să afirme lucruri total nereale. Când s-a întors şi a văzut că citeam pagini „nepermise“ din propriul dosar, domnul Mihăilescu a fost gata să mă sfâşie: „Te dau cu capul de toţi pereţii, de-ţi zboară creierii!“. Eram convinsă că nu minte.

Mia mi-a relatat că unul dintre anchetatori i-ar fi spus „de noi şi justiţia tremură“. De altfel, tot ei fixau aprioric şi condamnarea. Procesul, după cum aveam să văd, era doar o mascaradă. Acum pretindeau că se poartă civilizat. Că în trecut erau mai grăbiţi. N-aveau timp de chiţibuşuri. Te schingiuiau, dar dacă rezistai, erai scăpat. Acum erau meticuloşi, te torturau metodic şi sadic, mizând şi pe factorul psihologic, de intimidare, derută, insinuare. „Noi avem răbdare, noi nu ne grăbim“, îmi spusese „Păianjenul“. La reuşită contribuiau substanţial şi „colaboratoarele“ din celulă, fiecare în felul ei. Aşa ajungeai să spui „şi laptele pe care l-ai

supt“.

Tot pe linia terorii psihologice, lăsau intenţionat deschisă uşa de la culoarul care ducea spre locul de anchetă, în felul acesta celulele din apropiere, cât şi cele de la subsol, de sub birourile de anchetă, auzeau nişte urlete care nu mai semănau a sunete omeneşti. Asta te ajuta să te „relaxezi“ şi

să-ţi recapeţi memoria. Una din deţinutele cu care am stat mi-a spus că, după o asemenea „audiţie“, a spus tot ce voiau.

Firește că, oficial, bătaia nu era admisă. Dar ce puteau face bieţii anchetatori când un încăpăţânat refuza să recunoască lucruri evidente? Existau şi cazuri în care se respectau normele „legale“ şi se întocmea chiar şi un proces-verbal în vederea aplicării acestei metode de convingere.

Aşadar, reîntorcându-mă la celula mea, după două luni am fost dusă la „cavou“. Mia a rămas să fie în continuare „gazdă“ noilor venite. Se întreba înlăcrimată pe cine vor mai aduce, ca s-o calmeze, sau s-o sfătuiască. Normal că mi-a luat adresa, promiţându-mi solemn că la ieşire mă va căuta pentru a se ocupa de educaţia mea şi a mă introduce în înalta societate. N-am mai revăzut-o şi nici n-am mai auzit de ea. Fără îndoială că a ieşit mult înainte de 1964, că i s-a dat voie să emigreze în Israel sau în Franţa, unde verii ei erau lectori la École Normale Supérieure.

*

H- M-

După anchetatori urmează în mod firesc plutonierii.

„Tigrului“, „emisarul zeilor“, i se mai spunea şi „Mustaţă“. Era de statură mijlocie, cu nişte picioare scurte, groase şi muşchiuloase, îndesat, cu o faţă roşie, plinuţă, cu ochi negri, rotunzi, plus celebra mustaţă.

Prototipul ţăranului de la coarnele plugului. L-am numit „Tigrul“ pentru forţa cu care-şi apuca prada. Avea o călcătură apăsată pe care nu reuşeau s-o „antifoneze“ papucii de pâslă. Ecoul paşilor săi pătrundea prin pereţii celulei, înfiorându-te: „Oare cine urmează?“ Urma sunetul metalic al vocii, fluieratul cu 104 care chema să i se deschidă, gestul sigur cu care-ţi arunca

ochelarii şi gestul cu care-şi înşfăca victima. Ar fi fost o excelentă călăuză de orbi. Deşi avea numai gradul de pluto- nier-major, era prezent la toate acţiunile, cunoscând tot ce se auzea, aşa încât făcea parte, asemenea vechilor servitori, din „familie“. De fapt era „cureaua de transmisie“ între culoarul mirosind a tutun şi a parfum prost şi celulele cu gemuleţul deasupra uşii. în faţa deţinuţilor avea o mină imobilă, de mască. Numele său adevărat era Mitroi. Un personaj mut, ca un robot, golit de orice înseamnă personalitate proprie. Doar un executant. Despre mine ştia că-mi pun ochelarii într-o parte ca să mai pot zări puţin şi avea grijă să mi-i îndrepte. Odată, când am trecut prin faţa fostei celule şi am tuşit pentru Mia, m-a ameninţat că mă reclamă. N-a făcut-o.

„Vipera“ era elementul feminin din trupa de paznici, adusă pentru a ne respecta pudoarea. Ea era cea care-ţi făcea prima percheziţie. Oficial i se spunea „Domnişoara“. Nu era urâtă. înaltă, bine făcută, cu un cap oval, nas drept şi buze subţiri. Ochii însă, uşor oblici, aveau o expresie necruţătoare, metalică, părând incapabili de milă. Avea o voce scurtă, joasă şi repezită. Odată a venit îmbrăcată într-o rochie de nylon sclipitoare, pantofi cu toc şi multe strassuri. Când a deschis uşa să ne ducă la baie, s-a uitat triumfător, aşteptând complimente. Orice-ar fi pus, nu putea şterge nota de vulgaritate şi de „neam prost“. Era extrem de rea, brutală, gâlcevitoare. Mai avea o meteahnă: nu putea suferi să fii prost dispus şi să nu-i răspunzi la

zâmbet. Doar n-aveai nici un motiv. Dacă vreuna plângea (tot „fără motiv“) o întreba iritată „ce ţî-i“ sau „ce te bâzâi?“

Probabil fiindcă, pe vremea aceea, nu plângeam, avea o oarecare slăbiciune pentru mine. Drept urmare, mă lăsa să dorm pe furate şi mă scotea la cerere la WC.

Tot sub supravegherea ei se desfăşura şi supliciul băii. Acţiunea avea loc în fiecare sâmbătă. Dimineaţa începea împărţitul micilor bucăţi de săpun (mirosind îngrozitor). Secretul (dezvăluit de Mia) pentru a intra în graţiile „Domnişoarei“ era să-ţi moi rufele la programul de vineri seara şi să le săpuneşti în celulă. Dimineaţa le frecam lăsându-le în clăbuc, iar la duş urma să le clătim. Aşa am reuşit să fiu „fruntaşă“. Din acest punct de vedere Ina era o catastrofă. Meticuloasă la extrem, când se striga „gata!“, ea de-abia începea să se săpunească a doua oară. în celulă începea vânturarea rufelor, ca să mai adăugăm ceva la umezeala pereţilor. „Călcatul“ rufelor se făcea când acestea erau jilave: erau întinse sub pătură, sau seara, la culcare, sub cearceaf. Uneori „Domnişoara“ mai trebuia să înlocuiască pe câte un gardian. O recunoşteam după felul în care ne cerceta. Se uita lung, cu o privire scruntătoare. Când îi adresam câte un cuvânt de recunoaştere, era uimită şi satisfăcută. Nu-şi dădea seama cât de mult se ascut, compensator, simţurile celor închişi.

După cum am mai spus, „regimul veseliei

forţate“ nu-ţi dădea voie să plângi. Dacă încălcai consemnul, întrebarea şablon era „De ce plângi?“ Unele se simţeau obligate să se explice, să argumenteze. Urma invariabil consolarea stereotipă: „Vezi dacă nu ţi-ai văzut de treabă?“ sau: „... dacă te-ai ţinut de prostii?“.

La prima percheziţie, la intrarea în sediul Securităţii, îmi povestea o deţinută, când a văzut-o pe Vipera venind cu foarfecă, a crezut că încep torturile.

De fapt, regulamentul cerea tăierea oricărui obiect metalic, nasture, copcă, cârlige etc. La fel şi elasticul, ceea ce te obliga să vii cu fusta şi chiloţii ţinuţi în mână. Natural,

nu se admitea nici un şiret la ghete sau pantofi. Mie totuşi Vipera mi-a făcut unele concesii, inspirându-i mai multă încredere.

Vipera mai avea obiceiul ca, după ce stătea de vorbă la vizetă, o închidea şi mai rămânea cu urechea lipită ca să surprindă comentariile. Fiindcă ştiam acest lucru, Ina, cu cel mai sincer şi convingător surâs, începea s-o laude. Abia când auzeam uşorul ţăcănit de închidere al vizetei, ştiam c-a terminat. Tot ea venea şi cu percheziţia. Evenimentul avea loc lunar sau, inopinat, în preajma marilor sărbători naţionale. Atunci, ca prin farmec, uşile puteau fi deschise brusc, fără cel mai mic zgomot. Percheziţia consta răsturnarea aşternutului şi a hainelor deţinutului pentru a descoperi lucruri interzise: vată, hârtie, o haină în plus.

Mai târziu am avut şi eu un extrem de periculos corp delict. Un ac pe care maică-mea îl „uitase“ într-un tiv de cămaşă dintr-un pachet. La Jilava, pentru siguranţă, l-am băgat într-un săpun. înainte de ’60, la Miercurea Ciuc, pentru un asemenea obiect găsit, se puneau cătuşe, lanţuri sau erai trimisă chiar la izolator[127].

127 Penitenciarul de la Miercurea Ciuc a fost înfiinţat în 1923, găzduind iniţial deţinuţi de drept comun. După 1947, aici au fost încarceraţi şi deţinuţi politici, iar din 1955 până în 1963 a funcţionat ca închisoare de femei găsite vinovate pentru crime politice. După 1967, a funcţionat ca o secţie a penitenciarului de la Târgu Mureş. Andrei Muraru (coord.),

Ca să fie mai impresionant şi mai intimidant, veneau la percheziţie cu un reflector, ca să cerceteze dacă nu s-a scris ceva pe pereţi sau dacă nu s-a ascuns ceva prin colţuri. Ce? Nu se ştie. în timp ce refletorul lumina celula, noi trebuia să ne întoarcem cu spatele (n-am înţeles raţiunea

Dicţionarul..., pp. 377-379.

acestui ordin). Eu o ţineam de vorbă pe Domnişoara ca să mai salvăm câte ceva din micile noastre comori. Şi reuşeam.

„Cioara“ făcea parte din categoria celor „foarte răi“, despre care se povesteau lucruri îngrozitoare. Cam asta era şi impresia pe care-o lăsa la prima vedere. Era uscăţiv, negricios, cu nas lung şi ascuţit, cu ochii negri, uşor bulbucaţi. Iute în mişcări, tăios şi scurt la vorbă. Ochiul de la vizetă îl crăpa hoţeşte cât un fir de aţă şi aşa inspecta conştiincios celula. La nevoie, pentru completarea informaţiilor, mai lipea şi urechea. Pentru mine avea însă o calitate de nepreţuit: te lăsa să moţăi pe marginea patului şi trecea cu vederea o mulţime de încălcări ale regulamentului.

Faţă de cei care te trezeau noaptea fără milă, ca să-ţi întorci faţa la bec până te dureau ochii, sau cei care îţi pretindeau, când te scoteau la WC, să te ridici în picioare şi să te întorci cu faţa la perete, Cioară era însă un „domn“, care nu se lega de fleacuri. N-am uitat cum, într-o noapte, când ofiţerul de serviciu, venit la rond, nu m-a găsit faţa întoarsă, regulamentar, la bec şi bineînţeles că am fost deşteptată, Cioară şi-a luat avânt şi cu nasul în sus a răcnit ameninţător: „în celula asta nu se doarme regulamentar!“ Pentru ca, după plecarea ofiţerului, să mă lase să-mi reiau poziţia interzisă. La WC, spre deosebire de cei care urlau „repede“, te lăsa, la fel, în voia ta. Când eram la „cavou“, ne deschidea larg uşa, ca să putem vedea copacul din faţa geamului de la culoar. Odată, la program,

i-am cerut nişte hârtii mai mari. „N-avem nici mari, nici mici!“, a răcnit ca să-l audă tot culoarul, aruncându-mi în acelaşi timp pe pat un teanc întreg. Ăsta era Cioară! Un gest care m-a mişcat mult a fost atunci când Tuşa, femeie de 54 de ani, 108 nemaiputând suporta chinul de a sta pe marginea patului,

cu orice risc, s-a culcat. Cioară n-a zis absolut nimic. S-a făcut că nu o vede. Ba mai mult, seara a aprins mult mai târziu lumina, abia când se lăsase întunericul. Da, mai erau şi oameni!

„Maţe-Fripte“ era la polul opus. De statură mijlocie, cu o mustaţă subţire şi nişte ochi răi şi dispreţuitori, când îl sunai (impropriu, fiindcă la apăsarea pe butonul din celulă se aprindea becul de pe culoar, situat deasupra uşii) nu venea, fiindcă ştia că vrei să-i ceri ceva. Să te scoată la WC în afara orelor de program? Imposibil! Odată nişte deţinute au cerut să fie scoase la WC ca să verse tineta. A pretins să i se arate conţinutul, iar când a văzut că este numai lichid, a făcut un scandal groznic, precum că „neruşinatele astea bătrâne au vrut să-l inducă în eroare“. în tura de după amiază refuza să-ţi dea apă, pretinzând că trebuie să-ţi ajungă căniţa de dimineaţă. L-am auzit chiar apostrofându- şi un coleg: „De ce le dai apă, mă?“

Vara, în timpul celor mai toride zile, când tentindeai pe jos de căldură, mai ales în celulele fără aerisire directă, refuza să deschidă geamul de pe culoar. Nu l-am auzit decât urlând. „Hai, cocoanelor“ era expresia lui favorită. Când te ducea „la program“ (la WC), te ţinea de mânecă, cu vârful degetelor, cu scârbă, ca şi cum s-ar fi murdărit. Asta nu-l împiedica să te smucească şi să te împingă. îi pregăteam şi noi mica noastră răzbunare. Ne hotărâsem să stăm la WC cât se

putea de mult, ca să-l scoatem din sărite. Aşa încât, în timp ce la uşă răsunau bătăi furioase, Ina, fără nicio grabă, îi răspundea cu cea mai dulce voce cu putinţă „Imediat, domnule plutonier, imediat“.

”Baragladina“ era o altă dihanie. îl găsisem cu numele de „Gropiţă“, poreclă găsită de Mia în tendinţa de a-l înfrumuseţa. Era un ţigan rău, mărginit şi îngâmfat. îi plăcea să facă pe educatorul şi ne ţinea la vizetă conferinţe moralizatoare, ca să „ne ruşinăm“ pentru „păcatul“ de-a fi încălcat ordinele Securităţii. Era neobosit în a-i urmări pe cei care adormeau fără permisiune în timpul zilei. Natural că pe mine m-a prins şi m-a pus să-i citesc regulamentul. Mă asculta satisfăcut! Pentru merite deosebite a fost înălţat la gradul de plutonier. După această ridicare în rang, n-a mai permis nici o glumă.

Odată am auzit un deţinut vorbind la WC: „Nu mă pot mişca, m-a bătut rău, uite, domnul acesta“. „Domnul“ ăsta era Baragladina. Odată a venit la vizetă şi m-a apostrofat pentru că plângeam.

„Pafnutie“, cu o figură brăzdată, deşi tânăr, semăna a călugăr. Un om atât de bun, încât erau de neînţeles locul unde se afla şi funcţia pe care o ocupa. în afară de libertate, nu era dorinţă pe care să nu ţi-o îndeplinească. îi plăcea să vină la câte o vizetă să stea la taifas cu voce tare, aşa ca să ne cunoaştem vecinii. Se lăsa întrebat de rude, prieteni. De tata şi fratele meu nu mi-a putut spune nimic (sau n-a vrut). Odată, când l-a înlocuit

pe gardianul titular, ne-a spus: „Acum faceţi repede nănică“, noi neavând legal dreptul la această favoare.

Mai era un gardian căruia la început îi ziceam „Zefir“. Pe urmă, când începuse să mă terorizeze cu „faci economie la vedere“, m-am supărat şi l-am botezat „Armăsarul“. Era înalt, bine făcut şi-l auzeam cum „nechează“ cu „domniţele“ de la bucătărie. Atunci îşi punea chipiul pe ochi, arunca priviri cuceritoare, fiind convins că nimeni nu poate rezista unei asemenea staturi. într-o noapte m-am uitat 110 pe ochiul de la vizetă şi l-am văzut stând solemn, rezemat

de zid şi dormind în picioare, ca un cal. Uneori încerca să fie curtenitor şi ne întreba zâmbitor: „Ce se execută aici?“. Eu mă zburleam ca o pisică, mai ales când mi se spunea: „Du-te şi tu acolo, mai stai de vorbă cu ei, mai zâmbeşte-le“.

Ina, săraca, abia aştepta acest moment ca să le spună că ea nu mai poate şi ce-o să se facă dacă nu rezistă.

Lui „Armăsar“ i-am făcut figura. La câteva luni după ce m-au despărţit de Ina, am ajuns în celule vecine. Când ne-au scos la aer şi i-am văzut silueta, m-am hotărât. Aflându-ne în „cuşti“ alăturate (cuşca era o încăpere cu pereţi de beton, fără acoperiş) – cum pe pasarelă nu se zărea nimeni, am strigat tare: „Ina!“ Ea mi-a răspuns: „Da.“ „Ai avut proces?“ „Nu încă. Dar tu?“ „Eu da.“ „Cât?“ „Şapte ani!“. Totul a durat câteva secunde. Când a apărut Armăsarul şi a început să urle, am arborat cele mai nevinovate figuri, asigurându-l că nu de la noi se vorbise. Nu ne-a crezut, dar nici nu i-a convenit să ne reclame.

De „Papă“ am vorbit. Nu i-am înţeles niciodată porecla. Poate era datorată vârstei. Era as în materie de recla- maţii şi de ascultat pe la uşi. Se uita lung şi foarte atent prin cameră, raportând orice fleac. Cred că fusese chelner, fiindcă la orice cerere îţi răspundea cu „vă servesc imediat“. Această formulă de politeţe nu l-a împiedicat să aducă ofiţerul de serviciu ca să-i arate ce „crimă“ făptuisem, anume că adormisem. De 1 Martie am

scos dintr-o basma un fir de aţă roşie şi albă şi ne-am făcut mărţişoare. A trebuit să i le dăm. De ce? N-aveam voie să distrugem hainele.

Domnul Papă a păţit într-o zi o figură tragicomică. Din celula de alături s-a auzit brusc o voce sonoră de femeie, pronunţând rar, tare, silabisit: „Co-man-dan-tul, în fruntea oştilor care poartă crucea, s-a repezit asupra

duşmanului pentru Prea Sfânta şi Pururi Fecioară Maria.“ Am încremenit. E adevărat că de la vecinele noastre se auzeau certuri şi din când în când, o voce mai aspră: „Proasto, nu vezi că n-ai dreptate?“

Cuiva îi cedaseră zăgazurile normalităţii. Eu am început să plâng, iar Mimi îşi făcea cruce, afirmând că e una din lotul lor de spiritişti, care căzuse în transă. Cu toţi plutonierii adunaţi la vizetă şi încercând să o convingă să tacă, vocea continua într-un crescendo continuu, ritmat pe silabe, aceeaşi frază. Când i-a văzut însă adunaţi, a strigat: „Unde e domnul plutonier Papă?“. Din nefericire nu era în tură. „De ce?“ „Să-i strâng mâna.“ Şi fiindcă nu i se satisfăcea dorinţa, a continuat cu aceeaşi intensitate: „Unde e domnul plutonier căruia noi îi spunem Papă?“. Au dus-o la izolator, dar după un timp au readus-o. în zilele următoare a început din nou, cu pauze din ce în ce mai mari între silabe. Colega de cameră, ca să fie în ton cu stăpânirea, o bruftuluia sau îi striga: „Ia nu mai fă pe nebuna!“. Da, era grozav de remontantL.De fapt Mimi avusese dreptate. Era o spiritistă din lotul ei, o domnişoară de peste 50 ani, cu sandale liliachii şi cu păr oxigenat. Nimic n-a împiedicat justiţia să-şi facă datoria. I-au dat, totuşi, numai trei ani. Mai târziu am auzit de ea la Jilava. Era calamitatea camerei. Făcea mereu scandaluri pentru „dreptul ei de a duce tineta sau hârdăul“.

Lui „Taifun“ i se zicea aşa fiindcă, pe lângă gălăgia pe care-o făcea, te mai ducea şi val-vârtej pe coridor, indiferent de vârsta pe care o aveai. Avea impresia că şi pentru cele bătrâne şi neputincioase poate fi o distracţie. Se considera caustic şi spiritual. M-a prins odată ciocănind în perete, 112 dar nu m-a raportat.

„Strigoiul“ era o siluetă înaltă, osoasă, care luneca fără zgomot, mişcând tăcut ochiul metalic. Când descoperea o neregulă, deschidea vizeta şi mut îţi făcea semn. La nevoie folosea şi vocea. O voce la fel de hidoasă ca şi posesorul ei. L-am auzit odată cum voia s-o determine să mănânce pe o femeie care făcea greva foamei. îngrozitor. Noroc că n-avea voie să bată în văzul lumii.

Unii se mai voiau şi glumeţi. Veneau la vizetă şi întrebau cu voie bună: „Care-i mişcarea?“. Ina, care atât aştepta, se repezea la vizetă şi începea mărunţel şi cântat: „Eeei, care să fie mişcarea, domnule plutonier, e greu etc., etc.“ De dincolo se răspundea spiritual şi inteligent: „Stai jos“, după care respectivul pleca satisfăcut că a făcut o glumă bună, iar Ina zicea cu gura plină de zâmbet „Mulţumesc, d-le plutonier!“ (pentru ce, numai ea ştia).

De altfel era plină de recunoştinţă pentru orice lucru i-l făceau. Ajunsese la concluzia că într-o asemenea situaţie trebuie să fii cât mai mic şi mai umil. Până şi „Viperei“ i se plânsese şi-şi mărturisise disperarea, ascultând, plină de căinţă, mustrările înţelepte ale Domnişoarei: „Vai, Domnişoară, mai bine mă făcea mama un rahat sub gard.“Ina traversa o perioadă foarte proastă, pe care eu n-o înţelegeam. Mimi, care era şi ea cu mierea pe buze, ca o adevărată doamnă bine educată, îi lua apărarea. Asta pentru că Mimi se considera o „cucoană“. Numai Cioara i-o retezase

odată când începuse cu „vă rog, să fiţi atât de drăguţ...“: „Pe mine să nu mă iei cu din astea. Mie să-mi spui: *dă-mil,* că de asta sunt aici.“ Straşnic mai era Cioară!

„Domnul Brichetă“, poreclit aşa de colegii săi datorită obiectului cu care-şi aprindea ţigara, încerca să se arate „educat“ şi „domn“. Asta nu-l împiedica, în momentul în

care intra în tură, să-şi ridice „mefistofelic“ sprâncenele şi să răcnească atunci când ne deschidea uşa: „De ce nu staţi cu spatele?“. Pe urmă o lăsa mai moale. Era cunoscut ca unul care „te scoate la WC“, ceea ce era aur curat, fiindcă la programul oficial de la 5 dimineaţa, nu prea te puteai „servi“. Cred că era oltean, fiindcă tare-i mai plăcea conversaţia. Drept urmare îşi lipea ochiul de sticla vizetei, doar-doar va găsi ceva contrar regulamentului, ca să aibă motiv să deschidă uşiţa şi să încingă o discuţie. N-avea suflet rău. La procesul nostru, ca pedeapsă că ne-am privit tatăl, fratele meu şi cu mine am fost scoşi din sala de aşteptare pe culoar. Brichetă, înarmat cu puşca mitralieră, stătea să ne păzească şi să ne mustre: „Vezi, domnule, dacă nu vă purtaţi cum trebuie? Acuma stăteaţi în sală“. „Păi mă uitam la sora mea, fiindcă e tare slabă şi-ar trebui să mănânce.“ „Eu mănânc, dar fratele meu, domnule plutonier, nu-mi place că fumează, el suferă cu ficatul şi ar putea să facă o criză.“ „Nu fac crize şi ţigări n-am căpătat decât cu ocazia procesului.“ „Ei vezi, dom-le.“ Şi aşa ne-am „conversat“ cu Brichetă.

Odată, când făcea furtunos „programul“, a-ncurcat celulele şi a băgat-o la noi pe o doamnă blondă, cu sandale mov şi cu oala în mână. într-o seară, la programul de WC, a băgat o celulă de bărbaţi. Noi cunoşteam după pas, voce, număr, fiecare celulă. Fireşte că regimul de varză şi

fasole producea o abundenţă de gaze, care se eliminau cam exploziv şi zgomotos. Domnul Brichetă era vădit jenat că, în timpul serviciului său, la WC deţinutul îşi permitea să fie prost crescut. Ca să-şi arate indignarea faţă de întregul coridor, a început să bată cu piciorul în uşa WC-ului strigând: ,,Huo, măi!“ A urmat o linişte mormântală. „îngheţaseră“ şi gazele.

Caruselul existenţelor din Uranus

Unul dintre avantajele închisorii era faptul că puteai să parcurgi zeci şi zeci de vieţi, fără să o trăieşti aproape deloc pe a ta. Şi din acest punct de vedere Mia avea un bagaj imens de fiinţe cărora le fusese „călăuzitoare“, prin intermediul cărora aflase despre alţii ş.a.m.d. Aşa am trăit plăcerea de-a spune unei necunoscute „Te ştiu“, deşi n-o întâlnisem niciodată.

în felul acesta am cunoscut-o pe doamna Popescu. Moldoveancă, 70 de ani, soţie de general, scrisese nişte anonime „ofensatoare“ la adresa regimului. Numai că partidul nu doarme şi, după câţiva ani, când a trimis nişte salutări din Băile Herculane, experţii grafologi ai Securităţii au identificat-o (Doamne, ce muncă!), iar „băieţii“ au înhăţat-o rapid. Scena apariţiei ei a fost spectaculoasă, ar fi meritat filmată. Doamna General era o femeie solidă şi când a apărut în uşă, cu ochelarii negri, cu braţele încărcate de aşternuturi şi de haine, crezând pesemne că se află în faţa unui tribunal, a exclamat tare: „Să ştiţi că sunt nevinovată!“. Era o căldură toridă de iulie, în spaţiul restrâns şi fără aerisire în care se aflau patru persoane. Doamna Popescu s-a aşezat greu şi, făcându-şi vânt cu mâna, s-a adresat Olguţei: „Fetiţo, fii mata aşa bună şi roagă pe băiatul ista să deschidă oleacă uşa“. Cu multă greutate a înţeles situaţia.

După prima anchetă s-a întors entuziasmată: *„Şâ băeţi jăntili,* dragă“ (termen care s-a încetăţenit pentru desemnarea anchetatorilor). După a doua şedinţă a venit ceva mai dezorientată. Era acelaşi „băiet jăntil“, tot aşa de bine îmbrăcat şi parfumat, dar „şâ vorbe“ a putut să-i spună şi cum a ghiontit-o plutonierul când a dus-o la anchetă!

„Ai vrut să plecăm noi, fir-ai a dracului să fii?“ Luată pe neaşteptate, madam Popescu i-a răspuns sincer: „Cam aşa şeva, domnule anchetator.“Am auzit că i s-au dat patru ani.

Olguţa

în aceeaşi celulă cu Doamna General, se afla o femeie simplă, de aproximativ 40 de ani, uscăţivă, iute şi foarte isteaţă. Tot moldoveancă. La anchetă jucase rolul de proastă, vorbise mult cu paranteze şi divagaţii, fără nicio legătură cu întrebarea. Din când în când le spunea tărăgănat: „Domnule anchetator, femeie mai proastă decât mine nu aveţi în toată Securitatea.“ Făcea parte dintr-o familie de ţărani cu copii mulţi şi o gospodărie devastată în timpul războiului. „Cine v-a furat?“, întrebase anchetatorul. „Păi... nu ştiu. Nemţi să fi fost?... Ruşi să fi fost?... Ăia de ne-au eliberat.“ Se căsătorise în Bucureşti cu un bărbat epileptic: „Şapte ani, domnule anchetator, cu lacrimi pe obraz şi izmene pişate, să iertaţi“, îşi derulase ea existenţa familiară. Era acuzată c-ar fi ştiut de nişte litere de tipografie, ascunse în grădina ei de un nepot. „Ce voia să tipărească nepotul?“ „Nişte măni- festaţii pentru 23 August“, răspundea senină. La început îl luase pe „nu ştiu“ în braţe, până la confruntarea cu nepotul: „Cum, tanti, dar chiar dumneata mi-ai dat hârleţul să le îngrop!“ A trebuit să recunoască. Omisiune de denunţ.

Da, dar la percheziţie i se găsise pe un raft şi o cărţulie legionară, *Feriţi-vă de comunişti!* „De unde o ai?“ „Păi, duminica trecută, ducându-mă la piaţă să fac cumpărături (urma o descriere amănunţită a felului în care târguieşte, a 116 legumelor, a modului de preparare), am găsit o legătură de

zarzavat pe drum.“ Fericită de-aşa noroc, ea fiind o femeie săracă (altă paranteză nesfârşită asupra stării ei materiale), a luat-o bucuroasă. Când să desfacă legăturica de zarzavat acasă, a căzut cărticica. A pus-o pe raft, între cărţile de rugăciune, urmând s-o citească duminica următoare. N-o crezuseră.

Nici Mia, cu toată şiretenia ei, n-a izbutit să afle mai mult. în celulă, Olguţa era extrem de curată şi serviabilă. Rugăciunea şi-o făcea cu glas tare, într-un colţ: „Doamne, ia aminti la lacrimile mele de pe obraz. Uită-te până nu mi le şterg.“ Uneori avea câte un început de revoltă: „Tu, Doamne, care ai înviat pe Lazăr, care l-ai scos pe Petru din temniţă (urma enumerarea şi a altor minuni), greu ţi-ar fi să deschizi uşa acestei celule şi să-i orbeşti pe paznici să nu mă vadă?...“ Alteori rugăciunea avea o ţintă precisă: „Doamne, fă-l pe anchetator să creadă povestea cu zarzavatul, că pe jumătate o cred şi eu.“

N-au crezut-o. A fost bătută şi condamnată la cinci ani. Am găsit-o la Jilava.

Ileana Penescu

Era nora fostului ministru liberal[128]. Dintr-o

128 Autoarea se referă la Nicolae Penescu (1895-1982), jurist, membru al Partidului Naţional Ţărănesc. A fost ministru de interne în guvernul generalului Sănătescu (II), în perioada noiembrie – decembrie 1944. Arestat în urma „înscenării de la Tămădău“, a fost închis la Craiova şi Sighet, iar apoi a fost trimis în domiciliu obligatoriu, între

familie modestă: mama – şvăboaică, tatăl – evreu, de la care moşte-

1955 şi 1959. în 1959 a fost rearestat şi condamnat la 10 ani pentru „uneltire“. A fost

nise culoarea roşie a părului. Tatăl adoptiv – muncitor. Era o fiinţă atrăgătoare, care l-a mobilizat într-atât pe abulicul fecior de bani gata, Vladimir, încât, după ce a lăsat-o gravidă, acesta şi-a înfruntat teribila mamă, pe doamna Fulvia, impunându-şi căsătoria. Asta era în preajma lui ’48. Familia Penescu a fost prinsă când urma să se urce în avionul care pleca în Occident. îi divulgase pilotul[32].

Pe madam Fulvia[33] închisoarea o „reeducase“. A intrat ca muncitoare într-o fabrică unde, la scurt timp, ajunsese la panoul de onoare. Pe soţul ei, după zece ani de detenţie, a refuzat să-l primească acasă, întrucât nu ştiuse să-şi apere familia. Bătrânului domn Penescu, alături de mulţi

eliberat în 1964. în 1968 a plecat din ţară, iar în 1981 a fost ţinta unei tentative de asasinat, alături de alţi doi lideri ai exilului românesc, Paul Goma şi Şerban Orescu. Agenţii Securităţii au trimis celor trei pachete cu o ediţie spaniolă a cărţii de memorii a lui Nikita Hruşciov, umplută cu exploziv. Nicolae Penescu a supravieţuit atentatului, însă a fost grav rănit şi a murit câteva luni mai târziu. Informaţii din fişele matricole penale din AANP; Octavian Roske, *Enciclopedia...,* voi. I, ff. 46-47.

[32] Autoarea face referire la „episodul Tămădău“ (14 iulie 1947). Doisprezece lideri ai Partidului Naţional Ţărănesc, în frunte cu vice-pre- şedintele Ion Mihalache, au fost convinşi să fugă în mod clandestin din ţară, cu scopul de a lupta, din exil, împotriva comunizării. Totul a fost, în realitate, un plan ticluit de serviciile de informaţii controlate de comunişti, iar cei doisprezece au fost surprinşi şi arestaţi în momentul în care vroiau să se urce în avioanele ascunse în pădurea de la Tămădău. Din grup făceau parte şi Nicolae Penescu şi soţia sa, Fulvia, menţionaţi de Galina Răduleanu. Evenimentul a

fost folosit ca pretext pentru arestarea a mii de membri şi simpatizanţi PNŢ şi scoaterea în afara legii a partidului. La procesul care a avut loc în perioada 29 octom- brie-4 noiembrie 1947, liderii ţărănişti au fost acuzaţi de „activităţi criminale împotriva statului“.

[33] Fulvia Penescu, arestată alături de soţul ei în urma tentativei de a pleca ilegal din ţară din 14 iulie 1947, de la Tămădău. Vezi nota precedentă – „episodul Tămădău“.

alţi oameni politici, i s-a fixat, după eliberarea din detenţie domiciliu obligatoriu în Bărăgan[129]. Acolo a fost vizitat de fiu, noră ş.a., mai puţin soţia. Toţi au fost strânşi, formându- se un nou lot. Cu regret, pe Fluvia n-au mai putut s-o ia. Pare-se că totul a pornit de la şofer, fost avocat, care atunci când venea în satul unde Nicolae Penescu avea D.O., i se adresa cu „domnule ministru“. Probabil c-au fost şi discuţii cu amintiri din trecut, speranţe de viitor etc., în orice caz numai „lucruri grave“, pe care în urma bătăilor cumplite arestaţii şi le-au „reamintit“. Bătrânul domn Penescu povestise cum, la prima arestare, avusese o anchetatoare care, după ce se dezgolea, i se aşeza pe genunchi, ca apoi să-l lovească peste testiculele mărite.

129 Domiciliu obligatoriu (d.o.) – măsură instituită în martie 1949, care îi viza cu precădere pe moşieri şi pe cei bănuiţi de „activitate duşmănoasă“ împotriva regimului de democraţie populară. în 1951, de sărbătoarea Rusaliilor, peste 43000 de persoane din zona graniţei cu Iugoslavia au fost dislocate şi trimise în optsprezece comune nou înfiinţate din zona Bărăganului. După 1952, s-au luat măsuri ca deţinuţii politici eliberaţi, dar care erau consideraţi încă „periculoşi“, să fie trimişi în domiciliu obligatoriu pentru o perioadă dată de timp. Părăsirea domiciliului obligatoriu se pedepsea cu închisoarea de la 15 la 20 de ani. Decizia asupra trimiterii unei persoane în d.o. se lua în cadrul MAI şi nu putea fi contestată de persoana în cauză. în urma unor statistici realizate de Securitate în 1967, este avansată cifra de 60.000 de persoane cărora li s-a impus d.o. în perioada 1949-1961. Ultimele persoane au putut părăsi d.o. în 1968; şi în perioada Ceauşescu au existat cazuri de persoane cărora li s-a impus domiciliul obligatoriu, fără bază legală. Vezi Octavian Roske, *Enciclopedia...,* voi. I, pp. 590-593.

Ileana îşi „revizuise“ existenţa, de care nu era mulţumită şi pe care era hotărâtă s-o schimbe radical. Din motive necunoscute a fost achitată. Bătrânul domn Penescu a murit în închisoare[130].

130 Aşa cum am arătat anterior (vezi nota referitoare la Nicolae Penescu), acesta nu a murit în închisoare, ci în exil.

Mia avea o mare prietenie pentru Ileana, pe care abia aştepta s-o revadă. Ea mai stătuse în celulă şi cu maica Veronica[36]. Vorbea frumos despre aceasta şi despre ajutorul pe care i-l dăduse când fusese bătută la tălpi. îi admira talentul de povestitoare. Călugăriţa le vorbise mult colegelor de detenţie despre Vladimireşti[37], unde fusese „ca o regină". Mia fusese însă mai atrasă de o maică romano-catolică, adusă de la dreptul comun, şi căreia anchetatorii voiau să-i intenteze un proces de spionaj. Maica respectivă fusese profesoară de istorie la Notre-Dame, ceea ce pentru Mia era cu totul şi cu totul altceva.

[36] Vasilica Gurâu (maica Veronica) s-a născut la 26.08.1920 în Tudor Vladimirescu, Galaţi. A absolvit examenul de bacalaureat, iar mai apoi s-a călugărit. A fost arestată 1.07.1955 şi condamnată la 8 ani închisoare corecţională pentru „favorizare". A fost închisă la Galaţi, Jilava, Miercurea Ciuc, Văcăreşti. Potrivit informaţiilor din AANP, ar fi fost eliberată la 21.09.1960. Autoarea susţine că este vorba de o inexactitate, deoarece Xenia Mămăligă, care a fost arestată la 31 august 1960, ar fi petrecut mai mult timp în celulă alături de Vasilica Gurău. A fost stareţa Mănăstirii de la Vladimireşti, a cărei construcţie a început în 1938, la iniţiativa ei. A murit în 2005, când era stareţă a aceleiaşi mănăstiri, pe care a reînfiinţat-o după 1989. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016.

[37] Construirea Mănăstirii Vladimireşti a început la iniţiativa viitoarei maici Veronica (Vasilica Gurău), în 1939, iar în 1940 s-a sfinţit paraclisul mănăstirii. în anii următori, Mănăstirea Vladimireşti a devenit un loc de pelerinaj foarte popular printre credincioşi, iar preotul duhovnic loan lovan, alături de maica Veronica aveau un discurs pronunţat anti-comunist,

ceea ce a atras atenţia Securităţii. în 1955, cei doi, alături de alte călugăriţe, au fost arestaţi, iar în 1956 mănăstirea a fost desfiinţată. După 1990, mănăstirea a fost reînfiinţată, iar stareţa Veronica alături de alte maici s-au reîntors. Vezi Octavian Roske, *Enciclopedia...,* voi. II, f. 567; http://www.edj.ro/mnstirea-vladimireti (accesat la 31.07.2016).

Portrete sumare

Prima pe care mi-o amintesc: Antoaneta[38] – tânără, drăguţă, casnică. împreună cu soţul ei, muncitor şi cu un prieten, au vrut să tipărească nişte manifeste pentru răsturnarea Republicii. în arestul Securităţii a înnebunit. Izbucnise într-un râs continuu, care nu se sfârşea cu toate ameninţările şi mutrele fioroase ale gardienilor. A fost dusă la spitalul Văcăreşti[39] de unde a revenit ameliorată.

Se pare că la proces a recăzut în nebunie, ceea ce nu i-a împiedicat să o condamne. După proces, într-un moment

[38] Posibil Antoaneta Vărzaru, născută la 17.01.1936 în Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată la „muncitorească“, iar la apartenenţa politică este menţionat că ar fi fost membră UTM. A absolvit şapte clase primare şi a lucrat ca magazioneră şi ca zugrav. Era căsătorită cu Gheorghe Vărzaru I. (Puiu), şi el arestat, cu care avea un băiat şi o fată. A fost arestată la 19.02.1960 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Văcăreşti, Jilava, Arad, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 17.01.1963. Informaţii din AANP; Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016.

[39] Văcăreşti – cel mai important spital penitenciar din ţară, în perioada 1945-1973. A funcţionat în vechea Mănăstire Văcăreşti, ctitorie a lui Nicolae Mavrocordat, construită între 1715-1722; a fost utilizată ca închisoare încă din 1865. în perioada interbelică, aici au fost închişi atât lideri comunişti (Gheorghe Gheorghiu-Dej, Alexandru Drăghici, Chivu Stoica), dar şi legionari (Corneliu Zelea Codreanu, Ion Moţa, Radu Mironovici). După 1945, la Văcăreşti au fost încarceraţi şi o

parte dintre cei acuzaţi în procesul mareşalului Antonescu. Văcăreştiul funcţiona atât ca penitenciar de tranzit, cât şi ca spital, pentru femei şi bărbaţi deopotrivă, atât de la secţia de drept comun, cât şi de la secţia politică. Cei închişi din motive politice ajungeau cu mare greutate să fie trataţi la Văcăreşti, deoarece se considera că aici condiţiile de detenţie sunt mai blânde şi există riscul ca deţinuţii să comunice între ei. Penitenciarul a fost dezafectat în 1973, iar în 1987 a fost demolat.

de luciditate, ar fi spus: „Am fost noi proşti, de aceea ne-au prins; data viitoare vom şti cum să procedăm“. Dar n-a mai fost nici o dată viitoare.

Doamna Capon[131], o funcţionară, se pare că a ajuns în arest în urma unor certuri cu vecinii, care, drept răzbunare, au declarat-o „duşman al poporului“. Avea un limbaj extrem de „neaoş“, începând cu diverse înjurături în care pomenea diverse părţi anatomice. Suferea de o colită chinuitoare. A cere să fii dus la WC, în afara celor două programe, era un „obicei burghez“, aşa încât, atunci când plutonierul „Maţe Fripte“ nu a binevoit să răspundă la chemarea ei, deşi era o urgenţă, doamna Capon l-a „onorat“ chiar în dreptul uşii. Bineînţeles că tot ea a trebuit să şteargă pe jos cu pantalonii. Dar domnul Maţe Fripte, cu mustaţa ridicată a mare scârbă, a trebuit să o ducă la WC. De atunci nu s-a mai întâmplat s-o mai refuze cineva. La anchetă se pare că n-a fost respectuoasă, aşa că i-au dat patru ani.

Coca Constantinescu (nu sunt sigură că acesta era numele ei adevărat, întrucât îşi dădea mereu alt nume) avea nenumărate motive să ajungă în închisoare. întâi făcea parte din „dejecţii“ (expresia îi aparţine lui Enoiu), apoi fusese bogată,

131 Posibil Otilia Capon, născută la la 14.10.1906 în Bucureşti. Potrivit fişei matricole penale, ar fi urmat patru clase primare. A fost arestată la 27.10.1959 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 6.01.1961. Informaţii din AANP; interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 122 29 septembrie 2016.

învăţase la Notre Dame, avea maşină, vorbea franţuzeşte şi, culmea, fusese şi la Paris, unde îşi însuşise „morala lumii capitaliste“. în ţară se căsătorise cu mult fast cu un medic militar mai în vârstă, având serviciul în afara Bucu-

reştiului. Ducea o viaţă mondenă, cu preocupări legate de modă, magazine, jocuri de cărţi şi, firește, un prieten de un nivel social inferior. Reclamaţia cum că ar purta cu musafirii „discuţii duşmănoase“ se pare că a pornit ori de la iubit, ori de la servitoare. La percheziţie i s-au găsit o casetă plină de bijuterii şi un vraf de fotografii pornografice, care au făcut deliciul „băieţilor jăntili“. A avut ghinionul să fie anchetată de fiara numită Moldoveanu. Din cauza groazei încercate ajunsese să nu-şi mai reţină sfincterele. Au ţinut-o mult timp singură în celulă, ceea ce aproape că a înnebunit-o. Ajunsese să vorbească cu muştele, refuza mâncarea. într-o zi, când a intrat în celulă Moldoveanu, i-a căzut în genunchi, rugându-l să-i dea pe cineva în celulă. Pe Moldoveanu l-a apucat mila şi, după ce-a mai lăsat-o singură încă o săptămână, i-a dat-o salvator pe Mia. La proces a primit o condamnare de cinci ani, lucru pe care evita să-l spună. Am stat cu persoane care au avut-o colegă de celulă. Era mai bine tratată, primea ţigări, însă nu pleca din arestul Securităţii, unde devenise, asemenea Miei, ghid la prima dintre „porţile de intrare“ în sistemul de detenţie şi consilieră a noilor venite.

Xenia de la Vorkuta[132] mi-a fost foarte simpatică.

132 Vorkuta – lagăr de muncă forţată înfiinţat în 1931 în zona arctică a Munţilor Uráli, la 150 de kilometri în interiorul Cercului Polar; Complexul carceral avea în jur de 50 de lagăre, cu aproape 50.000 de deţinuţi, care munceau în minele de cărbune. Pentru o istorie a Gula- gului, vezi Anne Applebaum, *Gulagul. O istorie,* editura Humanitás,

Era o basarabeancă cu spirit aventurier care, după 1944, fusese trimisă în URSS, în Nordul îndepărtat, pentru a răspunde pentru „crimele“ comise în Ucraina. A fost condamnată la foarte mulţi ani în Siberia. Ea spunea că prima condiţie ca

2011; Aleksandr Soljeniţin, *Arhipelagul Gulag,* editura Univers, 2009.

să nu te condamne la moarte era să accepţi să te culci cu anchetatorul (lucru pe care acesta ţi-l şi cerea).

La Vorkuta, localitate aflată la Cercul Polar, se afla un lagăr unde coexistau toate naţiile şi unde îşi făcuse o mulţime de prieteni în cei cinci ani cât a stat acolo. După moartea lui Stalin fusese graţiată. La capătul unui drum care a durat doi ani, a ajuns la Bucureşti, unde avea o mamă bătrână. îşi găsise un serviciu la o grădină zoologică, îngrijitoare de urşi. întrucât coresponda activ cu prietenele din lagăr şi din diverse ţări, a fost adusă în arestul Securităţii, în baza suspiciunii că ar fi fost spioană. Au ţinut-o nouă luni în cercetări şi-n palme, după care au fost nevoiţi să-i dea drumul. De la ea ni s-a transmis imaginea feerică a aurorei boreale şi a frumuseţii Nordului îndepărtat, unde jinduia să se întoarcă. Şi câteva bancuri sovietice. Ca acestea: După Marea Revoluţie din Octombrie, cu cât erai mai mitocan, cu atât dădeai dovadă de mai mare ataşament faţă de popor. După un timp, intrând în relaţii cu ţările occidentale şi fiind obligaţi să-şi schimbe comportamentul, slujbaşilor regimului li s-a dat ordin să fie politicoşi (ordin care n-ar strica să se dea şi la noi). într-un tramvai supraaglomerat, o femeie a strănutat. Un miliţian masiv şi cu mustaţă a tunat ameninţător: „Cine a strănutat?“. Nimeni n-a răspuns. „Cine a strănutat?“, a repetat miliţianul. Mai mult moartă de frică, femeia a îngăimat: „Eu.“ „Să-ţi fie de bine!“, i-a urat miliţianul. Altul: Stalin şi-a pierdut celebra lui pipă. I-a ordonat lui Beria să i-o caute. După câteva zile şeful poliţiei secrete îl anunţă că a găsit-o. întrebat unde, acesta răspunde: „Păi, am arestat deja două mii de oameni: o mie dintre ei au

mărturisit deja, ceilalţi încă neagă. Ce să fac?“ 124 „Ţine-i şi pe ceilalţi până mărturisesc“, i-a ordonat Stalin.

Altul: La o şedinţă de partid secretarul descria măreţele realizări ale socialismului. De exemplu, blocul de opt etaje construit pe strada Republicii. Un cetăţean se ridică spunând: „Tovarăşe, eu locuiesc chiar pe strada respectivă, trec în fiecare zi, dar n-am văzut nicio construcţie“. Răspunsul: „Tovarăşe, dumneata să te plimbi mai puţin şi să citeşti ziarele mai mult“. Şi ultimul: La un concurs pentru angajare de balerine se prezintă o mulţime de candidate, fiecare lău- dându-se cu „cine m-a trimis“. Apare şi un evreu bătrân şi şchiop. „Dar pe dumneata cine te-a trimis?“, este întrebat. „Pe mine m-a trimis Partidul.“

A doua mutare la „cavou”

... s-a făcut într-o seară după ce s-a dat stingerea. Uşa s-a deschis în tăcere şi „Papa“ ne-a şoptit misterios şi conspirativ: „îmbrăcaţi-vă repede şi faceţi-vă bagajele fără zgomot.“ Năucite ne-am strâns boccelele, le-am îngrămădit toate în pătură şi cu ele în braţe, plus nelipsiţii ochelari negri, am pătruns în gangul părăsit în urmă cu două luni. Era aşa- zisul „cavou“, celula fără aerisire şi fără lumină, prevăzută doar cu un bec care ardea continuu deasupra uşii şi a cărui intensitate depindea de gravitatea cazului.

Pe vremea aceea îmi plăceau mutările, care îmi puteau aduce figuri noi. Ştiau şi domnii anchetatori (de la Mia) lucrul acesta, aşa că m-au păstrat în

aceeaşi formaţie luni în şir. Acum eram în august. Fireşte c-am recunoscut celebra „frescă“ de la celula 10, unde fusesem introduse. De fapt era o infiltraţie a umezelii care scorojise peretele dându-i diferite forme şi nuanţe.

Regretam pierderea imaginii care pătrundea prin gemuleţul celulei, în care urmăream frunzele tremurătoare ale plopului, lumina răsăritului şi a asfinţitului, mirosul dimineţii şi al nopţii, întreg cosmosul strecurându-se printr-o breşă de 50 cm.

Şi totuşi acolo, în celula fără ferestre, cu pereţi bleumarin, luminată zi şi noapte de acelaşi bec, cu ciment pe jos şi pereţi coşcoviţi mirosind a umezeală, am înţeles pentru prima dată că „împărăţia lui Dumnezeu este înăuntrul nostru“. Procesul a început, poate nu în modul cel mai firesc, prin ştergerea semnificaţiei zgomotelor care veneau din exterior (tramvaiul, vehiculele etc.). Doar noaptea, când veneau sunetele sau vibraţia roţilor pe caldarâm, se mai trezea câte o fibră.

După un lung „purgatoriu“ de autoanaliză, autoexamen, cântărire de sine, autocondamnare, am intrat într-un soi de veşnicie, unde faptele, gesturile, trăirile din trecut căpătau alte dimensiuni. Traversam o perioadă de suferinţă teribilă pentru tot ce n-ar fi trebuit să fie şi o mare părere de rău pentru nerealizarea a ceea ce ar fi fost bine să fie. Poate că aşa se întâmplă după moarte, când ţi se deschid ochii la o realitate pe care ai ignorat-o şi care ţi-a mutilat fiinţa. Atunci e prea târziu. Eu însă speram acel „când voi ieşi voi îndrepta tot şi nu voi mai face pe nimeni să sufere“. (Lucru pe care nu l-am realizat.)

După ce m-am frecat de toate remuşcările, asemenea şarpelui care-şi schimbă pielea ruptă în ascuţişul pietrelor, am intrat într-un stadiu de

„nepătimire“. O linişte plină de bucurie, care mă situa în esenţa lucrurilor şi în acelaşi timp deasupra lor. Trăiam o luminozitate transparentă, în care 126 până şi ivirea unui gând umbros era trăită ca un întuneric.

Pe plan psihic sensibilitatea mi se ascuţise până la a friza maladivul. Suferinţa altuia îmi invada fiinţa, ajungând să o trăiesc la parametrii mei (din păcate la intensitate mai redusă, fenomenul se menţine şi în prezent). Ajunsesem să mă identific cu durerea animalului ucis sau a pomului tăiat de ferăstrău. Mi-am „încorporat“ versul lui Rilke *„cine plânge într-o parte a lumii, nu plânge acolo, plânge în mine“.* Treptat am intrat într-o viaţă minunată, nevăzută şi adevărată. O viaţă a sufletului, bogată, intensă, o! mult mai intensă decât cea pe care am dus-o ulterior în „lumea exterioară“.

Ca într-o oglindă concavă, mă aflam mereu în centrul de convergenţă al razelor. într-o totală libertate colindam munţii şi ascultam melodii. Versurile diferiţilor poeţi izvorau din mine, ca o creaţie proprie, descifram probleme filosofice şi, mai ales, vorbeam cu Dumnezeu (nu găsesc alt cuvânt care să exprime profunda comunicare cu El). între cei patru pereţi umezi şi negri, cu becul care-ţi „zgâria“ retina, găsisem acea bucurie pe care nimeni şi nimic nu mi-o putea lua. De fapt aveam TOT. îmi lipsea însă un sigur lucru: certitudinea că la ieşire, în „lumea cealaltă“, între aşa-zişii oameni liberi, această stare o voi mai putea păstra.

Uranus

„Stinge-mi ochii şi Te voi vedea.“ RILKE

Practic, fenomenul de „vagabondaj interior“ a

luat fiinţă după terminarea anchetei şi odată cu „dreptul la pat“. Aşadar, după micul dejun şi schimbul de dimineaţă,

mă aruncam victorioasă pe saltea, iar dacă era şi-un băiat bun de pază, mă întorceam şi cu faţa la perete. Ajunsesem chiar să-mi fie drag, aşa negru şi coşcovit cum era. în secunda următoare închideam ochii şi plecam într-o lume minunată, imposibil de redat şi, din păcate, de retrăit. Evadarea mea preferată era poezia. Ore în şir retrăiam aceeaşi strofă, o simţeam cu o intensitate greu de exprimat în cuvinte. De fapt cuvântul devenea sunet; o muzică la care până şi ultima mea celulă vibra, asemenea clopotului mare de la Putna, când îl atingeam să-i aud cântul. Era o imagine de care mă îmbibam ca de-o mireasmă, o Frumuseţe pe care o descopeream mereu, mereu, şi care mă cuprindea în totalitate. Auzeam şi vedeam cu alţi ochi şi cu alte urechi, în spatele pleoapelor mele coborâte se aprindea o lumină care mă umplea de fericire.

„Tovarăşul“ meu permanent a fost Eminescu. în închisoare, fiecare zi, aproape fiecare ceas şi-a avut versul şi melodia proprie.

Eram la-nceput. încă nu ajunsesem la acel *„cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,/ de-mi ţin la el urechea şi râd de câte-ascult, ca de dureri străine...“.* Eram în stadiul tinereţii şi deocamdată auzeam *„vino-n codru la izvorul care tremură pe prund,/ unde prispa cea de brazde crengi plecate o ascund...“.* Veneam în fugă, îmi plecam capul şi-mi lipeam obrazul de firul de iarbă, pe care-l ascultam *„cum creşte“.* îmi încordam auzul ca să surprind cum *„cu zgomot cad izvoarele întruna“* şi urmăream cu privirea spuma strălucitoare care se prăvălea de sus. De undeva de departe pătrundea *„talanga, al serii rece vânt“,* iar adierea

lui aducea răcoarea, mireasma fânului de vară şi clinchetul 128 tălăngilor, care se risipea în înserare. Aerul devenea atât

de transparent, încât mi se părea că pot atinge vârfurile munţilor. Cobora noaptea când *„stelele nasc umezi pe bolta senină,/pieptul de dor, fruntea de gânduri ţi-eplină“,* iar ca o pecete de final: *„clopotul împle cu glasul lui sara / sufletul meu arde-n iubire... ca para“.* O iubire profundă unde nu mai exista „nici rob, nici slobod, nici parte femeiască, nici parte bărbătească“. Intrasem în „a patra dimensiune“, pe care apoi am căutat-o tot restul vieţii.

Ina

Cu Ina[133] am stat în total nouă luni. Aşa am depănat un adevăr roman, o adevărată epopee, cuprinzând medii şi epoci total diferite. Ina se născuse din legătura unui boier cu o ţărancă frumoasă. înfiată de acesta, spre stupoarea întregii familii, crescuse ca o floare sălbatică printre copiii de ţărani. Boierul, tatăl ei, cu ascendenţă până la Mitropolitul Nifon, venise din Franţa în urma unui accident, hotărât să aplice cele mai noi metode de lucru în agricultură. Apropiat de ţărani, pe mulţi dintre copii îi dăduse la şcoală şi îi înzestrase.

Odată cu înaintarea în vârstă, Ina simţise că nu este acceptată în societate, reproşându-i-se în secret, pătura „inferioară“ de unde provine. Aşa apare la ea un complex de inferioritate alături de ideea „las’ că v-

133 Persoana în cauză a dorit să îşi păstreze anonimatul.

arăt eu!“. După terminarea liceului, rudele tatălui îi propun partide modeste, potrivite cu starea ei. De altfel un „băiat bine“ care o ceruse în căsătorie, se retrage după ce Ina îi mărturiseşte dubla

ei origine. în consecinţă, rămâne pe cerdacul de la ţară, unde visează acel *prince charmant* care s-o iubească numai pentru ceea ce este ea. în cele din urmă, „prinţul“ a apărut în 1948, sub înfăţişarea unui avocat fugar, căutat de Securitate din motive politice. Pe vremea aceea toţi credeau că regimul nu poate dura şi că „vin americanii“ să ne elibereze. De altfel, Vocea Americii ne şi îndeamnă să rezistăm, fiindcă ceasul este aproape. (Doamne, cum de nu-i pedepseşti?). Aşa încât, în loc să plece peste hotare ca să se salveze, elita intelectuală şi politică a rămas aici, aşteptându-i. Nu înţeleg de ce au trebuit să mintă în scop criminal, şi asta după vânzarea de la lalta[134]. Poate fiindcă trebuia să nu mai avem elită.

Pretendentul Inei, Radu, era dintr-o familie aristocrată, cult, sensibil, deştept, literat. O personalitate renascentistă. Un om de o mare ţinută morală şi de caracter. „Un adevărat boier“, avea să se zică după Revoluţie. între ei apare un sentiment puternic, Ina acceptând să-i fie soţie, cu toate că visase la vălul alb de mireasă, la slujba

134 Conferinţa de la Yalta (4-11 februarie 1945) i-a reunit pe liderii Puterilor Aliate, Winston Churchill (prim-ministrul britanic), F.D. Roosevelt (preşedintele american) şi I.V. Stalin (liderul sovietic). Relativ la soarta post-belică a Europei de Est, cei trei au decis că guvernele ţărilor vecine URSS trebuie să se situeze pe poziţii amicale faţă de aceasta, în vreme ce URSS a garantat organizarea unor alegeri libere în statele respective. Odată cu moartea lui Roosevelt şi venirea lui Harry Truman la preşedinţia SUA, înţelegerea de la Yalta a fost criticată, fiind percepută ca o cedare a Europei de Est către Uniunea Sovietică.

religioasă etc. Renunţă la tot. „Cenuşăreasa“ îşi găsise „Prinţul“.

Odată cu instaurarea noului regim şi naţionalizarea, tatăl Inei pierde tot. Ina devenise singura susţinătoare

a familiei. Radu stă o perioadă la ei, în Bucureşti, dar în familie apar tensiuni crescânde. Tatăl îi reproşează tacit suferinţele Inei şi primejdia crescândă la care se expuneau cu toţii. Mutat la o soră, Radu duce o existenţă de calvar. Din nefericire plasa în care se zbătea Ina devine tot mai încâlcită, creându-se un cerc vicios. Să-i ceară soţului ei să se predea era imposibil, întrucât ţâra după el în închisoare un număr impresionant de oameni, printre care, în primul rând părinţii săi, pe care-i iubea mult. Nu avea altă soluţie decât să tragă la jug, într-o frică şi tensiune crescândă. Devine iritabilă, nervoasă, transformându-se dintr-o fetiţă romantică, visătoare, într-o fiinţă pragmatică, dorindu-şi bucuriile materiale de care fusese lipsită. Cu trecerea anilor toţi devin obosiţi, chiar extenuaţi, cu excepţia uneia dintre surorile lui Radu, care l-a şi chinuit mult. După 12 ani de hăituială, cineva, o cunoştinţă, îl vede pe stradă şi anunţă Securitatea. în continuare lucrurile se desfăşoară cu repeziciune. Pe Radu[135] l-au luat de la Ina.

135 René Radu Policrat s-a născut la 12 august 1960 în Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrat ca „burghez“, iar la apartenenţa politică este menţionat că ar fi fost în „PNL“. De profesie avocat. A fost arestat la 30.08.1960 şi condamnat la 18 ani muncă silnică pentru „uneltire contra ordinii sociale“. A fost închis la Văcăreşti, Jilava, Aiud, Ostrov. A fost eliberat la 01.08.1964. (Informaţii din fişele matricole penale din AANP). După 1989 a fost ales ca deputat şi mai apoi ca senator pe listele Partidului Naţional Liberal în legislaturile

Pentru ea însăşi, închisoarea era egală cu moartea (poate chiar mai rău), aşa încât atunci când i-a şoptit cineva la serviciu „vezi că te caută Securitatea“ a fugit în oraş. A ispitit-o

1990-1992 şi 1992-1996. A murit în 1993. (Informaţii accesibile pe site-ul Camerei Deputaţilor, la http://www.cdep.ro/pls/parlam/struc- tura.mp?idm=288&cam=2&leg=1990).

ideea sinuciderii, dar gândul la mama ei a oprit-o. Fusese prea chinuită în viaţă şi în plus o aştepta şi pe ea închisoarea (tatăl murise în 1957). A trecut pe la o verişoară unde erau ascunse lucrările lui Radu (piese, poezii, scrieri filosofice şi politice) şi i-a spus să le ardă (lucru pe care l-a regretat teribil ulterior).

A trecut prin Herăstrău ca să-şi ia rămas bun de la natură. în afară de părinţi, era tot ce iubea. Mai târziu s-au adăugat animalele. Faţă de rasa umană avea (şi are şi-n prezent) o profundă aversiune („gaz şi foc, atâta merită sau bomba atomică“). Suferise prea mult. Imediat cum a intrat în casă, au apărut şi „băieţii gentili“ cu o maşină. Şi-a luat în grabă rămas bun de la mamă, câteva lucruşoare şi... plecată a fost.

Lovitura primită o dezechilibrase profund. Stătea ore în şir cu privirea fixată în gol, mişcându-şi ritmic piciorul, smulgându-şi continuu nişte fire imaginare de păr din bărbie ori frângându-şi, într-un gest stereotip, mâinile. Emitea nişte efluvii nervoase care porneau din tot corpul. Când ieşea din celulă parcă se limpezea atmosfera. Alteori se plimba ceasuri în şir, se oprea din când în când în faţa Miei cu aceeaşi întrebare: „Tu crezi că mai ieşim?“ Dacă i se răspundea afirmativ, urma invariabil: „Pe ce te bazezi?“. Scena se repeta de câteva ori pe zi. Pe mine mă ocolea, fiindcă mă simţea ţepoasă şi dură. Adevărul este că n-am înţeles-o şi că, în orgoliul meu de „eroină“, aveam un dispreţ pentru cei slabi

şi văicăritori. Ina avea cultul frumosului. Ideea că va ieşi din închisoare după mulţi ani, o ruină, o înnebunea (n-a avut dreptate, şi acum arată foarte bine).

Cearta ei cea mai mare era cu Divinitatea. îi venea să 132 urle şi să blesteme c-a fost atât de crudă cu ea. De ce această

persecuţie? Nu se simţea cu nimic vinovată. Toată viaţa ei fusese un lung şir de sacrificii, ca s-o sfârşească în închisoare. De ce toate astea? De ce n-a apărat-o tatăl său, de ce n-a ocolit-o Radu, de ce-a chinuit-o cumnata ei, Cecilia[136]?

în timpul plimbării rămânea într-un colţ cu ochii fixaţi în frunzele plopului, cu o expresie de profundă durere, care pe „Valkiria“ din mine n-o mişca deloc. Ina visase o viaţă patriarhală, lângă măicuţa ei care s-o alinte, s-o pieptene, să-i facă masaj, cu o căsuţă frumos mobilată, în care să stea şi să-şi facă toalete drăguţe. „Eu sunt un om obişnuit, nu sunt o eroină. Tu eşti făcută pentru închisoare“, îmi spunea cu năduf. Nu ştiu dacă avea dreptate. în spatele carapacei dure şi austere construită de orgoliul meu (ca să nu fiu ca ceilalţi) era o mare sensibilitate şi timiditate şi o imensă dorinţă de iubire. De fapt era o pseudoforţă.

Odată cu mutarea la „cavou“ m-am trezit că rămân numai cu Ina. Se terminase ancheta, aşa încât mă dedicasem problemelor filosofice existenţiale, ignorând-o, în mod egoist, pe biata Ina, care se zbătea disperată între obsesiile ei. Noapte de noapte, ea se trezea la ora 2 şi începea să

136 Cecilia Libertatea Policrat s-a născut la 9.06.1905 în Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. A lucrat ca funcţionară, iar la momentul arestării (30.08.1905), era pensionată. A fost condamnată la 10 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 23.06.1964. Informaţii din fişele matricole penale dinAANP.

macine în minte idei care frizau patologia (atunci n-am realizat-o). De exemplu ce-ar fi trebuit să facă ea cu trupul lui Radu, dacă acesta s-ar fi sinucis. Cum l-ar fi tăiat în bucăţi, cum l-ar fi dizolvat în acid sulfuric, ca să-l facă să

dispară fără consecinţe. Uneori îşi imagina distracţii sau petreceri pe care şi le-ar fi dorit şi de care nu a avut parte.

Subiectul favorit însă era „decretul“ (de graţiere): când va apărea şi cu cât îi va reduce pedeapsa. De la început declarase că nu suportă mai mult de trei ani (a şi făcut trei ani). Bănuia că i se vor da cincisprezece ani, ceea ce era dincolo de puterile ei. Nu vedea altă soluţie decât sinuciderea. De aceea, mă tot descosea, în cât timp se poate muri prin înfometare şi fiindcă eu nu numai că n-o încurajam, dar o şi reclamam că vrea să facă greva foamei, hotărâse că se va spânzura. Cumplite zile! Noroc că la o săptămână după sosirea noastră la cavou, ne-au adus-o pe Mimi.

Ca anchetator Ina l-a avut pe domnul Kovacs. „Tânăr şi neliniştit“, Kovacs folosea metode psihologice, căutând s-o umilească şi s-o devalorizeze. Biata Ina, rezultantă a două lumi, a trebuit să sufere în fiecare din ele. Pe vremea saloanelor era fiica ţărăncii, înfiată din milă şi care n-avea cum să fie egală cu lumea aristocrată, iar acum era moşiereasa provenită dintr-o veche familie de boieri, care „exploataseră“ generaţii în şir truda poporului. O „crimă“ pentru care trebuia să se sufere „până la al şaptelea neam“. „Ai călătorit cu maşina?“ rânjea Kovacs. „Ştii şi franţuzeşte?“ Ca să se simtă superior o punea să-i ridice chibriturile pe care le arunca pe jos după ce-şi aprindea ţigara. Sau, când nu-i convenea ceva, o

ţinea în picioare. Totuşi, faţă de fiara numită Mihăi- lescu, era un îngeraş. Anchetatorul Kovacs considera că urletele şi înjurăturile sunt suficiente pentru sensibilitatea Inei. Când voia să se „relaxeze“ se arăta interesat să afle cum făcea boierul sau Radu amor.

Scopul anchetei era să stoarcă cât mai multe nume 134 din cei care îl cunoscuseră pe Radu sau îl serviseră cu o

dulceaţă. Ina se străduia să „uite“, dar se pare că exista cineva care avea o memorie uimitoare şi zilnic i se serveau nume noi. A avut şi Mia rolul ei „pozitiv“. După ce Ina îi făcuse o mărturisire despre nişte lucrări ascunse ale lui Radu, a doua zi au avut o confruntare, ea trebuind să recunoască existenţa lor. Drept urmare, s-a ales cu o plimbare prin Bucureşti, pentru a arăta locul unde se găseau lucrările (care între timp fuseseră arse).

Ina era absolut convinsă că denunţul pornise de la „bestia“ cu care împărţea apartamentul şi cu care intrase în conflict din cauza scandalurilor şi bătăilor dintre el şi concubina lui. De fapt, Ina aştepta zilnic să-i spunem „lasă că n-ai să faci toată condamnarea, va veni un decret etc.“, pentru ca să înceapă să-ţi contrapună argumente de genul „conjunctura internaţională nu este favorabilă unui asemenea act“ etc. Oricum, după 12 ani de ascultat posturi străine, era în materie. în concluzie: „Decret nu vine, iar eu nu pot să rezist.“

Cu voce şoptită (fiindcă ştia că mă enervează) încerca s-o convingă pe Mimi că ea nu poate să îndure atâţia ani şi că nici nu poate aştepta până s-o milostivi Dumnezeu, fiindcă nu are încredere. Dacă El intenţionează să o ţină zece ani, ea n-are chef să ajungă un fel de „madam Cuţit“, lălâie, fără dinţi şi păr, cu fustele atârnând, în jurul căreia să se adune copiii şi să latre câinii. Ei îi trebuiau date sigure. Ea trebuia să ştie exact cât are de gând Dumnezeu s-o ţină în închisoare, fiindcă vede ea dacă-i convine. în orice caz, dacă-i moare mama în

închisoare, s-a terminat orice relaţie cu el. îl blesteamă. în concluzie, din nou: ea nu va putea rezista şi trebuie să aibă curajul pe care nu l-a avut Radu. „Lasă, Ina, c-o să-ţi dea Dumnezeu putere“, intervenea

Mimi blajin. „Să rezist zece ani? se înroşea Ina. N-am nevoie.“ Alteori, căuta totuşi să găsească argumente contra sinuciderii. Ca urmare, cu şiretenie şi abilitate, căuta să stoarcă de la Mimi vreo prezicere spiritistă în care avea mai multă încredere. Numai că Mimi nu era dispusă la aceste dezvăluiri. Se năştea astfel un scenariu foarte comic. De o parte, Ina îmi făcea cu ochiul „nu vrea să spună afurisita“, iar de cealaltă parte Mimi, cu o strâmbătură, tot către mine, „lasă că am înţeles eu ce urmăreşte“.

Biata Ina, pe care n-am înţeles-o, se învârtea într-un cerc fără ieşire. în jurul ei totul se prăbuşise. Celula o sugruma, iar putere ca să reziste (după 12 ani de tensiune nervoasă) nu mai avea. Iar regimul comunist îl considera veşnic. în ştirile de la posturile „lumii libere“ încetase de mult să mai creadă. „Ne-au vândut şi acum fac filosofic, bestiile!“. în Dumnezeu? „Nu, nu mi-a dat decât rele.“ Şi-atunci? Să facă 15 ani detenţie? Nu, mai bine moartă!

Uneori încercam s-o conving pentru o soluţie de compromis: să facă trei ani, după care nu are decât să se omoare. Pentru moment accepta. Atunci aveam o zi senină. Asta numai până în dimineaţa următoare, când se posta în faţa mea, cu o privire crispată, anunţându-mă: „Azi iar nu mai pot!“. începea o zi chinuitoare. Ajunsă la capătul puterilor, voiam să cer să fie mutată. în celula noastră nu se discuta decât de procese, condamnări („Cât crezi c-o să-mi dea?“), despre familia lui Radu şi mai ales despre

sinucidere. Eram hotărâtă s-o las să se subalimenteze, poate aşa ajunge la spital. Numai că brusc a virat spre o altă soluţie. Prin foame e mai greu. Strânsese câteva tablete de ciclobarbital pe care s-a hotărât să le utilizeze. Am dezumflat-o total, când i-am 136 spus că e foarte departe de doza mortală. Ei, atunci nu-i

rămânea decât spânzurătoarea. Avea o basma mare pe care se gândise s-o folosească în acest scop. Mare chin.

Avea în ea ceva atât de sălbatic, de disperat şi plin de ură, încât mi-era greu s-o privesc şi absolut imposibil s-o ating. în final, după o mare criză de nervi, a fost de acord să aştepte sentinţa. Dacă-i dădeau peste zece ani, îi dădeam „dezlegare“. S-a simţit mai uşurată, dar acum i se ivise o nouă problemă. Pe „bestia“ care îi denunţase era ferm hotărâtă să-l omoare indiferent de consecinţe. Nici pe copilul care i se va naşte aceluia nu-l va ierta. îl va sugruma fără nicio remuşcare. I-o va plăti şi „târfei“ cu care acela trăieşte. Când încercam, timid, să-i sugerez ideea iertării şi a lăsării acestor răzbunări în seama dreptăţii divine, se aprindea ca un foc, începea să tremure, vocea îi devenea răguşită şi ameninţătoare: „Să-l las în seama lui Dumnezeu, ca să trăiască fericit şi să moară liniştit? El să se bucure de soare în timp ce victimele lui vor putrezi în celulă? Eu nu sunt Dumnezeu. Am să ies ca Monte Cristo. Iar dacă îmi moare mama sau Radu în închisoare, atunci să nu-ndrăzneşti să-mi vorbeşti de milă.“ Şi nu-ndrăzneam.

în lungile ei nopţi de insomnie, în timp ce-şi mişca permanent şi ritmic piciorul, căuta cu-nfrigurare pedeapsa cea mai sinistră, întrucât moartea, pentru o asemenea „bestie“, era mult prea uşoară. Până la urmă găsise: lepra. Să-l îmbolnăvească de lepră. Natural că eu eram aceea care trebuia să-i fac rost

de o cultură de microbi. „Trebuie, Galino, nu pentru răzbunare, ci pentru dreptate. Cum adică, 50 de oameni să fie închişi din cauza unei bestii, care va dormi, va mânca şi se va regula, fără măcar să-i pese?“. Clocotea de furie.

Vezi, de aceea nu putea ea accepta un Dumnezeu care lasă nevinovăţii să fie sacrificaţi, iar brutele, tiranii şi

criminalii omenirii să moară încărcaţi de onoruri, ca de exemplu Stalin. Ce Dumnezeu e acesta, îşi continua monologul, care lasă pe cei care îl urmează să fie distruşi, iar în lume să domnească urâtul, răul, bestialitatea? „Ce faci, Doamne? Mai uită-te şi la noi!“, zicea cu reproş, adăugând sceptic: „Dacă mai exişti“.

Mimi, care era evlavioasă, simplă, dar foarte mândră, întrucât fusese „medium vindecător“ prin care venise Sfântul Nicolae, zicea serafic: „Vai, Ina, nu mai vorbi aşa, că nu te pot auzi“. „Fiindcă eşti proastă, fă, şi nu pricepi nimic!“ „Cum, mie îmi zici asta?“ se indigna aleasa spiritelor.

Şi totuşi, cu toată suferinţa pe care o emana, cu tot chinul pe care mi-l provoca, Ina a fost persoana cu care am frământat o mulţime de probleme: a suferinţei, a iubirii, a raportului dintre cele două sexe etc. Ina înclina să creadă în Destin: îmi dădea de exemplu horoscopul care i se făcuse demult lui Radu. în el i se prezisese întâlnirea cu ea cu o descriere exactă, o mare cumpănă la 50 de ani (exact vârsta pe care o avea în prezent) şi... *une grande activité politique après cinquante ans.* Am glumit mult pe tema asta după ieşire. Abia când Radu a atins vârsta de 79 de ani prezicerea s-a realizat pe deplin, chiar dacă numai pentru trei ani[137].

Ina susţinea că ereditatea şi mediul îţi determină

137 A se vedea nota referitoare la René Radu Policrat, în care se menţio-
138 nează activitatea sa parlamentară din perioada 1990-1993.

alegerea, şi că deci, până la un punct, omul este scuzabil (afară de bestii şi de monştri). Lui Dumnezeu nu-I ierta greşeala de a-l fi lăsat pe Diavol, cu atât mai mult cu cât era Atotştiutor, în sfârşit, dacă ies din închisoare mama ei, Radu şi toţi ceilalţi, atunci... îşi revizuieşte atitudinea. Până atunci, faţă de

Dumnezeu nu are sentimente de împăcare, iar dacă îi va da o suferinţă, pe care nu o va putea duce, care o va strivi, ei bine, atunci nu ea va fi de vină. „De ce să mă judece El, se zvârcolea înfuriată, devreme ce ştie că nu sunt un titan, ci o biată fată, căreia îi place să stea acasă, printre lucruşoarele ei frumoase, cu mămiţica ei, cu pisicuţa şi atât?“

„De ce te-ai băgat?“ îi ziceam, opacă. „Ai vrut să fii Doamna Ministru“, îi zicea „înţelegătoare“ Mimi. „Fă, tare eşti proastă! L-am iubit, fă, l-am iubit.“ „De ce n-ai iubit pe altul?“, continua inteligenţa lui Mimi. Ina se uita la mine cu o privire grăitoare şi nu-i mai răspundea. Alteori nu se putea stăpâni şi izbucnea intenţionat: „Mi-a plăcut la pat, fă!“. Mimi făcea o figură ofensată, dar rămânea la părerea ei.

„Nu trebuia să mi-l scoată în cale“, se revolta Ina în continuare. „în sfârşit, să se termine totul cu bine şi nu-L mai învinovăţesc... Crezi tu că va fi bine?“ „Cred.“ Pe asta se sprijinea săraca. Pe credinţa mea că în lumea asta toate au un sens, care este spre binele nostru şi că „deasupra fiecărei prăpăstii în care cădem, se leagănă frânghia salvatoare“.

„Pe noi de ce ne-a băgat în închisoare?“

„Ca să vă salveze de la nebunie, sinucidere, poate pentru purificare, regăsire a eului pierdut.“ „De acord, dar... pentru cât timp?“

Atunci începea să-mi fie teamă în sinea mea. Trebuia însă să joc rolul de „om tare“, ceea ce era şi va fi foarte greu.

Mimi

... a intrat la câteva zile după mutarea noastră la „cavou“. Era o doamnă înaltă, de 54 ani, pe care nu-i arăta, bine

făcută, cu o faţă frumoasă, palidă, încadrată de un păr negru, şi luminată de doi ochi căprui închis. îmbrăcată cu un pardesiu bej şi pantofi decupaţi cu toc, ceea ce-i dădea o eleganţă în plus. Avea un zâmbet sincer şi plăcut şi o privire deschisă şi blândă. Părea foarte speriată, cu o expresie de suferinţă, încât am crezut că vine de afară.

Fireşte că Ina a tăbărât chiar în primele minute, ca să-i smulgă toate noutăţile. Mimi, zăpăcită din cauza schimbării, ocolea răspunsurile, mai ales că nu-i inspira deloc încredere faptul că o întrebam cu cine a mai stat. Nu-nţelegea de ce ne interesează asemenea lucruri, când ei nici prin minte nu-i trecea să pună asemenea întrebări. Degeaba încerca Ina să-i explice că asta face parte din viaţa închisorii. Mimi era de neclintit în puţinele ei păreri. Mi-aduc aminte cât m-am străduit să-i demonstrez că ulcerul nu se face din tableta înghiţită fără apă şi care se lipeşte de peretele stomacului, producând rană. Imposibil de convins.

Mimi făcea parte dintr-o familie destul de înstărită, care considera că o fată n-are nevoie de multă şcoală, drept care după patru clase de liceu o retrăseseră.

După prima căsătorie, care fusese un eşec, îl întâlnise pe Sebi, marea dragoste, cu care a avut o căsătorie reuşită. El o iubea atât de mult, încât nici până la prăvălie nu o lăsa să meargă singură. E adevărat că nici ea nu mânca niciodată,

indiferent de oră, până nu se întorcea Sebi (semnul acesta de „mare fidelitate“ l-am mai întâlnit).

Mai târziu, cu ocazia unui consult ginecologic, s-a constatat că Mimi are un „casse-noisette“, iar doctorul l-a felicitat pe Sebi. Ina, răutăcioasă, insinua că asta ar fi cauza amorului. Şi totuşi, cu toate aceste însuşiri, în ultimul timp Sebi nu 140 mai avea ce discuta cu ea (lucru pe care l-am înţeles perfect).

în 1958 Sebi a fost arestat şi condamnat pentru c-ar fi zis ceva de Ungaria[138]. A urmat o perioadă grea. Noroc că Mimi se pricepea la croitorie, mai făcea mici afaceri, plus închiriatul unei camere cu 300 lei, care i-au permis să-şi crească fetiţa. Nimeni din rudele soţului, deşi oameni avuţi, n-a ajutat-o.

Mimi n-avea răbdare s-asculte necazurile altora. Ca mulţi alţii pe care i-am cunoscut, te întrerupea ca să-ţi spună de fapt ce i s-a întâmplat ei. Atunci când Ina îşi plângea tragica ei viaţă, Mimi o consola: „Bine, Ina, nu te gândeşti tu la mine, bărbatul arestat, sora mea moartă, cum a trebuit să muncesc să-mi întreţin fata, şi-acum şi eu în închisoare?“. Asta conform dictonului „şi alţii au necazuri“. Fraza asta o repeta destul de des. La început Ina o lăsase să vorbească din politeţe, fiind, de fapt, cu gândul la ale ei. Pe urmă, când se mai familiarizaseră una cu cealaltă, i-o spunea direct: „Şi ce mă încălzesc pe

138 Referire la Revoluţia din Ungaria (octombrie 1956). Liderul comunist moderat Imre Nagy a devenit prim-ministru în octombrie 1956 şi a cerut lui Nikita Hruşciov să retragă Armata Roşie de pe teritoriul Ungariei. Iniţial, Hruşciov a fost de acord, dar după ce Imre Nagy a anunţat retragerea ţării din Organizaţia Pactului de la Varşovia, liderul sovietic a ordonat intrarea armatei în Budapesta, în zorii zilei de 4 noiembrie. A urmat o represiune violentă împotriva manifestanţilor, care a avut reverberaţii şi în celelalte state comuniste. în România, ca urmare a evenimentelor din Ungaria, s-au produs arestări, atât în rândul celor care, aflând ce s-a întâmplat, au răspândit manifeste şi au protestat, cât şi printre cei care se limitau la a discuta evenimentele. Vezi şi Doina Jela, Vladimir Tismăneanu, *Ungaria 1956: revolta minţilor şi sfârşitul mitului comunist,* Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006.

mine suferinţele tale?“ Ceea ce o făcea pe Mimi să se simtă jignită. Adică durerea ei nu valora nimic?

în viaţa de-afară, Mimi fusese cucoană care gătise şi aranjase mese pentru generali. O adevărată doamnă, nu ca Ina, îmi spunea în secret. La început eram „fata ei“, pe care-o răsfăţa şi-o ţinea pe genunchi. Figura mea chiar îi apăruse la o şedinţă de spiritism. Fireşte că şi eu, ca şi ea, eram o „aleasă“.

Mai târziu relaţiile noastre s-au deteriorat. Mimi avea câteva poveşti pe care le repeta cu mare satisfacţie şi încântare, ca şi cum le-ar fi rostit pentru prima dată. După ce le termina râdea (singură). La început am ascultat-o. După un timp, când începea, simţeam furnicături în tot corpul şi-i spuneam că asta am mai auzit-o. De aici un conflict exploziv, din care reieşea că sunt nepoliticoasă şi prost crescută. „Şi ce, dacă ei îi place să mai povestească? Bine, Mimi, spune!“, zicea Ina împăciuitoare, în timp ce eu îmi băgăm degetele în urechi.

Mimi fiind o adevărată cucoană, era foarte pudică şi ruşinoasă. Pentru a menaja urechile domnului plutonier, punea în tinetă o bucată de hârtie, ca să nu se audă zgomotul lichidului curgând. „Felul doi“ nu l-ar fi făcut în cameră în ruptul capului. Prefera să se constipe şi să ceară carbocif.

Ce satisfacţie răutăcioasă a avut Ina, când la o baie ne-a supravegheat un plutonier, care se delecta uitându-se discret pe vizetă. „Vezi, Mimi, tu te ruşinezi să faci pipi cu zgomot, iar domnul

plutonier te-a văzut goală!“

După cum am mai spus, Mimi făcea parte dintr-un grup de spiritişti. în 1960, Securitatea îi terminase pe partizani, legionari, partide politice. Ca să-şi justifice supremaţia, trebuia să demonstreze în continuare existenţa „duşmanilor poporului“. Aşa încât spiritiştii, cu preocupările lor, şi mai ales cu mesajele „duşmănoase“ primite de „dincolo“, erau 142 o pradă nimerită.

Mimi observase, încă de la prima căsătorie, posibilitatea de a recepţiona şi transmite comunicările între lumi. Astfel, aflându-se accidental la o şedinţă de spiritism, în mâna ei creionul a început să alerge cu o viteză uimitoare. Cineva a întrebat: „Cine va câştiga războiul?“, iar creionul a scris: „Ruşii ne vor ocupa“. „Pentru cât timp?“ Aici Ina ciulea nişte urechi mari, însă, ca un făcut, Mimi nu-şi amintea nimic. „A fost demult şi n-am dat importanţă.“ „Auzi la ce să nu dea importanţă!“, se indigna Ina. „Ei, draga mea, va fi cât va vrea Dumnezeu“, răspundea Mimi blajin, ştiind precis că asta o va înfuria pe Ina.

Cu timpul Mimi devenise mediumul unui cerc, care voia să facă ştiinţă, cercetând realitatea şi aflând amănunte asupra lumii de dincolo. Ca urmare Mimi cădea în transă, timp în care spiritul care se încorpora în ea dădea lămuriri la diversele probleme pe care le ridica asistenţa. Totul se nota în vederea unor viitoare publicaţii. Şi dacă unul din spirite voia să facă referiri la regimul comunist, ce-aveai să faci? Doar nu-i puteai spune „taci din gură!“. Prin gura ei nu se făcuseră asemenea comunicări, fiindcă ea era medium vindecător. Venea Sfântul Nicolae sau alţi medici spaţiali, care fie vindecau, fie puneau diagnosticul. Şi pe urmă ea, fiind în transă, nu ştia nimic. Nici nu ştia că se nota totul în caiete.

între ei spiritiştii erau ca fraţii. Aflase că într-o altă viaţă fusese soţia unuia dintre ei, ceea ce nu constituia un motiv de gelozie nici chiar pentru

Sebastian. Totul decurgea liniştit, cuviincios. Se adunau date despre suflet, naştere, moarte. S-a pus la punct şi problema reîncarnării, asupra căreia nu mai încăpea nicio îndoială. De altfel, chiar sfinţii o atestau. Faptul că religia creştină nu o pomeneşte, nu însemna nimic. Trebuia numai să ştii să interpretezi Biblia.

Iată însă, că în cercul lor a apărut un bătrân, Petre, datorită căruia mişcarea a luat un nou avânt. Acest Petre i-a hipnotizat pe toţi în aşa măsură, încât Mimi l-a căsătorit cu sora ei, care avea cameră mobilată. în realitate, acest Petre era un geniu rău, care a atras asupra lor spiritele rele. Sub influenţa lor Sebastian a intrat la puşcărie, pe sora ei au omorât-o (de fapt murise de cancer), iar pe dânsa au adus-o în pragul închisorii.

Acel Petre era ţinta blestemelor lui Mimi. Forţa sa malefică o atingea şi pe fiica ei, care simţea în fiecare noapte o pisică sub plapumă. Abia după moartea surorii ei, când a văzut că Petre nu-i dă nimic din lucrurile rămase de la defunctă, s-a trezit. Pe scurt, nu mai era un sfânt, ci un imoral. Era clar că el o băgase în închisoare. I se prevestise, de altfel, însă ea nu dăduse atenţie. Mimi mai avea o bănuială şi împotriva unei oarecare Lidia, care-i fusese martoră la proces. Fiind un medium sfinţit, ea mai frecventase şi la alte cercuri, aşa încât lotul era numeros. Cap de lot era domnul Giurgea, despre care vorbea cu veneraţie; ne povestea c-ar fi inventat o maşină de

citit gândurile, ceea ce ne făcea să transpirăm de furie. Auzi, să-ţi ia şi ultimul refugiu. Amândouă eram de acord, şi eu şi Ina, că un asemenea om trebuie distrus. De fapt, Giurgea voia să demonstreze ştiinţific materialismul tuturor fenomenelor spiritiste. N-a apucat. A murit înainte de proces.

Un alt „sfânt“ era şi un anume Broscăuceanu. Acesta făcea parte dintre clarvăzători. Asupra însuşirilor lui, Mimi avea dovezi certe. Aşa de exemplu, vorbind cu el la telefon după ce ieşise din baie, acesta i-a spus să se îmbrace. Sau arătându-i fotografia unei prietene, închisă, fiindcă-i fugise iubitul în străinătate, Broscăuceanu îi spusese că în

scurt timp se vor plimba împreună. După două săptămâni prietena a fost eliberată. Abia acum îşi dădea seama că prevăzuse şi arestarea ei. Astfel de ce i-ar fi spus că va veni acasă înaintea lui Sebastian. Tot el le atrăsese atenţia că şedinţele de spiritism erau un păcat.

De fapt, motivul pentru care fuseseră arestaţi era un document, un fel de proclamaţie, trimisă de un indian din cealaltă lume, care se adresa întregului glob pământesc, în ea se spunea că România va deveni centrul Pământului, iar Bucureştiul un nou Ierusalim. Probabil că mai erau şi alte comunicări scrise, însă Mimi nu ni le spunea.

Mimi, ca orice doamnă care se respectă, voia să iasă din închisoare „arătând bine“. Pe primul loc era menţinerea tenului şi în acest scop se „vânau“ jumările. Lui Mimi, fire delicată, îi făcea rău mirosul de prăjeală. Ina auzise că şi urina ar fi bună întrucât conţine foliculină. Nu mergea nici asta. Tot Ina, cu ingeniozitatea ei, i-a sugerat: „Mimi, cere de la doctor ulei de parafină, că ştie că eşti constipată. Când vine felcerul să-ţi toarne în cană, invoci un motiv ca să te întorci, iar noi îţi schimbăm cana“ (eram obligate să înghiţim în faţa vizetei). Numai că felcerul a mirosit vicleşugul, aşa că a ieşit un scandal mare. Natural, Mimi s-a supărat pe noi fiindcă am învăţat-o prost.

Săraca Mimi, i-am dat multiple motive de supărare. Pe mine se înfuria fiindcă stăteam de veghe noaptea şi, datorită stărilor emotive, foloseam tineta.

O doamnă n-ar fi făcut aşa ceva în ruptul capului.

Partea cea mai rea consta în bioritmurile noastre diferite. Noi dormeam după masă, Mimi dimineaţa. Drama începea însă noaptea la orele l-2, când începea să ni se facă foame. De obicei opream câte ceva în căni, mai ales fasolea.

Aşa încât ne aşezam într-un colţ, pe vine, şi, cu coada de la periuţa de dinţi, începeam să mâncăm. Şi, fiindcă era interzis, ne apuca şi-un chef de vorbă. Oricât de încet am fi şoptit, pe Mimi tot o trezeam. La început răbda. Pe urmă, se ridica în coate, având pe cap o pereche de chiloţi (n-avea basma), ca să ne apostrofeze: „Parcă sunteţi nebune“. A vrut chiar să ne şi reclame. Săraca, avea dreptate. Ca s-o protejăm am început să comunicăm prin alfabetul muţilor. Nici aşa nu era bine. Gardian de noapte era unul „Muscă“. El se distra urmărindu-ne „conversaţia“ şi corectându-ne când greşeam câte-o literă. Băiat bun Muscă. Făcea parte din categoria care te lăsa să dormi. Mi-l amintesc într-o seară când cânta fals şi răguşit: „Arde focu-n paie ude, bat mândra, nu m-aude!“

Dimineaţa, la fel, când Mimi dormea, ne apuca cheful de vorbă. Ina era inepuizabilă. Portretele ei erau vii, se mişcau, vorbeau (ea le imita perfect). în câteva gesturi şi expresii personajul prindea viaţă, desfăşurându-şi întreaga existenţă, atât cea interioară, cât şi cea exterioară. Prin faţa mea s-a perindat întreg neamul boierilor de viţă din partea tatălui ei, în a căror ascendenţi se număra şi Mitropolitul Nifon. Toţi, rude, prieteni, vecini, colegi de şcoală, îmi deveniseră familiari, apropiaţi. Venea apoi neamul lui Radu cu istoriile, multe, ale întregii familii. Totul, ca într-o adevărată „comedie umană“ cu un imens fluviu de vieţi, mă înfăşură, scoţându-mă din celulă, aruncându-mă într-o multitudine de „valuri“

existenţiale pe care le urmăream cu aviditate, intens, cu curiozitatea unui om aflat la începutul vieţii.

Toate bune, numai că Mimi se considera neglijată. Ne acuza că abia aşteptăm să adoarmă, ca să putem dis- 146 cuta. Eu mă bosumflam şi mă „ariceam“, în timp ce Ina,

mai concesivă, îi spunea: „Hai, Mimi, să vorbim“, ceea ce o făcea fericită, începând (pentru a câta oară?) o istorisire pe care o învăţasem pe de rost.

Mimi – arestarea

Despre arestarea ei, Mimi ne-a povestit de nenumărate ori, cu lux de amănunte, dar am uitat tot. Cert este c-a fost urmărită cu mult timp înainte, chiar a recunoscut în unul dintre anchetatori pe urmăritorul ei. Evenimentul propriu- zis a avut loc într-o „bună“ dimineaţă. Tocmai când pregătea cafeaua unei prietene. Era şi-acum convinsă că, dacă nu deschidea, n-ar fi fost arestată. Cei doi domni au invitat-o să-i însoţească pentru a-i da ştiri despre soţul ei. Pe drum i-au comunicat că-i arestată.

Ancheta a fost scurtă. Trebuia să recunoască precum că în cercul lor de spiritişti se vorbise de căderea regimului comunist de la conducerea ţării. Mimi a început prin a-l blestema pe Petre, care i-a omorât sora, i-a băgat bărbatul în puşcărie, care a hipnotizat-o etc. A făcut un „ghiveci“ din care ea trebuia să iasă basma curată. Până la urmă a recunoscut tot ce-au vrut, datorită ţipetelor înfiorătoare pe care le auzea din sălile de anchetă. Ba chiar, într-o seară, când urletele deveniseră neomeneşti şi toate celulele se puseseră în mişcare, Mimi era gata să-şi lovească tâmpla de marginea patului, ca să termine cu acest supliciu.

Aşa că a semnat tot. Mai târziu îi părea rău. Avea însă satisfacţia de a le fi spus, la semnarea dosarului: „Ruşine pentru Securitatea unei ţări să se ocupe de asemenea cazuri!“ (şi vai, ce s-au mai ruşinat!). Uneori intra însă în

depresie şi atunci plângea cu batista la ochi, ca să nu se vadă. Aşa a surprins-o într-o duminică un personaj măreţ, care venise în vizită însoţit de „Mistreţul“. Personajul sus-pus a înaintat în celulă: „De ce plângi?“. Mimi a îngăimat ceva în legătură cu copilul lăsat acasă. Vizitatorul i-a recomandat înţelept şi patern să nu mai plângă, după care a ieşit demn.

Când i s-a anunţat procesul, Mimi a rămas stupefiată. Noi nu, fiindcă ajunsesem la o saturaţie reciprocă. Ina chiar începuse să se lamenteze: „Doamne, nu ne mai mută, nu ne mai aduce pe nimeni, ca să aflăm şi noi ce mai e pe lumea asta?“ şi în continuare: „Uite, vă văd când închid ochii. Pe tine într-un ochi, iar pe Galina în celălalt“.

Mimi însă pretindea că e foarte mulţumită şi că nu doreşte nicio schimbare. în taină însă îmi mărturisise c-ar vrea să plece Ina, fiindcă nu vorbeşte ca o doamnă (ceea ce nu era adevărat: Ina, cu toate explicaţiile ei „naturaliste“, era mai nobilă decât multe altele). Faţă de mine Mimi avea în continuare o mare simpatie, dat fiind că, după cum am mai spus, îi apărusem la şedinţele de spiritism. La rugămintea mea, îl „văzuse“ şi pe viitorul meu soţ. Era chel, dar încolo era bine. în orice caz, viitorul meu era al unui om mare – ministru sau chiar ceva mai mult (aştept şi în prezent îndeplinirea profeţiilor ei).

Ina, practică şi pozitivistă, îi propusese să facă o şedinţă de spiritism. Voia să ştie exact ce o aşteaptă, ca să-şi ia măsurile de rigoare. N-o să stea dânsa să-şi bată

joc Destinul de ea. Mimi încerca să i se opună, explicându-i că nu merge, întrucât în jur sunt spirite rele. Chiar de la început văzuse o mulţime de drăcuşori, care dispăruseră pe parcurs. Inei însă nu i te puteai împotrivi. Aşa încât, cu participarea mea 148 pasivă şi deloc interesată, Mimi a încercat s-o adoarmă pe

Ina şi s-o cheme pe Iulia Haşdeu. Fireşte că nu s-a putut, din cauza necredinţei Inei, zicea Mimi.

La una dintre anchete îmi spusese şi Sporea (dacă nu era o minciună de anchetator) că, la cererea lor, Mimi şi Petre încercaseră să facă o şedinţă de spiritism, care nu le-a reuşit. Nenorocirea era că nu ştia să ghicească nici în bobi, nici în cafea, spre exasperarea Inei: „Ce fel de spiritistă eşti tu, dacă nu ştii nimic?“ Mimi nu se obosea să-i răspundă, însă zâmbea enigmatic şi superior.

Mai târziu ajunsesem la o relaţie armonioasă între noi şi Ina ne zugrăvea personajele din „trecute sau prezente vieţi“. Atmosfera se încărca atunci de o teribilă tensiune. Mie îmi plăcea, însă Mimi era împotrivă, fiindcă, zicea ea, Ina, pe cale magnetică, mă suge de forţe şi, pe măsură ce povestea, eu deveneam tot mai palidă. Poate că exista totuşi o fărâmă de adevăr în toate acestea. Realitatea era că mă topeam progresiv; erau zile când, în afară de cafea, marmeladă şi puţină coajă de turtoi, nu puteam să mănânc nimic. într-o zi am auzit vocea Ninei care-i spunea plutonierului cât de greu îi este fără dreptul de a sta culcată în pat. Imediat, din spirit de solidaritate, am luat hotărârea să renunţ de bună voie la dreptul la pat pe care-l aveam. După 24 de ore, eram atât de extenuată încât n-am rezistat.

Tot aşa am procedat şi pe vremea iernilor „ceauşiste“, când prietenii mei din centru stăteau cu caloriferele reci. Am hotărât să împart aceeaşi soartă şi să nu aprind gazele la soba mea din cameră. Nici în cazul acesta n-am reuşit mai mult de două-trei zile.

Cu Mimi şi Ina am trăit primul Paşte din închisoare.

Ne arestaseră înainte de 1 ianuarie, aşa încât nu ştiam data exactă. După 5 aprilie am început să fim atente. într-o zi de

miercuri, am auzit clopotele, care s-au repetat şi-n ziua următoare. Atunci am fost sigure. Sâmbătă noaptea i-am auzit pe bucureşteni trecând spre biserica Mihai Vodă. Făceau parte din „lumea cealaltă“, a cărei realitate concretă, senzorială, începuse să se estompeze pentru noi. Balanţa se înclina tot mai puternic spre lumea dinăuntru, spre o altă viaţă.

Mult mai târziu, în închisoare, am învăţat o metodă ciudată prin care numărându-se într-un anumit fel încheieturile degetelor şi anumite zone ale palmei (ciclul soarelui şi al lunii), puteai calcula data exactă a Paştelui din orice an. Pentru cei care erau de mulţi ani în închisoare, calculul acesta era foarte important.

Colege de celulă – prin Mimi

Acestea au fost relativ puţine.

Pe Coca o ştiam de la Mia. Pia făcea parte din lotul

Inei şi am cunoscut-o la Jilava. Aparţinea „putredei“ clase moşiereşti, avusese relaţii cu diverşi diplomaţi, ba chiar călătorise şi în străinătate. Suficiente motive pentru a intra în categoria suspecţilor. După „eliberarea“ din *’44,* ca să se poată întreţine, Pia dădea lecţii de franceză la grădiniţa particulară a doamnei Olescu. Cu doi ani înainte doamna îi încredinţase taina familiei: fratele său – om politic, pe care-l ascundea. Pia îl văzuse de câteva ori, ba chiar îi dusese şi un cozonac. O

înhăţaseră cu bucurie, iar la anchetă se interesaseră îndeaproape dacă făcuse „amor franţuzesc“. Pia se ţinuse tare, iar când „băieţii“ îi declaraseră cât de mult îi urăsc pe moşieri şi burghezi, le-a răspuns calmă: „Nici ei 150 nu vă iubesc“. Primise cinci ani.

Mimi mai stătuse în celulă şi cu madam Sandu, despre care n-am aflat decât că era enormă, sforăia îngrozitor, era foarte interesată de spiritism şi mai ales de comunicarea indianului către globul pământesc. Când a aflat că ocupă patul Maicii Veronica, a căzut în genunchi şi l-a sărutat.

Un caz demn de peniţa unui romancier era Ani Reguneanu, pe numele ei adevărat Tatiana Egunova[139], originară din Odessa. Tatăl, profesor, fusese omorât de bolşevici, iar ea cu mama, fuseseră aruncate din casă. Cu un efort extraordinar şi datorită unei voci minunate, Tatiana terminase conservatorul şi fusese angajată la Opera din Odessa. Era o femeie delicată, frumoasă, blondă, bună, caldă, total străină de mediul vulgar şi violent în care fusese obligată să trăiască. După 1940 continuase să cânte la Operă. Iată însă că în ofiţerul român încartiruit la ele, Tatiana descoperă atât pe prietenul vieţii ei, cât şi o cu totul altă lume. Se ataşează

139 Tatiana Egunova (Reguneanu luliana), s-a născut la 29.11.1907 în Gemenea, Suceava. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. A urmat liceul şi a lucrat mai apoi ca muncitoare. A fost arestată la 5.11.1960 şi condamnată la 3 ani şi 6 luni pentru „huliganism“. A fost închisă la Jilava şi Văcăreşti şi a fost eliberată în 1963. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. 151

de el total, până la ultimul atom, aşa cum numai firile slave pot să o facă. îl urmează în retragerea în România. Aici Dinu (ofiţerul român) e sfătuit să plece din ţară, însă din cauza Tatianei, pe care nu putea s-o părăsească, rămâne.

După „eliberarea“ din august 1944, Dinu intră în categoria „criminalilor de război“ şi este condamnat în contumacie. Cu ajutorul unor acte false, trăieşte ani de zile ascuns lângă Sibiu. încep însă zile încordate, cu tensiuni nervoase, de animal urmărit şi hăituit. După 15 ani, total întâmplător, se întâlneşte cu un fost subaltern, care-l recunoaşte. La capătul rezistenţei, de frica unui denunţ, se spânzură în pădurea din apropiere. După aproximativ un an, Tatiana este arestată. La început au vrut să o scoată spi- oană. Nu exista însă nici o dovadă în acest sens. Dar, dacă tot era arestată, ca s-o păstreze, au introdus-o în nesfârşita categorie a celor care „au vorbit discuţii“.

> în închisoare Tatiana slăbise îngrozitor, o dureau picioarele şi avea ganglioni mari şi duri. Marea ei teroare era să nu fie dusă înapoi în Rusia sovietică. Prefera să facă închisoare la noi. Era atât de pătrunsă de frică, încât noaptea, când se spăla ceva la baie, zicea că sunt cearceafurile pline de sânge ale celor torturaţi. Slăbea continuu, urina mult şi devenise o umbră (ceea ce nu interesa pe doctorul închisorii). Şi totuşi dorea atât de mult să trăiască, să iasă afară, să se bucure oricât de puţin de ceea ce i-a fost refuzat în tot cursul existenţei sale.”înţelegeţi, le spunea ea, eu toată viaţa am fost flămândă. Aş vrea măcar odată să fiu sătulă.“
>
> Ina, deşi nu suporta rasa slavă, care ne-a adus

numai nenorociri, o îndrăgise mult, descoperind o serie de trăsături comune. Amândouă fuseseră nişte „fugare“.

Şi ce voce splendidă avea! Am auzit-o de câteva ori, când erau duse la WC. Emana optimism, prospeţime, dor de viaţă, dragoste. Am regăsit-o la Jilava, cu cinci ani de condamnare. De-acolo a fost dusă spre o destinaţie necunoscută.

Procesul lui Mimi

Deci... într-o bună zi (atât cât putea să fie de bună o zi în închisoare) s-a deschis uşa şi ofiţerul de serviciu a întrebat-o 152 pe Mimi „de ce haine are nevoie“.

Conform uzanţelor, înainte de judecată, ţi se dădea din îmbrăcămintea pe care o aveai la magazie, ca să apari cât mai gătită la „sărbătoarea procesului“.

Mimi la început s-a zăpăcit, apoi a tăbărât pe noi ca s-o învăţăm ce să zică la ultimul cuvânt. în orice caz, trebuia să reiasă că Petre o hipnotizase, că el era singurul vinovat şi că avea o fată căreia îi lăsase ea ca zestre lucrurile din casă (ca să nu-i fie confiscate). Eu i-am compus „discursul“, însă lui Mimi nu-i intra deloc în minte ceea ce-i spuneam.

în fine, a venit şi dimineaţa zilei respective. Celula din care cineva ieşea pentru proces beneficia de avantajul de-a fi scoasă prima la WC şi i se aducea şi masa, adică aşa-zisa cafea cu marmeladă. La 8 fix, uşa s-a deschis şi câţiva plutonieri, în ţinută de gală şi înarmaţi cu puşti-mitralieră, au venit s-o escorteze. S-a-ntors pe la 3 d.m., a stat jumătate de oră, după care a plecat din nou. A revenit după ora stingerii, când noi dormeam.

Ceea ce m-a surprins, în scurtul răstimp când a revenit în cameră, a fost euforia lui Mimi (mai târziu urma s-o trăiesc şi eu). Parcă se întorsese de la o petrecere unde se distrase de minune. Povestea râzând cât de hazliu era tâm- pitul de Broscăuceanu, că madam Sandu şi madam Misir erau în lotul lor, că toţi, dar absolut toţi, fuseseră extrem de drăguţi. Chiar şi Preşedintele. în fine, trăia o mare fericire.

A doua zi, aceeaşi scenă. S-a întors după-amiază, la fel de euforică. Ne povestea că pe masa

judecătorului erau nişte caiete groase scrise în timpul şedinţelor de spiritism. Mimi nu-şi amintea ce a întrebat-o Preşedintele. în orice caz, nimic incriminator. Totul părea atât de luminos şi trandafiriu, încât îi şi dădusem adresa să meargă la maică-mea. Către sfârşitul zilei, Mimi începuse să-şi amintească că

fuseseră şi nişte vagi acuzaţii. Astfel, Petruţa spusese că într-una dintre şedinţele unde Mimi fusese medium, s-ar fi comunicat cu spiritele şi pe nişte teme politice. Parcă şi sora Lidia, martor în libertate, ar fi zis ceva de rău. Oricum, faptul n-avea nici o semnificaţie, mai important fusese cara-ghiosul de Broscăuceanu care afirmase că el nu are nici o vină pentru faptul că este clarvăzător. Care-a spus că, de exemplu, chiar acum vede pietrele din ficatul Preşedintelui. A râs toată sala. După două zile însă, vălul trandafiriu a început să se destrame. Brusc şi-a dat seama că sora Lidia era o bestie care a vrut să se răzbune fiindcă refuzase să facă şedinţe de spiritism cu ea. O nebună, care pretindea s-o vindece, prin atingeri, de ruptura de perineu. Petruţa, o altă nemernică.

într-un cuvânt Mimi s-a dezlănţuit cu furie. Era hotărâtă să meargă la anchetă şi să spună tot. Adică de ce să intre numai ea în închisoare, iar nevasta lui Marin şi nevasta aviatorului să rămână? Mai văzuse ea în sală o familie cu care lucrase împreună la şedinţe şi de care se despărţise. Ei şi, ce dacă frecventau alte cercuri? Să intre şi ei!

La anchetă, unde a cerut să fie dusă, Mimi a zis tot despre toţi. Moldoveanu a zâmbit, şi-a notat, a încurajat-o, iar după două săptămâni i-a sosit condamnarea – trei ani, pedeapsa minimă. Au fost lacrimi, disperare.

Atmosfera devenise irespirabilă din toate punctele de vedere, atât la figurat, dar mai ales la propriu.

Vremea se- ncălzise şi firul de aer care ne venea de pe coridor era total insuficient, mai ales noaptea. Ca să pot respira îmi aşterneam paltonul şi cojocelul pe jos, pe ciment, mă aşezam pe el şi stăteam cu nasul lipit de crăpătura de jos a uşii, singu- 154 rul loc pe unde venea o dâră de aer rece. Chinul acesta era

o nimica toată pe lângă ceea ce mi se povestise. în Rahova, de exemplu, erau celule la subsol, ermetic închise, fără nici o comunicare cu exteriorul. Singura posibilitate de aerisire era să se deschidă uşa, lucru care se făcea doar din când în când. Dacă erai supus unui regim „special“ te obligau să dormi în patul de sus, chiar dacă erai singur în celulă. Uneori într-un spaţiu prevăzut să primească doi oameni, erau patru, iar bătăile lor furioase în uşă cerând aer se auzeau pe tot culoarul.

Ajunsesem la o limită de suportabilitate (ce vor zice cei care au trecut prin iadul torturilor?), aşa încât am hotărât să-mi încerc norocul şi să cer, din motive medicale, să fiu mutată. Din raţiuni necunoscute, mi s-a aprobat. Până la plecare am trăit însă o jumătate din procesul Inei.

Procesul Inel

Aşadar, Ina trebuia să se pregătească pentru proces. Kovacs a sfătuit-o „părinteşte“ şi chiar a insistat, să fie cât mai frumoasă. Ina era hotărâtă iniţial să se prezinte în zdrenţe, ulterior însă, s-a răzgândit. Abia de la ea am priceput întreaga desfăşurare a zilei respective. Imediat după ce urcai în dubă, scăpai de teroarea ochelarilor. în mica despărţitură în care intrai, puteai comunica prin perete cu vecinii. Fiind repezită, au prins-o imediat şi-au obligato să tacă. Mai departe, mi-a descris cu amănunte sala de aşteptare în care urma să mă aflu şi eu peste două luni. Lotul fiind

prea numeros, a fost împărţit în două tranşe, în aceeaşi tranşă cu ea se găseau fetele de la ţară, Cecilia şi propria sa mamă. în sală mai era Radu şi sora care-l

adăpostise, doamna Olaru. Radu era foarte nervos şi a cerut să fie dus la WC.

Conform obiceiului i s-a răspuns „Aşteaptă!“, ceea ce l-a făcut să riposteze: „Domnule, sunt om şi am nevoie!“ (Cum de nu şi-a dat seama că pentru ei noi nu eram oameni?). Vocea plângăreaţă a Inei l-a surprins şi i-a făcut un semn cu capul. Adică „sus fruntea!“. Asta a îmbărbătat-o. Ina era chemată ca martoră, ca să declare că cei din boxă îl adăpostiseră sau, ulterior, îi aduseseră câte ceva (un borcan de dulceaţă, smântână etc). Ina nu înţelesese iniţial stăruinţa lui Kovacs de-a o face să declare că Puica i-a adus într-o zi lui Radu o bucată de dovleac. I se părea un fleac şi, ca să scape de insistenţa anchetatorului, acceptase povestea cu dovleacul. Acum înţelegea: în felul acesta a putut fi încadrată Puica de la „omisiune de denunţ“ la „favorizare“.

La ieşirea din sală a putut transmite câteva bezele către „biată măicuţă“. Aceasta era o femeie de 68 de ani, cu o anemie pernicioasă, lipsită complet de dantură, şi care nu se dusese s-o denunţe pe fiică-sa că trăieşte cu un fugar, întrucât provenea din ţărani săraci, justiţia, indulgentă, a condamnat-o numai la trei ani. Cât s-a rugat Ina să-i dea voie să schimbe câteva cuvinte cu maică-sa, pe care nu ştia dacă o va mai revedea... în dubă, la întoarcere, Ina a încercat să comunice cu vecinii, însă a înregistrat acelaşi eşec, în cuşca de alături era Lenuş, care voia să respecte regulamentul, iar de cealaltă parte un

bătrân surd. A trecut şi ea prin ziua de euforie, urmată apoi de o mare depresie.

Aşadar, m-am înscris la anchetă. Probabil că se aşteptau la altceva, fiindcă de faţă erau cele două fiare – Enoiu şi Moldoveanu. Am motivat c-am avut un TBC pulmonar şi 156 că am dificultăţi de respiraţie. „Ai să fii mutată la aer“, a zis

Enoiu. Am obţinut chiar şi un pachet, salvând astfel câteva lucruri de la confiscare.

De fapt, aveam un aspect jalnic, de vagabond. în celulă purtam nişte şalvari de trening, cu care plecasem de la Poiană, o bluză decolorată kaki, iar în picioare nişte pantofi vechi şi fără şireturi. După ce s-a deschis uşa şi a răsunat binecunoscutul „fă-ţi bagajele“, am parcurs drumul ştiut şi am ajuns, cred, la celula cu numărul 20. în celulă erau două femei aduse de pe acelaşi coridor.

Se înserase, iar sus – Doamne, ce minune! –, era o ferestruică zăbrelită, în care tremurau frunzele plopului, licăreau stele şi venea o boare răcoroasă de aer. Puteam să nu fiu fericită?

Ţin minte că era ajunul Sfinţilor Petru şi Pavel[140].

„La lumină”

Ce minunată a fost prima dimineaţă! Totul avea culoare, relief şi un miros de proaspăt. Faţă de vechea mea celulă, cu tensiunea care domnea în ea, aici era calm, senin şi multă lumină. Chiar prea multă. Parcă în hruba de unde veneam mă puteam aduna mai bine.

Noile mele colege nu m-au încântat. Eu voiam să stau cu intelectuale, cu care să am discuţii elevate, să învăţ limbi străine. Când colo, m-am nimerit cu ceea ce se cheamă „de profesiune casnică“, femei

140 Sărbătoare creştină celebrată în fiecare an pe data de 29 iunie.

între 48 şi 55 de ani. Automat am devenit „copilul“ pe care se străduiau amândouă să-l ocrotească.

Doamne, dar ce voi putea discuta cu ele? Urma să constat că m-am înşelat. Cu ambele urma să trăiesc momentul cel mai dureros: procesul.

Aşadar, în primele zile am stat retrasă, încercând să le studiez. Pe Petruţa[141] o ştiam de la Mimi. Era o femeie trupeşă, de 48 de ani, sprintenă, rapidă, cu un păr nespus de frumos, cu nişte sprâncene negre – creionate parcă. La faţă, ca noi toate, era extrem de decolorată. Dar, deşi zâmbea şi zicea „mânca-o-ar mama“, în fundul ochilor persista o răceală, o duritate, iar de mâinile ei vânjoase nu m-aş fi lăsat atinsă cu nici un preţ. Şi nici eu n-o puteam atinge (meteahnă veche şi care s-a păstrat).

Petruţa provenea dintr-o familie de negustori. Tatăl ei avusese un restaurant la marginea Giurgiului. Poate de aici un complex de inferioritate, pe care am reuşit să i-l menajez, ceea ce mi-a atras simpatia ei. în realitate era violentă, senzuală şi destul de brutală. La 12 ani, fiind foarte dezvoltată şi arătoasă, băieţii îi trimiteau

141 Probabil Petra Dumitrescu, născută la 20.09.1912 în Giurgiu. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. A terminat patru clase primare, la momentul arestării (11.10.1960), era căsătorită, avea un băiat şi era casnică. A fost condamnată la 4 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ şi a fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 16.01.1963. Informaţii din fişele matricole 158 penale din AANP.

bileţele, ceea ce a dus la eliminarea ei din şcoală. N-a fost o tragedie, tatăl considerând că are destulă avere, care poate înlocui învăţătura. La 15 ani fugea cu un băiat, era readusă acasă, fugea din nou. Apare atunci o fetiţă pe care o cresc bunicii şi care nu-i spune „mamă“. Vine o nouă „mare dragoste“, întruchipată de Titi, neacceptat nici el de familie. Urmează o nouă răpire, apoi căsătoria cu Titi.

Intervine însă o dramă care-i marchează toată viaţa. Fetiţa, aflată în vizită la o mătuşă bogată, care-o iubea foarte mult, rămâne să doarmă la aceasta. Dimineaţă amândouă sunt găsite mutilate, iar casa de bani jefuită.

Urmează doi copii, dar şi infidelităţile lui Titi. Moartea mamei o determină să se apuce de spiritism. A pornit de la o metodă simplă (pahar, litere), împreună cu o vecină care voia să scape de chiriaşul său, un bădăran de securist. Lucrurile deveneau din ce în ce mai distractive şi palpitante. Pe rând, au început să se prezinte toţi cei dispăruţi, cu care ducea discuţii foarte interesante. în mâna ei, atât paharul cât şi creionul se mişcau foarte repede.

Spiritismul le-a schimbat tuturor complet viaţa. Titi s-a pocăit şi a început să converseze pasionat cu lumea de dincolo. Erau după-amieze în care se aduna multă lume, se fuma, se bea cafea, se culegeau informaţii despre trecut, prezent şi viitor. Deveniseră „ghicitori“, cum se exprima cu dispreţ Tuşica (a doua colegă de cameră, tot spiritistă). Nu ca la ei, unde era ceva „măreţ şi sfânt“, zicea adăugând şi un gest adecvat cu mâna.

Iată însă că la o asemenea şedinţă venise şi Mimi, care făcuse o „minune“. Sub atingerea ei, mâna umflată a unui cetăţean revenise la normal. Progresiv, cu ajutorul lui Petre şi încă a unui domn, Petruţa începuse să cadă în transă. Prin gura ei se comunicau „adevăruri de sus“. Titi era cel care

întocmea procesul-verbal cu întrebările şi numele celor prezenţi, precum şi răspunsurile. O dată a fost chiar o întrebare legată de durata regimului comunist. Spiritele înţelepte i-au răspuns, însă Petruţa nu-şi mai amintea data evenimentului. Nu ştiu dacă n-a venit la chemare mediumului

şi Corneliu Zelea Codreanu. în orice caz, de unul din regii României sunt sigură.

Petruţa devenise o personalitate. în casă nu se mai făcea nimic fără consimţământul spiritelor. Avea şi un mentor, un rege antic, supranumit „Zata“, care o îndruma. Odată, de exemplu, nu găsea nişte acte foarte importante. Imediat spiritele i-au spus unde să le găsească.

Totuşi în casă armonia nu revenise. Titi, chiar pocăit, nu mai era cel de altădată. Devenise obsedat de bani şi de strângerea lor, ceea ce o ducea la exasperare pe Petruţa. Ultima dată când fusese la biserică, se rugase să „se aleagă într-un fel“. Peste câteva zile o arestaseră, lucru de altfel anunţat şi de spirite, care-i spuseseră „o vom lua dintre voi“.

A plecat de acasă ca o eroină şi, în anchetă, ca şi la proces, a susţinut valabilitatea spiritismului. Pentru cele scrise în caiete, pe care le-a negat, a fost încadrată la „discuţii duşmănoase“, care-i aduceau o „retribuţie“ de patru ani. Petruţa îşi suporta cu demnitate pedeapsa, complăcându-se întrucâtva în rolul de martiră a credinţei (spiritiste, fireşte). La proces îl încurajase pe Titi, spunându-i să aibă credinţă. Pe Mimi, care făcuse declaraţii împotriva ei la proces, o iertase.

Ca martoră în libertate o avusese pe Anişoara, prima ei tovarăşă de spiritism. Aceasta, fiind la bară, când judecătorul îi citea pasaje din declaraţiile proprii, exclamase: „Vai de mine,

domnule judecător, eu n-am spus asta!“ „Păi, e semnătura dumitale!“ „Da, dar n-am avut ochelarii la mine şi am semnat fără să citesc.“

Pentru ca altă dată să fie mai atentă, la ieşirea din sală, Anişoara a fost arestată. Petruţa era acum în Uranus ca martoră a „martorei“. Aşa se scrie istoria.

160 Oricum era liniştită şi înălţată sufleteşte.

Colegele de celulă ale Petruţei

Petruţa stătuse în arest cu mama Inei – Codruţa – pe care o descria în culori foarte calde. O femeie bună, simplă, dar inteligentă, foarte necăjită, cu o doză de şiretenie proprie ţăranului român. După proces fusese bolnavă. Nu era prea credincioasă, totuşi, din când în când, ofta „of, Dum- nezeiaşule, Dumnezeiaşule“.

Când Petruţa încerca s-o aducă pe calea credinţei, repro- şându-i lipsa de atenţie faţă de cele de Sus, bătrâna îi răspundea cu năduf: „Ce să-i fac eu lui Dumnezeu, madam Dumitru? O pereche de izmene?“

Plutonierii se purtau frumos cu ea, iar unii care ştiau mai multe o ironizau: „Ţi-a plăcut să mergi cu trăsura, coană mare!“ „De, maică...“, răspundea laconic bătrâna.

Tot cu Petruţa a stat şi Aniuta, care făcuse parte din „lotul Cimpoeşu“. Acesta fusese un fel de comerciant, care făcuse în timpul războiului afaceri extrem de profitabile, multe din ele cu ajutorul evreilor. După 23 august a fost considerat şi urmărit drept criminal de război. Fire generoasă, Cimpoeşu îşi crease o mulţime de prieteni, fini, rude, pe care îi înzestrase cu diverse bunuri materiale, până la a le da case, şi la care se ascunsese. De cinci-şase ani stătea la Aniuta, într-o ascunzătoare secretă.

Aniuta era o basarabeancă frumoasă, de la ţară, refugiată în timpul războiului. Primul soţ, un jandarm, fusese omorât într-un sat. Se recăsătorise

cu un om blajin şi moale, pe care nu-l iubea. în împrejurări necunoscute îl cunoscuse pe Cimpoeşu, faţă de care avusese un sentiment profund. Cimpoeşu era căsătorit cu o femeie bolnavă de cancer, tratată în cercul de spiritişti ai Tuşei (cum se leagă lucrurile şi

ce mică e lumea!). Cu toate eforturile lor, soţia nu reuşeşte să-şi aducă soţul „pe calea dreaptă“. De fapt, către sfârşit, şi ea îsi alungă „surorile“ care nu reuşiseră s-o scape de moarte. în secret Tuşa o considera pe Aniuta cauza arestării cercului lor, fiindcă, desigur vorbisepe undeva despre şedinţele de vindecare de la patul Măriei. Cimpoeşu nu se ştie cum a fost dibuit, întrucât ascunzătoarea era perfectă, iar consemnul era, ca atunci când se deschidea uşa, Aniuta să strige „Marş, Bubi!“ La anchetă se pare că Aniuta n-a fost prea demnă.

Cu toate încercările Securităţii de-a introduce şi aici o tentă legionară, procesul s-a judecat la dreptul comun. Aniuta luase numai un an şi se întorsese la căsuţa şi la bunătăţile ei. Tare-i plăcea să mănânce. Zicea că trebuie să-i ţină isonul lui Cimpoeşu, care era o namilă de om (la proces nu-l recunoscuse). Ea avea numai 90 kg.

Petruţa povestea că timpul petrecut cu Aniuta fusese o adevărată încântare. Toată ziua râdeau şi se distrau. „Ocupaţia“ de bază, ca şi în libertate, fuseseră şi aici preparatele culinare. Adică madam Dumitru zicea: „Aniuta, hai să facem un tort. Ia trei ouă, le spargi, le baţi, pui un pahar de zahăr etc.“ (totul însoţit de gesturi adecvate). Şi asa „pregăteau“ tot felul de mese copioase. Urmau schimburi de experienţă sau discuţii aprinse, în contradictoriu, pe tema murăturilor sau a altor mâncăruri. Petruţa era mare specialistă în ciorbă de oase. Când şi-o amintea, plescăia din buze cu poftă şi jale. Şi, uite-aşa trecea timpul. Deşi trăiau în condiţii dramatice, tot vorbind despre bunătăţi, Madam Dumitru îşi crease o

poftă de mâncare înspăimântătoare. înfuleca tot ce rămânea de la celelalte. 162 în final hainele n-o mai încăpeau. Aşa că, în ajun de proces,

se înscrisese la comandantul arestului să-i ceară altă îmbrăcăminte, de la magazie. „E vorba de *gravitate*[7]*.“*, a întrebat personajul. „Nu, domnule comandant, nu sunt gravidă, m-am îngrăşat“.

Petruţa mai stătuse un scurt interval de timp în celulă cu domnişoara Filipescu, secretară la o şcoală. Aceasta făcuse o parte din liceu în Franţa şi era acuzată de ceva în legătură cu romano-catolicismul şi cu străinătatea.

Domnişoara Filipescu era pedantă, rigidă şi insuportabilă. Le povestea romane şi filme în care dragostea siropoasă alterna cu cruzimi şi violuri. N-au stat împreună decât câteva zile, însă au fost fericite c-au scăpat de ea. Domnişoarei Filipescu i s-au dat cinci ani. Tuşa îmi povestise în secret că madam Dumitru înjura groaznic, ceea ce pe dânsa, care venea dintr-o casă evlavioasă, o tulbura grozav. Iar domnişoara Filipescu, văzând că nu încetează cu plânsul, o repezise: „Mai taci, dragă, că ne faci rău!“

Tuşa

Tuşa fusese arestată la începutul lui iunie – deci era „prospătură“. Deşi era o fiinţă neînsemnată şi ştearsă, a fost unul dintre personajele importante ale existenţei mele la Uranus.

în primele clipe, după ce intrase în celula de la „cavou“, atât Petruţa, cât şi domnişoara Filipescu se repeziseră imediat să afle „noutăţile“. Adică ce

se mai vinde pe piaţă, care mai e preţul zarzavaturilor şi al altor articole de consum. Tuşa, îngrozită, ştia că în celule sunt informatoare, aşa încât tăcea mâlc sau răspundea invariabil „nu ştiu“, ceea

ce o făcuse pe madam Dumitru să exclame în surdină (credea ea) „Vai dragă, tare-i proastă!“.

Tuşa provenea dintr-o familie modestă. Orfană de mamă, fusese crescută, împreună cu cele două surori, de o bunică. După căsătoria surorii mai mari cu şeful gării din Călăraşi, s-a mutat la Călăraşi unde a urmat şi propria ei căsătorie. „Eram foarte bine“, ne zicea. Din păcate, soţul, un negustor bogat, suferea de boala geloziei. O încuia în casă, când venea cerceta toate dulapurile, dormea cu revolverul pe masă, iar când era beat o ameninţa c-o împuşcă. Aşa încât într-o zi, Tuşa şi-a făcut bagajul şi a plecat la soră-sa.Nimic n-a putut s-o clintească din hotărârea de a divorţa. Nici chiar promisiunea soţului că-i va cumpăra un palton de blană pe care şi-l dorea foare mult. îi plăcuse ei înainte un doctor, însă acesta voia înainte o căsătorie „de probă“, ceea ce Tuşa n-a acceptat. Nici ocaziile ulterioare care s-au ivit, n-au mai atras-o spre o nouă căsătorie. „Aşa a fost să fie“, conchidea ea fatalist.

Pe urmă, nici n-a mai simţit nevoia de a se recăsători. Apăruse Sandu (Săndicuţă), nepotul, asupra căruia îşi revărsase întreaga tandreţe a unei maternităţi neîmplinite. Ne povestea cu atâta duioşie şi dragoste, despre acest copil! De mic dăduse dovada de cuminţenie. Nu era ca ceilalţi, neastâmpărat, zvăpăiat. Nu. Era ordonat, îşi îngrijea hainele, pe scurt aducea numai bucurie. Totul s-a spulberat prin moartea bruscă a cumnatului, şeful gării, în urma căreia au fost nevoiţi să se

întoarcă toţi în Bucureşti. Dar semnele care aveau să le schimbe cursul vieţii şi să le aducă în închisoare, (zic eu) apăruseră chiar din Călăraşi. Astfel, Tuşa l-a „văzut“ de câteva ori pe cumnat. 164 Odată chiar în uşa dormitorului. La fel şi Sandu şi mama

acestuia. Erau lucruri care le puseseră pe gânduri. Totul s-a descifrat când cumnatul decedat le-a apărut în vis şi le-a povestit despre o oarecare doamnă Ţopescu, unde era foarte bine şi unde ar putea veni şi ele. Mai limpede nu se putea.

S-a dovedit că madam Ţopescu era o doamnă evlavioasă, care se ocupa cu viaţa de dincolo. Acolo, în sfârşit, au putut să stea de vorbă pe-ndelete cu cumnatul dispărut. Doamna le-a dat să citească şi nişte cărţi care le-au luminat complet. Lor li s-a alăturat şi sora cea mică, Neli. Pe parcurs au ajuns la şedinţele tinute de nrofesorul Scarlat. ar>oi de Bobrina, urmaşul lui.

Iniţiatorul întregii organizaţii de spiritism fusese Bogdan Petriceicu Haşdeu, savantul şi scriitorul. El a fost continuat de secretara sa, „Măicuţa“ cum i se zicea, apoi de Scarlat şi Bobrina. în „vremurile bune“ societatea avusese ramificaţii cu filiale în diverse oraşe şi scotea reviste, în care se dezbăteau probleme specifice şi se tipăreau comunicările cele mai importante. „Acolo se făcea ştiinţă, nu ghicitori“, rostea solemn şi aluziv Tuşa. Acolo nu veneai cu întrebări personale de interes meschin, ci aşa, cu probleme filosofice adânci. Fireşte că aveau loc şi întâlniri cu cei plecaţi.

La şedinţe participau numai nefumătorii şi cei care se păstraseră curaţi timp de 24 de ore (ca la Liturghie). Aşa încât, de la acest centru de regenerare spirituală, ieşise convinsă, ca toţi ceilalţi, că singura sursă de cunoaştere şi transformare morală era spiritismul. Aici aflase

semnificaţia Liturghiei şi a tuturor celorlalte slujbe religioase. Toţi erau sută la sută convinşi că preoţii vor predica de la amvon credinţa lor. De altfel, atât ei cât şi apostolii erau mediumuri.

(După 1989, mai exact în 1998, i-am scris domnului Titi Dincă, realizatorul şi moderatorul emisiunii „Credo“, de la

TVR, propunându-i să dezbată spiritismul pentru o lămurire edificatoare. Pot fi numiţi creştini cei care împărtăşesc această credinţă? N-a binevoit nici măcar să-mi răspundă.) Aşadar, acolo la şedinţe, Tuşa începuse să-i „vadă“ pe cei care se prezentau la „vorbitor“. De altfel, toţi „vedeau“. Cel mai mult „vedea“ însă sora cea mică, Neli, care ajunsese mediumul lui Bobrina, şi ulterior, continuatoarea lui. Mama lui Sandu, deşi „vedea“ şi ea şi mergea la biserică, refuzase să participe la şedinţe. în schimb Sandu devenise un adept convins al acestei ştiinţe. Doamne, şi ce lucruri minunate se petreceau la şedinţele lui Bobrina! O mulţime de taine se dezvăluiau sub ochii asistenţei. Fireşte că totul se consemna în caiete.

Odată chiar şi Sandu căzuse în transă. Tocmai venise Petru Rareş, care le spusese câteva cuvinte, când, ce ghinion, s-a prezentat şi Corneliu Zelea Codreanu, care a făcut aprecieri asupra viitorului „Mişcării“ sau „Organizaţiei“ cum le place securiştilor să spună. Pe urmă Sandu nu mai venise. Ce noroc însă că totul fusese consemnat. Şi era după ’44! în concluzie, din comunicările transmise de spirite reieşea clar următoarele: 1) Existenţa reîncarnării, iar ca o consecinţă...?) Lipsa Judecăţii de Apoi, şi fireşte 3) Inexistenţa Iadului şi a Raiului. Normal, toţi continuau să se numească creştini. Ba chiar mai creştini decât restul creştinilor. Iar Biserica continua şi continuă să ignore pe cel mai perfid duşman al lui Hristos-Dumnezeu, doctrina reîncarnării.

După moartea lui Bobrina, prin ’47-’48, conducerea a preluat-o Neli, care avea multiple calităţi: de medium, de clarviziune, de dedublare şi de deplasare la distanţă. „Sor-mea, spunea Tuşa, cu un aer care se voia smerit, nu 166 trăieşte în celulă, ci pluteşte între cer şi pământ.“

Despre Neli, ca fiinţă concretă, Tuşa nu ne prea vorbea. Când am cunoscut-o, după eliberare, mi s-a părut un om energic şi cât se poate de terestru. Da, dar Neli era o aleasă a spiritelor, care-o iubeau şi-i transmiteau diverse ofrande. Astfel primise nişte petale de la Sfânta Tereza, o cruce de la Sfântul Daniel, iar de la Sfântul Dumitru, în timpul unei şedinţe, apăruse mir în pahar (mult timp am fost supărată pe Sfântul Dumitru). Neli îşi făcuse şapte ucenici pe care îi instruia, urmând să devină şi ei mediumuri. Tuşa n-avea acces la aceste întâlniri „la vârf". Părerea mea este că o socoteau un fel de „Cenuşăreasă", bună la preparat bunătăţi, unde era maestră. „Când veneam la câte o ocazie cu un tort, toţi ţipau de bucurie."

Viaţa acestui mic nucleu, care urma să cucerească lumea, se desfăşura într-o dragoste frăţească. Se întâlneau ca să meargă în pelerinaje la mănăstiri, frecventau aceleaşi biserici, cu conştiinţa superiorităţii lor, a celor care cunosc şi înţeleg mai mult decât spunea preotul.

Câte nu ştiau ei despre viaţa de dincolo... despre alegerea de către suflet a unei vieţi pământene, în urma căreia să se ridice într-o sferă mai „bleu", despre relele pe care ţi le fac aici „ăia", adică spiritele roşii inferioare, fiindcă dracu nu există, e o glumă proastă a bisericii. în opoziţie cu aceştia, ei erau spiritele luminate, de care beneficiam fiecare, având doi sau chiar trei conducători (îngerii fuseseră şi ei şterşi de pe listă). în cer totul se făcea după anumite legi, tot cu ajutorul unor

conducători (anonimi). încetul cu încetul îl debarcaseră şi pe bunul Dumnezeu. Ce încântaţi au fost când au văzut filmul *Drumul spre stelei* Acolo sigur colaborase şi un medium. Mai existau şi şedinţe de vindecări, prin intermediul lui Neli, prin care veneau „doctori spaţiali“

(tot anonimi). Ba venea chiar şi Sfântul Nicolae. Vindecările erau absolut miraculoase. Se tratau durerile de cap, diverse nevralgii, o tuberculoză osoasă şi chiar o ciroză de care suferea un copil. Păcat că părinţii acestuia n-au vrut să asculte şi i-au făcut injecţii, care i-au generat un flegmon, iar flegmonul i-a cauzat moartea.

Din nefericire Tuşa, a fost prea credulă, ceea ce a dus-o la o moarte prematură. A refuzat să se opereze de un cancer la sân, fiind convinsă că „doctorii spaţiali“ o vor vindeca. După eliberare au apărut metastazele osoase. „De ce n-ai vrut să te operezi?“, i-a reproşat oncologul, fără să ştie de „concurenţii“ săi „de dincolo“.

La anchetă Tuşa n-a vrut în ruptul capului să recunoască participarea la şedinţe de spiritism. Nu, ei se întâlneau ca să se roage. „Era ceva sfânt“, ne declara ea rar şi apăsat, cu convingerea primilor creştini.

Alte detalii despre viaţa grupului povestite de Tuşa: la despărţire nici n-aveau voie să-şi dea mâna, ca să nu se scurgă „fluidul“. (Asta înţelegeam. Nici eu nu puteam da mâna cu oricine.) Participanţii începuseră să se înmulţească şi să „se lumineze“. Aici aflau de semnificaţia parastasului şi a liturghiei (ce trist pentru slujitorii Bisericii!...). Tot aici aflau că vor renaşte într-un nou corp material, într-o viaţă unde vor putea deveni soţii mamelor lor, ori ai fiicelor, ori invers. Tuşa îşi cunoştea vieţile

anterioare. Ultima dată trăise pe vremea Sfântului Nicolae şi fusese o martiră, iar Neli fusese ţinută în beci. Aşa se şi explica teama surorii ei de pivniţă. „Tuşă, dacă ai ajuns la stadiul de martiră, de ce-a mai fost nevoie să te reîncarnezi?“, o întrebam eu perfid. „Şi dacă purificarea mântuitoare se face prin reîncarnare, de ce s-a mai întrupat Hristos?“ Tuşa nu ştia să-mi răspundă, însă mă sfătuia ca, după eliberare, se vin să discut cu Sandu, care cu siguranţă mă va convinge. De altfel, era pentru prima dată când un om credincios nu aderă imediat la „lucrurile astea“. Ba chiar aveam şi explozii de furie când o auzeam declarând calm că Maica Domnului şi apostolii erau, fireşte, şi ei nişte mediumuri şi ipostaze ale reîncarnării. (Această pecingine din păcate sentinde şi în prezent. Biserica noastră a încetat de mult să fie luptătoare, iar cât despre martiraj... şi-a predat martirii regimului comunist.) Fireşte, Hristos însuşi era, după ei, un mare iniţiat. La fel şi Maica Veronica (aici aveam să-i dau dreptate, fiindcă după eliberare soţul Maicii a scris caiete întregi, dictate de dânsa, în transă). Gurile rele spun că şi în prezent practică spiritismul.

Spiritiştii, ca orice sectant, aveau pregătite două între- bări-cheie, la care în faţa neştiinţei tale, tot ei îţi răspundeau concis, simplist şi în aparenţă convingător: 1) Cum se explică suferinţa nevinovaţilor, a copiilor, infirmilor şi suferinţa în general? şi 2) Cum se justifică existenţa răului?

Răspunsul dat de spirite era cât se poate de accesibil oricărui nivel intelectual: fiecare spirit se naşte la-nceput sub forma unui spirit inferior. De sus îşi alege viaţa pe care o are de urmat. întrucât este încă inferior, îşi alege o viaţă păcătoasă. Pe măsură ce evoluează, solicită de la forurile superioare (tot anonime) o viaţă plină de sărăcie, suferinţă, chinuri, nedreptăţi, infirmităţi, închisoare, torturi etc. „Noi plângem acum, spunea filosofic Tuşa, dar el (adică spiritul) se bucură.“ Sau mai avea o formulă pe care o repeta: „Ne spălăm şi noi de păcate“. „Care păcate, Tuşo?“ „Ei, cele pe care le-am făcut în altă viaţă.“ „în asta n-am făcut nimic?“ „Nimic ca să merit închisoare.“

Tuşa făcea parte din rândul „sfinţilor“. N-avea nimic să-şi reproşeze în această existenţă, şi asta îi dădea o linişte superioară. „Mă uit la ea (era vorba de mine), coană Petruţa, ce copil nevinovat e, şi mă gândesc câte păcate n-o fi făcut în altă viaţă.“ Simplu, clar, infantil, dar extrem de comod pentru intelectualitatea atee, avidă de spectacole lacrimogene şi de manifestări exterioare, pe care le întâlneşti la atâţia sectanţi. în aceste condiţii, ale propriei alegeri, viaţa era fixată dinainte („aşa a fost să fie“), liberul arbitru fiind complet exclus, iar noţiunile de păcat, de pocăinţă, de revenire – complet anacronice. Ce Dumnezeu, ce Hristos, ce mântuire?! Nu există decât reîncarnare şi nicidecum întrupare. O surpare a temeliei creştinismului cu perfidia satanei şi sub acoperământul termenului de „spirit“. Un pericol cu mult mai mare decât agresivitatea distinctivă a ateismului bolşevic. Da – somnul Bisericii naşte monştri.

Uneori, povestea calm Tuşa, rolurile se inversau, călăul dintr-o altă viaţă devenea victima victimei sale. Tuşa ne dădea şi exemple concrete. Astfel nişte vecini le furau lemnele din pivniţă. Păgubaşii n-au luat niciodată nicio măsură. „I-om fi furat şi noi în altă viaţă“, concluziona ea cu înţelepciune. De altfel, în această viziune, combaterea răului, a suferinţei, sărăciei, bolii, era profund dăunătoare: îl împiedica pe cel ce-şi alesese acest mod de existenţă să „salte“ în altă

sferă, superioară.

în somn – continua Tuşa să mă iniţieze – spiritul se desprinde de corp şi porneşte la plimbare, de obicei în sferele de unde provine şi unde dă socoteală „forurilor superioare“ de faptele sale. De aici şi visele. Că există reîncarnare, asta nici nu mai intră în discuţie. Tuşa chiar nu înţelegea crizele 170 mele de furie când se discuta această problemă. Doar sunt

inşi care şi-au amintit de existenţele lor anterioare. Nici un preot nu i-a contrazis vreodată. De altfel şi Sfântul Nicolae le-a confirmat acest lucru într-o şedinţă. Absolut toţi cărora le-au descoperit această „revelaţie“ au urmat-o cu bucurie. Numai eu făceam „clăbuci“ pe tema asta.

Şi intr-adevăr, ajunsesem să fiu obsedată până la chin. Cum este posibil ca ierarhia bisericească să fie indiferentă faţă de duşmanii lui Hristos? într-o noapte am avut un vis lămuritor. Se făcea că întrebam: „Există reîncarnare?“. Un glas al cuiva nevăzut mi-a răspuns: „Nu există reîncarnare, există spiritualizare“. Aşa m-am liniştit.Totuşi, tot o mai înţepam pe Tuşa: „Tuşă, cum e posibil ca un Dumnezeu bun şi perfect să dea naştere aşa-ziselor *spirite inferioare?“* Sau: „Dar la Judecata de apoi cu care dintre trupuri ne vom prezenta?“ „Cu ultimul“, răspundea triumfătoare Tuşa.

în final, acceptase unele retuşuri, cu excepţia reîncarnării. „Păi cum o să-mi spăl păcatele?“ repeta nedumerită, „îţi ajunge suferinţa unei singure vieţi, o asiguram. Totul e s-o înţelegi, s-o accepţi sau chiar s-o iubeşti. Asta te transfigurează, iar nu trecerea prin diverse trupuri.“ în cele şase luni cât am stat cu Tuşa, am dezbătut toate aceste probleme, în fapt totul se învârtea în jurul reîncarnării. Pentru minţile lineare, oricât de deştepte ar fi, sau pentru cei care au nevoie ca totul să fie demonstrat, golit de orice taină, explicat aritmetic, pus eventual în ecuaţie, asta ar fi fost formula ideală, care-i făcea să doarmă liniştiţi. Şi nimeni nu zicea „Anatema!“

După cum spuneam, la anchetă Tuşa nega orice participare la şedinţe. Nu, ei se adunau pentru rugăciune.

Odată Sporea m-a întrebat cu cine stau (ca şi cum n-ar fi ştiut!). „A, cu Niculescu spiritista, care-i cu soru-sa şi cu

nepotu-său, veterinarul.“ Tuşa îmi spusese că nepotul ei era doctor, necăsătorit. Cu toată poziţia mea de „rătăcită“, Tuşa începuse să se gândească la viitorul meu.

Sandu era întruchiparea perfecţiunii şi mai ales a prudenţei. Era extrem de corect şi nu-i plăceau nici un fel de complicaţii. De aceea nu s-a înscris nici la legionari. Nu-i plăceau lui chestiile astea. El, şcoala şi casa. Credincios, postea, aprindea candela, şi o odată l-a găsit rugându-se în genunchi. Altfel, spiritist convins şi un foarte bun medium. N-avea el timp să meargă la şedinţe, dar „vedea“. O, el mi-ar fi spulberat orice urmă de îndoială! Era atât de prudent, încât, într-o seară de iarnă, văzând un om beat culcat la marginea drumului, n-a schiţat niciun gest ca să-l ridice de jos, sau să anunţe pe cineva. Era prea riscant. în casă interzicea orice discuţie politică, zicea Tuşa cu admiraţie. Tocmai lui, omul cel mai corect, să i se întâmple aşa ceva! înţelegea ea c-o fi greşit el în altă viaţă şi acum trebuie să se „spele“, dar tot nu-i venea să accepte. La fel şi Neli, sora ei, aleasa spiritelor, pe care cei din jur o socoteau o sfântă, să păţească aşa o nenorocire, rezervată exclusiv păcătoşilor... Neli terminase liceul şi se căsătorise cu un bărbat „pâinea lui Dumnezeu“. Tot ce făcea Neluţ era perfect. El nu se amesteca, nu se certa şi nu bârfea. Asta o determina pe Tuşa să spună, cu falsă modestie, că, deşi nu se ocupă cu „lucrurile astea“, era mai bun ca ele, iniţiatele.

De fiecare 1 ianuarie toţi membrii grupului se întâlneau cu „Măicuţa“ (secretara lui Bobrina), care le transmitea câte un mesaj. Aşa încât Tuşa era convinsă că vor fi liberi de Anul Nou, întrucât „Măicuţa“ le spusese clar: „Şi la anul să ne-ntâlnim tot aici“ Cu ce satisfacţie răutăcioasă i-am 172 amintit pe 31 decembrie de această profeţie!

Pe Neli, toţi o admirau. Anul acesta fuseseră împreună la mănăstirile din Moldova ca să sădească nişte seminţe venite de Sus. Toate erau perfecta în momentul când căzuse trăsnetul arestării, fără ca măcar un spirit să le anunţe. „Urât din partea lor“, îi ziceam. De fapt, mai auzise de nişte arestări printre spiritişti şi-i spusese lui Neli. Aceasta îi spusese însă, cu mândrie, că „ei sunt ocrotiţi“, mai ales cei şapte, viitoarele „făclii“ ale omenirii, ajunşi la credinţă prin spiritism.

Şi totuşi nişte semne existaseră. Mai întâi visele, îşi amintea de unul, în care se afla cu Sandu într-o groapă, iar deasupra se plimba paznicul. Pe urmă mai erau rându- nelele. îşi începuseră cuibul pe balconul lor, apoi brusc îl abandonaseră şi plecaseră.

Pe Tuşa o arestaseră la începutul lui iunie. Mai mulţi inşi coborâseră dintr-o maşină. Nişte „din ăia, urâţi“. Câinele vecinului, de obicei blând şi liniştit, lătra până la sufocare.

La percheziţie, ca să nu plece cu mâna goală, i-au luat Biblia, *Imitatio Christi*[142] un acatistier şi vreo câteva romane religioase, pe care nu i le-au mai înapoiat. I-au spus să nu-şi ia nimic cu ea, fiindcă revine a doua zi. Fiind vară, venise în sandale şi haine subţiri. Noroc că din fugă şi-a luat un jerseu. Aşa apăruse la Petruţa în celulă. Acolo a avut o criză de tahicardie paroxistică, în urma primei anchete, când auzise acuzaţiile care li se aduceau. Tuşa

142 Carte teologică a lui Thomas ă Kempis, călugăr creştin din secolul al XIII-lea.

găsise că cea mai potrivită atitudine era să facă pe proasta. Aşa încât răspundea monosilabic, lua o figură de „înapoiată“ şi o ţinea morţiş că se întruneau pentru rugăciuni. Asta a mers până

când i-au arătat declaraţiile lui Neli şi Sandu, în care cei doi mărturiseau „sincer şi de bună voie“ că la şedinţele lor se discutase despre Ungaria şi despre revoluţia de acolo, despre colectivizarea agriculturii şi alte „subiecte arzătoare“.

Tuşa era absolut convinsă că securiştii o mint. După câteva întrevederi cu anchetatorul ei, a urmat o lungă pauză. într-o seară însă, au chemat-o şi s-a întors plângând. Semnase dosarul prin care urmau să fie judecaţi. Marea ei durere era Sandu. Tocmai el, omul cel mai corect şi mai precaut, să ajungă în boxă... Iar ea, care toată viaţa se ocupase de cele mai reuşite reţete de bucătărie, să fie implicată într-un proces politic. Tocmai ea care nu citea nici ziarele, înainte da, însă doar mica publicitate şi discursurile din Parlament (spre disperarea noastră care voiam noutăţi politice). Ne-a spus totuşi despre zborul lui Gagarin şi despre „victimele“ sale. Celor care se îndoiseră, li s-au dat câţiva ani de „lămurire“.

Procesul ei a avut loc cinci luni mai târziu, în noiembrie, înainte însă l-am avut eu pe al meu.

Şedinţa de spiritism

Aşadar mă mutasem în celula lor într-o joi seara, în ajunul Sfântului. Petru şi Pavel. După stingere, Petruţa, în calitate de şefă, a dat semnalul: „Gata, începem“. Era vorba de rugăciune. M-am supus cu seriozitate, convinsă

fiind de efectul pe care-l are asupra mea o asemenea concentrare.

Mai târziu, după terminarea procesului meu, Petruţa a încercat să cadă în transă, ca să ne răspundă la o serie de 174 întrebări. în această stare, mi-a prezis o eliberare grabnică,

o căsătorie în acelaşi an, din care avea să rezulte o fetiţă – Camelia (aştept cam de mult realizarea ultimei profeţii). Fireşte că şi Tuşei i s-a prezis o eliberare grabnică, la fel lui Neli şi Sandu şi... aici spiritul a făcut o pauză, fiindcă nu ştia numele celorlalţi din lot.

După „trezire“, Petruţa ne-a întrebat cu cel mai nevinovat aer: „Ce-am spus?“. Tuşa i-a relatat cu seriozitate fiecare cuvânt şi i l-a descris şi pe cel care venise să se încorporeze.

De altfel Tuşa „vedea“ mereu tot felul de figuri care ne însoţeau. Aşa, de exemplu, pe Petruţa o înconjurau tot felul de bărbaţi şi femei (familia ei moartă). Lângă mine se aflau permanent trei preoţi.Toate astea erau spuse cu toată convingerea şi, la început, chiar o credeam. Tuşei spiritele nu-i trimiteau, ca lui Neli, tot felul de obiecte materiale, ci diferite miresme. Chiar începuse să-mi fie ciudă că eu nu primesc nimic.

într-o seară, după ce revenisem la „cavou“, am simţit un parfum exotic. Foarte emoţionată, le-am întrebat pe celelalte dacă percep şi ele ceva. Nu, nimic. După câteva minute un nou val s-a abătut asupra mea. „E un spirit care-ţi trimite acest parfum“, îmi spune Tuşa calm, ca şi cum ar fi fost vorba de cel mai obişnuit lucru. Eram încântată. în sfârşit mă băgaseră şi pe mine spiritele în seamă. Tuşa „vedea“ chiar şi pe doamna care-mi trimitea parfumul. Grozav. Miracolul n-a durat decât două zile. A treia zi am descoperit-o pe „expeditoarea“ parfumului. Era sub patul meu, în colţul unde-mi

ţineam capul, sub forma unui masiv săpun Chypre, primit de acasă. Mi-a fost atât de milă de Tuşa, încât nu i-am spus nimic.

Dar, oricât m-aş „învârti“ şi aş amâna, trebuie să descriu momentul cel mai sfâşietor petrecut de mine în închisoare – procesul. Rezistenţa mi se subţiase, în schimb devenisem de o sensibilitate care friza morbidul, aşa încât nu ştiam dacă îmi voi mai putea înfrâna emoţiile. Cu toată mândria mea de-a face închisoare, fiindcă uram comunismul, nu ştiam cum voi reacţiona la revederea cu tata şi cu fratele meu, aflaţi în boxă, şi cu mama, în sală.

Nu ştiam şi îmi era frică. Şi totuşi, la o săptămână după mutare, într-o după-amiază, s-a deschis vizeta şi „Ţârşică“ mi-a spus: „Mâine ai proces“. S-a uitat apoi dezaprobator la toaleta mea: „Mai ai afară de astea şi alte haine?“ Nu aveam, însă mi se părea că sunt foarte bine, lucru pe care i l-am spus. „Ţârşică“ a zâmbit amuzat, Tuşa s-a repezit să-i spună că-mi dă bluza ei de *crèpe-de-Chine,* ceea ce l-a mulţumit. Bluza a intrat imediat la muiat, spălat, uscat şi călcat (sub pătură, prin presare). Eram pregătită pentru „marea sărbătoare“.

Procesul

„Mon cher amour, mon bel amour, ma déchirure.“[143]

143 Versuri din poezia *II n’y a pas d’amour heureux,* de Louis Aragon (1897-1982).

Toată noaptea nu am visat decât ruine de biserici.

Dimineaţa eram ca o coardă întinsă. Mă decisesem să le spun în faţă cât de mult îi urăsc, că în istorie n-a existat un sistem mai diabolic de distrugere a fiinţei umane, prin

minciună şi depersonalizare. M-am rugat, aşa cum o poţi face într-o asemenea tensiune. Colegele m-au îmbrăcat, m-au ajutat ca să arăt bine la „execuţie“. Apoi s-a deschis uşa şi „Brichetă“ cu încă unul, înarmaţi până-n dinţi, m-au escortat la dubă. Mi-au scos ochelarii şi am fost introdusă într-o boxă închisă. După zgomote mi-am dat seama că-i urcau şi pe ceilalţi.

La pornirea maşinii, nu-ndrăzneam să vorbesc, având impresia că alături e un plutonier. Puteam însă culege frânturi din conversaţia celor două celule de-alături. Am auzit perfect cuvintele tatei: „M-au frânt“. Nu ştiu în ce context o spusese. M-a apucat un tremur şi-un plâns disperat. Era singurul lucru care mă putea zdrobi. La o ultimă cotitură a maşinii, am riscat un „cine-i?“. Mi s-a răspuns: „Aici e Mişu, pentru ce sunteţi judecaţi? Eu nu ştiu nimic“. N-am avut timp să-i răspund, fiindcă maşina se oprise, iar uşile începuseră să se tragă cu zgomot.

Era 6 iulie, ora 8 dimineaţa. O dimineaţă strălucitoare de vară. Ne-am aşezat în şir indian, primul fiind tata, iar eu ultima. Nu-i vedeam decât ceafa subţire şi nişte pantaloni peticiţi care-i atârnau. La un moment dat şi-a întors capul, ca să ne privească. Un plutonier gras cât o focă, l-a scuturat brutal de braţ. Un zâmbet dureros şi jenat a apărut pe faţa tatei. Mie mi se tăiase respiraţia.

Acesta era tatăl meu? Omul acesta îngrozitor de slab, mergând încovoiat, cu obrajii căzuţi, cu nişte

ochi imenşi, căscaţi, un chip pe care erau întipărite toate torturile la care fusese supus? Torturi în timpul cărora autorii, domnii Enoiu şi Mihăilescu, chemau şi asistenţă medicală, pe doctorul Kahane, ca să le „avizeze“ continuarea „tratamentului“.

Am traversat o curte în unghi şi am intrat în sala de aşteptare a Tribunalului Negru-Vodă. Ne-am aşezat pe nişte bănci lungi, spate-n spate, ca să nu ne putem privi. Profitând de toată agitaţia din jur, tata s-a-ntors cu toată faţa spre mine. Arăta atât de îngrozitor, încât pentru o clipă am avut în faţa ochilor toate chinurile prin care trecuse şi care-l aduseseră în starea aceasta. Un gardian l-a apostrofat cu brutalitate. Tata i-a răspuns cu o voce atât de stinsă, care mi se părea că cere îndurare. Era dincolo de ce puteam suporta şi, pentru prima dată în viaţa mea, am izbucnit în hohote de plâns: „Ce-au făcut din tine, tăticule?“ Afară, la difuzoare, melodia unei sârbe săltăreţe a acoperit sughiţurile mele de plâns. în comunism nu domneşte decât fericirea şi eşti obligat să ţopăi, chiar şi la înmormântare. Un plutonier sfătos şi convins mi-a spus: „Ei, acum degeaba plângi. Trebuia să te gândeşti de la început“.

N-am crezut că sufletul poate durea atât de îngrozitor (mai târziu am constatat că se poate). Toţi ceilalţi erau ca împietriţi. Nina părea o mumie de ceară, dar îşi păstrase trăsăturile. Fratele meu era foarte slab, dar părea o stană de piatră. Nici o fibră nu i se mişca. Toţi însă aveau ochii aceia mari, gata să iasă din orbite.

Pe urmă, ne-au băgat pe toţi în boxă. Tata a stat lângă mine şi m-a ţinut tot timpul de mână. Deşi era strict interzis, mi-am întors capul ca să văd sala. lat-o pe

mama. Surâde şi-mi face semne de încurajare. Lângă dânsa era doamna Balaur. Apoi Ena, Emil, Anto. Iată-l şi pe tatăl Norei. Femeile erau îmbrăcate în rochii multicolore, decoltate, rujate. Ce ciudate mi se păreau toate! în faţa noastră, pe un fel de podium, era o masă lungă la care se aflau preşedintele şi 178 juraţii (asesorii populari), nişte figuranţi plictisiţi. La stânga

stătea procurorul. în primele bănci, rezervate publicului, stăteau avocaţii, şi ei nişte victime. Lângă boxa noastră era o doamnă, care scria tot ce se vorbea. în sală am zărit şi ochii galbeni ai lui Mihăilescu. Totul fiind în ordine, spectacolul putea începe.

Primul intrat în scenă a fost un tânăr înalt, blond, un fel de tăuraş. Procurorul. Nu i-am reţinut ideile. Ţin minte că la unele mi-a venit să zâmbesc datorită absurdităţii lor. Practic, n-am prea înţeles nimic. La sfârşit, a trebuit să ieşim din sală. A rămas numai tata, care urma să-şi facă depoziţia. La ieşire, fiind în înghesuială, Nina mi-a şoptit: „N-am avut discuţii duşmănoase“. „Dar legionare?“ „Da.“ Asta m-a făcut să-mi schimb intenţia de a le spune tot ce gândeam – şi gândeam destule. între timp am intrat în corespondenţă cu frate-meu. Stătea cu faţa la spatele meu aşa că, prin alfabetul muţilor, i-am strecurat câteva cuvinte: „Ai grijă de mama şi Sănducu“. „Te simţi bine?“ Ca răspuns afirmativ, o tuse. Eram atât de convinsă că fratele meu se va elibera! La fel gândeam şi de mine. De altfel, ce făcusem?

în acelaşi mod l-am întrebat dacă a fost bătut. A dat din cap negativ (o minciună care mi-a făcut bine). Sigur că are pat şi n-a avut crize de ficat. Realitatea, aflată la ieşire, era că fusese groaznic torturat în anchete de noapte, ca să recunoască c-a vrut să fugă peste graniţă. A avut tăria să reziste şi să nu accepte.

Pe tata, priveliştea noastră îl doborâse. La

interogatoriul iniţial nici nu avusese putere să vorbească. De fapt, cuvintele auzite de mine în dubă se refereau numai la starea sa fizică. Sufleteşte îşi păstrase tăria, cu toate torturile bestiale la care fusese supus. Aceeaşi verticalitate avea s-o păstreze în tot cursul perioadei de închisoare, când a refuzat categoric acea mutilare sufletească, numită „reeducare“[144]. Drept urmare a stat în zarea Aiudului[145], până la eliberare. A fost unul dintre mulţii preoţi ortodocşi, necunoscuţi, anonimi,

144 Reeducarea de la Aiud – între 1960 şi 1964, la penitenciarul Aiud s-a încercat o „reeducare“ non-violentă a deţinuţilor politici, în special a celor care fuseseră membri sau simpatizanţi ai Mişcării Legionare. Acţiunea a fost condusă de directorul închisorii, colonelul Gheorghe Crăciun. „Reeducarea“ viza atragerea deţinuţilor politici la programe culturale, şedinţe de grup, discuţii, vizionări de filme, cu scopul ca, în final, să determine desolidarizarea deţinuţilor de ideologia pe care o simpatizaseră în primă instanţă. în acest proces, un rol deloc neglijabil îl avea şi starea precară a sănătăţii deţinuţilor, mulţi dintre ei găsindu-se după ani de foamete, frig şi izolare. Printre cei care au fost implicaţi în mod direct în „reeducarea“ la Aiud se numără Valeriu Anania, Radu Gyr sau Nichifor Crainic. Octavian Roske, *Enciclopedia...,* voi. I, pp. 63-65. Andrei Muraru (coord.), *Dicţionarul penitenciarelor...,* pp. 92-98.

145 Zarea Aiudului – zonă separată a închisorii Aiud, destinată în special deţinuţilor politici consideraţi a fi „periculoşi“, unde aceştia puteau fi ţinuţi în izolare deplină şi sub strictă supraveghere. Aici au fost închişi George Mânu, Gheorghe Calciu-Dumitreasa, episcopul loan Suciu, Radu Gyr, Demostene Andronescu, Mircea Vulcănescu sau Daniil Sandu Tudor (care a şi murit în Zarcă). Octavian Roske, *Enciclopedia...,* voi. I, pp. 61-62. Pentru mai multe mărturii despre viaţa în Zarea Aiudului, a se vedea şi volumul îngrijit de Gheorghe Jijie, *George Mânu. Monografie,* Editura Babei, Bacău, 2010.

despre care nu se fac emisiuni televizate, nu se scriu articole, dar care şi-au iubit credinţa în Hristos mai mult decât viaţa. Şi chiar decât familia.

Unul dintre preoţii (atât de puţini, vai! atât de puţini...) care s-ar fi lăsat îngropat sub zidurile propriei biserici dărâmate de Antihrist. A fost iubit de oamenii pe care i-a păstorit. Autorităţile nu i-au iertat lipsa de compromis şi credinţa, nici după moarte.

în continuare, începusem „corespondenţa“ cu Nina, care nu m-a cruţat. Mi-a arătat prin semne elocvente „tratamentul“ aplicat de domnul locotenent Mihăilescu. îi lipseau nişte dinţi, iar faţa i se scofâlcise, fiindcă făcuse greva foamei pe o durată mai lungă. Doamne, ce tare îi tremurau mâinile când începusem să plâng!

Sala aceea de aşteptare mi-am fixat-o foarte adânc în memorie. Chiar atunci mă gândeam că într-o zi s-ar putea să scriu despre ea. Era o încăpere murdară, cu pereţii văruiţi foarte demult. în mijloc, câteva bănci lungi, aşezate pe două rânduri. Geamurile mari erau opace din cauza murdăriei. Intrarea se făcea pe o uşă laterală. Vizavi de ea era comunicarea cu tribunalul şi cu închisoarea Malmaison[146]. în faţa noastră erau nişte mese lungi, acoperite de ziare soioase, deasupra cărora bâzâiau muştele. între bănci şi mese era un spaţiu liber, pe unde circulau permanent nişte soldaţi în maiou şi galenţi. Acolo se fixaseră paznicii noştri, înarmaţi până-n dinţi şi care ne fixau cu nişte priviri ameninţătoare.

Am profitat că fratele meu s-a dus la WC şi am cerut şi eu. Am traversat încet curtea ca să mă pot uita la plopi. Erau dureros de frumoşi, la fel ca şi fundalul albastru de deasupra. La revenire, fiind într-un „unghi mort“ de unde nu puteam fi văzută, zăream

146 Malmaison – unul dintre centrele de anchetă ale Securităţii din capitală, alături de cele de la Uranus, Calea Rahovei şi Ministerul de Interne.

figura Ninei. Fără nici un motiv m-a cuprins un val de căldură şi optimism. I-am zâmbit şi i-am trimis sărutări (mai târziu mi-a spus cât a înviorat-o gestul meu). Pe urmă au chemat-o şi pe dânsa. Mişu era crispat şi dormita (avusese anchetă de noapte, iar ziua nu i se dădea voie să doarmă). Şi-a aprins o ţigară. La proces

ţi se făceau tot felul de favoruri. Ţigări, antinevralgice etc. Era vorba de „grija faţă de om“.

în sfârşit venise şi rândul meu. întrebări puţine şi precise, la care răspundeam scurt:

1. Dacă am avut cu Nina discuţii duşmănoase. Nu.
2. Dacă am avut discuţii legionare. Da, în sensul relatării câtorva momente din istoria Mişcării.
3. Dacă tata asculta posturi străine. Da.
4. Cum le comenta? Uneori favorabil, alteori defavorabil.
5. Dacă am avut discuţii duşmănoase cu Mircea. Nu.
6. De ce am dat cartea de poveşti cu dedicaţia respectivă? în semn de admiraţie pentru conducătorul Mişcării Legionare, Corneliu Codreanu.
7. Cum am intrat în relaţii cu legionarii din Cluj? Prin prietena şi colega mea de cameră Nora, în urma căsătoriei ei cu unul dintre ei. întrebare pusă de procuror, care voia să arate că de fapt am căutat în mod special să intru în relaţie cu acel grup de băieţi, foşti deţinuţi la Târgşor (Ce băieţi buni şi atât de diferiţi de cei care mă înconjurau... aveau în ei atâta lumină şi puritate... nu se putea să nu-i îndrăgeşti!).

Judecătorul părea cumsecade şi chiar inteligent (motiv pentru care ulterior l-au schimbat). El a subliniat, ca răspuns la insinuarea procurorului, că sigur nu puteam face parte din Mişcarea

Legionară[147], datorită vârstei.

147 Mişcarea Legionară (cunoscută şi ca Legiunea Arhanghelului Mihai sau Garda de Fier, expresia sa politică fiind Partidul Totul pentru Ţară) a fost înfiinţată la 27 iunie 1927 de către Corneliu Zelea Codreanu, Ionel Moţa, Radu Mironovici, Corneliu Georgescu şi Ilie Gârneaţă. Semnele distinctive ale mişcării erau salutul roman (braţul drept întins) şi cămaşa verde (de aici şi supranumele de „cămăşi verzi“ 182 dat legionarilor). în spiritul epocii, Mişcarea Legionară avea şi un

mesaj „mesianic“: crearea „omului nou“ şi salvarea ţării, pe care avea să o înfăptuiască în frunte cu Zelea-Codreanu, supranumit „Căpitanul“. Dacă la sfârşitul anilor ’20 avea în jur de 1000 de membri, în 1937 a ajuns la 272000 de membri, la alegerile din acelaşi an înregistrând cel mai bun rezultat al său: 15.58% din voturi. Popularitatea organizaţiei venea din metodele utilizate de membrii Legiunii: dincolo de obişnuitele discuţii cu potenţialii alegători, legionarii îi ajutau în mod nemijlocit, participau la tabere de muncă şi, în general, se străduiau să aibă o conduită exemplară şi să respecte morala creştină. Pe de altă parte, „cultul morţii“, al violenţei şi al intoleranţei s-a extins printre tinerii legionari, care credeau că prin sacrificiul lor, pun bazele unei noi Românii: făptuitorii actelor de asasinat, „nicadorii“ sau „decemvirii“, erau priviţi ca eroi. De mai multe ori scoasă în afara legii, în 1938, în contextul dictaturii Regelui Carol al II-lea, organizaţia s-a desfiinţat la nivel oficial; neoficial, legionarii au rămas însă activi. Pe fondul unui conflict deschis cu regele, în primăvara anului 1938, Corneliu Zelea Codreanu l-a mustrat în mod public pe Nicolae lorga şi a fost condamnat la şase luni de închisoare, iar, mai apoi, la zece ani de muncă silnică. La ordinele lui Carol al II-lea, Codreanu, alături de alţi lideri legionari închişi, a fost asasinat, în noaptea de 30 noiembrie 1938, în timpul transferului de la închisoarea Râmnicu-Sărat la Jilava. După acest moment, conducerea Mişcării a fost preluată de Horia Sima. Acesta iniţial fuge în Germania, pentru a se feri de arestare, însă a revenit apoi în ţară şi a acceptat să colaboreze cu regele în vara anului 1940. în septembrie acelaşi an a fost confirmat ca şef al Legiunii. în contextul abdicării lui Carol al II-lea, act declanşat de pierderile teritoriale din vara anului 1940, conducerea statului i-a revenit generalului Ion Antonescu. Acesta a guvernat România împreună cu Mişcarea Legionară între 6 septembrie 1940 – 23 ianuarie 1941, perioadă marcată de asasinate politice şi încheiată prin înlăturarea de la putere

a Mişcării. Mai mulţi legionari, printre care şi Horia Sima, au fugit în Germania, unde au fost ţinuţi în lagăr. în ţară, peste 9000 de legionari au fost arestaţi, pe unii dintre ei instaurarea regimului comunist găsindu-i în închisoare. După 23 august 1944, legionarii din Germania au fost eliberaţi, iar Hora Sima a organizat un „guvern naţional român“, la Viena. La 10 decembrie 1945, în urma negocierilor purtate între legionari şi comunişti, s-a anunţat un „pact de neutralitate“, care a durat până după alegerile din 1946, când a început o campanie de represiune care i-a vizat şi pe legionari şi care a culminat cu arestările în masă din noaptea de 14-15 mai 1948.

Am iscălit şi m-am aşezat. Am întrebat-o din ochi pe Nina dacă a fost bine. Dânsa era într-un fel de surescitare euforică. Zâmbea tot timpul şi mi-a răspuns râzând prin semne, că „merge“. Nu mai înţelegeam nimic.

După mine a urmat fratele meu. Şi-a menţinut declaraţia. Calm şi sigur a spus c-a fost acuzat de tentativă de fugă peste graniţă, lucru care nu s-a confirmat. De asemenea, c-a avut în casă un pistol. în realitate era o armă sportivă de dat startul, armă pe care a şi aruncat-o pe un maidan. Icoana cu Arhanghelul Mihail, confiscată la percheziţie, avea legătură cu numele lui şi o primise cadou de la tata de un 8 noiembrie, sărbătoarea Sfinţilor Mihail şi Gavril. (Şi cât mă împotrivisem să i-o dea, icoana fiind de fapt a mea!)

Cu băieţii de la Cluj fusese coleg de facultate, iar în calitate de vicepreşedinte al Asociaţiei studenţeşti, lucrase cu o parte din ei. Ca martori ai săi, au venit la proces:

- o profesoară de limba rusă, tânără şi ispititoare, cu care fratele meu avusese relaţii amicale şi o intensă

Merită menţionat faptul că, potrivit lui Ilarion Ţiu, la momentul graţierilor globale din 1962-1964, aproximativ 42% dintre deţinuţii eliberaţi erau legionari. După 1964, majoritatea foştilor membri sau simpatizanţi legionari au fost ţinuţi sub observaţie de către Securitate. A se vedea şi nota biografică despre Corneliu Zelea-Codreanu, p. 100. Pentru perioada interbelică, a se vedea Ármin Heinen, *Legiunea..., passim;* Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier*

1919-1941, Editura Humanitás, 1995, *passim;* pentru perspectiva Academiei Române, se poate consulta loan Scurtu (coord.), Petre Otu, *Istoria românilor. România reîntregită (1918-1940),* voi VIII, Editura Enciclopedică, 2003, pp. 356-361. Pentru istoria Legiunii după 1945, a se vedea Ila- rion Ţiu, *Istoria Mişcării Legionare 1944-1964,* Editura Cetatea de 184 Scaun, Târgovişte, 2012, *passim.*

corespondenţă. O chema Tamara şi a mărturisit zâmbind că Mişu fusese cel mai bun elev al ei şi că fugise la Constanţa, fiindcă nu se înţelegea cu tatăl său;

- Văduva Ilie, coleg de liceu, pe care îl absolvise în urmă cu opt ani şi care şi-a amintit că Mişu spusese în ultimul an că lui nu-i va ajunge salariul şi că s-ar fi exprimat împotriva unor cadre UTM din liceu;

- al treilea martor al lui Mişu cred că a fost un asistent, sau coleg, care a menţionat că fratele meu era superficial în toate, că la seminariile de marxism făcea glume, iar la orele de limba rusă deranja predarea lecţiei prin atitudinea sa.

A urmat o scurtă pauză, după care a urmat grosul martorilor. Au fost foarte mulţi, mai ales din cei pe care nu-i văzusem de multă vreme. lat-o pe prietena mea din liceu, Tamara, înfloritoare, proaspăt absolventă a Facultăţii de Filologie din Cluj. Tamara şi-a amintit că în timpul liceului (când aveam 15 ani), ea, având o prietenă evreică în provincie, eu aş fi întrebat-o: „Alta nu îţi puteai găsi?“. Faptul că eu însămi am purtat corespondenţă cu acea fată şi că am vrut să mă împrietenesc cu ea nu şi-l amintea. „Şi cum mai era Galina?“ „Naţionalistă, mistică şi contra cultului personalităţii lui Stalin.“ (Tamara dragă, dacă ai şti cât am tremurat eu în anchetă pentru toţi cei din Lugoj!)

Nora şi-a amintit şi ea (teribilă memorie mai aveau toţi!), că odată, când eram studente, am

discutat la cămin, manifestându-mă şovin şi c-am declarat că voiam chiar un război, la care eram gata să particip, numai să scăpăm de comunişti. Biata Nora, al cărei soţ era arestat pentru a doua oară, se cam codea în răspunsuri, ceea ce l-a determinat pe judecător să-i amintească apăsat că mărturia mincinoasă se pedepseşte. Cam aceştia au fost martorii mei.

La Nina a venit ca martor Corina, colegă de serviciu, care practic n-a spus nimic, apoi un anume Lugojan, căruia nu-i reţin prenumele, şi care a declarat că Nina avea discuţii duşmănoase cu avocatul Streinu din Lugoj. Nu putea preciza când anume, însă sigur acele discuţii fuseseră duşmănoase.

Martorii tatei au fost cei mai numeroşi, pentru a evidenţia continuitatea unei atitudini anticomuniste (ceea ce era perfect adevărat). Iată-l pe domnul Veştemeanu, rotund şi bine nutrit. Fusese legionar pe vremuri. Acum... A menţionat prietenia strânsă dintre tata şi părintele Imbrescu (legionar, mort la Aiud în 1949). Nu ştia dacă tata fusese legionar. îşi amintea totuşi că tata afirmase că preotul nu se poate ocupa de politică şi că „ori cu Dumnezeu, ori cu Satana“. Domnul Veştemeanu a plecat foarte mulţumit de propria-i depoziţie.

Al doilea martor a fost Chia, o macedoneancă al cărei soţ era arestat pentru a doua oară. Era palidă, tremura toată şi a declarat că, atunci când ne vizita la Chitila, soţul ei şi cu tata aveau discuţii împotriva regimului. Doamne, cum mai tremura când a venit să iscălească! Bărbia i se mişca involuntar şi aproape nu putea scrie. Nu îndrăznea să ne privească. Biata şi buna Chia! îşi iubea atât de mult soţul!

O figură plină de pitoresc a fost madam Dimitriu, fosta noastră gazdă de la Chitila. N-o mai

văzusem de zece ani. Se „adunase“ atât de mult încât era de nerecunoscut. Madam Dimitriu a declarat că ştia c-am fost eliminată din liceu, fiindcă l-am insultat pe „Domnul Stalin“. Dar tata ne spunea că ne vom întoarce în Basarabia? Nu, asta n-a auzit-o niciodată. Să-şi aducă bine aminte. îşi aduce – nu, 186 aşa ceva n-a spus. Dacă l-a auzit pe tata ascultând posturi

străine. Doamne fereşte! Odată, o singură dată, când a venit acasă, l-a găsit pe Mişu ascultând muzică de jazz şi i-a spus să închidă aparatul. Păi cum, că în declaraţie scrie altfel. Nu. Ea n-a spus aşa ceva, astea nu sunt vorbele ei. Atât la venire, cât şi la plecare, madam Dimitriu s-a înclinat adânc către tata.

Iată-l şi pe ex-preşedintele Sfatului Popular al Chitilei, alcoolic, fost vânzător de ziare, cu care tata a avut numeroase conflicte. Tov. Preşedinte considera că preotul este o anexă subordonată Sfatului Popular, putând dispune de bunurile bisericii. într-un an a trimis pe omul de serviciu ca să i se dea cireşe din curtea bisericii. Tata a refuzat şi le-a împărţit la trecători.

Fireşte, el a declarat că relaţiile cu inculpatul erau bune. Doar că tata nu venea la Sfat când era chemat, nu răspundea la solicitări, nu le dădea sprijin în diverse campanii etc. în concluzie, părerea lui era că tata nu era un prieten al regimului. A plecat şi el pătruns de importanţa propriei persoane.

A venit şi un învăţător să declare că tata făcea lecţii de religie cu copiii din şcoală, susţrăgându-i de la activităţile patriotice. Totuşi, acuzaţiile erau destul de subţiri. Şi mai ales, de nicăieri nu reieşea că fusese legionar. E adevărat că au venit doi preoţi, colegi cu tata la Craiova în perioada ’40-’41, însă n-au prea dat elemente concludente. Că tata ar fi ţinut o conferinţă cu preoţii refugiaţi şi că, din motive tehnice, au trebuit să o mute de la casa

clerului la sediul legionarilor. Niciunul nu-şi amintea dacă tata ţinuse conferinţa şi tot ce declarau era extrem de vag şi inconsistent. E adevărat că în arhivele Siguranţei se găsise o listă de legionari din Craiova, printre care figura şi numele tatei.

Tata susţinea că este un fals. în 1940, a fost arestat de Siguranţă sub acuzaţia de bolşevism, datorită preocupărilor sale de dreptate socială. Părintele Imbrescu, pentru a înlătura orice bănuială, l-a înscris atunci fictiv pe o listă. Nimeni însă nu voia să-l creadă.

Pe lângă asta, printre miile de pagini pe care i le confis- caseră (tot ce scrisese tata de-a lungul unei vieţi) găsiseră, în sfârşit, ceva care se putea interpreta drept anticomunist, în special lucrarea *Revoluţiile*[148] îi făcea să spumege. Lucrarea se referea la căderea lui Adam din Rai şi la revoluţia lui Iisus Christos. Conţinutul nu interesa; doar titlul, pe care-l considerau – aprioric – acuzator. De altfel şi celelalte, cu caracter pur teologic, ca *Filosofia creştină a istoriei,* au fost supuse examinării unei comisii de experţi în filosofia marxistă, care le-au etichetat drept potrivnice concepţiei materialiste, deci duşmănoase, deci nedemne de a exista, în zadar a solicitat tata o comisie de teologi care să se pronunţe asupra scrierilor sale. Şi, de fapt, cine ar

148 Lucrarea a fost confiscate de Securitate în timpul percheziţiilor. După 1990, Galina Răduleanu a cerut manuscrisele de la CNSAS şi le-a lăsat la Mănăstirea Diaconeşti.

fi avut curajul să contrazică atotputernica Securitate?

Punctul de pornire al inculpării sale însă, care l-a selectat pe tata dintre ceilalţi, au fost şedinţele lunare ale clerului pe raioane (prezenţa obligatorie), unde se venea cu teme „teologice“ de „reînnoire creştină“, cum ar fi: „lupta pentru pace,, sau „cum să construim socialismul“ etc. Tata, cu orice risc, lua cuvântul vorbind despre adevărata pace, cea adusă de Hristos, sau despre cât de pieritoare şi secundare sunt bunurile materiale faţă de cele spirituale. întrucât

constituia un exemplu negativ de „nealiniere“, i s-a luat dreptul la cuvânt. în condiţiile astea, tata a refuzat să mai participe la şedinţe.

Cercul începuse să se strângă încetul cu încetul. Era urmărit, înconjurat de „prieteni“ informatori. A fost gonit şi mutat forţat de la biserica Chitilei la Slobo- zia-Moară. Nu i se mai plătea salariul, lucru pe care noi, copiii studenţi, l-am resimţit puternic. Nimeni nu apăra un asemenea „element“. Apoi a venit arestarea lui, iar peste câteva luni, a noastră. Trebuia stârpit „cuibul de năpârci“.

Prima şedinţă a procesului s-a terminat târziu. Următoarea avea să aibă loc peste o lună (5 august), pentru a aduce noi martori (ai acuzării, bineînţeles).

Când am ajuns „acasă“ eram ca o cochilie părăsită de melc. Totul se strânsese într-o sfâşietoare frază melodică, venită din străfunduri şi pe care-o auzeam cu „urechile minţii“.

Am căzut într-un somn de om beat. N-am ieşit la programul de seară, n-am mâncat. La stingere n-am făcut decât să-mi schimb hainele şi să dorm, să dorm...

După proces

„Să nu dea Dumneazeu omului cât poate duce.“

A doua zi, după ce efectul „anesteziei“ a trecut, au

început nişte dureri (sufleteşti) dincolo de orice cuvânt sau închipuire. Cineva nevăzut îmi freca, în fiecare clipă, cu sare, o rană sângerândă. O durere dincolo de lacrimi.

în rugăciune îmi întindeam mâinile, implorând salvarea vieţii tatălui meu. îi explicam Iui Dumnezeu că n-aş putea suporta, psihic, moartea lui în închisoare. Niciodată nu mă mai rugasem aşa. De fapt nu mă rugam, ci vorbeam. Iar Cei cărora mă adresam, erau lângă mine, mă auzeau şi parcă desluşeam un răspuns favorabil cererii mele. Fizic, la câteva zile, au început să-mi cadă smocuri de păr (atunci credeam că e din cauza săpunului). în câteva săptămâni mi se vedea pielea capului.Şi totuşi, în acea perioadă de maximă durere, a survenit un episod romantic, care a avut într-un fel darul de a mă scoate din starea mea şi care s-a numit...

Nelu

La câteva zile după proces, mai exact în 9 iulie, probabil şi pentru a-mi diminua tensiunea nervoasă, am încercat să bat în perete, cu anticul alfabet al lui Monte Cristo, cuvântul „cine?“ Mai încercasem şi altădată, fără niciun răspuns. Iată că de data asta ni s-a transmis în acelaşi mod „Nelu“. Ei bine, eram cu toate în delir. în celula noastră intrase cineva, nou, necunoscut şi totuşi foarte aproape.

Pe urmă ne-am încurcat în litere. Seara, într-un colţ ferit al WC-ului, am găsit un răvaş (scris pe hârtia care ni se dădea pentru WC, cu plumbul din tubul de pastă de dinţi). Ni se spunea în răvaş că doamnele de la camera 70 primeau sărutări de la

domnii din camera 69. Nu prea mi-a plăcut chestia cu „sărutările“, eu fiind o puritană, însă în entuziasmul general, l-am trecut cu vederea.

Activitatea noastră zilnică avea acum un scop: „băia- 190 tul“. Ne culcam şi ne sculam cu imaginea lui, aşa cum ne-o

închipuiam. în ceea ce mă priveşte, am trăit întotdeauna (atunci ca şi-acum) mai mult în imaginaţie, ceea ce deseori mă făcea „să gândesc aiurea“. Pe urmă, lucrurile s-au derulat rapid (eram cu toţii foarte grăbiţi). Aşa am aflat că este fiul preotului din Balş (n-a vrut să-şi dea numele şi nici adresa). Că a fost arestat în noaptea de Revelion, student la Ştiinţe Naturale şi... ca în anunţurile matrimoniale, îşi dădea datele exacte: 1,76, brunet, cu ochii verzi.

A trebuit să-mi prezint şi eu „inventarul“. Era mai mic cu patru ani şi mi-a spus repede: „Nu-i aşa că nu-i o diferenţă de vârstă mare?“ Nu pricepeam ce importanţă ar avea chestia asta într-o prietenie şi i-am şi spus-o.

Corespondenţa pe săpunaşe era să mă coste, fiindcă greşisem la un moment dat socoteala celulelor. Am scăpat ca prin urechile acului. Nelu stătea cu Tică ţiganul. într-o zi când am ieşit la plimbare am apucat să-i zăresc. Nelu mergea drept înainte, iar Tică, în cămaşă albă, încovoiat, se ţinea după el.

Comunicarea devenea din ce în ce mai tehnică. La început era un circ şi un chin. Când începea „băiatul“ să bată, Tuşica stătea pe margea patului, tremurând de frică, însă numărând cu conştiinciozitate. Petruţa era cu ochii pe vizetă. Eu mă plimbam „nepăsătoare“, iar, când ajungeam la „peretele invizibil“, notam cu săpunul cifra obişnuită. De aici începea drama. Din cauza fricii, la fiecare ne ieşea alt număr: „Galino, 16“. „Da’ de

unde, 17!“, zicea Petruţa. La sfârşit se făcea interpretarea. Uneori, după ce umpleam peretele cu cifre, nu înţelegeam nimic şi-i transmiteam „bis“. Dimineaţa şi seara ne salutam, iar la prânz ne uram „poftă bună!“. Aflase că-mi place valsul şi afară la plimbare ne fluieram reciproc din melodia lui André Claveau

Moulin Rouge. Eram în plină ascensiune sentimentală, când Tică ţiganul a reclamat la anchetă că la noi „se bate“ (de corespondenţa pe săpun nu ştia).

într-o seară, după stingere şi după o lungă transmisie am înţeles numai „comandant“, „reclamant“, „aruncă tot ce ai“ (îşi închipuia că păstrasem săpunurile scrise). Am îngheţat de frică. A doua zi era 21 iulie, ajunul zilei de naştere a tatei.

Confruntarea cu tata

Dimineaţa a sosit cu mari emoţii. Se făcuse deja seară când s-a deschis uşa şi cu un „dumneata din dreapta, pune-ţi ochelarii“, am fost înhăţată de „Coreeanul“ şi dusă în biroul şefului cel mare. Enoiu era bine dispus. „De ce baţi?“ „Nu bat.“ „Cum, nu baţi? Uite că vecinul a spus.“ După ce mi-a reprodus în amănunt nişte fraze, m-am convins. N-am avut încotro. „Da“, am recunoscut şi eu. „Vezi, şi mai pretindeţi voi, credincioşii, că spuneţi adevărul.“ într-un moment de inspiraţie, i-am spus cât m-a şocat înfăţişarea tatei şi că trăiesc cu convingerea că nu-l voi mai vedea. De aceea îl rog să-mi acorde o întrevedere. S-a interesat la Moldoveanu, prezent şi el, dacă m-am purtat „bine“ şi, fiind într-un moment bun sau în urma unui plan diabolic, i-a spus „Coreeanului“: „Adu-l pe Boris Răduleanu“.

„Ei vezi, zice radios, te-am chemat pentru pedeapsă şi uite că îţi dau voie să te-ntâlneşti cu tata.“

Tata a apărut cu ochelarii negri, adus de spate, cu aceiaşi 192 pantaloni peticiţi şi cu o jachetă neagră. După ce şi-a scos

ochelarii, Enoiu l-a poftit să stea. „Uite, fiica dumitale a vrut să te vadă. Stai cu ea de vorbă.“ I-am spus repede că sunt bine, că n-am nimic la plămâni, că mănânc şi că nu trebuie să-mi poarte de grijă. Tata avea aceeaşi expresie de la proces, cu ochii aceia căscaţi, cu pleoapele căzute şi cu rezistenţă fizică extrem de scăzută. „Tată, tu cum o duci cu sănătatea?“ „Nu prea bine. Am crize de pierdere a cunoştinţei din cauza tensiunii. Nu mă simt prea bine.“ Aş fi vrut să-i spun mai multe, dar timpul acordat se terminase. I-am sărutat mâna, ne-am îmbrăţişat. Amândoi plângeam. La plecare tata i-a cerut maiorului să-i dea dreptul la pat (era arestat de un an şi patru luni ani), medicamente şi pe cineva în cameră, întrucât cădea jos şi n-avea cine să-l ridice. O parte din cereri i s-au îndeplinit, însă temporar.

După plecarea tatei, am avut o discuţie „complexă“ cu domnii comandanţi, în care eu am căutat să fac pe „deşteaptă“, iar ei pe „amuzaţii“. Pe domnul Enoiu îl „frământa“ problema cum se împacă mentalitatea unui medic cu religia, întrucât avea impresia că religia anihilează iniţiativa personală. I-am răspuns cu proverbul „Ajută-te singur şi Domnul te va ajuta“ (aşa gândeam atunci). Ca să mă „încurajeze“, mi-a spus că peste şapte ani voi fi prea bătrână ca să mai urc munţii (sentinţa nu se dăduse încă). Mi-a spus şi despre Maica Veronica şi felul în care s-a dezis aceasta de „vedeniile“ ei. A mai strecurat şi câteva murdării (inerente). Ne-am despărţit „prieteni“.(Pe unde vei mai fi, domnule Enoiu? Pe pământ sub înfăţişarea unui milardar, sau

„dincolo“, în cel mai fierbinte cazan de smoală?)

Mai târziu mi-am dat seama că mobilul scenei l-a constituit dorinţa de-a se bucura de suferinţa noastră. La fel proceda şi în torturile fizice, unde îşi punea în faţă un şorţ, pentru a nu se murdări de sângele victimelor (descriere făcută de Marcel Petrişor).

Nu mă simt destul de creştină pentru a putea să mă rog pentru el. în orice caz, aş propune justiţiei ca, aşa cum există decoraţie, academician, reabilitate post mortem, să se instituie şi „condamnări post mortem“.

Şi zilele următoare

Nimeni nu mai îndrăznea să bată în perete. Din când în când trăgeam patul. De dincolo ni se răspundea la fel. Era o firimitură de comunicare, care se repeta când auzeam clopotul grav al Patriarhiei. De dincolo se auzeau zgomote ritmice în tăblia patului imitând toaca. Uneori mă duceam la „peretele invizibil“. îmi lipeam urechea ca să-i aud vocea. Indiferent de interdicţii, ştiam că dincolo e cineva căruia îi pasă de durerile şi bucuriile mele. Cu acea ascuţire a auzului pe care ţi-o dă închisoarea, ştiam când băiatul fuma, mânca sau mergea la anchetă. Atunci ne rugam pentru el, la fel ca şi în fiecare seară. Mă învăluia o căldură pură, luminoasă. Până şi zăbrelele încetau să existe, înlăturate de boarea răsăritului,

de tremurul frunzelor plopului. Totul sclipea, totul avea o strălucire deosebită. Şi arpacaşul mi se părea minunat, deşi tot nu-l puteam mânca.

înlăuntrul meu persista aceeaşi durere. Niciodată nu m-am rugat ca-n zilele acelea. Niciodată nu l-am simţit pe Dumnezeu atât de palpabil prezent. Era suficient să vreau să-ntind mâna. îi făgăduiam tot ce puteam în schimbul vieţii tatei.

Timpul trecea, se apropia cea de-a doua înfăţişare.

Reluarea comunicării

între timp, pe Tică ţiganul îl mutase. Cred că avea o colită, fiindcă se cerea în permanenţă la WC. într-o zi am auzit cum i-a deschis ofiţerul vizeta: „Ce faci acolo?“ „Să trăiţi, domnule ofiţer, dau şi eu în bobi.“ „De ce dai, mă, în bobi?“ „Păi dau şi eu de nevastă, de copii, de pachet.“ Fireşte că i s-au luat bobii şi fireşte că şi-a făcut alţii.

Aşadar, după plecarea turnătorului, lui Nelu i-a venit coleg de cameră un cetăţean italian, Frederic, de 47 de ani, acuzat de spionaj. Ne-am reîntâlnit cu un elan crescut, numai că discuţiile îşi pierduseră elementul „eteric“, tinzând spre o „concreteţe“ care mă întrista. Şi totuşi serile erau la fel de frumoase. Ni se întâlneau privirile în aceeaşi stea luminoasă care pătrundea prin geam.

Petruţa, foarte preocupată de viitorul meu, m-a învăţat un fel de descântec, prin care urma să-mi aflu ursitul. Era cât se poate de simplu. Nu trebuia decât să fixez o stea şi să-i spun: *„Stea, steluţa mea, toate stelele să stea, numai tu să nu stai. Fă-te un balaur, cu solzii de aur, cu coada de mătase şi aripi de argint. Tu degrabă să porneşti, pe iubitul meu să-l găseşti. îndată de-l vei afla, cu coada să-l loveşti, cu aripile să-l goneşti, iarpână-n zori aici să stea“* – ceea ce, date fiind condiţiile în care mă aflam, era mai greu.

O metodă mai sigură de a-ţi afla ursitul consta în

aceea că primele înghiţituri de mâncare trebuia să le scoţi din gură, să le aşezi într-o hârtie şi să le pui sub pernă. Cu asta era imposibil să dai greş. Mai era şi metoda cu inelul de cununie, pus într-un pahar cu apă sfinţită cu nişte lumânări în jur. Vedeai absolut tot, nu numai ursitul. Cu inelul fiind imposibil, am recurs la primele două metode. I-am spus

stelei să-mi aducă iubitul, am pus şi dumicaţii sub pernă, dar... nimic!

Lucrurile totuşi păreau să fie destul de clare. Tuşa avea însă cu totul alte convingeri. Norocul meu, e clar că nu putea fi decât Sandu, nepotul său. „Ei îi trebuie un bărbat serios, credincios, nu un zvăpăiat, coană Petruţa.“ Petruţa era cu totul de altă părere, însă n-o contrazicea.

între timp, noi ne continuam conversaţiile. Băiatul era destul de energic. Când nu-i convenea răspunsul, trăgea un pumn în perete de ziceai că va năvăli în celulă. „Galino, ăsta te şi bate“, zicea Tuşica. Mie însă mi se părea că am găsit o comoară (şi câte alte „comori“ n-au mai urmat!).

Aşadar mi se apropia procesul.

Frederic şi Nelu mă anunţaseră că dau în bobi. „Ce zic bobii? Ieşim?“ „Un bob zăbavă! în august precis!“ Şi el, ca toti detinutii, era contaminat de himera sărbătorilor naţionale cu decretele de graţiere. I-am spus de procesul meu şi de încadrarea mea în articolul 209, pct. 2, litera a. „A – foarte bine.“ Bietul de el, credea în abrogarea articolului cu „discuţiile duşmănoase“.

Procesul îl aşteptam fiindcă îmi era dor să-i revăd pe toţi.

Al doilea proces

Dimineaţa, după obişnuitul ritual, a apărut „Vipera“ cu zâmbetul pe buze. Am crezut că plec. „Nu, nu încă“, m-a lămurit. M-a dus jos la parter

unde, într-o cameră elegantă, stătea domnul Mihăilescu, ca scos din cutie (purta şi cravată verde).

S-a interesat cordial cum o mai duc cu sănătatea şi dacă 196 mă simt bine. Apoi mi-a atras atenţia să mă port bine la

proces că deh!... asta trage în cumpănă şi că eu am tot interesul, nu-i aşa? Şi a zâmbit, cu zâmbetul lui de fiară.

I-am răspuns că are dreptate şi că doresc să ies, întrucât mai am mult de lucru afară (Şi nu m-am înşelat). După cinci minute am fost scoasă din nou, cu toată pompa cuvenită.

întrucât se-ncurcaseră puţin, am fost pusă s-aştept, fără ochelari, cu faţa la perete. Fireşte că mi-am întors ochii. Vizavi de mine l-am zărit pe Mircea. Era uscăţiv şi transparent. în partea cealaltă... Doamne, era Medeea. Deci şi pe ea.

După ce s-au agitat destul, ne-au luat pe toţi. Pe mine, fiind ultima, m-au înghesuit într-o cabină cu cauciucuri pe jos. Cunoscând tehnica, am lipit gura de crăpătură: „Cine?“. De dincolo a venit vocea tatei. Parcă se mai întremase puţin. A urmat un foarte rapid schimb de cuvinte:

- Ai pat?
- Nu, mi l-au luat.
- Eşti singur în celulă?
- Nu, mi-au dat un băiat.
- Tăticule, eu mă simt foarte bine, am făcut control radiologie; n-am nimic la plămâni (de fapt aveam un TBC diseminat, de care nu ştiam şi pe care ulterior l-am vindecat spontan). Sunt fericită că sunt cu voi şi consider că toate acestea trebuie să se întâmple şi că aşa e mai bine.
- Sunt liniştit în privinţa ta, dar Mişu e foarte bolnav şi a fost pe punctul de-a înnebuni (nu ştiam şi l-am contrazis). Să mai ştii un singur lucru: procesul nostru e în mâna Maicii Domnului. Voi o să ieşiţi (ce

naivi eram). Pe mine „Ei“ vor să mă ucidă. Să nu uiţi asta (cum aş fi putut uita?). Să ştii că n-am avut discuţii duşmănoase.

- Bine, tăticule.

Discuţia a fost extrem de dificilă, datorită zgomotului motorului. Odată chiar s-a strigat: „Cine vorbeşte?“ Drumul a fost scurt. Am coborât în aceeaşi curte. De data asta eu eram prima, iar tata încheia şirul. în sala de aşteptare mai erau câteva persoane străine: un preot cu o figură prelungă şi foarte slabă şi un om cocoşat. M-au pus cu faţa la geam şi uşă. Lângă chiuvetă se găseau Mircea şi Medeea. Ultimei i-am aruncat o privire şi am dus un deget la buze. N-a înţeles şi a ridicat din umeri, întrebându-mă din ochi: „Ce?“. Voiam să-i atrag atenţia să nu repete neadevărurile cuprinse în declaraţia de la dosar. La un moment dat, uitându-mă fix şi dureros, Medeea mi-a făcut ştrengăreşte cu ochiul, de parcă eram într-o joacă. Tare bine mi-a făcut.

Mircea stătea ţeapăn. Am cerut nişte apă, ca să mă lase să mă duc la chiuvetă, însă plutonierul a preferat să-mi aducă el. Frate-meu dormita. L-am întrebat folosind alfabetul muţilor: „Cum te simţi?“ „Bine“, mi-a răspuns (ceea ce nu era adevărat). Pe tata, ca să nu se uite la noi, îl plasaseră lângă sobă. După un timp, ca pedeapsă fiindcă se uitase la Mişu, l-au mutat lângă uşă.

Mi-a rămas în minte expresia ochilor tatei, când se uita la cer şi la frunzele tremurânde ale plopilor. Un zâmbet aproape dureros i se întipărise pe faţa chinuită. Numai privirea îşi păstrase expresia de altă dată.

La colţul de sus al ferestrei, se ţesuse o pânză

de păianjen în care se zbătea o muscă. Nu ştiu de ce mă asimilasem într-atât cu soarta insectei, încât aşteptam cu inima strânsă, mişcarea de apropiere a „călăului“. Când a început să se- ndrepte calm, tacticos, fără grabă, am vrut să mă scol să rup pânza. Nu se putea. Vedeam mica vietate cum se zbate 198 din ce în ce mai puternic. Am închis ochii.

La un moment dat tatei i-a fost rău. Au refuzat să-i dea vreun medicament şi nici nu i s-a dat voie să se întindă. „N-ai nimic.“ După insistenţe şi după intervenţia mea în care am subliniat că sunt medic şi că trebuie să i se facă un tratament, i s-a dat o pastilă.

Mi-am pus mâna la ochi ca să nu se vadă cum îmi curgeau lacrimile. Un gardian, care m-a văzut, mi-a făcut o aspră mustrare. Am căzut apoi într-un soi de anestezie, în care totuşi am izbutit să mă rog, încredinţându-ne lui Dumnezeu.

Călugărul care era cu noi se descălţase, ceea ce a declanşat un urlet: „Ce faci?“ „Nimic, mă roade gheata!“ „încalţă-te imediat!“ După un timp l-au chemat înăuntru. Era singur în proces.

Am mai cerut o dată să merg la WC. Pe drum m-am întâlnit cu tata. Ne-am spus totul într-un zâmbet.

Cu puţin înaintea intrării „în scenă“, tocmai când începusem să ne facem de cap, adică să ne întoarcem şi să ne facem semne, a apărut şi „amicul“ Mihăilescu. Cu aceeaşi privire, gata să te sfâşie, dar cu cel mai „dulce“ zâmbet, a făcut imediat o altă repartizare a locurilor. După care s-a dus imediat la avocatul Streinu ca să-l întrebe de sănătate.

Şi iată-ne din nou în boxa acuzaţilor. Masa prezidenţială era aceeaşi. Se schimbase numai preşedintele. Cel de data trecută îmi păruse inteligent. Actualul avea o figură de taur căruia i se arătase eşarfa roşie, nişte ochi bulbucaţi şi încrucişaţi şi o voce cu care a răcnit tot timpul,

intimidând martorii şi împiedicându-ne să vorbim. Sala era mai mult goală. în ultimul rând le-am zărit pe Nora şi Marinuţa. Amândouă mi s-au părut elegante, din altă lume. lat-o pe mătuşa-mea de la Cluj, Veta. Stă lângă mama şi-mi face semne de încurajare. Mama era aceeaşi. Poate puţin mai împlinită şi îmbrăcată aşa... „ă la Chitila“ (unde aveam domiciliul).

Am fost întrebaţi dacă mai aveam ceva de adăugat. Am profitat de ocazie ca să menţionez că n-am avut discuţii duşmănoase cu tata (declaraţie tardivă, care nu mai putea schimba nimic) şi nici cu Mircea Murăşanu. Ordinea martorilor n-o mai ştiu.

Doamna Dimitriu şi-a făcut a doua apariţie. Nici de data asta n-au izbutit s-o facă să recunoască enormităţile pe care le semnase. Noroc de vârsta ei înaintată, altfel o arestau. Mircea, cu ochii duşi în orbite şi cu o privire arzătoare, a declarat că vorbisem într-o seară a anului 1958, faţă de el şi de Nora, într-un mod naţionalist, manifestând sentimente prolegionare. Deşi îi cunoşteam declaraţia, am întors capul spre Nora, arătându-i-l din ochi: „Vai, cum poate vorbi aşa?!“, la care dânsa mi-a răspuns printr-o ridicare de umeri: „N-avea ce face şi ce te formalizezi?!“. Tare m-a durut gestul... La plecare, în timp ce semna, ochii lui Mircea comunicau intens şi nepermis cu soţia sa.

Apoi a venit Medeea. Avea ceva de Isoldă, blondă, suavă şi graţioasă. O cunoşteam din perioada eliminării mele din şcoală, la 17 ani, şi

eram într-o totală admiraţie faţă de ea. într-o noapte de mai mă luase cu ea să furăm liliac din grădinile Cotrocenilor. Ce mult trecuse de atunci! Părea atât de fragilă şi de vulnerabilă în rochia de vară cu dunguliţe maro şi cu părul blond răsucit într-o buclă lungă pe spate. Vorbea însă atât de încet încât aproape n-o auzeam.

în esenţă, acesta fiind punctul central, fiind colege la Institutul de Biochimie, Nina declarase că aparatura străină adusă din Vest era mai bună decât cea din ţările socialiste.

A venit şi părintele Stăniloae[149], care era de doi ani în închisoare şi la care se găsise unul din exemplarele bătute la maşină ale poeziilor părintelui Imbrescu.

Ultimul martor a fost avocatul Streinu Valeriu din Lugoj, cunoscut cu tata din perioada anilor 1944-1948, cât am locuit acolo. Un intelectual de frunte, filosof mai mult raţionalist şi scriitor. Fusese legionar în trecut. Din câte-mi amintesc, avea multe păreri diferite, în diverse domenii, faţă de tata. După plecarea noastră la Bucureşti, relaţiile au devenit

149 Dumitru Stăniloae (1903-1993) preot, unul dintre cei mai renumiţi teologi ortodocşi ai secolului XX. în 1928 şi-a obţinut doctoratul la Cernăuţi, iar apoi a primit mai multe burse pentru a studia în străinătate. în perioada 1936-1946 a fost rector al Academiei Teologice din Sibiu. Implicat în activitatea grupului „Rugul Aprins“, a fost arestat la 4 septembrie 1958 şi condamnat la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închis la închisoarea MAI, la Jilava şi la Aiud. A fost eliberat la 16 ianuarie 1963, prin decret de graţiere. După eliberare, a revenit ca profesor la Institutul Teologic din Bucureşti, unde a avut o activitate academică prolifică. A fost autorul a numeroase volume, a publicat traduceri ale scrierilor Sfinţilor Părinţi, a conferenţiat în cadrul unor universităţi prestigioase din întreaga lume şi a făcut parte din mai multe comisii dedicate dialogului interconfesional. Astăzi, Facultatea de Teologie a Universităţii Alexandru loan Cuza din Iaşi îi poartă numele. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Pentru o biografie a vieţii lui Dumitru Stăniloae, vezi Lidia Stăniloae, *Lumina faptei din lumina cuvântului,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2010. Vezi şi „Păr. Dumitru Stăniloae – Date biografice pe scurt“ disponibil la http://studiiteologice.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=40&Itemid=8dang=en (1.10.2016)

sporadice, limitându-se la felicitările de Sărbători. Aproape îndoit din cauza unui vechi reumatism deformant, Streinu mergea trăgându-şi picioarele şi sprijinindu-şi în baston trupul gârbovit şi uscat. Pentru a urca cele câteva trepte a fost nevoie de ajutorul plutonierilor. Un aspect

tragic, dar numai până ce a început să vorbească. în trupul strivit, forţa interioară nu era distrusă.

Despre Nina a declarat că el nu avusese niciodată discuţii politice, fiindcă nu obişnuia să facă acest lucru cu femeile. „Totuşi, în declaraţia din 1958, în timpul anchetei, spui altceva.“ „Eu n-am spus aşa ceva. Daţi-mi voie să văd declaraţia. Asta nu e semnătura mea. îmi amintesc numai că, neavând ochelarii la mine, am fost obligat să semnez fără să citesc.“ Totuşi, n-a subliniat şi n-a insistat asupra acestui fals. Parcă-i slăbise voinţa. Declaraţia a rămas, deci, valabilă. Au urmat întrebările:

„Ai citit poeziile lui Imbrescu?“ „Da.“ „Aveau un caracter duşmănos?“ „Nu.Totuşi, întrucât nu erau marxiste, în mod obligatoriu erau împotriva regimului.“ O logică imbatabilă.

A fost întrebat dacă între tata şi el a existat o colaborare şi un schimb de lucrări. Nu. Totuşi, chiar nu i-a transmis nimic niciodată? A, ba da, odată i-a transmis câteva foi (în decurs de 13 ani). „E limpede, asta înseamnă *colaborare“*, zice „taurul“ de la masă. Streinu parcă plutea. La un moment dat m-am gândit că poate i-au dat vreun medicament care să-l anihileze. A mai fost întrebat dacă a primit medicamente antireumatice de la Nina. Fireşte. Erau un produs al Institutului de Biochimie, unde Nina lucra, şi care se folosea experimental pe diverşi bolnavi. Da, dar Streinu fusese legionar. La fel şi Nina. Deci... ajutor legionar. Logic. Oricât a încercat tata să aducă în faţă o normalitate de gândire, a fost imposibil. Rezistenţa

„bovină“ de la masă era de neclintit. Iar Streinu parcă era „suspendat“. Semnala contradicţiile, dar nu le combătea. La sfârşit a semnat docil hârtia, după, ce, în prealabil, îşi expusese foarte calm con- 202 ţinutul lucrărilor.

Pe Mircea l-am întrebat cine a mai fost de faţă la acea unică şi „istorică“ discuţie politică. „Nora“, mi-a răspuns. „Atunci să fie şi Nora întrebată, întrucât e în sală.“ Fireşte că nu s-a dat curs cererii mele. Nu intra în scenariu şi Doamne fereşte de vreo surpriză. în plus, avocata îmi făcea semne să tac, ceea ce m-a influenţat.

Cam asta a fost prima parte. Ulterior am aflat că Medeea avusese procesul cu o zi înainte şi că era terorizată că atitudinea de acum va influenţa condamnarea. N-a influenţat-o. A luat opt ani.

Şi, ca în orice proces democratic, urma luarea de contact cu avocaţii (prima şi ultima), natural în prezenţa gardienilor. Avocata mea era o basarabeancă împlinită, rotunjoară, care mi-a spus în ruseşte *„Horoşo“* (bine). *„BudetV‘* (va fi?) am întrebat-o eu, fără a mai primi vreun răspuns.

Bieţii avocaţi erau într-o situaţie de-a dreptul tragică. Nu puteau susţine nevinovăţia clientului, fiindcă Securitatea nu putea greşi. Dacă nu-şi vedeau „lungul nasului“ treceau şi ei în boxă (fapte întâmplate real). Aşa încât ei recunoşteau că, fireşte, clientul lor a greşit, dar să vedeţi, e bolnav, sau nu e în toate minţile (idee preluată ulterior de Ceauşescu şi aplicată cu succes prin intermediul unor psihiatri). Aşa că şi avocata mea săraca, îi tot dădea zor cu TBC-ul pulmonar pe care-l avusesem cu opt ani în urmă, dacă mi-am făcut un control radiologie, cum mă simt şi ce martori aş vrea să-i mai chem (vorbe goale, fiindcă apărarea n-avea dreptul să cheme pe nimeni).

Am menţionat că n-am avut discuţii duşmănoase

cu Mircea şi cam asta a fost tot. între timp se apropiase şi mama, chipurile ca să vorbească cu avocata, de fapt ca să se apropie de noi. Ne zâmbea din ochi şi ne făcea semne de încurajare, prefăcându-se plină de optimism.

Poate chiar credea în scăparea noastră. în cele din urmă avocata i-a spus să se îndepărteze. Săraca mama, mi-a sugerat atunci imaginea unei cloşti care scosese nişte pui de raţă ce porniseră pe apă. Mama era de principiul „să faci tot ce fac şi ceilalţi". Ăsta era şi defectul pe care mi-l imputa: „Tu nu vezi că nu eşti la fel ca toată lumea?" Psihologia unei „ciori albe" nu este dintre cele mai fericite.

Alături, tata se străduia să demonstreze avocatului său că lucrările sale sunt pur teologice, fără nici o tentă politică. Avocatul, o mutră de vulpoi bătrân, protesta.

Problema numărul doi, dacă fusese sau nu legionar, avea o explicaţie mai complexă. în refugiul din 1940, NKVD[150]-ul, sub ameninţarea revolverului, a vrut să-l determine să devină spion. Cu riscul vieţii şi cu spectrul Siberiei, tata refuzase, reuşind, cu foarte multe piedici, să se refugieze în ţară. Probabil ca pedeapsă, s-a transmis confidenţial că este „bolşevic". Arestat de Siguranţă, a fost salvat de părintele Imbrescu,

150 NKVD (Comisariatul Poporului Pentru Afacerile Interne), instituţie represivă de poliţie politică din URSS. Securitatea a fost organizată şi a acţionat după modelul impus de NKVD.

preot înscris de mult în Mişcarea Legionară şi prieten al tatei, care a garantat pentru el. Era în 1940, când, total opus preceptelor Căpitanului, care selecta valori şi caractere, se putea înscrie oricine.[151] Rezultatele s-au văzut. Reîntors în Basarabia, tata se ocupase în continuare de biserică şi de scrieri cu conţinut teologic. Natural că avocatul nu-şi putea permite să-l creadă.

Nina avea doi avocaţi. Unul era tânăr, cu un nas lung care-l făcea să semene cu o pasăre. Acela ţinea morţiş ca singura explicaţie a preocupărilor ei „mistice“ să fie un fel de tulburare mentală, un soi de delir religios (psihiatria politică a fost şi rămâne bună la toate. în trecut dizidenţii erau ştampilaţi ca „nebuni“, azi se pune această pecete celor cărora cei din jur vor să le ia averile). Altfel nu se explică lucrările ei ştiinţifice de valoare, alături de studiul Acatistului Maicii Domnului. Natural, Nina refuza cu îndârjire acest argument.

în pauza care a urmat, sala se golise, tata a început brusc să plângă şi să ne spună: „Iertaţi-mă, din cauza mea sunteţi aici“. Ninei şi mie ne dăduseră

151 Galina Răduleanu se referă la diferenţele apărute în procesul de selectare a membrilor Mişcării Legionare între perioada în care organizaţia a fost condusă de Corneliu Codreanu (1927-1938) şi cea în care lider a fost succesorul acestuia, Horia Sima, făcând trimitere cu precădere la etapa statului naţional legionar (septembrie 1940-ianuarie 1941). La momentul respectiv, multe persoane care nu avuseseră contact cu Legiunea s-au înscris, pentru a beneficia de anumite avantaje date de situaţia politică din ţară. Potrivit lui Horia Sima, într-o perioadă scurtă

lacrimile. Numai Mişu era ca de piatră (şi s-ar părea că aşa a şi rămas). Plutonierul era complet descumpănit şi nu ştia ce atitudine să ia. Eu i-am repetat tatei că-mi pare bine că sunt aici şi că tot răul e spre bine. „Dumnezeu să te binecuvânteze“, a zis tata. Doamna care scria procesele verbale, a vrut să fie „deşteaptă“ şi a intervenit: „Ei, Părinte, până la Dumnezeu, te mănâncă sfinţii“. „Aveţi dreptate, aşa e“, i-a confirmat tata. între timp,

de timp s-ar fi ajuns la aproximativ 300.000 de membri (A se vedea Armin Heinen, *Legiunea...,* p. 425). Precizăm că remarca autoarei nu urmăreşte să facă apologia Mişcării Legionare sau a lui Corneliu Zelea Codreanu şi nici să nege actele de violenţă în care au fost implicaţi membrii ai ML, ci se constituie mai degrabă într-o explicaţie, bazată pe cunoaşterea personală a unora dintre cei care au fost închişi în perioada comunistă din cauza apartenenţei la ML. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti. la Mişu emoţia se tradusese printr-o imperioasă nevoie de a urina. Plutonierul se opunea să-l ducă fiindcă... „n-avea ordin“. Mişu l-a anunţat calm că va urina în boxă. S-a dus doamna grefieră să-i obţină aprobarea. Tot atunci a apărut şi Mihăilescu. Foarte mieros, cu zâmbetul pe buze (îi ieşise „lucrătura“) ne-a anunţat să nu mai vorbim, că ne va aduna odată pe toţi şi-atunci vom putea discuta (Am fost gata, gata să-l cred).

Pe urmă au venit avocaţii. în sală erau doar rudele noastre şi fireşte „maestrul“ Mihăilescu. La Mişu a pledat *diadia* Zonea, avocat basarabean, care ne ştia de când ne născusem. A subliniat că Mişu este un materialist, iar acuzaţiile sunt

fleacuri neserioase. A cerut achitarea. La mine, avocata a subliniat că fireşte, mă găseşte vinovată, dar având în vedere sinceritatea mea, vârsta, cât şi faptul că sunt suferindă de TBC, crede că este suficient timpul petrecut în arestul Securităţii (la fel credeam şi eu). Pentru Nina a pledat „Cocostârcul“. Tot împingând cu fundul înapoi, menţiona că Nina are lucrări de valoare şi că religiozitatea ei e un fel de manie de „fată bătrână“. în final a cerut să i se dea minimum de pedeapsă. Ultimul a fost „Vulpoiul“. Acesta avea talent, fără discuţie. Deşi eram foarte obosiţi, a reuşit să ne ţină încordaţi. A cerut ca tata să fie scos din articolul care prevedea pedeapsa de la 5 la 25 de ani pentru cei cu funcţii de conducere în Mişcarea Legionară, şi să fie trecut la membrii simpli, cu pedeapsă de la trei la zece ani. Fireşte el nu neagă aspectul duşmănos al lucrărilor acuzatului, totuşi cere o comisie de experţi, care să se pronunţe asupra conţinutului lor. A subliniat de nenumărate ori că el nu apără, Doamne fereşte, ideologia acuzatului, ci doar pe clientul lui. A mai adus vorba şi de starea de sănătate a

tatei şi a terminat înflăcărat: azi concepţia metafizică nu mai poate sta în picioare în faţa descoperirilor ştiinţifice şi a zborului lui Gagarin în cosmos. S-ar mai fi întins el, însă preşedintele l-a oprit plictisit.Eu eram încântată de pledoarie. De altfel toţi intrasem într-o euforie febrilă, caracteristică momentului.

Ultimul cuvânt a fost scurt. Mişu a spus că nu se simte vinovat. Eu, la recomandarea avocatei, am cam „scăldat-o“ şi am cerut să mi se dea posibilitatea să muncesc (mi s-a dat). Nina a cerut iertare tuturor celor cărora le-a adus necazuri. Tata a început cu „Sunt preot şi în această calitate...“. „Lasă asta!“, i-a retezat-o „taurul“. A cerut să i se garanteze viaţa (domnul Mihăilescu îi garantase contrariu). Apoi, cu feţele radioase şi exaltate, ne-am luat rămas bun. Mă simţeam îngrozitor de fericită (ca-n faţa morţii).

La ieşire, Mircea stătea pe bancă. Mi-a spus: „Să mă ierţi, Galina, n-am putut altfel.“ „Nu-i nimic.“ „Aţi ieşit bine?“ „Foarte bine.“ în sufletul meu clocotea un fel de *Simfonia a IX-a* în care începeau toţi, îi puteam îmbrăţişa pe toţi.

întrucât sorţii fuseseră de mult aruncaţi, paznicii renunţaseră la severitatea regulamentului. Era 3 august şi tare mai era frumos afară. în dubă tata s-a întors şi ne-a sărutat pe amândoi. în maşină ne-am nimerit în compartimentul vecin cu Nina. Amândouă vorbeam sub imperiul aceleiaşi exaltări. Alături tata

vorbea cu Mişu. Drumul a fost foarte scurt. Am ajuns. Din nou ochelarii. Am grăbit pasul şi în faţa mea l-am văzut pe tata. Mergea cu mâinile la spate, încovoiat, cu aceiaşi pantaloni bleumarin cu petece mari la genunchi, cu haina neagră roasă la mâneci. Tunsoarea proaspătă îi scotea în evidenţă ceafa subţire. A coborât pe scări (stătea la subsol – celula 136). într-o vreme stătuse pe
acelaşi culoar cu Misu. îl recunoscuse şi-şi făceau semne 5 » > J
prin tuse. într-o zi, când ieşea la plimbare, a fost lovit de un plutonier, fiindcă tuşise fără motiv. Mişu a auzit scena.

Revenirea

întoarsă în celulă, am simţit o nevoie irezistibilă să-i bat în perete „vom învinge“. Pe cine şi cum, nu ştiam, însă de achitare eram absolut convinsă. Şi la urma urmei, care ar fi fost motivul condamnării noastre? Faptul că discutasem cu tata? Şi al condamnării tatei, faptul că scrisese lucrări religioase împotriva ateismului? Al condamnării Ninei, faptul că a colaborat la acele lucrări? Şi aşa venise seara, o seară de neuitat. Din frunzele plopului luceafărul ne privea „cu ochi umezi“. Dintre crengile copacului s-a auzit deodată un tril cum nu mai auzisem niciodată. „E privighetoarea“, mi-au spus. Cântecul acesta, dureros de frumos, părea că aparţine unei alte lumi. A fost scurt, dar suficient

cât să-l închid în inimă. Tuşa era convinsă că ni l-a trimis un spirit, ca să ne mângâie.

După vreo două zile începusem să am nişte îndoieli. Totuşi condamnarea mi se părea ceva atât de stupid şi ridicol, încât era imposibil s-o accept. Ba chiar începusem să regret că n-am folosit suficient timpul petrecut la Uranus pentru urcuşul meu spiritual. Iată că împlineam în curând un an, dar timpul parcă se oprise în loc. Nu-mi rămânea decât să stau şi s-aştept.

Cu Nelu nu mai puteam coresponda, fiindcă mirosise ceva un gardian. Ne-a obligat să distanţăm patul de perete. A doua zi, la vizita obişnuită de dimineaţă, „Mistreţul“

(comandantul), a deschis vizeta, adresându-se Petruţei: „Nu ţi-e ruşine, femeie bătrână? Crezi că nu ştiu ce faci? Ia vezi!“ Petruţa încremenise. E drept, patul ei era lipit de peretele vecinului şi-mi transmitea mesajele în timpul nopţii. Totuşi era teribil de furioasă. Auzi, ce să i se-ntâmple tocmai ei!

A venit şi ziua de vineri, după care a urmat sâmbăta. La prânz uşa s-a deschis şi, val-vârtej, am fost dusă pe culoarele anchetei. într-un birou elegant mă aşteptau Mol- doveanu şi Mihăilescu. După figurile lor radioase am dedus imediat că fusesem achitată. Mă străduiam să nu le arăt, ca să le las bucuria surprizei. „Ei, cât crezi c-ai primit?“, mă întreabă zâmbind Moldoveanu. „Nu ştiu“, zic eu modestă şi spăşită. „Totuşi, cam cât crezi?“ „Din anchetă mi s-a spus că între trei şi cinci ani“. „Vezi, noi am fost îngăduitori. Am fi putut să vă încadrăm în organizaţie, însă nu ştiu cum dracu s-a-ntâmplat şi v-am lăsat. Nu-i aşa?“, zice Moldoveanu către Mihăilescu.

Aproape că începusem să le fiu recunoscătoare. Vezi, totuşi sunt mai buni decât se zice. Cu siguranţă, peste câteva zile voi pleca acasă. Ca să fiu „în ton“, le-am spus cât de mult doresc să lucrez ca medic, ca să fiu de folos oamenilor. „Ei, asta ne bucură.“ A urmat o întrerupere, când am fost scoasă pe sală sub supravegherea lui Mihăilescu. Şi întrucât trăgeam cu ochiul mi-a spus: „Ia vezi, că pe

urmă o păţeşti.“ „Ştiu, doar aţi fost anchetatorul tatei şi al Ninei“, i-am zis, fără ranchiună. Pe urmă m-au introdus din nou în cameră. Nu voiau să scape spectacolul, să-şi savureze sadic victoria, să se „îmbete“ de expresia de suferinţă a victimei. Cu aceeaşi figură strălucitoare, Moldoveanu mi-a spus: „Ai şapte ani.“ „Ce banc bun!, a gândit idioata din mine. Vor să mă

sperie, ca să fie şi mai mare surpriza.“ Aşa încât mi-am păstrat aceeaşi figură senină şi chiar voioasă. „Ei, cum ţi se pare?“ s-a interesat Mihăilescu. „Ce contează şapte ani în faţa veşniciei?“ le-am răspuns zâmbind filosofic. „Bine, poţi s-o duci.“ Erau plictisiţi şi dezumflaţi. Le stricasem jocul.

Revenită în cameră nu mai eram atât de sigură că glumiseră. între timp colegele mele se sfătuiseră deja cum să-mi împartă pasta şi săpunul, fiind convinse că se va prezenta un plutonier care să ceară bagajul meu. E adevărat că Tuşei totuşi i se şoptise la ureche: „Nu pleacă acum. Ea va pleca în urma unui mare eveniment.“ (Lucru care s-a întâmplat, dar abia în 1964.)

Nu puteam mânca. Dacă totuşi era adevărat? Dacă nu glumiseră? Dar nu, nu era posibil. Şapte ani! Petruţa, care fusese medium, luase patru ani. Ce făcusem eu ca să merit această condamnare? îmi făcusem socoteala la ce vârstă urma să ies şi mă cuprinsese disperarea. Mă sileam totuşi să mă ţin tare şi să-mi înghit nodurile. Nu, nu poate fi adevărat. Prea erau veseli şi zâmbeau între ei. Sigur e o glumă! O „debilitate mentală“ pe care nu mi-o pot ierta.

Zilele începuseră să se-ntindă pustii. într-o dimineaţă se deschide uşa şi sunt dusă la birourile de la intrare. De-acum ştiam ce va urma. Am fost poftită să iau loc pe scaun (ca să nu leşin, probabil) şi apoi, foarte solemn, mi-au citit Sentinţa nr. 54, prin care eram condamnată la şapte ani închisoare pentru discuţii

duşmănoase cu tata şi Nina. Din fericire, fiind deja pregătită, nu mi-a tresărit nici un muşchi. Am semnat calm hârtiile, inclusiv pe cea de recurs. întoarsă în celulă, gardianul nu-şi dezlipea ochiul de la vizetă, aştep- tându-se probabil la o criză de nervi. Nu le-am oferit-o. 210 Simţeam o imensă greutate în stomac. Şi-atât.

„Băiatul“ a vrut să ştie care e situaţia. „Cât?“. „Şapte“. Mă aşteptam la un cuvânt bun, dar curiozitatea fiindu-i satisfăcută, restul nu mai conta. îmi era teribil de greu. Spre seară am răbufnit: „Eşti un egoist, crezi că e puţin şapte ani?“ „Ai răbdare, ieşim curând. Te voi căuta. Poate vom fi fericiţi.“ Chiar dacă nu era adevărat, cuvintele lui au fost ca un plasture pe rană.

După proces

Pe urmă „soarele spre asfinţit şi-a urmat cărarea“. Mă-nvârteam obsesiv în jurul sentinţei. Nu puteam crede că-i voi face pe toţi. Era imposibil. într-o seară ne-au scos la plimbare. Era după ploaie. Cerul se fixase la un albastru intens. Câţiva norişori luaseră o culoare trandafirie. De undeva se rătăcise o pală de vânt, iar sus sclipea tainic o stea. într-una din băltoacele de apă formate m-am aplecat curioasă. Un chip străin, pe care nu-l mai recunoşteam, mă privea de jos. Atât de mult să mă fi schimbat?

Se apropia 23 August, în care toţi ne puteam atâtea speranţe. Tuşa şi Petruţa erau convinse. Vine decretul! De altfel şi visele, şi spiritele, şi bobii, totul arăta că vom ieşi curând.

Petruţa era mereu chemată în anchetă pentru a recunoaşte că prietena ei zisese să se ducă dracului comuniştii, să i se înapoieze casa şi să scape de chiriaşul ei, o brută militară. (Comuniştii s-au dus

dracului, dar casele tot nu s-au înapoiat. Vorba aceea: ce-i furat, e bun furat). Deşi Petruţa refuza să dea o asemenea declaraţie, totuşi o ţineau în continuare.

Nelu

între timp firele fuseseră reînodate. Nici nu se putea altfel. Explodau celulele. Coana Petruţa începuse din nou transmisiunile de noapte şi dimineaţă – 2, 9, 14, 5. Când i-am dat adresa mea mi-a transmis: „Numai dacă mor nu te caut“. Eram profund mişcată. „Poate e chiar ursitul.“ Petruţa era sigură. Tuşa avea rezerve. Găsea că nepotul ei ar fi fost mai potrivit. între timp noi schimbam vorbe de duh şi de amor. Afară, la plimbare, reluasem cu schimbul frazele melodiei (atunci la modă) *Intră lună pe fereastră.* Uneori comunicarea nu avea un conţinut prea „diafan“. Tuşa era contrariată, în timp ce Petruţa mă şi vedea în tot felul de scene erotice.

A urmat şi inevitabilul „te iubesc“. Eu mă pregăteam să-i ţin o dizertaţie filosofică, însă mi-au sărit amândouă: „Bietul băiat suferă şi tu nu-i poţi spune nici măcar atât. Ce te costă?“ După o lungă dezbatere, am zis şi eu într-un final: „da“. Se vede că n-a fost mulţumit, fiindcă a bătut trist. Şi noi eram triste. „Ai amărât băiatul“, mi se reproşa.

După aceea, aşa cum se întâmplă atât de frecvent, din păcate, „izvorul meu cel cristalin, a eşuat într-o mică mocirlă“. Ce-a priceput „ursitul“ din stilul meu metaforic a fost cam egal cu zero. Practic a alunecat într-un „erotism concret“ şi atât de departe, o! atât de departe de acela pe care-l

clădise imaginaţia mea. Dar... *„arată-mi omul care să nu fie robul patimii şi-l voi închide în inima mea, în inima inimii mele“,* zicea Hamlet. A existat chiar şi o cerere în căsătorie, pe care am acceptat-o, chiar dacă ştiam că-i o minciună. Ultimele cuvinte pe care mi le-a transmis au fost „mă ierţi?“ Am răspuns: „Da“. Seara l-au mutat, iar noaptea ne-au dus şi pe noi la „cavou“.

După ieşire, am constatat că se ţinuse de cuvânt. A fost la mama la Chitila şi-a stat în mână cu fotografia mea suspinând. Mai târziu, am primit şi o ilustrată cu un conţinut „siropos“ în care mă anunţa că va veni. Lucru care nu s-a întâmplat. De fapt, eu îi scrisesem să lăsăm lucrurile ca-n *Jocul de-a vacanţa.*

Şi aşa „s-a terminat frumosul vis, de sub cais, de sub cais...“.

Intermezzo – Octavian

în paralel „cochetam“ şi cu celula din stânga. După repetate încercări eşuate, într-o zi mi s-a răspuns: „Octavian Sturza“.

Au urmat prezentările – medic din Lehliu, 34 ani, necăsătorit. Tuşa era încântată de politeţea lui: „Galino, acesta-i pentru tine.“ Arestat pentru că ascultase posturi străine la radio. Mă rog, nimic emoţionant. Băteam literele calm, aşezată pe pat, cu ochii la vizetă, căreia îi învăţasem atât de bine desenul, încât observam cea mai mică clintire.

în celula lui se afla un bătrân, pe care-l chema destul de des la anchetă. îl recunoşteam după cum îşi ţâra picioarele. Cred că era şi foarte bolnav, fiindcă doctorul îl vizita frecvent. într-o seară, înainte de stingere, am auzit gemete, uşi trântite, vânzoleală de plutonieri, vaiete de om care se sufocă, câteva horcăituri, apoi linişte. Dumnezeu îl „eliberase“. Exact ca pe front, moartea ajunsese să nu te mai impresioneze. L-am întrebat pe Octavian diagnosticul. „Cordul“, mi-a răspuns. în aceeaşi seară ne-au şi mutat.

întoarcerea la „cavou”. Anchetă în continuare

Abia adormisem, când s-a auzit brutala tragere a zăvoarelor. „Papa“, cu un aer misterios şi ocrotitor, ne-a şoptit: „Făceţi-vă repede bagajele. Fără zgomot“, după care a închis pudic uşa. Zăpăcite, ne-am îmbrăcat şi ne-am luat bocceaua, apoi ne-am aşezat în „caravană“, pornind spre necunoscut. Cred că era 25 august. După câteva clipe mi-am dat seama că ne îndreptăm spre locurile părăsite în urmă cu două luni. Am început să număr celulele. Ne-am oprit la nr. 10. înfiorător! Auzisem de celula cu numărul 10 de la Mia. Fiind vecină cu baia, peretele era infiltrat cu apă şi-i căzuse tencuiala. Aşadar, din nou „la umbra beculuiˮ, într-un somn de veşnicie, de noapte continuă.

Cu toată deprimarea, am adormit profund.

Apoi, ca în cântecul din *Azilul de noapte*, „soarele răsărea şi apunea, dar în închisoarea mea domnea întunericul“. Şi ceea ce era şi mai rău, după acel episod „sentimentalo- păgân“, parcă mi se tocise voinţa şi îmi pierdusem o anumită armonie interioară.

în aceste condiţii, am fost chemată la anchetă, unde am dat de „amicul“ Sporea. Mare bucurie mare. Nu mai rămânea decât să ne îmbrăţişăm. S-a interesat, cu un aer „neştiutor“, de rezultatul procesului. M-am plâns de pedeapsă şi de felul în care mi-a fost anunţată. A admis şi el că-i cam mare. Dar mai vine un decret. într-un cuvânt,

m-a asigurat că nu-i voi face pe toţi. Apoi, ca să-mi redeş-tepte interesul pentru viaţă sau, mai precis, să-mi arate „victoriile socialismului“, m-a pus la curent cu noutăţile: 214 în Cosmos a zburat primul om (fireşte, omul sovietic,

cum altfel!), s-au ieftinit unele produse şi, culmea, s-au mărit salariile.

După ce-am „cimentat“ relaţiile noastre de „prietenie“, cu un zâmbet dulceag, care-i arăta dinţii rari, a venit întrebarea: „Când şi unde l-ai cunoscut pe Stoica Ciprian?“ Iarăşi! Eram cu nervii extrem de slăbiţi. De altfel, Sporea n-a insistat. Şi-a notat conştiincios tot ceea ce răspundeam. Chiar şi la întrebarea-cheie „Ce discuţii duşmănoase ai avut cu Stoica Ciprian?“, n-a insistat şi nu m-a contrazis. Ne-am despărţit ca doi „buni amici“ şi-am răsuflat uşurată. Uitasem jocul „pisicii cu şoarecele“.

Cipi era fratele Norei, colegă şi prietenă din facultate. Ca elev făcuse patru ani de închisoare la Târgşor. Aşa încât, la facultate, deşi mai mare ca vârstă, era în urmă cu doi ani. Cipi era un băiat frumos, care-ţi atrăgea atenţia prin gravitatea expresiei şi mai ales a ochilor foare adânci, în care ardea o flacără mocnită. Avea în el o duritate, aparentă, în spatele căreia se ascundea multă sensibilitate, gingăşie, căldură. Un om puternic şi sensibil pe care l-am păstrat în amintire. Când a venit la noi la cămin şi ne-a cântat la vioară *Balada* lui Ciprian Porumbescu, bineînţeles că m-am îndrăgostit de el. Totul s-a derulat însă pe plan interior, eu fiind o mare timidă, introvertită, orgolioasă. între timp Cipi s-a căsătorit (lucru pe care l-am socotit, multă vreme, un fel de trădare). în ultimul an de facultate fusese exmatriculat

datorită detenţiei. Suferea şi de boala lui Raynaud[152].

152 Boala lui Raynaud se manifestă prin scăderea fluxului de sânge către extremităţi, ceea ce duce la dureri, spasme, răni greu de vindecat sau, dacă este lăsată netratată, chiar gangrena. Frigul sau emoţiile negative pot duce la agravarea simptomelor.

Ulterior a făcut o sclerodermie care i-a fost fatală. A lucrat mulţi ani ca asistent medical, până să i se dea voie să termine facultatea.

A doua întrevedere a avut loc în seara următoare.

Totul conlucra parcă la sădirea acelui sentiment de lehamite, de „fie ce-o fi, numai să se termine odată“. Coloanele sălii, mirosul strident de parfum rusesc, covorul albastru, camera de anchetă cu dulapul cu desenul său ciudat, totul îmi amintea de propria mea anchetă. Mă simţeam ca o coardă gata să plesnească. La întrebarea „ce discuţii aţi vorbit?“, am avut impresia că scrie mai mult decât îi spusesem. „Domnule anchetator, eu nu semnez decât ceea ce am spus. N-am avut discuţii duşmănoase cu Stoica Ciprian.“ „Cum n-ai avut?“, a rânjit galeş. Bineînţeles că înşirase aceleaşi fraze şablon, existente în toate procesele verbale. Reieşea că Cipi şi cu mine am discutat împotriva regimului şi am preconizat schimbarea lui. După discuţii aprige, am acceptat să semnez, menţionând că neg discuţiile duşmănoase. Am plecat victorioasă şi extenuată, într-un fel, mă simţeam în „vacanţă“ şi depusesem armele. Mare greşeală!

în aceasta stare de „non-rezistenţă“, s-a deschis din nou uşa, mi-au fost zvârliţi nişte ochelari şi cu un „haide!“, am fost dusă din nou la anchetă. Acelaşi Sporea zâmbitor: „Ei, te-ai decis să lămureşti problema?“. Erau fraze la care

începusem să fac alergie. Era un război al nervilor, iar eu mă simţeam moale şi fără apărare. „De ce nu vrei să recunoşti, când el singur spune că aţi avut discuţii duşmănoase?“

O ispită mi s-a înfipt în minte, ca un cui: „Dacă şi Cipi, ca toţi ceilalţi sub presiune, tortură, sau din slăbiciune a 216 îndrugat cine ştie ce prăpăstii...“ De fapt era ecoul neputinţei

mele, care îşi căuta puncte de sprijin. M-a cuprins un soi de anihilare a voinţei, o paralizie a acesteia. „Arătaţi-mi declaraţia.“ „Am să ţi-o arăt. Semnează!“ într-un fel de stare de prostraţie, am semnat. „Mâine o să te chem. Să ţi-o arăt.“ Fireşte că nu m-a mai chemat. Ajunsă în celulă am plâns ca Petru. Poate că prin asta determinam condamnarea lui Cipi. N-aveam decât soluţia ca la proces, indiferent de consecinţe, să spun adevărul. Dar dacă nu voi fi chemată ca martoră, folosindu-se doar de declaraţia mea? Groaznică tortură.

Pe urmă, timpul începuse să şteargă acest chin. Am trecut într-o apatie în care nici o impresie nu-şi mai făcea loc. îmi uitasem chiar şi „soţul“. Odată îl visasem într-un copac, de unde-mi arunca mere (semn sigur de căsătorie, îmi explicaseră colegele mele de cameră). în vis a apărut şi un miel. în fine, eram cu un picior „în familie“.

Uranus – ultimele luni

Dumnezeu nu mi-a socotit păcatul de la anchetă, aşa încât am rămas încă şapte luni la Uranus, perioadă de intensă trăire spirituală. Probabil că „nacela sufletului“ îşi aruncase balastul care-o fixa de sol şi pornise liberă spre înălţimi. Era o stare de-o asemenea transparenţă, încât şi umbra unui gând putea s-o întunece. Da, păcatul e un plumb legat de aripi, iar suferinţa tăişul care taie sforile. De aceea, trebuie iubită.

Astfel, zilele se scurgeau albe şi nepătate. Mai

exact nopţile, fiindcă la „cavou“ îmi inversasem ritmul de veghe- somn. Ziua preferam să dorm, ca să nu mai aud discuţiile

despre reîncarnare. Tuşa, ca să nu mă supere, vorbea în şoaptă despre acest subiect, ceea ce mă enerva şi mai rău. Biata şi buna mea Tuşă, atât de tolerantă, înţeleaptă şi totuşi categorică şi dârză. M-am străduit din răsputeri, cu demonstraţii ştiinţifice, să-i arăt că ziua nu se măreşte de Sfântul Andrei. Imposibil. Nu se spune că „de Sfântul Andrei cât un bob de mei?“ Era de neclintit.

Dimineaţa era de obicei „a mea“. Când programul începea din capătul celălalt al culoarului, începeam să ne rugăm, fiecare în felul ei. Tuşa se aşeza pe marginea patului, cu mâinile în poală şi ochii închişi. Petruţa, cu prosopul după gât şi o figură cucernică, se plimba prin cameră. Zicea că se mişcă, pentru ca să ne salveze, să nu se ştie ce facem. Când ajungea în colţurile nevăzute ale celulei, închidea ochii şi-şi împreuna mâinile. Termina cu acelaşi cântec învăţat de la mine (cât am regretat): *Ridica-voi ochii mei spre ceruri.* Eu stăteam întinsă. într-un fel de „imponderabilitate“, alunecam într-o altă lume, într-o altă dimensiune, unde înţelegerea şi comunicarea se puteau face fără cuvinte şi unde exista o lumină care-ţi pătrundea orice cută a sufletului, orice gând, orice întrebare.

Revizioniştii, pozitiviştii, cei cu înţelegerea lui Nico- dim venind la Iisus, vor da explicaţii psihologice, concrete, exacte, întrucât totul trebuie să poată fi explicat. Şi-apoi vor mânca liniştiţi sarmale. Eu însă trăiam dorinţa de a-i spune clipei „opreşte-te“. Aş fi vrut în starea aceea

să trec eu însămi în veşnicie. Exista o disoluţie a simţurilor, fără pierderea eului. O plinătate care mă umplea de o fericire nemotivată. „în sine“. Cât de sărace, aride, imposibile sunt cuvintele... Ele pot ilustra o trăire, dar în nici un caz n-o 218 pot cuantifica.

Odată cu venirea nopţii se instaura, în sfârşit, liniştea. Se termina cu teroarea trântitului uşilor, care îmi fărâmiţau nervii (şi pe care trebuie să le suport şi în prezent). Plutonierul, de obicei, după ce trecea ofiţerul de serviciu, dormea demn în picioare. Şi-atunci... venea libertatea. O ştergeam pe furiş printre zăbrele, începând o călătorie la capătul căreia simţeam adierea Domnului. Nu era nici o „fantezie slavă“ (Dumnezeu îmi devenise apropiat prin dragostea pe care-o simţeam). Uneori ajungeam să-L umanizez, la nivelul meu de vierme. îmi imaginam cum trebuie să-L fi durut răstignirea Fiului Său. Atunci îmi aminteam de tata şi începeam să plâng. Alteori revedeam chinurile Mântuitorului, bicele, spinii, umilinţa, cuiele şi acel „Dumnezeul meu, de ce M-ai părăsit?“

Cât de mult îl înţelegeam! Şi câte, câte cuie nu se băteau şi câte bice nu se-mpărţeau... Durerea fiecăruia parcă devenise şi-a mea. Dumnezeul nostru, de ce ne-ai părăsit?

Nu era o revoltă, ci doar o imensă suferinţă, la limita îndurării. Şi totuşi, într-o noapte mi s-a părut că înţeleg acel „atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Unul născut Fiul Său L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică“.

O dată, o singură dată, cred că am simţit acea poruncă: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri“. Mai târziu am înţeles-o mai bine. La Uranus însă mi se părea imposibil. Cum să-l iubeşti pe plutonierul „Slănină“?

Sau pe „Maţe Fripte“, ori pe alţi călăi? Şi totuşi aşa trebuia. Nu reuşeam. în orice caz, nu în timpul zilei, când îi vedeam.

Atunci, în lungile mele nopţi „albe“, devenisem un fel de „coardă de arc“, cu o luciditate pe care n-aveam s-o mai trăiesc niciodată. Călcam parcă numai pe vârfuri şi

ascuţişuri. „Marele-ntuneric“ parcă dispăruse, şi-n starea aceea de lumină, vorbele îşi căpătau conţinutul lor primordial, sensul lor profund, care se răspândeau în mine „ca o mireasmă într-o pădure“. Cu fiecare respiraţie parcă, fiecare celulă se „îmbiba“ de înţelesul unui cuvânt. O trăire intensă în care te cufundai regăsindu-te.

Miracol pe care l-am pierdut. După ieşirea din închisoare, în lumea „liberă“, există un asalt perpetuu pentru pierderea eului, pentru dizolvarea lui. Totul concură pentru obţinerea acelui efect. Mai ales oamenii. Tovărăşia unora poate fi o dovadă a acelui „Cine n-adună cu Mine, risipeşte“. Acolo, după gratii, cuvintele îşi regăsiseră o rezonanţă primordială. îmi amintesc de un cântec învăţat de la Petruţa care, auzit afară nu mi-a spus mare lucru. Acolo însă, acel „busuioc floare cătată, bine mai era odată“ avea cu totul alt răsunet. Şi ce tremur îmi produceau versurile „sfat mi-a dat frunza de nuc, să iubesc şi să mă duc“. Nucul era în palmele mele, în nări, în suflet, cu toată amăreala din el. Iar acel „vin pe drumul stelelor, drumul Comănencelor“ mă făcea să cutreier în noapte, sub Calea Lactee, aşteptând cu durere şi fără speranţă. întorsăturile melodiei se răsuceau ca un sfredel. Eram soră cu Comăneanca sau eram poate chiar ea. încetul cu încetul s-a realizat o desprindere de lumea de afară, chiar şi de natura pe care o iubeam atât de mult. în fiecare seară, soarele arunca o privire pe geamul

coridorului, iar la o anumită oră, pătrundea în celulă prin ferestruica zăbrelită de deasupra uşii. Ca urmare, în colţul din stânga începea jocul dintre umbră şi lumină, de care Mia îmi vorbise cu mult patos. Nu mă mai impresiona. îl legam de venirea mesei de seară şi de trecerea încă a unei zile. De obicei dormeam.

Reîntorcându-mă „pe pământ“ constatam, totuşi, apropierea iernii. Tuşa era cam dezbrăcăţică. O luaseră în sandale şi bluză subţire. Deşi era noiembrie, susţinea că spiritele o ajută şi că nu-i e frig. M-a anunţat şi pe mine că la Jilava nu voi simţi nici frigul, nici somnul. N-a prea avut dreptate, fiindcă îmi îngheţau picioarele, iar seara mi se-nchideau ochii.

Cu toate că mă ţineam „deşteaptă“, am învăţat multe lucruri de la amândouă. Tuşa m-a făcut să descopăr intervenţia nemijlocită a lui Dumnezeu şi a Sfinţilor săi în viaţa noastră. Tot de la ea am învăţat toleranţa (care nu s-a prea prins de mine) şi stăpânirea de sine. Biata Tuşă mă îngrijea ca pe copilul ei. Seara mă învelea, iar pe furiş, fiindcă ştia că mă-nfurie, îmi dădea din mâncarea ei. Petruţa m-a învăţat să cânt, să dansez (charleston) şi o mulţime de practici gospodăreşti (pe care la ieşire le-am uitat).

Uranus – vise de noapte

Afară nu le dădusem nici o importanţă. în închisoare, lucrurile se schimbaseră. Poate fiindcă gradul de percepţie a mesajelor era mult mărit sau poate fiindcă erau singurele „veşti“ care ne parveneau „din afară“ sau din altă lume. Cu gradul acesta înalt de percepţie am rămas şi în prezent.

Aveam vise de o exactitate uimitoare. „Tu nu trebuie să fii lăsată să dormi“, îmi spunea cineva.

în închisoare primul vis prevestitor l-am avut în ajun de Sfântul Spiridon (12 decembrie). Eram pe malul unei ape mari şi negre, pe care, împreună cu tata şi Nina, urma s-o trec. Mai jos, un bătrân se pregătea să traverseze râul.

„Cât ne ceri ca să ne treci?“, l-am întrebat. „Trei lei“. Mi s-a părut ieftin. Tata, foarte bucuros, mi-a spus: „îi dăm mai mult decât atât“. într-adevăr, tata a făcut patru ani şi jumătate, eu trei ani şi nouă luni.

în timpul anchetei eram în ape adânci sau în faţa unor mări de gheaţă, sau aveam copii mici în braţe, pe care, chiar dacă îi lăsam pe moment, alergam ulterior să-i prind. înaintea procesului meu, am visat-o pe Nora mireasă, jucând cu şirul lung de băieţi, cărora ulterior le-am fost martoră şi de a căror arestare nu ştiam. Au mai fost multe alte vise, dar unul mi-a rămas adânc întipărit: eram pe un mal, mă ţineam cu o mână de un inel metalic înfipt în stâncă, iar cu cealaltă scoteam oameni dintr-o mare învolburată de valuri mari. Pe parcursul existenţei asta am încercat să fac. Uneori, mă asimilam unui „mic demiurg“ care încearcă să schimbe în bine destinele oamenilor. Cât am reuşit, numai Dumnezeu ştie. Hotărârea de-a deveni psihiatru, acolo am luat-o.Mi-am formulat-o cam aşa: „Dacă mă condamnă, voi deveni psihiatru“.

Mimi pretindea că de când intrase în închisoare, nu mai era în stare să viseze. în schimb Petruţa avea vise abundente şi ne „asasina“ cu povestirea lor. Le expunea cu lux de amănunte, convinsă fiind de importanţa lor. Se frământa toată dimineaţa (până adormea), ca să le ghicească semnificaţia. De obicei în vis îi apăreau personaje din familie, vii sau moarte, care îi

dădeau zarzavaturi sau cu care făcea o treabă gospodărească. Discuţiile n-aveau nici un miez, dar asta n-o împiedica în expunerea lor. Tuşa, săraca, era singura care o asculta. Eu ajunsesem, de exasperare, să-mi bag degetele în urechi ca să nu o 222 mai aud.

Tuşa – proces

înainte însă am intrat in comunicare cu celula vecină, de unde a venit răspunsul: Mitica. Ce agitaţie pe biata Tuşa, fiind vorba de cineva din cercul şi lotul lor! Nu s-a liniştit până nu am transmis „Aici Mărioara“. De dincolo a venit: „Fii tare, facem voia lui Dumnezeu“. Tuşa mai avea unele probleme în care ar fi vrut să-i ceară sfatul. De dincolo a venit însă ordinul: „Gata!“

Mitica era pensionară, fostă profesoară de română. Ea se ocupase cu trecerea conştiincioasă a şedinţelor de spiritism în caiete, încă de pe vremea lui Bobrina. Natural, caietele fuseseră păstrate cu sfinţenie, ceea ce o făcea pe Tuşa, atunci când se-nfuria, s-o ocărască.

După masă, Ina avea chef de conversaţie. Mie însă, echipa de-afară nu-mi inspira încredere, aşa încât m-am întins pe burtă, prefăcându-mă că dorm. Tuşa se-aşezase la marginea patului vrând să comunice cu Mitica. Aceasta începuse deja să ciocăne. Probabil că cei de-afară au sesizat ceva, întrucât s-a auzit alături deschiderea vizetei şi un schimb violent de cuvinte. Apoi au venit la noi. Tuşa, datorită poziţiei, era cea mai vulnerabilă. Când au chemat-o, era mai mult moartă decât vie. Fiecare pas care o apropia de vizetă era secondat de un zgomot suspect, care-i marca emoţia. Degeaba argumenta ea că stătea şi dormita. Problema a rămas deschisă. Tuşa n-a dormit toată noaptea. A doua zi a aşteptat cu groază paşii Comandantului.

Nu s-a întâmplat nimic. în scurt timp a venit procesul.

Totul s-a desfăşurat conform binecunoscutului scenariu: vizeta deschisă şi un anunţ scurt „mâine ai proces“. Apoi apariţia ceremonioasă a Comandantului cu

întrebarea: „Ai nevoie de ceva de la magazie?“ îşi nota conştiincios. Prima întrebare era de fapt: „Dumneata porţi ochelari?“.

După cum am mai menţionat, Tuşa era în sandale, fără ciorapi şi cu un jerseu. Şi eram în noiembrie. I-a împrumutat Petruţa paltonul. Eram foarte curioasă de revederea şi prezentarea tuturor personajelor pe care le cunoşteam deja şi care, după spusele Tuşei, urmau să deschidă un nou drum omenirii, aducând adevărata lumină. Ei, ia să vedem ce-au reuşit să facă „băieţii gentili“ din aceşti „stâlpi ai umanităţii“.

Procesul a durat tot două zile. După prima şedinţă Tuşa a venit distrusă din toate punctele de vedere. Sandu era slab, Neli scofâlcită. Ultima a reuşit să-i şoptească că fusese crunt bătută ca să recunoască discuţiile duşmănoase. Cu Sandu n-a putut să comunice, întrucât acesta, fiind întruchiparea corectitudinii, nu privea decât în jos, aşa cum prevedea regulamentul. Cu ceilalţi a schimbat zâmbete. Toţi arătau prin semne că fuseseră maltrataţi.

Rechizitoriul procurorului a neliniştit-o profund, întoarsă în celulă ne întreba foarte mirată: „Dragă, ce-i aia blocul Nache? Zicea procurorul că ne-am strâns şi am vorbit despre blocul Nache“. „NATO, Tuşă, nu Nache.“ „Da? Şi ce-i aia? Eu credeam că-i vreun bloc în care s-o fi dus sor-mea să facă rugăciuni. Ori vreo clădire de-asta nouă pe care am criticat-o.“ Am râs cu

lacrimi. încă de pe-atunci i-am promis Tuşei c-o voi insera în paginile mele. Procurorul mai zisese c-au vorbit şi despre Ungaria. Ce-a fost în Ungaria, Tuşa habar n-avea.

Reuşita „băieţilor gentili“ consta într-o metodă mult mai „subtilă“. întrucât nu existau martori, prin metode

care nu dădeau greş, îi determinaseră să se acuze reciproc. Tuşa a rămas încremenită când l-a auzit pe Sandu, idolul ei, întruchiparea perfecţiunii, susţinând că Virgil vorbise duşmănos. Culmea e că, şi despre ea, farmacistul – omul acela bun şi sfânt – când a fost întrebat dacă a vorbit despre Ungaria şi colectivizare, a zis un „da“ morocănos. Chiar şi sora ei, aleasa spiritelor, afirmase că se adunau pentru a avea discuţii duşmănoase.

O mare decepţie. Aşadar oamenii în care ea crezuse, ca în nişte sfinţi, n-au avut tăria, în faţa torturilor, să susţină adevărul. „Cum a putut Sandu? Cum a putut Neli? Să fi stat acolo să-i omoare, dar să nu fi spus nimic.“

Şi de data aceasta scopul fusese atins. Să ajungi să nu te mai poţi uita în ochii celuilalt, să-ţi fie ruşine de tine, să te roadă remuşcările, să trăieşti fără conştiinţă. E cel mai diabolic mod de înfrângere a duşmanului. Tuşa, deşi nu realiza acest lucru, plângea mereu. Martorii veniţi dinafară, oameni care „şi picioarele lui Neli i le-ar fi spălat“, acum o acuzau. Chiar şi Zoe (Tuşa evita să spună că e fosta nevastă a lui Sandu), auzi ce să zică de nepotul său. Singurii demni fuseseră Virgil şi Mitica.

în sala de aşteptare Neli a vrut să-i dea nişte ciorapi, însă nu i s-a permis. Printre ei se plimba zâmbitor Comandantul, servindu-i cu ţigări şi vorbe bune. La plecare s-a repezit la Sandu şi la sora sa şi i-a sărutat. Neli a zis o „vorbă mare“: „în curând ieşim“, dar nimeni n-a crezut-o. Rămăseseră înţelese,

întrucât stăteau pe acelaşi culoar cu noi, ca la baie să bată în perete anii de condamnare. Aşa că acum erau foarte atente.

După vreo două săptămâni am auzit un plânsei. „E sor-mea“, s-a înfiorat Tuşa. La WC am auzit-o când îl

întreba pe plutonier: „Da ce-am făcut să-mi dea şase ani?“ Ulterior în zidul de la baie au răsunat şase bătăi.

Numai Tuşei nu-i venise rezultatul. După visele Petruţei s-ar fi părut că este achitată. Lunile treceau şi nimic. A plecat de-abia în aprilie, la şase luni după achitare.

Sfârşitul arestului la Uranus

într-o dimineaţă, în timp ce ne scotea la plimbare, arun- cându-mi privirea pe sub ochelari, le văd în faţă pe Ina cu Mimi. Ne nimerisem în cuşti alăturate şi, profitând de faptul că nu se urcase încă plutonierul pe pasarelă, i-am strigat: „Ina, ai avut proces?“ „Nu.“ „Eu da, am şapte ani“. Ultimele cuvinte nu le-a înţeles şi nu i le-am putut repeta, întrucât apăruse „Armăsarul“: „Cine a strigat aici?“ Am ridicat capul: „Nimeni, dom’ plutonier“. A încercat el să ne amenințe, însă fără efect. Iar „undiţa“ fusese aruncată. Aşa am început corespondenţa. Iniţial am încercat prin ciocănit, însă între noi era o celulă, ai cărei locatari se inter- puneau, răspunzând cu formule de politeţe, ca de exemplu: „aici doamna Franck“ sau începea cu „domnişoară“ etc.

A trebuit să renunţ. Rămăsese comunicarea de la WC, aşa cum stabilisem la despărţire. Urma să ne scriem cu săpun în WC-ul din mijloc, peretele din stânga. Semn de recunoaştere: pentru mine un romb (fiindcă

aveam limba ascuţită), iar semnul ei, un cerc. Conţinutul era absolut banal – salutări, cuvinte de îmbărbătare şi atât. Esenţialul nu consta în aceasta. Important era că puteam comunica şi că ne împotriveam, fie şi la un mod infantil, acestui Moloh. 226 Era o scânteie de libertate pe care o trăiam. Seara, atunci

când se putea, Ina vorbea tare cu plutonierul, indirect răs- punzându-mi mie.

Procesul Inei l-am trăit chiar în absenţă. După uşile şi vizitele deschise, ne-am dat seama că se-ntâmplă ceva. Oricât de şoptit era tonul, tot am surprins acel „mâine ai proces“. Seara la WC, Ina l-a „anunţat“ pe plutonier că are proces. La câteva zile am găsit scris pe perete „am văzut un zeu“. Afară i-am bătut în peretele cuştii „cine-i zeul?“. „Radu la proces.“ Aşadar totul se întorsese cu 180 grade.

Deci Mimi avusese dreptate. în timp ce Ina se afla la proces, s-a deschis uşa celulei şi o voce i-a spus „fă-ţi bagajele“. „O ia pe Mimi“, mi-am zis. O şi vedeam învârtindu-se tulburată prin celulă. De altfel, am auzit-o plângându-se plutonierului că ce se face ea, fiindcă-i dăduse pieptenul Inei, care se afla la proces. Credeam c-o mută în altă celulă, însă au dus-o la Jilava.

Ina a rămas singură şi, spre surprinderea mea, care ştiam că nu suportă singurătatea, era foarte liniştită. După un timp, la cerere, i-au adus-o pe Ani Reguneanu, cu care a avut o perioadă fericită. După câteva zile mi-a comunicat sentinţa: opt ani. în perioada ei de disperare, când ne anunţa că-şi ia zilele dacă primeşte mai mult de zece ani, îmi spunea: „Ţie ce-ţi pasă, ştii că nu iei mai mult de trei ani“. „Ina, dac-aş putea, ţi-aş lua eu surplusul“, îi ziceam generoasă. Undeva se înregistrase. Ina a ieşit înaintea mea.

Scrisul pe perete era să ne coste. Plutonierul

„Focă“, zis şi „Slănină“, într-o seară, după ce scosese celula vecină, a deschis brusc vizeta: „Cine a fost în WC-ul din mijloc?“ „Eu, am zis, mai mult moartă, însă n-am stat, am aruncat numai oala.“ „Deci n-aţi intrat niciuna. Bine.“ Probabil găsise scrisul, însă, neştiind de unde provine, voia să ştie

dacă-l văzusem şi noi. Poate că n-a fost mai insistent în investigaţie, fiindcă o simpatiza pe Petruţa. La amândoi le plăcea curăţenia. Petruţa cerea întotdeauna apă curată, ca să clătească podeaua celulei, iar seara, în tura lui, solicita să fim scoase ca să spălăm WC-urile. Asta constituia o mare favoare, fiindcă îţi dădea posibilitatea să te mişti, să iei aer şi să te bucuri pentru câteva minute de privelişte pe geamul deschis.

Eu însă nu-l puteam suferi. „Slănină“ fusese cel care îl zgâlţâise pe tata, la proces, fiindcă se-ntorsese să ne privească. De altfel, era cunoscut ca spaima celulelor. Obişnuia să se uite fix pe ochiul vizetei, doar-doar va prinde vreo neregulă. într-o după amiază, fiindcă mă durea umărul, mi-l înfăşurasem într-un maiou. Văzusem eu un ochi fix, care nu se dezlipea de vizetă, însă îmi continuam plimbarea. Zdronc! vizeta: „Ce-ai acolo?“ A urmat un dialog epocal: „Mi-am legat umărul, fiindcă mă doare.“ „Ai chemat doctorul?“ „Nu, fiindcă la ora asta e plecat.“ „Ai citit regulamentul?“ „Da.“ „Scrie acolo că ai voie să te legi?“ „Nu.“„Atunci de ce nu respecţi regulamentul?“ A plecat satisfăcut.

De altfel,,Slănină“ era într-o continuă mişcare. Cum intra în secţie, deschidea geamurile şi începea să răcnească. Avea şi o formulă stas: „Daţi-i drumul mai repede“. Mai târziu, datorită Petruţei, devenisem „amici“, mai ales că amândoi erau fumători. Pe chestia asta o mai lăsa pe biata Tuşa „să facă economie la vedere“, ea neavând voie să doarmă în timpul zilei. Ca să ne apărăm

de „ochiul magic“, stabilisem formula „ici“ (din franceză), semnificând că ne cercetează cineva. în gura Tuşei, semnalul discret se transformase într-un „izi“, rostit din adâncul plămânilor. „Slănină“ prin- 228 sese mişcarea şi se amuza.

„Cutia cu scrisori”

Am descoperit-o întâmplător, când am cerut să fim scoase la WC înainte de rând. La WC-ul meu (sistem turcesc), după ţeava de apă, am găsit un pacheţel. De teamă să nu-l găsească plutonierul, l-am luat. Conţinea nişte tutun, pus probabil de o celulă pentru vecinii lor. Mă băgasem eu şi stricasem totul. Am fost, pe bună dreptate, certată. A doua zi l-am pus la locul lui, îmbogăţit cu ţigări de la Petruţa, care primise pachet. Ghinion. De serviciu era „Maţe Fripte“, a cărui vigilenţă n-o cunoşteam. Am realizat-o însă, când a deschis vizeta: „Cine a fost la WC-ul din mijloc?“ Ştiam urmarea. „Eu.“ „D-ta fumezi?“ „Nu.“ „De ce-ai pus pachetul?“ „Eu n-am pus nimic.“ Nefiind sigur, a chemat totuşi ofiţerul de serviciu. Bănuiala a căzut tot pe biata Petruţa, care-a fost admonestată şi la anchetă.

A trecut destul de mult timp până s-o fac pe Ina să înţeleagă că descoperisem o modalitate de a comunica. După aceea însă a început un schimb bogat de misive, scrise cu tubul de pastă pe hârtia de WC (care nu era de tip igienic). Pentru mai multă siguranţă, Ina îi făcuse şi o „anvelopă“, din vatelina de la palton, ca să estompeze albul hârtiei. Aşa am fost pusă la curent cu o serie de procese şi de mişcări din Securitate. Nu se poate descrie şi nici înţelege, de cei de-afară, ce imensă bucurie îţi dădea această adiere de libertate, indiferent de riscurile pe care le presupunea. Era o completare a unui gol, a lipsei de comunicare liberă. Existenţa celulară te

reducea doar la auz, pe car e ţi-l hipertrofia la maximum. Ajunsesem să pot face portretul unui om după sunetul vocii sau al paşilor. Exact ca într-o junglă, ajungeai să descoperi semnificaţia fiecărui zgomot, de care trebuie să te aperi.

Prin corespondenţa cu Ina, aria cunoştinţelor mele a început din nou să se lărgească. Am aflat că Tatiana Regu- neanu este foarte bolnavă şi că avusese două procese. Că stătuse cu Maria Greceanu[153], dintr-un lot de boieri de viţă, închişi pentru „discuţii“. De asemenea, că stătuse cu Coca Chirienco[154], dintr-un lot de spiritişti, care, la rândul ei, a stat în celulă cu fiecare persoană de care ni se pomenea. Ni se păreau apropiate, participam la existenţa lor, ca a unei familii. Tatiana în special îmi era foarte dragă. De Anul Nou, pentru încurajare şi optimizare, le-am trimis prima strofă din *Anul 1840:*

Să stăpânim durerea, care pe om supune,
să aşteptăm în pace al sorţii ajutor, căci cine ştie

153 Posibil Ana-Maria Greceanu, născută la 18.10.1918 în Iaşi. A absolvit liceul şi a lucrat ca funcţionară. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. La momentul arestării (6.12.1960), era căsătorită şi avea o fiică. A fost condamnată la 4 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava şi a fost eliberată la 4.10.1962, fiind graţiată. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

154 Posibil Ecaterina Chiriencu, născută la 20.06.1912 în Talmaza, Basarabia. A absolvit liceul şi a lucrat în contabilitate. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „ţăran mijlocaş“. A fost arestată la 25.05.1961 şi condamnată la 6 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

oare şi cine ne va spune ce va aduce ziua şi anul viitor.

După scurgerea atâtor ani, s-ar cuveni s-o continui:

Aşa zicea tot omul ce-n viitor trăieşte, aşa zicea toată copilăria mea, dar un an vine, trece, şi-alt an îl urmăreşte, şi ce nădejdi dă omul, acelălalt le ia!

Şi tot actualul Gr. Alexandrescu a scris versul mereu actual „de-mbunătăţiri rele, cât vrei suntem sătui“, atât de potrivit din păcate anului 2000.

Cu toată această comunicare, atmosfera din celulă îmi devenise extrem de greu de suportat. Vorbăria necontenită a Petruţei mă obosea şi mă irita din ce în ce mai mult, întrucât îmi încătuşa gândurile, obligându-mă să mă mulez pe preocupările, ideile, amintirile ei. Era ca o altă închisoare. Mult mai grea. Doamne, oare pentru asta ne-ai dat cuvintele? (O suferinţă pe care am păstrat-o şi după ieşire.) Stabilisem două zile în care să nu scot nici un cuvânt în celulă. S-au simţit ca ofensate, dar au trebuit să accepte. Şi totuşi, când începeau discuţiile despre vise şi reţete culinare, ajungeam să înţeleg acel *l'enfer cest les autres*[155]. Cred că ajunsesem la o stare limită. De gardieni puteam face abstracţie, dar de vocea aceea sfredelitoare, care-ţi lua libertatea interioară, modelându-te pe tematica şi preocupările ei, era imposibil. în fond te deposeda de esenţial, de eul tău interior. Acesta a fost infernul întregii mele închisori şi mai târziu, al trăirii în comunitatea numită bloc.

într-o seară m-am rugat cu disperare: „Doamne,

155 Citat celebru din piesa lui J.P. Sartre (1905-1980), *Huis dos* (1944).

fă ceva că sunt la capătul puterilor!“ A doua zi au scos-o pe Petruţa din celulă. Au urmat două săptămâni de fericire. Ne împărţeam ziua în ceasuri de rugăciune, de discuţii cu alt conţinut decât cel culinar, dar mai ales de multă, multă linişte. Ore în şir ne „ghemuiam“ în sufletul nostru, cu sufletul nostru. Celula parcă se luminase. Era atâta „nevorbă“, încât odată un plutonier vădit nemulţumit, a deschis vizeta: „De ce nu vorbiţi?“ N-aveam nevoie... Dialogurile noastre erau tainice, cu cele nevăzute. La sfârşitul acestei scurte oaze, au readus- o pe Ina. Cu ea am trăit procesul băieţilor.

între timp cerusem o audienţă la domnul Enoiu, ca să-mi exprim indignarea faţă de mărimea pedepsei. A surâs înţelegător şi m-a sfătuit „părinteşte“ să fac o cerere de revizuire a condamnării, ceea ce mi-a liniştit naivitatea.

Venise şi cea de-a doua iarnă în arestul Uranus. Intrasem atât de mult în adâncul fiinţei mele, încât nimic nu voiam să mă tulbure. Aşa încât nici la plimbare nu mai voiam să ies, ca să nu „sting“ firava flacără de trăire interioară pe care o aveam.

Procesul băieţilor

în martie, visez că sunt la masă cu Nora şi Cipi. Acesta ne turna nişte ţuică, din cea bună. Mie îmi umpluse cam jumătate de pahar, însă am refuzat să-l beau. A doua zi se deschise vizeta şi aud acel: „Mâine ai proces“. M-a apucat un tremur fizic îngrozitor, ca o furtună pe care n-o

mai puteam stăpâni. în ziua următoare, se făcuse deja ora 10 (în închisoare n-ai nevoie de ceas ca să ştii timpul exact) şi nici o mişcare. Credeam că sunt amânată pentru ziua următoare şi chiar îmi schimbasem costumaţia, când un zăvor tras cu putere m-a făcut să sar în picioare. „Hai repede!“ Am fost 232 luată val-vârtej şi dusă la binecunoscuta dubă. în sfârşit,

fără ochelari. Tot drumul mi-au clănţănit dinţii (la propriu) din cauza încordării nervoase.

Am coborât în aceeaşi curte, unde mă aşteptau aceiaşi plopi. Eram prima într-o coloană de cinci persoane. Fireşte c-am întors capul. Ultimul, cu o faţă de mumie, îmi zâmbea ca unei vechi cunoştinţe. Părea un copil prematur, cu pielea pergamentoasă şi faţă de bătrân. Abia când am întors a doua oară capul, l-am identificat. Scheletul părea să aparţină lui Anton, prietenul lui Mircea. Pe Anton îl întâlni- seam de două ori la Cluj, şi dacă schimbasem două fraze. Un om extrem de plăcut, mai în vârstă decât băieţii, fusese asistentul lui Blaga, el însuşi poet. Auzisem că fusese condamnat a doua oară, pentru nişte poezii. Ceea ce mai ştiam (lucru pe care-l simţisem şi eu) era o nepotrivire familială, care a evoluat şi s-a exteriorizat dramatic. Aşa încât, după o detenţie de şase ani, la ieşirea din 1964, îşi găseşte acasă băiatul, care, fireşte, n-avea cum să-l recunoască. Dialogul a fost următorul: „Unde e mama?“ „E în oraş cu tăticul.“ „Tăticul tău e în închisoare.“ „Acela nu e tăticul meu, e un bandit.“ Prima lui noapte de libertate a petrecut-o pe o bancă în parc. O existenţă care şi ulterior s-a derulat tragic.

Atunci şi acolo, eram două umbre care ne zâmbeam, întinzând fire nevăzute şi încercând să ne încurajăm, în alfabetul lui Monte Cristo i-am spus că am şapte ani, iar de la el, prin pocnituri uşoare de unghie, am numărat 12. Am vrut să-i transmit şi că americanii au debarcat în Spania (un neadevăr pe

care i-l spusese Radu Inei, ca s-o încurajeze). Noroc că Anton n-a priceput nimic. Singurul lucru pe care l-a reţinut şi care, după cum avea să-mi mărturisească mai târziu, l-a sprijinit în închisoare, a fost „zâmbetul meu îngeresc“. Numai că Anton era poet. Ulterior,

ar li vrut să se sprijine pe acest zâmbet în permanenţă, dar nu a fost posibil.

în faţa mea, aşezat cu spatele spre mine, era Cipi. Stătea cu capul în mâini şi nu s-a întors nici când l-au strigat să intre în sală. îi vedeam degetele cu vârfurile vinete de boala lui Raynaud, de care suferea din studenţie.

Aşteptam încordată. Ştiam ce voi spune. îmi repetasem frazele de zeci de ori în nopţile mele albe. în sală, plutonierul mirosea ceva, fiindcă m-a mutat lângă sobă, de unde se putea coresponda şi mai bine. A venit şi anchetatorul lotului, domnul Blidaru. Conform „tradiţiei", a trecut pe la fiecare, ca să-i reamintească să-şi menţină declaraţiile. M-a întrebat şi pe mine, dacă ştiu ce am de declarat. Ştiam şi încă foarte bine.

Când am intrat în binecunoscuta „sală de spectacol", m-a izbit mulţimea de capete din boxă. Deşi tineri, dădeau impresia unui singur zid. Sala era arhiplină, dar n-am reuşit să disting pe nimeni. Prima întrebare: „Ai fost condamnată vreodată pentru mărturie mincinoasă? Am răspuns: „Am şapte ani condamnare, însă nu pentru mărturie mincinoasă." Răspunsul acesta îl ticluisem ca să-mi fac cunoscută sentinţa.

Pe scurt, dialogul care-a urmat a fost: Dacă-l cunosc pe Ciprian. Fireşte. Unde şi cum l-am cunoscut. I-am spus. Dacă şi-a exprimat admiraţia şi simpatia pentru legionarii din boxă. Da, dar pentru calităţile lor de om, nu de legionari. Dacă

am avut cu el discuţii duşmănoase. Nu.

„Nuu? Cum nu?“ Şi preşedintele începe să-mi citească minciunile-şablon, înşirate de Sporea (şi iscălite de mine). „Acestea nu le-am declarat eu. Domnul anchetator le-a scris 234 pe baza considerentului că între un fost deţinut şi o actuală deţinută nu pot avea loc decât discuţii politice contra regimului.“ „Ai fost forţată să semnezi?“ „Nu.“ întrebarea asta n-o prevăzusem. Răspunsul meu se referea la mijloacele de constrângere fizică. Pe cele psihologice nu le-am luat în discuţie.

Când m-am dus să-mi semnez declaraţia, din boxă, o figură cu aspect de strigoi cu ochii ieşiţi din orbite, îmi făcea din cap în semn de aprobare. Am fost adânc fericită, în sala de judecată erau hainele celor din boxă, în majoritate balonzaide. Şi era iarnă. în ziua următoare m-au dus la Jilava. în camera de unde mi-am luat bagajele, am văzut un rucsac cu numele lui Anton. Ştiam că e şi el în dubă.

Aşadar, la începutul lui martie, am sosit în Fortul nr. 13.

PARTEA A TREIA

JILAVA

Aşadar, am fost luată a doua zi după procesul băieţilor. La dubă m-a dus „Cioară“. Mi-a părut bine şi i-am şi spus-o, ceea ce l-a făcut să mormăie, aparent nemulţumit, în maşină ne aştepta „Boboc“, care fusese de serviciu şi la venirea mea de la Braşov. I-am surâs, ca unei vechi cunoştinţe, fără să-i înţeleg cuvintele: „Era mai bine la Securitate“. Eu abia aşteptam să plec, să văd alţi oameni, să-i cunosc, să-i studiez. Cele două turnătoare cu care stătusem, îmi prezentaseră o imagine idilică despre Jilava, aşa, ca în filmele de propagandă pentru străinătate.

După Adela, Jilava era un „cuibuşor“ unde domnea armonia. Se lucra în grădina cu flori, seara se cocea mălaiul la foc şi chiar se cântau melodii duioase. Ziua puteai învăţa limbi străine, sau făceai gimnastică. Ce mai, un adevărat paradis! Mia era la fel de convinsă că la Jilava domnea fericirea. Dovada o constituia doamna Capon care, întoarsă la arestul Securităţii după câteva luni de Jilava, arăta ca o piersică.

în dubă se afla şi Anton. Discuta vesel cu gardianul, de parcă s-ar fi îndreptat spre o casă de odihnă. După un drum care mi s-a părut lung, am oprit. Mi s-a dat întâietate la coborâre. Mi-am spus numele tare, ca să-l audă şi ceilalţi.

Şi aşa am pătruns în vestita cetate subpământeană, Fortul nr. 13, săpat în întregime sub pământ. Am traversat două părţi. La ultima

mă aştepta o gardiancă, închisă la culoare, cu o înfăţişare destul de plăcută. Am salutat-o plină de entuziasm, dar nu mi-a răspuns. Am traversat apoi o curte mică, am trecut pe lângă câteva ferestre oblonite şi am pătruns într-un coridor lung, cu podeaua neagră şi pereţii albi, cu tavan sub forma unor bolţi ogivale, „luminată“ de câteva becuri. Mi s-a atras atenţia să nu vorbesc decât în şoaptă. Am fost băgată apoi într-o încăpere de 2/2 fără aerisire. Mi s-a adus o bancă de lemn şi o găleată descoperită pentru necesităţi. După acea a urmat o lungă pauză. Orele treceau, iar pe mine se părea că mă uitaseră. începuse să-mi fie frig. M-am ghemuit pe bancă încercând să mă încălzesc. Mă simţeam din nou un obiect fără valoare.

Spre seară a venit un plutonier sfătos şi care părea cumsecade. Ştiind că alături este o celulă, am vorbit tare, pre- zentându-i situaţia mea şi a familiei mele. Aşa se duceau veştile în închisoare. O vorbă pe culoar, o voce pe care-o recunoşteai, o discuţie pe un ton mai ridicat şi iată cum aflai despre mulţi şi multe.

Se făcuse noapte. Celula de lângă mine era scoasă la „program“. Am recunoscut vocea Ninei. Aşadar, era aici. A venit şi cina cu celebrul arpacaş cu marmeladă, pe care ulterior l-am savurat. începusem să mă gândesc, cu părere de rău, la celula mea din arestul Uranus. Aici mă simţeam a nimănui. Târziu de tot, când tocmai mă hotărâsem să bat în uşă, în semn de protest, un

ofiţer blond a asistat la înregistrarea zdrenţelor mele, lăsându-mi ceea ce considerau ei strictul necesar. Cu bocceaua în mână, m-am îndreptat spre noua mea locuinţă. Era la puţin timp după ce se sunase stingerea.

Jilava – Camera 43

Când s-a deschis uşa, fiind toate culcate, m-a izbit multitudinea de capete cărunte, ieşind de sub pături, cu ochii căscaţi, cu părul atârnând în dezordine. Paturile erau suprapuse având două etaje, umplând întreaga cameră şi

lăsând doar un mic culoar. Peste tot dormea un miros izbitor de trupuri omeneşti şi de cloramină.

„Şefa de cameră!“ „Da“, a răspuns o voce tânără din patul de sus. „Unde o culci?“ Adevărat, nu vedeam nici un pat liber. „Păi să doarmă lângă mine“, s-a auzit o voce nesigură. „Vezi s-o instruieşti!“ Abia când s-a închis uşa, am văzut într-un colţ figura Petruţei radiind de fericire, datorită revederii. S-a repezit să mă sărute şi să-mi şoptească repede: „Vezi, nu vorbi cu nimeni. E şi Cécile aici“. M-am dezbrăcat şi m-am culcat repede lângă „gazda“ mea cu patul lângă tinetă.

Nu cred c-am dormit. La 5 dimineaţa, acelaşi ton strident şi exploziv anunţa deşteptarea. Imediat a început o forfotă şi o înghesuială teribilă, întrucât eram 23 de femei în 21 de paturi, şi totul trebuia îndeplinit conform unui program foarte riguros, care urma să fie terminat până la „numărul“ de dimineaţă.

Eu, fiind marea noutate a camerei, am fost imediat chestionată, cine sunt, ce condamnare am şi cu cine am mai stat. întrucât ţineam de încadrarea la banalele „discuţii duşmănoase“ şi aveam numai şapte ani, nu le-am părut interesantă. Printre picături şi foarte şoptit, Petruţa m-a pus la curent că „e foarte rău, femeile sunt rele, iar gardien- cele groaznice. Nici vorbă să faci gimnastică, sau să înveţi limbi străine“. „Şi atunci ce ai voie?“ „Zice-se că ai voie să povesteşti romane, dar aşa, mai în faţă,

ca să poată auzi şi gardiencele, ca să se convingă de conţinutul lor. în cameră sunt iscoade, care spun ce văd (şi ce bănuiesc că văd), crezând că în felul acesta îşi fac un merit şi pleacă mai repede.“

Aşadar, programul era următorul: mai întâi se făcea patul. Indiferent dacă era sau nu nevoie, trebuia zilnic să-ţi

întorci salteaua de paie. Drept urmare se ridica un nor de praf, încât abia puteai respira. Asta fiindcă la o inspecţie s-a observat o pătură care nu era bine întinsă. Atunci ni s-a pus întrebarea: „Vă întoarceţi zilnic saltelele?“ „Nu“, a răspuns pe un ton vinovat şefa camerei. „Nu? Să le întoarceţi!“ De atunci, în urma acestui ordin, ochiul vigilent a lui Edith[156] urmărea zilnic operaţia pentru fiecare saltea. Dacă vreuna-i scăpa, venea să-i şoptească cineva, pe un ton grav: „Vezi că Sanda[157] nu şi-a întors salteaua“, ceea ce o făcea pe Edith, nemţoaică ordonată şi disciplinată, să se îngrozească.

în paralel cu „acţiunea salteaua“, începea stabilirea ordinii de folosire a tinetei. Aceasta, din

156 Probabil Edith-Maria Reiter, născută la 11.11.1931 în Sânpetru, Braşov. A absolvit liceul, iar la momentul arestării era căsătorită şi avea un băiat. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. A fost arestată la 12.01.1960 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „omisiunea denunţării“. A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

157 Sanda-Gabi Diamantescu s-a născut la 8.11.1917 în Ştefăneşti, Botoşani. A absolvit Conservatorul şi a lucrat ca instructor artistic. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. A fost arestată la 8.11.1960 şi condamnată la 4 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 4.10.1962 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de

 Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

fericire, trona, într-un colţ, în spatele unui paravan de rogojină. Ceremonialul cel mai draconic îl constituia însă folosirea apei. Nu se admitea nici o abatere de la normă: 1/2 cană pentru toaleta intimă şi una cană de 250 gr. pentru spălat pe corp (culmea e că reuşeai). Mai exista şi o cană „oficială“ cu care luai apă din

cazan şi de care nu te puteai atinge decât dacă erai spălată, în cazul că uitai şi intrai cu ea să o foloseşti după paravan, erai pierdută. Aşa şi-a câştigat, de exemplu, Sanda antipatia generală. Neavând căniţă, i s-a permis s-o folosească pe cea „sterilă“. După 30 de minute a apărut desfigurată de după paravan: „Am scăpat cana în tinetă“.

După ce epuizai primele două puncte, trebuia să te faci cât mai mică şi să nu stai în calea celei care era de serviciu, cel de-al treilea punct din program. Serviciul însemna să aprinzi focul, să mături conştiincios (sub privirile critice ale gospodinelor), să ştergi praful şi să lustruieşti acel infernal bitum. între orele 6:30 şi 7:00 ni se servea „micul dejun“, natural, tot după nişte reguli stricte. Ne aşezam pe două rânduri, iar Edith, cu figura de „oficiantă“, primea prin vizetă porţiile de pâine şi aşa-zisa cafea. Totul era trecut din mână în mână, într-o desăvârşită tăcere. Când se făcea vreo mişcare greşită, se răcnea. După închiderea vizetei, ne luam fiecare cele 125 gr. De pâine. Eu o rupeam cu delicateţe, ca să mi se pară mai multă. Mă hotărâsem ca, la primul pachet, să cer cinci kilograme de pâine.

Urma o scurtă perioadă de relaxare, când trebuia să încremeneşti. Se ştergea din nou podeaua şi n-aveai voie să laşi urme pe jos. în sfârşit, o voce stridentă striga: „Numărul!“ Ne încolonam câte trei, cu figuri ţepene, în poziţie de drepţi. La deschiderea uşii, aproape că încetam să respirăm. Edith, cu o figură umilă şi privirea plecată, prezenta raportul:

„Sătrăiţi, doamna sergentă (sau majoră), camera 43 face apelul de dimineaţă cu 23 de deţinute“. Sergenta se ducea cu un ciocan să lovească gratiile, să vadă dacă nu le-am pilit peste noapte, apoi rotea ochii prin cameră. „Ei, acu-i acu... Oare ce-or mai găsi?“

Jilava – „program”

După „numărul“ de dimineaţă, şi probabil şi din cauza „cafelei“ băute, alergam cu toate la tinetă, care nu se mai folosea până la golirea afară. Şi cum uneori aceasta survenea la ora 10-11, pentru unele se ridicau adevărate probleme. Existau şi cazuri de maximă urgenţă, când „vinovata“ cerea voie întregii camere: „Fetelor, vă rog să mă iertaţi, dar nu mai pot“. I se aproba, dar cu ideea ascunsă că „ar mai fi putut aştepta“.

La Jilava tineta era enormă, grea şi, de obicei plină ochi, aşa încât îţi trebuia o adevărată echilibristică să nu scapi vreo picătură. Ce urlete puteau să-ţi audă urechile dacă făceai vreo greşeală! Animalicul instinct de conservare se manifesta din plin. Nimeni nu era scutit de această corvoadă. Bătrân, bolnav, cu hernie, tensiune – nu exista nici o îndurare. Aveau impresia că, dacă îi cruţau pe alţii, îşi scad din propriile zile. Ca să-şi liniştească conştiinţa decretaseră că respectivul „se preface“.

Noi femeile eram favorizate. Aveam o curte numai a noastră, cu o alee ovală, având pe ambele

părţi flori, iar în centru câteva ronduri de trandafiri. Totul era îngrijit de o fericită cameră de corvoadă. Aşadar, la plimbarea de dimineaţă, cu o manta împrumutată, ni se dăduseră instrucţiunile: „N-ai voie să vorbeşti, n-ai voie să te uiţi în sus, n-ai voie să te-apleci“. în ceea ce priveşte poziţia mâinilor, nu existau indicaţii. Vai, cât de jalnic arătau toate în lumina dimineţii!... Nişte figuri pământii, palide, inexpresive, în mantalele acelea mari şi jegoase, păşeau rar, cu capul plecat, în şir indian. îmi aminteau de *Plimbarea deţinuţilor,* a lui Van Gogh.

în ceea ce mă priveşte, fiind permanent un „mânz“ rebel, stăteam cu capul în vânt, fericită că pot vedea cerul, fără reţeaua metalică din „cuştile“ de plimbare de la Uranus. Sus, deasupra celulelor noastre, creştea iarba. Şi-acum îi am în ochi strălucirea unduitoare. în curte, o dată cu trecerea timpului, răsăreau petuniile, garoafele, regina nopţii (acestei flori uitaseră să-i schimbe numele). Parcă totuşi rezonanţa mea emotivă la frumosul pe care-l iubisem atât de mult scăzuse.

Cu toate interdicţiile, nu m-am putut stăpâni de la comiterea unor infracţiuni (se putea?). O dată, când ieşeam la plimbare, am văzut în tindă, pe o bară de fier, sticluţe de penicilină în care erau puse flori de măceş. Am profitat de o clipă de neatenţie a gardiencei, am făcut un pas şi-am aspirat adânc mireasma aceea diafană. Probabil c-am atins-o, sticluţa a căzut şi fireşte, a urmat scandalul. Ulterior, când a venit din nou să-mi facă morală, i-am explicat că am vrut numai să o miros. A doua zi, aceeaşi gardiancă, m-a trimis să adun ramurile de măceş tăiate în ajun. Toate aveau flori. A fost ca o „beţie“. în închisoare era suficient un sunet, o dâră de lumină sau o undă de miros ca să-ţi răscolească toată fiinţa. Mai târziu, la Oradea, nuielele ude cu care lucram îmi trimiteau miresma pădurii cu frunzele adunate de zeci de ani, cu buturugi care putrezeau, cu crengi înmugurite de soare. Mirosea a ploaie, a pământ, a verdeaţă: *„Frumoasă eşti*

pădurea mea/ şi singură ca mine“, zicea Topârceanu.

O a doua infracţiune, săvârşită după ce am fost mutată în camera numită „a legionarelor“, a constituit-o furtul unei salate. O ochisem de cum se „născuse“ la marginea cărării pe care ne plimbam. Reprezenta o ispită zilnică.

într-o bună zi n-am mai rezistat. Ca un uliu, m-am repezit, am smuls-o şi am băgat-o în sân. în cameră, am împărţit- o în şase, fiecăreia revenindu-i o foaie. Plimbarea dura de obicei 30 de minute, după care intram din nou în hruba noastră, unde începeam să ne punem ciorapii groşi, jer- seele, basmalele. Apoi ni se închideau obloanele şi aşa începeau să se scurgă orele. Dimineaţa, în general, trecea destul de repede. Masa de prânz o aşteptam cu nerăbdare, întrucât meniul de la Jilava era considerat de „nivel înalt“. Se vorbea, cu o adevărată veneraţie, de ghiveciurile din timpul toamnei, unde puteai găsi roşii aproape crude. Practic se perinda aceeaşi „tetralogie“: fasole, arpacaş, cartofi şi varză. Fireşte că se dădea şi carne, formată din tot soiul de viscere, burţi, copite. Afară, cu siguranţă ţi-ar fi făcut greaţă. Aici însă ajungeai să te uiţi cu jind în farfuria vecinului.

După masă începeau eforturile de trezire. La 5:00 p.m. se ieşea cu tineta, balia şi cazanul cu apă. La 6:00 venea cina, la care ştiai precis ce vei mânca, prin excludere şi alternanţă. Dacă fusese fasole la prânz, în mod sigur avea să fie arpacaş sau cartofi seara. La ora 7:00 venea „numărul“ de seară, după care începea adevăratul calvar. Lupta cea mare trebuia s-o duci cu capul, care nu voia cu nici un chip să stea drept, cu picioarele care deveneau de „plumb“ şi cu întreg corpul care simţea nevoia să se adune ghem. Nu toate, însă eram la fel de doborâte. Cele rezistente, conform

unei practici încetăţenite, se transformau în „călăii“ celor slabe.

Din punct de vedere al rezistenţei, Edith era un adevărat exemplu. Stătea dreaptă, cu ochii în vizetă, ca să-i fie văzută disciplina şi supunerea. Lângă ea se furişa doamna 246 Popescu, pentru a-i atrage atenţia că acolo, în paturile din

fundul camerei, e cineva care doarme. Edith era obligată s-o numească şi s-o admonesteze. Câteva perechi de ochi se întorceau cu mânie şi dispreţ faţă de vinovată, care se simţea ruşinată şi umilă.

Mie nu prea îmi păsa. Odată am fost pusă în picioare pentru culpa de a fi dormit. Era într-o perioadă de îmblânzire. Altădată m-ar fi ţinut la isolator trei-cinci zile.

Program – Jilava – zi

îmi făcusem un obicei ca zilnic să mă aşez lângă o colegă, pe care s-o determin să-mi povestească viaţa ei. Lucru foarte uşor de realizat. în general celor mai mulţi le place să vorbească şi să relateze despre ei, mai ales când întâlnesc un interlocutor gata să-i asculte. Iar eu eram avidă de a parcurge viaţa prin alţii.

Cu o singură persoană n-am putut discuta decât o singură dată şi asta din simplul motiv că nu auzea. Era „Maica-mare“, cum i se spunea doamnei Arnăuţoiu din Câmpulung Muscel, mama celor doi partizani, fraţii Arnăuţoiu. După prinderea lor, o jumătate din sat intrase în închisoare. Iniţial fusese condamnată la cinci ani, i se dăduse drumul, dar după câţiva ani şi-au reamintit că mai trebuia să stea cinci. Mai avea câteva luni şi-i termina şi pe aceştia. Ardea de nerăbdare să-şi revadă feciorii. Nu ştia că fuseseră împuşcaţi. Stătea mai mult retrasă şi se ruga tot

timpul.

Din motive necunoscute, femeile n-o iubeau (dar oare iubeau pe cineva?). într-o zi i s-a făcut rău, încât era gata să cadă. Nimeni n-a crezut-o. „Se preface, ca să i se dea voie să

stea în pat“, ziceau cu răutate. „Maica-mare“ nu se prefăcea. Cu câteva zile înainte de a fi eliberată de la Ciuc, a avut hemoragie cerebrală şi a murit. Dorinţa de a-şi revedea fiii i-a fost îndeplinită.

În ultimul timp, venise la noi o deţinută de la dreptul comun, Sisi, condamnată pentru prostituţie. Avea în ea ceva animalic, însă când vedea un bărbat, devenea frumoasă. Ne ura pe toate şi nu se supunea ordinii din celulă. Refuza corvoada, voia mai multă apă, în sfârşit, o „ruşine“. Celelalte, ştiind că n-a fost „respectabilă“, o pândeau ca s-o prindă încălcând vreuna din regulile sacre ale camerei. Am încercat să mă apropii de ea, oferindu-i nişte pastă de săpun, după care jinduia. Tocmai când, în urma unui scandal, trebuia să fie dusă la izolator, au scos-o de la noi. După trei ani am întâlnit-o într-un magazin. Era foarte elegantă şi „bine“. S-a făcut că nu mă cunoaşte.

Baia Jilavei

Merită un capitol separat, întrucât despre acest subiect mi se povestiseră nişte lucruri îngrozitoare. Practic, cele trei acţiuni, adică dezbrăcat-spălat-îmbrăcat, trebuia să dureze exact zece minute. Mi se relatase că o dată, pentru a câştiga timp, o parte dintre deţinute şi-au pus la ieşirea din cameră mantaua direct pe piele, omiţând „costumul“. Ce scandal a fost!

Deci, când se deschidea uşa şi auzeam strigătul „Baia!“, trebuia să şi ţâşnim în coloană câte două, nişte stafii vărgate, târându-ne ghetele, care, lipsindu-le şireturile, ne scăpau 248 din picioare. Intram în curtea bărbaţilor, trecând pe sub

o mulţime de geamuri oblonite, în dosul cărora se auzeau voci. Oricât ciuleam urechea, din cauza tropăiturilor noastre, nu puteam distinge nici un cuvânt. Coteam apoi pe sub un gang boltit prevăzut cu mai multe uşi. într-o zi, când a trebuit să fim „ascunse“ urgent, ca să nu fim văzute, le-am înţeles folosinţa. Erau izolatoarele bărbaţilor. Niste camere

lungi şi înguste, cu ciment pe jos, cu un „pat“ din acelaşi material. Pe pereţii negri se scurgeau firişoare argintii de apă, cu debite care variau de la o celulă la alta.

Mai străbăteam o curte unde erau bucătăriile. De la una dintre ele, veneau mirosuri „păgâne“ de friptură. Lângă baie se pripăşise un vişin. Primăvara înflorea nepăsător, alb şi surâzător. Gardiencele rupeau flori din el ca să şi le pună în păr.

Nici nu intram bine în sală, că ni se striga: „Repede!“. Atunci începea furia smulgerii hainelor, agăţarea lor pe cuier şi dârdâind de frig, pe două rânduri, intrarea în sala de duşuri. Tot cu aceeaşi înverşunare începea spălatul. La început, printre aburii deşi, n-aveam timp să observ nimic. Abia mai târziu, după ce intrasem în ritm, am avut răgaz să-mi văd colegele. Un spectacol de Auschwitz. Piei creţe atârnând, oase care împungeau, evidenţiindu-şi conturul. Gardianca stătea pe margine, privindune cu scârbă.

Când i se părea că ne-am „răsfăţat“ suficient, striga brusc: „Gata!“ Şi gata trebuia să te declari.

Indiferent de cât săpun mai aveai pe corp sau în păr, erai obligată să părăseşti încăperea şi să intri în frigul sălii de haine. în aceeaşi viteză puneai pe tine „costumaţia“, urmând ca pe drum să-ţi legi basmaua, cordonul etc. Eu fiind rapidă şi „repezită“, reuşeam nu numai să mă încadrez, dar să le mai ajut şi pe altele la îmbrăcat.

Cécile îmi povestise cum, neputând să termine duşul la comanda dată, gardianca i-a tras un brânci care a aruncat-o pe grătarul de lemn. A avut noroc să se aleagă doar cu vânătă!. Cécile era convinsă că într-o zi o va da în judecată. N-a apucat ziua aceea. Şi chiar dacă ar fi apucat-o, ar fi constatat că „la vremuri noi, tot noi“.

Percheziţia din Jilava

Se făcea în cea mai mare taină, ca nu cumva camera vecină să prindă de veste. Nu-şi dădeau seama la ce grad de acuitate ajungea urechea unui deţinut. Erau suficiente doar nişte foşnete ca să tragem concluzia.

Aşadar uşa se deschidea în modul cel mai delicat, sau din contră, furtunos. Eram „invitate“ să ne strângem bagajul personal, plus aşternutul şi să părăsim camera. Pe coridor eram aşezate cu faţa la perete, de unde treceam cu rândul la control. Odată ajunsă în faţa gardiencei, aceasta îţi golea totul pe podea, de unde, flutura fiecare obiect, ca să vadă dacă nu şi-a schimbat forma. Complet

dezbrăcată, îţi ordona „pe vine şezând“, ca nu cumva să fi ascuns ceva „în măruntaie“.

Mai surveneau şi neprevăzute. Astfel doamna Pană, la prima percheziţie, a fost pălmuită de Valeria gardianca, fiindcă atunci când îi ceruse, femeia îi întinsese chiloţii. „Cum mi-i dai mie în felul acesta?“ Pesemne îi voia pe tavă.

De obicei se căutau obiecte confecţionate din lemn, mai ales ace, pe care femeile le fabricau din aşchii, cărora ajunseseră să le facă şi găuri. La Ciuc acele se făceau din sârmă şi se ascundeau în gură. Doamne fereşte să te fi prins cu mâncare oprită din propria-ţi raţie! Izolatorul era asigurat.

Jilava – cusutul

Reprezenta o altă problemă a închisorii. O dată sau de două ori pe lună ţi se dădea o cutie cu ace (numărate), foarfeci şi aţă, care împărţită cu exactitate, dădea cam un metru de fiecare. Şi aici exista un „ritual“. Astfel, acul îşi începea activitatea de la un capăt al celulei, iar foarfecă de la celălalt. Dacă aveai ghinion, se întâmpla ca nici ac şi nici fir să n-ajungă la tine. întrucât fie nu-ţi ajungea, fie nici nu ţi se dădea, iar zdrenţele trebuia totuşi să ţi le coşi, recurgeai la firele scoase din prosop, lucru pedepsit cu străşnicie. Totuşi fiecare îşi făcea rost de material, din care îşi confecţiona diverse lucruri.

O dată am trăit o dramă. Una dintre noi nu mai găsea acul. în mod automat urma izolatorul. Femeia îşi cususe zeghea şi îl rătăcise. Eram atât de îngrozită de consecinţe, încât eram gata să le descopăr marele meu secret: aveam un ac ascuns într-un săpun Chypre. N-a fost nevoie, întrucât au intervenit spiritele. Cu un pahar şi un pai au reuşit să-l găsească în aceeaşi zeghe, lucru care m-a minunat teribil. Unele, printre care şi Sanda, îl găseau cât se poate de firesc.

Tot în primele zile am trecut şi prin ritualul echipării. Ne-au chemat în holul mare unde, din hainele aruncate pe jos, mi s-a dat o fustă vărgată, o jachetă şi o manta bleumarin. Dacă n-aveai încălţări,

ţi se dădeau bocanci şi obiele. Doamnei Brăiloiu[158] i se nimerise o fustă lungă şi largă.

158 Maria Brăiloiu s-a născut la 30.10.1901 în Craiova. A lucrat ca educatoare. La momentul arestării (20.04.1961) era văduvă. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială", apare încadrată la „moşierească". A fost condamnată la 4 ani închisoare corecţională. A fost închisă la Jilava şi Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 13.04.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

A mea i s-ar fi potrivit, însă Pia m-a determinat să renunţ, pentru că „a ei este veche şi roasă, pe când asta este nouă. Schimbul este deci imposibil“.

Despre camerele de-alături ştiam foarte puţin. Nu ştiu cum aflasem totuşi că la 42 stătea Olguţa cu sora ei, cu care împărţea masa. Mai târziu, după plecarea turnătoarelor, profitând de un gardian îngăduitor, fetele au alergat la vizetă, tăbărând pe Olguţa, întrebând-o „când plecăm?“ Olguţa a râs: „Plecăm, plecăm, doar n-am făcut contract cu închisoarea“. Era ca şi cum le-ar fi spus „mâine”, o convingere pe care n-aveai cum să le-o clinteşti.

Despre camera legionarelor se vorbea cu veneraţie. Acolo era unire, spirit de sacrificiu, dragoste... O invidiam pe Nina.

Jilava – „homo homini lupus”

O deviză pe care comunismul se străduia s-o ducă pe cele mai înalte culmi. Reuşise în mare parte. Aşadar, după un număr apreciabil de ani, demonii de la conducere şi-au dat seama că efectul torturilor fizice a fost departe de cel scontat. în dosul cătuşelor care-ţi umflau mâinile până la cianoză, al lanţurilor pe care abia le târâi, al bătăilor, foamei, izolatoarelor, plutea o unitate şi o dragoste mai tare decât moartea.

„Da’ proşti am fost, fraţilor!, a zis diavolul. Nu trupul, ci sufletul trebuie pulverizat.“ Din acest punct de

vedere, regimul diabolic din R.P.R., prin experimentul de la Piteşti, şi-a câştigat un loc de frunte în Cartea Recordurilor. „Nu vă temeţi de cei ce vă distrug trupul, ci temeţi-vă de cei ce vă 252 omoară sufletul.”

Informaţiile concrete le deţineam de la Mia, care era perfect informată. La Jilava, în celula în care mă găseam, era o slab reflexie a ceea ce se întâmplase în alte închisori. Totuşi exista o atmosferă de tensiune şi înrăire teribilă. Se picurase ideea că celor care se poartă „corect“ în închisoare, li se scurtează pedeapsa. Dar şi ideea că deţinutele „nedisciplinate“ aruncă o pată asupra purtării lor „ireproşabile“. Aşa încât, după ce urla gardianca, fiindcă n-ai întins bine cearceaful, ori ai vorbit prea tare, ori, Doamne fereşte, ai picotit, după ce se închidea vizeta, se repezea asupra ta şi „haita“ din cameră. Se formase un fel de echipă, în care pe locul unu era doamna Brehmer, o figură de soldăţoi pe fruntea căreia scria „disciplină“. Nu-i scăpa nimic. O contaminase şi pe Edith, şefa camerei, care era convinsă că toate neregulile din cameră vor întârzia revederea micului ei Uve. Edith avea o condamnare de şapte ani fiindcă fusese de faţă când soţul ei, redactor la *Neuer Weg,* dăduse un articol unui corespondent din R.F.G., privitor la situaţia saşilor din România. Concluzia anchetei: spionaj. Condamnare: 25 de ani. Edith avea şi un început de Basedow, dar cred că ne şi dispreţuia pentru dezordinea şi lipsa noastră românească de ascultare şi disciplină.

îmi aduc aminte cum într-o dimineaţă a ţipat la Vera, fiindcă la apelul de dimineaţă nu-şi luase mantaua: „Sigur, din cauza voastră nu o să mai ies nici eu!“ Biata Edith! Acum cred că e o respectabilă

bunică în Germania.

Cea mai mare crimă în ochii paznicilor era însă ideea de a da cuiva din porţia ta de mâncare. Dacă îţi era rău şi nu puteai s-o înghiţi, trebuia s-o arunci la resturi. Pe aceste baze morale se construia „omul nou“.

înainte de venirea mea cu câteva săptămâni, „Maica-mare“ primise câţiva cartofi de la o colegă. Ochiul

de la vizetă a zărit imediat infracţiunea. Amândouă au fost pedepsite cu izolator. Şi ce grozav era izolatorul Jilavei! Lipsit de aerisire, cu ciment umed, frig şi 17 ore în picioare, fără să te sprijini de perete.

Pe locul doi (sau poate pe primul), ca gravitate a abaterii, se aflau manifestările religioase, care erau vânate cu cea mai mare străşnicie. în primele seri, după stingere, mi-am făcut cruce, înainte de a mă băga sub pătură. „Pic“, o stâr- pitură otrăvită, care cred că mă urmărea de la vizetă, a început să răcnească „hienic“. în jur priviri dezaprobatoare. Adică: „Nu ţi poţi face crucea sub pătură, fără să te vadă?“ Recunosc că, temătoare, am cedat, acceptând compromisul. (Aşa cum, de teama terorii şi a scandalului, chiar şi-n viaţa familială, ne cedăm personalitatea, anihilându-ne pe nesimţite).

Marea majoritate simţeau nevoia să se roage. De obicei, acest lucru era posibil după programul de dimineaţă, când, o dată ce vacarmul făcut de 23 de femei înceta, se aşternea clipa divină de tăcere, de linişte. O clipă de care trebuia să profiţi repede, repede, fiind extrem de scurtă, cele mai multe dintre ele nesuportând liniştea. Când îţi încropeai şi tu un gând, care încerca să străbată printre gratii, deodată dintr-un colţ o voce stridentă avea ceva de spus întregii camere. Natural, din celălalt colţ i se răspundea şi praful se alegea de momentul acela în care voiai să te

agăţi de firul de sus. Aşa am ajuns să am fobia vocilor omeneşti şi a zgomotului. Numai Vera[159] şi doamna

159 Vera Rubanschi s-a născut la 1.08.1906 în Tighina, Basarabia. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. A urmat opt clase de liceu şi a fost de profesie pedagog.

Miller[69] erau de neclintit. Amândouă se retrăgeau între pat şi perete şi, cu spatele la cameră, îşi făceau netulburate rugăciunea. Nici mizeriile gardiencelor şi nici observaţiile şi animozitatea din cameră nu le schimbaseră atitudinea. De fapt ele erau reprezentantele unei noi religii, pe care o întemeiaseră cu „Fratele Gheorghe“ (închis şi el), şi care se baza pe revelaţie şi convorbiri directe cu Iisus[70]. în statutul lor, ei considerau că biserica oficială se îndepărtase de creştinismul primar, aşa încât nu acceptau sărbătorile, rugăciunile scrise de alţii ş.a. Religia lor era una a neprihănirii, cele două sexe având voie să aibă relaţii doar pentru naşterea de copii. La punctul acesta auditoriul se indigna şi protesta (în surdină): „îi convine la 70 de ani să propage asemenea idei. Să o vedem dac-ar avea 31 de ani.“

Cei trei erau aleşii de care vorbea Apocalipsa. Urmau să predice în diverse puncte ale globului: Vera în Rusia, doamna Miller în Germania, iar „Fratele Gheorghe“ în rest.

A fost arestată la 25.10.1961 şi condamnată la 3 ani închisoare corecţio- nală pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Văcăreşti. La 10.08.1962 a decedat în Penitenciarul Văcăreşti. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[69] Elisabeta Miller s-a născut la 11.02.1890 în Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“. A urmat şapte clase primare. A lucrat ca funcţionară, la arestare fiind pensionară. A fost arestată la 25.06.1954 şi condamnată la 3 ani închisoare

corecţională pentru „agitaţie publică“ („a făcut parte din organizaţia creştină Fii lui Dumnezeu“). A fost închisă la Jilava, Mislea. A fost eliberată la 6.10.1955. A fost rearestată la 4.10.1961 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 14.04.1964. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[70] Potrivit fişei matricole penale a Elisabetei Miller, „noua religie“ se intitula „Fii lui Dumnezeu“.

Doamna Miller era o bătrână cu nas acvilin şi ochi şireţi, cu un aer de demnitate şi măreţie. Mai fusese închisă. Atunci se trezise într-o dimineaţă şi anunţase: „Azi trebuie să plec“. Şi-aşa s-a şi întâmplat. A fost eliberată în aceeaşi zi. în consecinţă, atunci când a declarat că ne vom elibera de Rusalii, nimeni n-a avut o clipă de îndoială. Da, dar unele considerau că e cam mult până la Rusalii. Doar există o sărbătoare mai mare până atunci. Aşa încât se decretase „ieşim de 1 Mai“. Nici o altă părere nu era admisă (şi totuşi de Rusalii am ieşit din Jilava pentru a merge la Arad; eliberarea mea a fost cu câţiva ani mai târziu, tot de Rusalii).

Vera, tot o „aleasă“, era o basarabeancă mai „sărăcuţă cu duhul“, slabă, deşirată, cu ochii spălăciţi, cu dinţii de sus depărtaţi şi strâmbi, dar cu un zâmbet bun, umil şi stingher. Femeile o cam goneau, ea însă le privea cu acelaşi zâmbet. Vorbea româneşte cu accent rusesc şi din prima zi îmi spusese în rusă ce bine-i pare că are cu cine vorbi.

„Sora Elisabeta“ o cam exploata, fiind un fel de şefă, în postul Paştelui se hotărâră să postească,

ceea ce era extrem de dificil, mâncarea fiind gătită cu untură. Totuşi Verei i se dădeau pe ascuns pâine şi murături, din care doamna Miller îşi lua „partea leului“, ceea ce a dus la încetarea donaţiilor. Pe Vera am zărit-o într-o noapte stând în şezut şi vorbind singură. Mai târziu, când cineva a întrebat-o cum face ea că poate discuta cu Dumnezeu, Vera a răspuns că e suficient să vorbeşti fără să mişti limba.

în ceea ce priveşte postul, recordul îl deţinea incontestabil doamna Sima[160]. Doamna Sima era o moldoveancă înaltă,

160 Probabil Maria Sima, născută la 27.01.1921 în Dumeşti, Iaşi. A absolvit cinci clase primare şi a lucrat ca dactilografă. A fost arestată la

în jur de 40 de ani, uscată, cu un aspect pământiu-ceros, cu trăsături complet imobile. Trecuse la iehovişti, sectă care nu era admisă, întrucât membrii ei refuzau serviciul militar, nu admiteau participarea la război etc. Centraţi pe Vechiul Testament, Martorii lui Iehova mergeau în grup prin'casele oamenilor încercând să-i convingă să treacă la „dreapta credinţă“ (Fenomenul a explodat după Revoluţie. Nu mai poţi traversa strada fără să-ţi ofere un „frate o broşurică lămuritoare). La ei nu se admitea nici un viciu (bravo lor), dar nici vreo manifestare de artă, de frumos... N-am discutat, dar probabil că nu admiteau nici transfuziile, preferând decesul copilului. Când în cameră se povesteau filme sau cărţi, se retrăgea într-un colţ mai depărtat, ca să n-audă. Soţul ei, mai tânăr ca ea cu 15 ani, avea o condamnare de 25 de ani, iar dânsa exact ca mine, şapte ani. în închisoare îşi păstra cu stricteţe îndatoririle formal-religioase (dar oare nu forma este cea care contează la majoritatea sectelor?). Aşa încât, cu tot izolatorul, chiar cu toate bătăile, refuza să meargă la baie sâmbăta, sau să-şi scuture pătura. Partea mai dramatică era hrana. La fel ca la evrei, lor le era interzis orice consum de carne de porc. în consecinţă doamna Sima nu consuma decât mălaiul (turtoiul), pâinea, cafeaua, arpacaşul şi murăturile. Acelaşi regim l-a păstrat tot timpul închisorii.

La Jilava cu greu am reuşit să leg o conversaţie

cu ea, întrucât se ferea de ceilalţi. Făcuse o dată şapte zile izolator,

31.05.1961 şi condamnată la 7 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Ploieşti, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

fiindcă a stat mai mult de vorbă cu o deţinută. A fost acuzată de „propagandă religioasă“.

întrucât eram teribil de obsedată de ideea reîncarnării, pe care o propovăduiau spiritele venite la şedinţe, ţineam să-i aflu părerea. Aşa că am întrebat-o ce crede despre crucile şi mirul care apar la aceste întruniri. „Acolo vine diavolul“ mi-a răspuns simplu (ceea ce m-a liniştit complet), în rest, privitor la originea răului, a sufletului, a stării după moarte, mi-a dat nişte explicaţii puerile. Admiram la ea forţa de a trăi exact cum gândea, însă o simţeam rece şi uscată, iar religia ei mi se părea mohorâtă ca o zi de doliu.

Jilava – „lupta de clasă”

Reprezentanta proletariatului era în camera noastră „madam“ Popescu, colectivistă de la Snagov, fostă membră de partid, condamnată la cinci ani fiindcă participase la o „glumă politică“. Colectivul de la Sfatul Popular imaginaseră o înmormântare a lui Hruşciov, la care s-a râs copios, în loc să se plângă (tot copios).

Madam Popescu, o femeie de 45 de ani, înaltă, costelivă şi zdravănă ca un cal, suferea de surzenie parţială, ceea ce o ducea la diferite interpretări; foarte apreciată de gardi- ence, însă datorită acestui handicap nu putea fi folosită ca iscoadă.

Nu auzea, în schimb vedea. Foarte devotată lui

Edith, îi raporta cu conştiinciozitate neregulile vizibile. Trecea cu uşurinţă de la simpatie la antipatie, mai ales când o informa Brehmer ce mai auzise că s-a zis despre ea. Ura ei 258 visceral-proletară era îndreptată împotriva „cucoanelor“.

Se considera „baza societăţii“, fiind singura care se ocupa cu aprinsul şi întreţinutul focului. Pe lista antipatiilor ei, locul de frunte îl ocupa Sanda. Aceasta era o persoană feminină, plină de farmec, regizoare educată la Paris şi cu un mare talent de povestitoare. Eu eram picată într-o mare admiraţie faţă de ea, chiar daca mă considera o „Bécassine“[161] şi mă programase să mă îmbrace în roz şi să mă căsătorească cu o cunoştinţă de-a ei (multe s-au mai ocupat de viitorul meu!).

Sanda, chiar dacă nu se manifesta cu insistenţă, aparţinea cu siguranţă „religiei spiritiste“. Astfel, odată s-a scăpat şi ne-a povestit cum un medium îi spusese că era o reîncarnare a lui Galileo Galilei. Ulterior a aflat că şi el avusese piciorul mic. Aşadar madam Popescu o pândea cu o voluptate sadică pe Sanda. Nici nu era greu, întrucât Sanda era distrată şi făcea o mulţime de gafe. De exemplu, după ce-şi spăla rufele, mergea cu ele neglijent prin cameră, lăsând să picure câţiva stropi pe asfaltul proaspăt lustruit. Era clar că-şi bătea joc de clasa muncitoare.

Scandalul cel mare însă îl constituia deschiderea geamului. Madam Popescu considera că aerisirea e un obicei „cuconesc“, chiar dacă noi în paturile de sus simţeam că ne sufocăm. Acelaşi scandal şi după masa de prânz. Madam Popescu ştia cu precizie că aerul care pute e mai cald şi ne ameninţa că, dacă îndrăznim să deschidem geamul, nu ne mai face

161 Foarte popular personaj de benzi desenate creat de Émile-Joseph- Porphyre Pinchon (1871-1953), în 1905.

focul. Fireşte că ea a câştigat.

Din categoria „boierilor“, o persoană pe care chiar şi madam Popescu o admitea era doamna Brăiloiu. Avusese moşie în Oltenia şi crescuse la sat, unde se jucase cu copiii

de-acolo. Era extrem de adânc legată de ţară, apropiată, firească, deschisă şi cinstită, lipsită de emfază şi orgoliul celor „de la Paris“. în plus, avea un talent extraordinar de a imita diferitele mişcări ale gospodinelor, când îşi povesteau reţetele culinare. Era un om vesel şi ştia să aducă hazul mai ales în intervalul de timp chinuit dinaintea somnului. Când începea autotortura plimbării de seară, doamna Brăiloiu se transforma în „golan“ de bulevard, care agaţă fetele cu un „îmi daţi voie? Ionescu, tehnician“.

Din aceeaşi lume era şi Pia, o femeie de 70 de ani, condamnată fiindcă nu-l denunţase pe Radu. Era plăcută, populară, dar se simţea în ea aristocrata, chiar dacă nu făcea caz de nobleţea ei. Femeile îi bârfeau trecutul: „Ai văzut şi-acum ce corp are?“, ziceau cu invidie.

Tot din categoria boierilor era şi Cécile, care în închisoare, spre deosebire de viaţa de-afară, era supusă, blândă, zâmbitoare, cu mult umor şi simţ al imitaţiei, cu care deseori ne însenina. Avea zece ani condamnare fiindcă îl adăpostise pe fratele ei.

Jilava – continuarea galeriei de personaje

în studenţie visasem să devin medicul unei expediţii care să descopere „petele albe“ de pe glob. Lucru complet irealizabil în regimul comunist. Iată însă că închisoarea îmi oferea un teren infinit de explorat, orice suflet reprezentând acea „pată albă“ pe care voiam s-o

cunosc. Fiecare deţinută abia aştepta să-şi descarece sufletul. Şi fiindcă făceam pe „filosoafa iluminată“, cu toată ignoranţa mea 260 în ale vieţii, femeile începuseră să mă cheme ca să le explic

care este sensul închisorii în viaţa lor. Complicat, foarte complicat, fiindcă eu porneam de la axioma că tot ceea ce ţi se întâmplă, ţi se întâmplă fiindcă „aşa este mai bine“. Natural, excludeam din start ce-şi făcea omul cu mânuţa lui, cu liberul său arbitru.

Şi totuşi era atât de greu să-i demonstrez doamnei Maurer[162], o profesoară unguroaică, în acelaşi lot cu Brehmer, care avea opt ani condamnare pentru discuţii, sau Silviei, de 35 de ani, o evreică cu o figură blândă şi tristă, încadrată tot la inepuizabilul articol cu discuţiile duşmănoase, şi având o condamnare de opt ani, rostul suferinţei lor. Săraca Silvia avea o hernie de disc, însă nimeni nu voia s-o creadă, fiind obligată să care aceleaşi greutăţi ca noi toate.

Mult mai târziu am auzit de la Puiu o frază extrasă din „înţelepciunea Aiudului“: „Atunci când crezi într-un Dumnezeu Atotbun şi Atotînţelept, ceea ce ţi-a hărăzit nu poate fi decât cel mai bun lucru“.

O figură interesantă era Doamna Dimitriu[163],

162 Probabil Rozalia Maurer-Manoliu, născută la 19.10.1908 în Turda, Cluj. A absolvit Şcoala Normală şi a lucrat ca învăţătoare. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „originea socială“, a fost încadrată ca „mic-bur- gheză“. A fost arestată la 18.03.1961 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 18.01.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

163 Probabil Dumitriu Florica, născută la 14.03.1912 în Ploieşti. A absolvit Academia Comercială şi era de profesie economistă. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „originea

„Machia- velina“ (cum o botezase Cécile). Drăguţă, cu o mimică de

socială“, a fost încadrată ca „mic-burgheză“. A fost arestată la 7.12.1960 şi condamnată la 3 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele

om bun, foarte credincioasă. Pe această latură alunecase spre spiritism, ceea ce-i adusese trei ani de condamnare. Acum parcă începuse să mai renunţe, poate şi datorită aprinderii cu care i-am demonstrat că această sectă este cel mai perfid duşman al creştinismului. Soţul ei fusese arestat mai demult. în ajunul propriei arestări, se rugase cu fervoare, cerându-i Domnului să-i dea şi ei suferinţă. Acum avea momente în care, dacă s-ar fi putut, şi-ar fi retras cererea. în celulă se plimba făcându-şi rugăciunile în gând. Dacă cineva o întrerupea, izbucnea revoltată: „Ia lasă- mă, dragă, în pace! Ei, Doamne iartă-mă!“ La plimbarea din curte îşi recita, tot în gând, Liturghia. Madam Miller căutase s-o atragă la noua religie, fără nici un succes, doamna Dimitriu neacceptând să renunţe la biserică. Se hotărâse să ţină tot postul Paştelui. îmi spunea câtă fericire şi lumină îi aduce acest post.

O figură neplăcută era Raliţa[75], care în trecut lucrase la cadre. Acum era condamnată la trei ani pentru că se-ndoise de autenticitatea zborului lui Gagarin, considerându-l „propagandă sovietică“. Stătea tot timpul încruntată, ca o bufniţă, obsedată că i se confiscase covorul persan şi mobila proaspăt cumpărată. Veselia noastră nu numai că n-o agrea, dar o

matricole penale din AANP. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

[75] Raliţa Boloşină s-a născut la 18.02.1910 în Potlogi,

Dâmboviţa. A urmat o şcoală profesională şi lucra ca funcţionară. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „originea socială“, a fost încadrată la categoria „muncitorească“. A fost arestată la 27.04.1961 şi condamnată la 4 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava. A fost eliberată la 27.01.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele 262 matricole penale din AANP.

jignea de-a dreptul: „Cum poate să râdă cineva în închisoare?“ (De fapt, nicăieri n-am râs mai mult ca în închisoare). Femeile se cam temeau de ea, considerând-o turnătoare.

Doamna Pană (italiancă de origine), căreia îi recitam poezii de Eminescu şi Topârceanu (era tot ce mai păstrasem în memorie), a rămas surprinsă de frumuseţea versurilor. „Ce-or să mai râdă copiii mei când mă vor vedea cumpărând poezii de Eminescu şi Topârceanu!“, îmi zicea, (într-adevăr, bine ştim noi românii să ne ascundem comorile! Sau să le distrugem!)

Cu doamna Zachter, o evreică în vârstă, condamnată la 25 de ani pentru „spionaj“, făceam „audiţii muzicale!“ Ne cântam încet fragmente din diferite concerte şi simfonii şi aveam amândouă o teribilă bucurie când le recunoşteam. Doamna Zachter avea sensibilitatea aceea deosebită pe care o au unii evrei în materie de muzică şi care-mi amintea de colegul meu Haim de la Cluj, cu care am trăit o profundă comunicare pe planul frumosului muzical.

Celelalte figuri din cameră erau mai puţin reliefate, sau poate că nu m-am apropiat suficient ca să le descopăr.

Din nou program Jilava

în timpul zilei, în afară de plimbarea prin cameră, aveai voie să stai pe marginea patului.

Totul era în aşa fel aranjat, încât să fie un chin în plus. Jos, bara metalică de la margine îţi tăia picioarele, iar sus, patul de deasupra era situat atât de jos, întâi trebuie să stai cu capul plecat (şi la propriu).

în trecutul nu prea îndepărtat, gardiencele fixau locul de şedere al fiecăreia, în aşa fel încât erai obligată să stai tot

timpul lângă aceeaşi persoană. întrucât s-au iscat diverse nemulţumiri, decizia a fost suspendată. Totuşi seara se mai auzea din când în când un răcnet: „De ce v-aţi băgat toate în paturile din fund? Vreţi să dormiţi? De ce nu stă nimeni în faţa vizetei?“ Chinul de pe lume! Multora li se umflau picioarele din cauza acestei poziţii. Cu tot riscul, eu le mai ridicam sub mine sau le sprijineam pe patul opus. Fireşte trebuia să-nfrunt privirile dezaprobatoare ale celorlalte, care te considerau un „caz pierdut“, lipsit de „onestitate“ şi „corectitudine“ faţă de regimul închisorii.

Odată am trăit un scurt moment de fericire. După ce viscolise toată ziua, seara s-a stins brusc lumina. Ca la un semnal ne-am ghemuit fiecare pe patul ei. Numai madam Popescu se găsise să facă o glumă bună, venind la patul fiecăreia cu o surcea aprinsă. întrucât Raliţa a repezit-o cu duritate, a ameninţat că se duce la vizetă să anunţe gardi- anca de neregulile din cameră. Imediat Edith, cu încă vreo câteva, s-au sculat şi, pe întuneric, au luat poziţia oficială pe marginea patului, până la stingere.

A trecut şi ziua mea de naştere, când mi s-a cântat la ureche de unele doamne *many happy birthday!.*

A venit într-o zi şi comandantul însoţit de o numeroasă suită. Ne-a întrebat deferent dacă are cineva ceva de spus. Aveam. Am spus că vreau să scriu o cerere de redozare a pedepsei. Eram convinsă că nu poate rămâne la această cifră.

în general, cererile pentru revizuire, rejudecare, redozare ţi se permiteau cu cea mai mare uşurinţă. E adevărat că de cele mai multe ori nici nu ţi se răspundea la ele. Numai fratelui meu, la Gherla, nu i s-a dat acest drept decât după ce a făcut greva foamei.

Prima plecare

A survenit la aproximativ două săptămâni, când s-a deschis uşa şi ofiţerul de serviciu a apărut cu o listă: „Cele care se aud strigate îşi vor face în linişte, fără zgomot, bagajele“.

Au fost strigate Cécile, Pia, maica Arnăuţoiu, Florian, Zachter, Cernât şi, ce fericire, Brehmer. Fireşte primul gând al meu a fost „pleacă acasă“. După care a urmat o învălmăşeală de haine adunate în saci, îmbrăţişări, lacrimi etc., care n-a durat decât zece minute, când s-a anunţat ieşirea. Numai noi, cele rămase, nutream convingerea că se eliberează. Cele strigate erau mohorâte, presimţind o altă destinaţie. De altfel, Cécile îmi şoptise să am grijă de băiatul ei rămas afară.

După plecarea lor au început să apară întrebările: de ce plecaseră numai cele în vârstă? E adevărat că Brehmer nu era bătrână şi în plus toată atitudinea ei „corectă“ ar fi justificat eliberarea. Pe urmă, doamna Miller, deşi avea 70 de ani, rămăsese cu noi. Totuşi îndoiala începuse să-şi facă loc. Pe urmă am aflat c-au fost duse la Miercurea Ciuc.

Rămase fără ele, a urmat o „epocă de aur“. Au fost scoase două rânduri de paturi, ceea ce a mărit

spaţiul de mişcare, dar a făcut şi să dispară cotloanele umbroase unde te mai puteai ascunde. Ne-am reîmpărţit locurile. Lui Edith au vrut să-i dea un pat jos, însă a refuzat – ca să stea lumea pe el şi să i-l deranjeze? Cele rămase ne-am simţit parcă mai unite. Lui madam Popescu îi mai scăzuse puterea şi trecea parcă mai neobservată. începuse chiar şi un program cultural realizat aproape în întregime de Sanda, care ne „juca“ diverse piese bulevardiere, ne povestea biografii de oameni celebri. Ba chiar se începuse şi un curs de istoria artelor.

Din când în când apucam şi momente de linişte, când puteam să-mi adun gândurile, să mă rog sau chiar să „hoinăresc“. Era firesc. Venise primăvara, iar în pădure, în crengile uscate, auzeam circulând seva pomilor, ca pe propriul meu sânge. Sub scoarţa cenuşie vedeam mugurii cum îşi fac loc spre viaţă. Nu-i lăsam să răsară. îmi plăcea să-i ţin nevăzuţi, ascunşi în adâncul fiinţei naturii. Odată mi s-a făcut dor de un ghiocel. Acum abia dacă-l bag în seamă. Atunci şi acolo, zile în şir l-am avut în faţa ochilor, i-am aspirat mirosul aerian şi transparent, ajungând aproape la a-l percepe tactil. Dureroasă simţire, pe care nimeni din cei de-afară n-ar putea-o înţelege. Cu mine, de altfel, se-ntâmplase o adevărată mutaţie, în mare parte păstrată şi în prezent. Doamna Pană ne povestea într-o zi o vânătoare la care asistase. în momentul în care începuse să descrie agonia lupului ucis, am izbucnit, fără voia mea, în lacrimi. Simţeam în mine durerea animalului omorât.

în rest eram perfect normală. Seara mă chinuia somnul, iar la orele 22:00 adormeam fără vise şi fără să fiu deranjată de sforăiturile doamnei Brăiloiu.

Asta până într-o zi când s-a deschis uşa şi pentru mine.

Plecarea mea

Sanda îmi prevestise cu o zi înainte, uitându-se

în castronul de cafea: „te aşteaptă o mare bucurie“. Nu prea înţelegeam ce-ar putea fi.

A doua zi, Sanda a fost chemată la anchetă, de unde s-a întors cu o figură de martiră. Când s-a deschis uşa nu a 266 părut surprinsă. „Răduleanu, ia-ţi bagajul!“

Nici nu ştiu când mi-am făcut bocceaua. Mă apucase o gheară în stomac şi un tremur interior. Niciodată nu ştiai ce-ţi aduce deschiderea uşii. Erai doar un simplu obiect aruncat cu indiferenţă, dintr-o parte în alta.

Primul gând a fost că mă duce din Jilava. Dar nu, sălbatica Bubi m-a îndreptat spre camera 44, a legionarelor, loc unde credeam că domneşte armonia. Fără nici un cuvânt, Bubi a descuiat şi m-a introdus înăuntru. Apoi s-a lipit de uşă, pentru a surprinde ceea ce credea că va urma. Spre dezamăgirea ei, însă, n-a urmat nimic.

Camera 44

Numită impropriu „camera legionarelor“, întrucât pe lângă acestea aici erau introduse rude, prieteni, logodnice sau soţii de legionari, care nu activaseră niciodată în Mişcare.

La deschiderea uşii m-am trezit într-o încăpere la fel de mare ca aceea din care plecasem, dar în care erau numai şase paturi, câte trei de fiecare parte, lăsând între ele un culoar îngust pe care se găsea o bancă mică de lemn, în faţa ferestrei era o sobă asemănătoare cu a noastră. O tinetă minusculă, comparativ cu cea lăsată, şi culmea, fără nici un paravan. Mai era un hârdău mic pentru apă, o cană şi o balie pentru spălat. Pe jos acelaşi asfalt înnegrit. Pereţii păreau mai umezi, camera fiind pe colţ, lângă ciupercărie. Deasupra uşii, lângă bec, erau

două cuiburi goale de rândunele. în cameră erau cinci persoane, printre care şi Nina. Primul meu impuls a fost acela de a o îmbrăţişa, însă instinctiv m-am oprit. De altfel, toate erau

extrem de reţinute, ca şi cum apariţia mea ar fi fost lucrul cel mai firesc.

Ceea ce m-a izbit a fost aspectul Ninei. Era îngrozitor de „transparentă“, stătea nemişcată în picioare lângă sobă, cu un zâmbet rigid şi încremenit, pe care nu i-l cunoşteam. Celelalte mă măsurau cu oarecare curiozitate, totuşi. Deşi le-am spus numele, nu li s-au clintit trăsăturile. (Mai târziu mi-au spus că mă ştiau, dar se fereau s-o arate, datorită ochiului de la vizetă). Mi s-a dat patul de lângă tinetă, pe care a trebuit să-l fac imediat, întrucât venisem cu toate cearceafurile. Nina, deşi m-a ajutat, nu a scos niciun cuvânt. M-a cuprins spaima la gândul că-i făcuseră ceva în arestul Securităţii, ca să-i distrugă limba sau centrul vorbirii.

De altfel, spre deosebire de animaţia din care venisem, aici predomina tăcerea. Tot pe tăcute, am început să-mi examinez noile colege. Pe una din locatare o ştiam din auzite. Venise din aceeaşi cameră, unde plecarea ei fusese socotită de toate locatarele o binecuvântare, cu excepţia lui Edith şi Brehmer, cu care alcătuise un trio conducător şi terorizant. Tina era înaltă, subţire, întunecată la păr şi la faţă, purtând şi nişte ochelari fumurii. Alături de ea stătea o doamnă de statură mijlocie, foarte slabă, cu un păr bogat şi cărunt, cu nişte ochi buni, albaştri, şi cu un obraz palid şi foarte încreţit. Am bănuit, din informaţiile de dincolo, că

e doamna Marietta Sadova[164]. Când mi-a confirmat-o, nu mi-a venit să cred. Arăta extrem de firavă şi bolnavă.

Celelalte două femei îmi erau complet necunoscute. Una dintre ele era o persoană mărunţică, slăbuţă, cu doi ochişori mici şi vioi, părând de 35 de ani, deşi avea 48. Cealaltă era o doamnă împlinită, legată cochet la cap cu o basma albastră şi care zâmbea graţios şi nobil. Era şefa camerei, doamna Lina Bădescu[165]. Nu era urâtă, însă

164 Marietta Sadova Acterian (n. Maria Bârsan), actriţă, regizoare. S-a născut la 14 iulie 1897 în Sibiu. A fost soţia lui Ion Marin Sadoveanu, iar după divorţul de acesta s-a căsătorit cu Haig Acterian, alături de care s-a implicat activ în susţinerea Mişcării Legionare, participând şi la rebeliunea din ianuarie 1941. în urma acestor acţiuni, a fost închisă pentru câteva luni în lagărul de la Tg. Jiu, în vreme ce soţul său a fost trimis pe front, unde a murit în 1943. A fost arestată la 15 octombrie 1959 şi condamnată la 8 ani temniţă grea pentru „uneltire“, în lotul Noica-Pillat. Potrivit informaţiilor din AANP a fost închisă la Jilava şi Miercurea Ciuc. A fost eliberată la 18 ianuarie 1963 prin decret de graţiere. A murit în 1981. Vezi *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, S. Lazarescu, A. Acterian, VI. Streinu, Al. Paleologu, N. Steinhardt, T. Enescu, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu şi alţii,* Editura Vremea, Bucureşti, 2010; Stelian Tănase, *Anatomia mistificării,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2003.

165 Elena Bădici s-a născut la 14.01.1907 în Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, figurează „Mişcarea Legionară“. A absolvit Facultatea de Drept şi a profesat ca avocată. A fost soţia legionarului Traian Cotigă (1910-1939). La arestare (22.12.1959) lucra ca muncitoare. A fost condamnată la 12 ani muncă silnică pentru „uneltire“ („a desfăşurat activitate intensă legionară“). A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea şi fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere.

avea ceva neplăcut în înfăţişare. Şi ea părea (şi se străduia să pară) mai tânără decât cei 54 de ani pe care-i avea. Ca o adevărată doamnă de lume, încerca să înjghebeze o conversaţie de salon, care nu se lega.

Personalitatea cu putere asupra mea era însă Nina. Prin tăria, siguranţa, modul ei hotărât şi profund de abordare a vieţii, fusese pentru mine un model şi un sprijin. Apăruse în existenţa mea, atunci când, la 17 ani, după eliminarea din şcoală, mă consideram o ratată, o exclusă

din viaţă. Fiind o extremistă de tip slav, eram fixată pe *„aut Caesar, aut nihil“.* Dacă nu puteam fi medic ca să ajut omenirea (observaţi modestia), atunci preferam moartea, în chip dostoievskian, asemeni lui Ivan Karamazov, îi înapoiam lui Dumnezeu biletul de intrare. De altfel, o lungă perioadă, considerându-mă profund nedreptăţită, l-am refuzat pe Dumnezeu. întâlnirea salvatoare cu Nina a dus la deschiderea mea spre lumea spirituală şi la împăcarea cu Cel de Sus. Devenise pentru mine un punct fix, de referinţă, şi un fel de duhovnic, căruia îi deşertam frământările, neliniştile, îndoielile mele. Acum însă avea ceva de creangă frântă, de om rătăcit, transformat într-un pai dus de apă. Era palidă, străvezie, cu o faţă de copil prematur. Tremurul mâinilor îi trăda crisparea nervoasă şi o deznădejde pe care nu eram în stare s-o înţeleg. Emana din ea ceva de om mort şi îngheţat, o imposibilitate de comunicare ce m-a îngrozit.

Pentru mine, perioada petrecută în arestul Securităţii fusese un fel de purificare şi descătuşare de foarte mult balast interior. Mă simţeam extrem de uşoară şi deschisă cunoaşterii celuilalt. Aici însă atmosfera era mai rece, mai solemnă şi parcă mai „funebră“.

Emoţiile „transferului“ m-au obligat să folosesc tineta. Am rugat pe cineva să-mi ţină paravan. Celelalte au zâmbit şi m-au asigurat că foarte curând voi renunţa la aceste obiceiuri. Şi au avut

dreptate.

La scurt timp am fost invitate să ieşim cu vesela în mâini. Perechea mea era doamna Bădescu. Am profitat de un moment ca s-o întreb pe doamna Sadova ce se întâmplase cu Nina. Nu, nu e bolnavă, m-a asigurat, însă luase decizia să nu mai vorbească. Poate venirea mea o va face 270 să-şi schimbe hotărârea. Eram teribil de descumpănită,

nemulţumită şi chiar jignită. îmi dispăruse punctul meu de sprijin şi eram prea egoistă ca să o înţeleg şi să accept această frustrare. La întoarcerea în cameră, doamna Bădescu şi-a exprimat teatral indignarea că Nina nu vorbeşte nici cu mine.

Când a sosit ora mesei de seară, în timp ce ne aranjam lângă zid, ascunse de ochii vizetei, Nina m-a îmbrăţişat, cu o firimitură din căldura de-altădată, şoptindu-mi „vom vorbi după schimb". într-adevăr, după trecerea „numărului", ne-am aşezat pe bancă reluând firul întrerupt în urmă cu un an şi jumătate, într-un 29 august, la Schitul Cetăţuia. Drama Ninei, pe care-o trăia obsesiv şi autoacuzator, era faptul că, la anchetă, intrase într-un soi de paralizie, de desfiinţare a voinţei. Aşa încât, într-un mod inexplicabil, declarase unde se află câteva din însemnările tatei, poeziile părintelui Imbrescu, prietenul tatei, scrise la Aiud şi găsite în gulerul paltonului trimis soţiei după moartea lui (1949), şi nu în ultimul rând caietele mele de însemnări, în care pomeneam de poeziile lui Gyr şi care au constituit motivul arestării mele. Ultima declaraţie, care ne încrimina, dictată de „onorabilul" Mihăilescu, a refuzat s-o semneze, ceea ce a dus la constrângeri fizice. A făcut greva foamei cinci zile, în urma căreia a obţinut o întrevedere cu procurorul, în final, cu aceeaşi suspendare ciudată a voinţei, a semnat-o. Procurorul, însă, a fost schimbat şi n-a mai apărut în procesul nostru. De atunci trăia un imens sentiment de culpă, nu numai

faţă de noi, ci în primul rând faţă de Dumnezeu, în lupta cu diavolul fusese înfrântă.

„Poate oare cel ce a căzut să se ridice?“, mă întreba. „Sigur.“ „Teoretic o ştiu şi eu, practic însă aproape e imposibil.“ Se ruga mult, se rugase mult, şi totuşi...

Pe vremea aceea tratam aceste probleme mai superficial. După 40 de ani, în 1990, Nina a cerut dosarul de judecată, în care se găsea actul acuzator, „poeziile din închisoare“, pe care le-a copiat, tipărindu-le sub forma unui volum de versuri. Cred că acum sufletul părintelui Imbrescu este mulţumit.

în ceea ce priveşte tăcerea pe care şi-o impusese, hotărâse s-o păstreze până de Paşti. Venirea mea o tulburase. Dacă urma să fiu luată a doua zi? N-ar fi avut remuşcări că m-a lăsat să plec aşa? Ieşise din acea tăcere, lucru pe care mai târziu l-a regretat, considerând-o o slăbiciune, o subordonare a divinului în faţa umanului. Nu înţelegeam prea bine, însă mi se părea ceva rigid, nefiresc, dur. îmi stăruiau în minte cuvintele Evangheliei „milă voiesc, iar nu jertfă“.

Şi a fost ziua a doua

De la bun început îţi dădeai seama că aici domnea un spirit mai tolerant, aş zice chiar mai liber. Până şi gardien- cele aveau parcă un alt comportament, ştiind că nu vor fi „turnate“ de „elemente conştiente“. Asta însă până la venirea Tinei, care întorsese camera pe dos.

Fireşte, factorul hotărâtor era şefa camerei. Din fericire damnna Bădescu nu era stăpânită de ideea că respectarea strictă a regulamentului îţi grăbeşte eliberarea, aşa încât îţi puteai permite tot soiul de abateri,

sub privirea dispreţuitoare a Tinei. Aici am aflat cu bucurie că nu trebuie să-mi întorc în fiecare dimineaţă salteaua, întrucât doamna Bădescu ura praful care se aşeza pe obiectele ei. 272 E adevărat că-şi scutura energic cearceaful, dar nu privea cu

ochi buni aceeaşi manevră făcută de un altul. Imediat după deşteptare, de altfel, doamna Bădescu sărea sprintenă din pat şi alerga să deschidă geamul, ca să-şi întreţină vigoarea tinerească a trupului. De aici un conflict major cu Tina care, având infecţii dentare, nu suporta frigul.

Ordinea de desfăşurare a programului era aceeaşi. Făcutul în viteză al patului, folosirea tinetei (fireşte doamna Bădescu era prima), apoi spălarea la băliuţă, fiecare tur- nându-şi singură. Ca nou venită şi cea mai tânără, m-am oferit să le torn eu apa. Doamna Sadova m-a acceptat, doamna Bădescu însă m-a refuzat. „Se teme să nu fie obligată să-ţi toarne şi dânsa“, mi s-a suflat la ureche.

Urma apoi curăţenia camerei, făcută cu mai puţină meticulozitate, fiindcă principiul şefei era: ca să rezişti, trebuie să te conservi. Or cu un regim alimentar sărac şi în condiţii de frig, se recomanda cât mai puţin efort fizic. Venea la rând corvoada aprinsului focului, unde Nina era maestră. Venea apoi invariabil împărţitul mâncării, făcut de şefă după principiul „cine-mparte...“, lucru care ulterior a dat naştere la unele neînţelegeri.

Şi zilele următoare

Au urmat discuţii nesfârşite cu Nina, pe un ton atât de scăzut, încât una din sergente ne-a şi apostrofat, indignată că nu prindea nici un cuvânt, „toată ziua staţi şi vorbiţi acolo în şoaptă!“ Erau

atâtea de povestit, de discutat, de analizat.

în închisoare timpul are cu totul altă dimensiune. Ajungi să trăieşti în el, nu în afara lui, aproape cu un „iz“ de veşnicie. Monotonia zilnică, lipsa oricăror solicitări

exterioare, te „ghemuia“ în tine, te scufunda din ce în ce mai mult în adâncuri. Progresiv, te descopereai ţie însăţi, fără nici un „fard“, ca în faţa ultimei Judecăţi.

I-am relatat şi Ninei problematica ridicată de atâtea spiritiste cu care stătusem şi care mă obseda. Ecou resimţit şi în prezent, când i-am scris, cum am mai amintiţi aici, domnului Titi Dincă de la emisiunea „Credo“, propunându-i o temă de dezbatere: „înviere sau reîncarnare“. Nu s-a obosit să-mi răspundă.

începusem să facem planuri de viitor. Discutam despre dragoste, căsătorie. Fireşte nu ne puteam plasa decât deasupra „nimicniciei“ omeneşti, acceptând numai Dragostea cu „D“ mare. Alunecarea spre orgoliu, mai ales a aspiraţiilor la virtute, e atât de mare, iar ispita de a spune „îţi mulţumesc că nu sunt ca ceilalţi oameni“ te împinge la o monstruoasă dezumanizare, la pierderea autenticităţii, a firescului, la ridicarea din acea cădere în care sufletul obişnuit şi smerit strigă „milostiv fii mie păcătosul“. Nu cred că există ceva mai odios şi mai demonic decât „orgoliul virtuţii“, asta pentru că eu însămi l-am cunoscut.

în ceea ce priveşte activitatea, mă fixasem definitiv pentru psihiatrie, fiind un domeniu „dincolo de lume“. Simţeam nevoia izolării, a liniştii, a singurătăţii. Asta până la marea întâlnire.

Nina stătuse cu maica Veronica, de care mi-a

povestit foarte multe, pe care vreau să le inserez.

în timpul închisorii relatările despre dânsa au fost destul de diferite şi contradictorii. în libertate fiind, auzisem deja de viziunile ei religioase şi de extraordinara organizare a Mănăstirii Vladimireşti, de construcţiile deosebite, 274 totul pornind de la aproape nimic. Tata fusese acolo şi se

întorsese cu o impresie excelentă. Nu mi-am putut explica rezerva şi chiar un fel de neîncredere, a unora, deşi relatările oamenilor, veniţi acolo de la distanţe mari, erau extraordinare. Se povestea de ateliere, viaţă spirituală şi chiar minuni. Şi totuşi, chiar fără să-i cunosc, simpatia mea se îndrepta spre părintele Ioan[78] şi maica Mihaela[79].

A venit şi cumplitul an 1958 când, la ordinul statului ateu şi cu acordul Patriarhului Iustinian (îndurerat, desigur), s-au desfiinţat mănăstirile[80], rămânând numai maici gârbovite şi călugări în baston.

[78] Ioan Iovan (Corneliu Silviu Iovan), preot, s-a născut la 26 iunie 1922 în Husăsăul de Criş, judeţul Bihor. A urmat Facultatea de Teologie, iar la momentul arestării (30 martie 1955), era duhovnicul Mănăstirii Vladimireşti. A fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „acte de teroare". A fost închis la Văcăreşti, Jilava, Gherla, Aiud, Bacău şi Galaţi. A fost eliberat la 1 august 1964 prin decret de graţiere. După Revoluţia din 1989 ctitoreşte Mănăstirea de la Recea, judeţul Vrancea. Moare în 2008.

[79] Maria Iordache (maica Mihaela), născută la 14.11.1914 în Nicoreşti, Galaţi. A absolvit Facultatea de Educaţie Fizică şi a lucrat ca profesoară, la momentul arestării fiind călugăriţă la Mănăstirea Vladimireşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială", este încadrată la „chiaburească", iar la „apartenenţă politică" se menţionează „Mişcarea Legionară". A fost arestată la 30 martie 1955 şi condamnată la 25 de ani de muncă silnică pentru „crimă de uneltire" („veche legionară, şi-a continuat activitatea şi după 1948 şi a luat legătura şi cu alţi legionari"). A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A decedat la 20.04.1963 în penitenciarul Miercurea Ciuc. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[80] Autoarea face trimitere la decretul 410/28.10.1959, adoptat de Prezidiul Marii Adunări Naţionale, care urmărea

schimbarea cadrului legal care reglementa activitatea cultelor religioase. Decretul a vizat restricţionarea accesului la viaţa monahală, şi a avut drept consecinţă directă reducerea numărului de călugări şi de călugăriţe, precum şi desfiinţarea unor mănăstiri.

Asta îmi aminteşte de o comemorare recenta a P.F. Patriarh Teoctist, în biografia căruia totul apărea ca perfect. Sigur că la dărâmarea atâtor biserici a suferit şi dânsul la fel ca întreg poporul român. Ideea de a-şi exprima public dezacordul şi împotrivirea în calitate de Şef al Bisericii nu îi trecuse prin minte. Nici faţă de faptul că vreme de 40 de ani preoţilor li s-a interzis să facă catehizarea copiilor în biserică, rezultând două generaţii străine de morala creştină. într-adevăr suntem o ţară care trebuie recreştinată. Dar pentru asta ne trebuie apostoli, nu ritualişti.

Maica Veronica avea un mare talent de povestitoare şi organizatoare. La anchetă (relatase Mia), securiştii i-ar fi spus: „Ce bună preşedintă de CAP ai fi fost, Veronico!“. Motivul arestării, din spusele dânsei, l-ar fi constituit adăpostirea, după 23 August, a doi soldaţi nemţi, cărora le furnizase şi acte de identitate pentru trecerea graniţei. Din Germania aceştia îi trimiseseră o scrisoare de mulţumire cu adresa „un măicuţ Veronic – România“. Scrisoarea a fost interceptată, având drept urmare arestarea. Culmea e că mi se părea totul credibil.

Tot Miei îi spusese: „Eram ca o regină“. Când ieşea din biserică maicile îi intonau imnuri de slavă, atât dânsei, cât şi părintelui loan. Fiind foarte multă lume, spovedaniile se făceau în colectiv, fiecare spunându-şi în gând păcatele. Tot în colectiv se dădea şi dezlegarea.

Mai târziu, la Arad, fetele îmi spuneau că la proces maica se dezisese de viziunile sale, iar ocupaţiile de găzduire de partizani, procurare de acte false, activitate legionară, le pusese pe seama părintelui loan, a maicii Mihaela ş.a., ceea ce le-a adus acestora o condamnare de 25 de ani. Maica 276 Veronica a primit opt ani, dar a fost eliberată după cinci.

Au circulat şi zvonuri extrem de triste, precum c-ar fi divulgat Securităţii secrete spuse de colegele de celulă, la spovedanie. Nina, care stătuse cu dânsa în timpul anchetei de la Uranus, dezminţea categoric: „Nu e posibil ca un om care se ocupă cu turnătoria să aibă un somn atât de liniştit şi senin“, zicea ea, ca argument.

După ieşire maica Veronica s-a căsătorit, dar soţul s-a îmbolnăvit psihic. Am avut ocazia să-l cunosc şi eu. Venea la Institutul de Expertiză Medicală cu nişte manuscrise xeroxate, în care consemnase tot ceea ce-i dictase soţia Veronica în stare de transă, şi-n care apăreau nouă sfere de lumină, reîncarnări (mai ales) etc., etc., tot ceea ce ştiam de la tovarăşele mele din arestul Uranus.

Totul îmi amintea de Scara Virtuţilor a Sfântului loan Scărarul, pictată pe pereţii Suceviţei. Mă impresionase mai ales căderea în Mâinile Diavolului de pe ultima treaptă.

în orice caz, titlul „înviere sau reîncarnare“ îşi aşteaptă încă autorul.

Şefa Camerei 44

Dimineaţa, imediat după închiderea oblonului, mă retrăgeam într-un colţ nevăzut ca să-mi fac gimnastica, sub privirile cercetătoare şi comparative ale doamnei Bădescu. Nina admitea că mişcarea este un lucru foarte bun şi necesar, însă, după câteva şedinţe, se lăsase. Doamna Sadova n-

avea energia necesară, iar Tina nu făcea nimic care să încalce regulamentul şi în plus voia s-o aibă la mână pe doamna Bădescu, pe care o ura de moarte (dar pe cine iubea ea?).

Urma plimbarea, care se putea desfăşura, ce fericire, pe o distanţă de cinci metri. Alături de mine se plimba şi doamna Bădescu, cu scopul menţinerii tinereţii. O făcea metodic. De exemplu, pentru ca gambele să nu-şi piardă frumuseţea formei, se mişca în vârful picioarelor, iar seara şi dimineaţa şi le masa. Din spusele celor care o cunoscuseră în tinereţe, fusese o persoană foarte atrăgătoare, cu un trup frumos şi obrajii ca două piersici. Şi acum avea un adevărat cult pentru tenul său pe care, în condiţii de închisoare, îl întreţinea cu jumări.

Doamna Bădescu terminase Facultatea de Drept, unde se cunoscuse şi se căsătorise cu un legionar, omorât în 1939[166]. Aş fi vrut să-mi povestească mai multe despre primul său soţ, dar tot ce-şi amintea era că fusese un bărbat foarte chipeş, înalt, frumos şi că avea nişte ochi şi-o mustăcioară... Aici a urmat un chicot admirativ şi cochet. Ulterior se recăsătorise, dar nu putuse ocupa un post conform studiilor, aşa că se angajase ca muncitoare. Niciodată n-am aflat motivul arestării. Când voia, ştia să ţină secret sau să-ţi relateze sub aşa o formă lucrurile încât nu înţelegeai nimic.

166 Autoarea face trimitere la Traian Cotiga (1910-1939), soţul Elenei Bădici. Acesta a fost împuşcat la ordinele regelui Carol al II-lea pe 22 septembrie 1939, alături de alţi aproape două sute de membri ai Mişcării Legionare din toată ţara, ca represalii la asasinarea primului ministru Armând Călinescu de către un comando legionar la 21 septembrie 1939. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

în discuţiile din cameră doamna B. arbora o ţinută liniştită, cu un zâmbet de superioritate. Cu cât cealaltă clocotea de furie, cu atât faţa unsă a doamnei B. devenea mai luminoasă, răspunzând calm, surâzător, cu cel mai

„dulce“ ton cu putinţă. Avea o mare plăcere să-l vadă pe celălalt dezlănţuindu-se. Dacă însă situaţia se inversa, atunci „poleiala“ dispărea, d-na Bădescu lansându-se în acuzaţii, care n-aveau nici o legătură cu problema în discuţie. Astfel, Tinei îi amintea că-i văzuse lenjeria intimă murdară, ori că a folosit tineta şi a mâncat fără să se spele pe mâini ş.a.m.d. Doamnei Sadova îi reproşa că nu-şi stăpâneşte gazele, ba chiar c-o face dinadins (biata doamna Sadova avea o aerocolie îngrozitoare, întreţinută de regimul alimentar al închisorii). Şi-n plus o acuză că fusese „colaboraţionistă“, în timp ce ea însăşi muncise în fabrică.

Doamna B. observa tot. Ştia cu precizie unde-ţi pui şerveţelul, săculeţul, cum te speli şi mai ales cum foloseşti tineta. Imediat cum sesiza o ironie la adresa ei, ţi-o răstălmăcea, întorcându-ţi-o întreit. în cameră făcea tot ce voia şi mai ales tot ce putea să deranjeze pe altul. în această privinţă devenea brusc foarte „distrată“. Uita cu regularitate că doamna Sadova o rugase să nu mai stropească pe jos când ia apă din hârdău, fiindcă era reumatică şi-i era suficientă umezeala din pereţi. Când se-ntâmpla să fie o tură în care mai puteai aţipi puţin, atunci şi numai atunci, avea ceva de povestit cu voce tare Ortansei[167] (cu care de obicei vorbea în

167 Ortansa Călinescu s-a născut la 13.04.1914 în Călineşti, Olt. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic- burgheză/burgheză“; în ceea ce priveşte apartenenţa politică, în acelaşi document

şoaptă). Tot aşa, dacă încercai să profiţi de o scurtă perioadă de linişte pentru a te reculege, atunci şi numai atunci începea să-şi spele o cârpiţă în zeci de ape, să trântească capacele sau să tropăie prin cameră. Dacă se- ntâmpla ca Ortansa să-i atragă afectuos atenţia: „Mai încet, Lili...“, râdea drăgălaş şi zburdalnic, ca o copilă nevinovată.

în timpul nopţii sforăia „bărbăteşte“. Dacă aveai îndrăzneala s-o trezeşti, îţi demonstra c-o faci din pură răutate, fiindcă ea nici măcar nu dormea. Ziua, noi care aveam paturile aşezate spre becul electric situat deasupra uşii, ceream să-l stingă, fiindcă începuseră să ne usture pleoapele. Patul doamnei B. era situat în aşa fel încât n-o obliga să stea cu faţa la bec. în concluzie, cerea să nu se stingă lumina. Afară la plimbare, mergea cu un pas vioi, tineresc şi rapid, chiar dacă restul abia se ţâra şi chiar dacă i se striga „mai încet“. în schimb în zilele însorite se deplasa lent, ca să stea cât mai mult la soare, pentru a se bronza. împărţirea mâncării a reprezentat un motiv de conflict cu Tina. La început îşi lua „partea leului“.

---

se precizează „Mişcarea Legionară“. Ortansa Călinescu a urmat cinci clase de şcoală profesională şi a lucrat ca funcţionară, deşi la arestare era casnică. A fost închisă în anul 1945 timp de 6 luni în lagărul de la Caracal. A fost rearestată la 27.03.1950 şi condamnată la 3 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ („activitate legionară până în anul 1947“). A fost închisă la Jilava, Mislea şi a fost eliberată la 24.03.1953. A fost arestată a treia dată la 6.07.1960 şi condamnată

Cu greu a admis o anumită ordine. Dar şi-atunci mai trişa. Iar când constata că porţia vecinei e mai mare, i se strica complet dispoziţia. La prima vedere, toate astea par lucruri mărunte. Acolo însă, în acele condiţii unde totul era trăit supradimensionat, fleacurile îţi măcinau nervii, metodic şi progresiv.

După masă îi povestea prietenei sale ce creme şi prăjituri ar mânca. Ortansa însă îşi avea filosofia ei: „dacă nu-i,

la 18 ani temniţă grea pentru „crimă de uneltire“, pedeapsă redusă la 12 ani temniţă grea. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Aiud. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

nici nu trebuie“. La capitolul amor, doamna B. îşi visa un soţ sau iubit, natural, mult mai tânăr. Urma un „hi, hi“, cochet şi ademenitor, care mai târziu ajunsese să scandalizeze pe toată lumea.

Avea un mod cameleonic de adaptare. Dacă la Jilava era doar d-na Bădescu, la Oradea, în „camera legionarelor“, devenise brusc „soţie de fost legionar“. Acolo însă nu i se dădea nici o atenţie, forţa ei malefică dizolvându-se.

Urmează Ortansa

48 de ani, 12 ani condamnare

O fiinţă măruntă, slăbuţă, cu o figură de „şoricel“, asupra căreia timpul nu-şi pusese amprenta.

Ortansa era din Oltenia, dintr-o familie numeroasă. Terminase liceul industrial, intrând din tinereţe în Mişcarea Legionară, împreună cu alţi membri ai familiei, din care o bună parte erau în prezent în puşcărie. Ea însăşi era la a doua sau a treia detenţie. Avusese un logodnic, care murise în închisoare şi căruia se hotărâse să-i rămână credincioasă.

Ortansei i se potrivea expresia „o *sancta simplicitas“.* Detaşată de cele materiale, incapabilă de orice vicleşug, se lăsa exploatată şi influenţată de buna ei prietenă, doamna Bădescu. Sub efectul acestei otrăvi picurate zilnic, am văzut-o pe blânda

şi sensibila Ortansa cum, din colţul unde stătea şi-şi făcea rugăciunile, mişcând mărunt din buze, a izbucnit într-o seară violent şi agresiv. „Obiectul“ furiei ei era doamna Sadova, pe care o acuza că o dispreţuieşte, că-şi bate joc de ea fiindcă nu e intelectuală etc.

Nu-mi venea să cred că e aceeaşi persoană. A trebuit să intervină gardianca ca să facă „dreptate“, fără s-o poată potoli. Apoi Ortansa a intrat din nou în rolul de confidentă mută a doamnei B.

Ore în şir aceasta îi povestea în şoaptă întâmplări din viaţa ei, fără să le scape din ochi pe celelalte. Pentru Ortansa, prietena ei era o făptură minunată, neînţeleasă, copilăroasă, zburdalnică, plină de viaţă, pe care aproape că se simţea datoare s-o protejeze. Aşa că în fiecare seară o masa pe spate şi-i dădea din porţia ei de mâncare, ceea ce-o făcea pe doamna B. s-o alinte „Ortănsel“.

„Ortănsel“ a fost un caz unic în justiţia populară. I se dăduseră iniţial 18 ani. La recursul pe care Ortansa refuzase să-l semneze, pedeapsa i se redusese lal2. Lui „Ortănsel“ nu-i păsase. Ea se considera o legionară „înnăscută“, lucru pe care-l afirma în orice împrejurare. La întocmirea fişei medicale, unde se treceau anii de condamnare, Ortansa adăuga întotdeauna, cu mândrie, „pentru activitate legionară“, ceea ce declanşa un zâmbet dispreţuitor din partea medicului.

La una dintre vizitele oficiale, făcută de un grup de procurori, unul dintre ei, probabil vechi cunoscut, i-a făcut onoarea unei conversaţii: „Ei, Ortanso, n-ai mai renunţat la ideile tale?“ „Nu, domnule procuror.“ „Dar de... (urmau nişte nume) tot nu te-ai convins că sunt nişte bandiţi?“ „Eu

cred c-au fost nişte oameni destul de cumsecade“, i-a răspuns Ortansa, senină şi radioasă, nerealizând amuzamentul al cărei subiect îi constituia. Atunci nu ştiam dacă trebuie s-o admir sau s-o compătimesc. Pe parcurs am încercat să aflu câte ceva din amintirile şi activitatea ei. Relatările ei erau extrem de sărace şi n-am mai insistat. Ulterior a fost dusă la Miercurea Ciuc, unde s-a dereglat grav psihic, ajungând la o nebunie furioasă şi făcându-le celorlalte o viaţă de chin.

în amintirile mele o văd însă stând în faţa peretelui, ca-n faţa unei oglinzi, unde, cu gesturi mărunte îşi masa obrazul cu jumări. Era singura cochetărie pe care şi-o permitea, şi asta învăţată de la doamna Bădescu.

Doamna Sadova

Auzisem de ea încă din perioada „Mia“. Mi se spusese că este o adevărată plăcere să stai în cameră cu dânsa. Zilnic participai., prin intermediul ei, la nenumărate spectacole în care era regizor şi actor totodată.

Condamnată la opt ani pentru a fi adus nişte cărţi ale unor emigranţi români de la Paris. în străinătate fusese trimisă de mai multe ori ca reprezentantă a ţării la diverse manifestări culturale şi chiar premiată pentru regia filmului *Mitrea Cocor.*

Atunci când am întâlnit-o, arăta mult mai în vârstă faţă de cei 64 de ani, câţi avea şi era extrem de ridată şi palidă. Numai ochii îşi păstraseră sclipirea albastră. Părul bogat îi încărunţise, trupul uscat, cu picioarele mai mult umflate, era chinuit de dureri acute reumatice, de o aerocolie chinuitoare şi o eczemă pruriginoasă a pielii de pe spate. Numai atât. Seara era atât de obosită, încât genunchii refuzau s-o mai asculte şi, deşi stătea cu coatele rezemate de sobă, se clătina gata, gata să cadă. „Ochiul“ de la vizetă atâta aştepta. începeau urletele cu „nu ţi-e ruşine, femeie bătrână, să dormi!“...

Doamna Sadova primea insultele cu capul plecat, cu o figură plină de regrete, ca la sfârşit să rostească: „Vă rog să mă iertaţi, doamnă, n-are să se mai întâmple“. O atitudine pe care rebelul din mine n-o înţelegea. „Eu nu pot să urăsc pe nimeni“, mi-a spus o dată. Şi nu minţea. Era extrem de generoasă, plină de nobleţe, bunătate, delicată, cu multă căldură sufletească. Şi totuşi ceva mă ţinea departe. Poate faptul că se lăsa dominată şi influenţată de Tina. Sau poate pentru că eu o aşteptam pe cealaltă doamnnă Sadova, cea strălucitoare, plină de efervescenţă.

Ca de obicei, ajungeam peste tot prea târziu. Găsisem o doamnă Sadova obosită, cu un dor nebun de eliberare şi care, sub influenţa Tinei, avea convingerea că fiecare gest pe care-l faci te apropie sau te îndepărtează de libertate. De aici atitudinea supusă, sinceră şi prietenoasă faţă de gardience. Asta o făcea să-şi ceară iertare când îi cădea capul de somn. Odată chiar o determinase şi pe Nina la acelaşi comportament. Asta s-a petrecut într-o seară, când, din cauza oboselii, s-a aplecat pe pernă. A urmat obişnuita „explozie“ de la vizetă. „Cere-ţi iertare!“, i-a suflat doamna Sadova. Mult timp nu şi-a putut ierta Nina această ascultare.

Tare mai voia să iasă! Odată, la vizita unor „domni“, unul din ei binevoise s-o întrebe de nume, condamnare şi cât a executat. A urmat o frământare teribilă cu supoziţii de genul „de ce o

fi întrebat-o?“. Probabil se aştepta un decret în urma căruia urmau să fie eliberaţi cei care executase mai mult de jumătate.

Nu voia în ruptul capului să plece din Jilava de teamă că nu va mai avea aceleaşi haine. Aici ajunsese la un „maximum“ de bunăstare. Avea bocanci buni, ciorapi, obiele, 284 fustă nouă şi o jachetă frumoasă (totul din „zestrea“ Jilavei).

Or toate astea nu le poţi achiziţiona atât de repede, atunci când schimbi închisoarea. Şi aşa îi trebuise un oarecare timp ca să-şi constituie acest trusou prin schimbări cu cele care plecaseră. Odată, fiind foarte bolnavă, căpătase de la medic o permisiune medicală de trei zile. Asta însemna că putea să stea în pat, dar fără să doarmă (aveau ei ceva contra somnului. îl simţeau ca o „evadare"). Seara, la orele critice, se deschidea vizeta pentru control. Dacă n-aveam timp s-o mişcăm, o găseau adormită. La ameninţarea că i se va lua acest drept, doamna Sadova se scula supusă şi începea să se plimbe prin cameră. „De ce?"- o întrebam. „Nu pot să mai stau, fiindcă adorm şi-mi taie dreptul de-a sta în pat zilele următoare."

Pe parcurs, când şi-a mai revenit, mi-a povestit două piese (numai două...). Una dintre ele, *Mormântul de sub Arcul de Triumf*, descria permisia unui soldat de pe front, permisie câştigată cu preţul unei misiuni, din care, practic, nu s-ar mai fi întors. Când povestea sau interpreta avea un farmec extraordinar şi o forţă, care o transforma într-o altă fiinţă, total diferită de cea strivită de umilinţa tinetei sau insultelor gardiencelor. A urmat *Poil de carotte*[93], povestea băieţelului cu părul roşu şi cu un univers întreg cuprins în sufletul lui de micuţ, chinuit de o mamă sadică şi brutală. Doamna Sadova ştia să fie pe rând când „Roşcatul" micuţ, umilit şi zbuciumat, când o mamă crudă şi distructivă, când un tată indiferent şi tocit de o soţie veninoasă, dar care descoperă, ca printr-o revelaţie, sufletul minunat al copilului său.

Momente de trăire unică, de neuitat. Tot doamnei Sadova îi datorez şi contactul cu versurile *Ce noapte groasă,* [168] [169]

168 Dramatizare a prozei lui Jules Renard (1864-1910), *Poil de carotte*

169(1894), cunoscută în România sub titlul Morcoveaţă.

ce noapte grea.../ a bătut în fundul lumii cineva..“[64]. Ştiam poemul de-afară, dar abia aici m-a izbit intensitatea şi universalitatea suferinţei. *„Cine scobeşte zidul cu carnea lui/ cu degetul lui ca un cui/ de răspunde-n rănile mele? Cine-i pribeag şi ostenit la uşă?/ Mi-e limba aspră ca de cenuşă“.*

Tot cu d-na Sadova am călătorit în spaţiile eminesciene: *Ste- lele-n cer/ Deasupra mărilor/ Ard depărtărilor/Până ce pier...*[65]

De altfel, Eminescu a fost unul dintre „martorii“ acuzării ei. La unul dintre spectacolele comemorative, total întâmplător, raza care lumina bustul poetului, printr-o suprapunere de culori, a ajuns să fie verde. I-au spus c-a fost o intenţie „colorată“ şi „transparentă“ (în consecinţă „activitate şi propagandă legionară“).

Divergenţa noastră era Veronicla Micle. Tina şi cu mine n-o puteam suferi, considerând-o „geniul rău“ al poetului, în timp ce doamna Sadova o apăra cu înflăcărare: „era frumoasă şi el o iubea“. Numai că nu iubim întotdeauna pe cel care ne face bine. Trebuie să recunosc c-a fost un chin creator, dar chin. Doamna Sadova, atât de cultă, fină, inteligentă, cu un umor lipsit de răutate, era paralizată de sarcasmul doamnei Bădescu. Acuzaţia de „colaboraţionism“ o durea cel mai mult. O dată mi-a spus că nu consideră nimic rău în faptul de-a fi crescut câteva generaţii de actori şi regizori, dintre care unii sunt azi faima ţării.

D-na Sadova era dulce, concesivă şi paşnică. Cred însă că era în stare să accepte chiar o pace

umilitoare, în locul [170] [171]

170 Primele două versuri din poemul *Duhovnicească* (1927), de Tudor Arghezi (1880-1967).

171 Prima strofă din poezia *Stelele-n cer* (1889), de Mihai Eminescu (1850-1889).

unui război drept, dar crud. Faţă de mine avea o duioşie maternă. Fiindcă-mi căzuse părul şi mă tunsesem la piele, îmi spunea: „Spiridoane, băiete“, ceea ce o determinase pe doamna Bădescu să-mi atragă atenţia, în taină, să am grijă că „chestia“ s-ar putea interpreta altfel.

O dată însă am decepţionat-o rău şi poate chiar definitiv. Vorbisem amândouă cam tare, ceea ce a atras urletele gar- diencei. „Cine-a vorbit?“ „Eu“, a răspuns singură doamna Sadova. Eu am tăcut în mod laş. Cred că de-atunci m-a scos din suflet.

Era convinsă că nu va mai regiza niciodată. S-a înşelat. Unul din primele ei spectacole după ieşirea din închisoare a fost *Măsură pentru măsură*[172]. E adevărat că nu a fost primită în Bucureşti.

Un om bun, cald şi curat, dar o artistă, nu o luptătoare.

Tina[173]

172 *Măsură pentru măsură* (1604), piesă de William Shakespeare (1564-1616).

173 Tatiana Plopeanu s-a născut la 26.03.1924 în Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, era încadrată la „mic-burgheză“, iar la „apartenenţă politică“ se menţiona „Mişcarea Legionară“. A lucrat ca funcţionară, era căsătorită şi avea un băiat şi o fată. A fost arestată pentru prima dată la 6.01.1952, condamnată la 2 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ şi închisă la Jilava şi Mislea. A fost eliberată la 11.03.1954, dar a fost rearestată la 11.02.1961, când a primit o condamnare de 9 ani închisoare corecţională, tot

Era o figură complexă, contradictorie şi care se chinuia pe sine, chinuind şi pe alţii. „Interesantă“ ca înfăţişare

pentru „uneltire“. De această dată a fost închisă la Văcăreşti şi Oradea. A fost eliberată la 16.09.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

(ziceau „expertele“), dar prea întunecată, după părerea mea, atât la propriu, cât şi la figurat. Şi-n plus, iradia o imensă ură. Primii pe care-i ura erau legionarii, deşi ea însăşi, fiind elevă, se înscrisese în Cetăţui[174], unde îl cunoscuse pe soţul ei. Acesta fusese închis, apoi deportat în Bărăgan, unde Tina, împreună cu cei doi copii, îl urmase. Copiii deveniseră idolii ei şi singurul sens al existenţei sale, în Bărăgan se pare că suferise o modificare de 180 grade în ceea ce priveşte concepţia despre viaţă. în 1956-1957 soţul fusese rearestat prin redeschiderea vechilor procese. Ca o ironie tragică a destinului, Tina fusese arestată cu câteva luni înainte de eliberarea soţului. Motivul îl constituia participarea la nişte şedinţe de spiritism, unde veneau spirite puţin favorabile regimului. La anchetă însă se aflase de activitatea din tinereţe, aşa încât, cu toate blestemele ei împotriva legionarelor şi a ataşamentului faţă de „nou“, fusese adusă, culmea, tot în secţia legionară. îmi amintesc cu câtă emoţie şi admiraţie povestea cât de cumsecade fusese anchetatorul ei (îi dăduseră nouă ani), care o asigurase că Statul va avea grijă de copiii ei. îi era profund recunoscătoare.

în închisoare se îmbolnăvise de un TBC ocular, iar multele traume prin care trecuse îi zdruncinaseră nervii într- atât, încât ajungea la

174 Cetăţui – organizaţie a fetelor şi femeilor tinere din Mişcarea Legi-

 onară.

momente de furie, când îşi pierdea frânele total.

Duşmanul ei numărul doi era drăguţa doamnă Bădescu. Incidentul nu ştiu de unde-a pornit. Poate de la tinetă, poate de la vreo cârpiţă pusă altfel, sau vreun capac trântit.

Nu ştiu. Cert este că, de la discuţii violente, în care fiecare i-a aruncat celeilalte tot ce avea de spus, s-a trecut la acţiune. Tina cu o faţă desfigurată a început să bată cu pumnii în uşă, ca să-i spună gardiencei toate încălcările regulamentului din cameră. Printre altele, şi faptul că într-o zi, când era un gardian de serviciu, noi, cele din cameră, am discutat cu femeile care serveau masa. Că a auzit-o pe madam Bădescu fredonând cântece legionare. „Ai auzit-o?“ „Da“, a minţit Tina. „A cântat?“ „Nu... a fluierat doar“, a încercat ea s-o dreagă. „Asta nu-i totuna“, a zis Bubi (şi Bubi era cea mai afurisită dintre toate). Atmosfera devenise şi mai apăsătoare. Şi înainte fuseseră frecuşuri gospodăreşti, dar acuma se realizase un „salt calitativ“.

Tina fusese arestată probabil în vară, fiindcă n-avea decât nişte ciorapi trei sferturi de bumbac şi nici măcar un jerseu. în plus suferea grozav din cauza dinţilor cariaţi, cu pungi de puroi la rădăcină.

De altfel, asta era una dintre torturile închisorii. Nu ţi se dădea niciun tratament. De extracţie nici vorbă. Un antinevralgic era o comoară. Aşa că scrâşneai şi te „căleai“. Nina îmi dăduse reţeta de distrugere a nervului. Trebuia să-ţi sugi măseaua până la anestezie. Aşa mi-am pierdut câteva. Alte deţinute, deşi tinere de 35 de ani, nu mai aveau nici una. Tinei, în scop terapeutic, i se făcuse favoarea să i se dea ceai de muşeţel, preparat la bucătăria închisorii, întrucât i se aducea o cantitate mai mare

decât avea nevoie, ne dădea şi nouă, celor „neutre“, să bem. Era nemaipomenit, mai ales că eram rebegită de frig şi, în plus, mirosea a cald, a casă. Era în perioada când se întrerupsese focul, şi tare mai era greu!

Frigul Jilavei – primăvara

în anul acela se nimerise un mai ploios, aşa încât pereţii păreau că „transpiră“, iar noi simţeam cum ne congelăm lent. S-au dedicat o serie de poezii foamei din închisori, s-a omis însă să fie dedicate câteva şi frigului. Era o tortură împotriva căreia nu puteai face nimic. începea de la vârful degetelor de la picioare. Lupta de a ţi le freca era complet inutilă. Odată reintroduse în pantofi, chinul reîncepea. încercai plimbarea în vârful degetelor, apoi nişte mişcări de gimnastică pe furiş. Totul era însă zadarnic. Până la urmă capitulai, lăsându-te pradă acestei fiare numită frig. încetul cu încetul, degetele începeau să-şi schimbe culoarea şi forma. După perioada chinurilor, ajungeai să nu le mai simţi ca făcând parte din trupul tău. Umezeala se prelingea din pereţi în fiecare celulă a corpului, care înţepenea, devenind rigidă.

Pentru organizarea rezistenţei de noapte, începea un adevărat ritual. Practic, ceea ce se numea „plapumă“ trebuia să cuprindă absolut tot ce aveai, începând cu cămaşa şi sfârşind cu mantaua. Un ajutor substanţial constituiau acele minunate „ace“ confecţionate din lemnele de foc, şi cărora li se făcea şi o gaură pentru a le folosi la cusut. Nina avea o adevărată colecţie, împărţită după mărime, grosime şi material. Le adăposteam în diversele cute ale îmbrăcăminţii şi în saltele. Cu ele, prindeam unele de altele aceste obiecte.

Era al doilea Paşte. în Vinerea Mare m-am prefăcut că duc lingura la gură, fără însă să mănânc (nu mă dădea afară curajul). Nina, mai categorică, a lăsat mâncarea neatinsă, ceea ce a dus la ţipete şi ameninţări din partea gardiencelor. (De altfel, de ce m-ar mira, dacă şi când eram afară, veneau 290 tineri UTC-işti care te legitimau în biserică în noaptea

învierii. Am reuşit să postesc şi sâmbătă. în schimb mi-a fost imposibil să stau trează în noaptea învierii. Dimineaţa, cu toate că nu mă spovedisem de şase-şapte ani, Nina mi-a dat o firimitură de împărtăşanie. O avea de la maica Veronica şi o păstra într-un tiv de batistă. Am fost foarte fericită. Pe urmă le-am felicitat pe toate şi le-am anunţat că „Hristos a înviat!“. Chiar şi Tina mi-a răspuns la salut. Păstrasem din zilele precedente nişte bucăţi de carne, ascunse în sobă, cu care am făcut o masă festivă. Numai doamna Bădescu a refuzat, pretinzând că-i face rău. în general a predominat obişnuita atmosferă cenuşie.

Paştele pe care l-am trăit cu intensitatea Marii Sărbători a învierii a fost ultimul, înainte de eliberare, când „carcasa“ care-mi ţinea sufletul apucase să se subţieze, să devină mai transparentă. Din Uranus venisem cu un echilibru greu de descris, bazat pe o pace interioară şi o detaşare de „nacelă“ care şi-a aruncat „balastul“.

în această stare sufletească am început să învăţ Acatistul Mântuitorului, de la Nina, care-l ştia de la Bobi Marin[175].

175 Ana Maria Marin (1910-2001), soţia lui Vasile Marin (1904-1937), teoretician şi lider al Mişcării Legionare, mort în timpul războiului civil din Spania, unde a luptat ca voluntar de partea dictatorului Francisco Franco. Ana Maria Marin s-a născut la 1.06.1910 în Botoşani, într-o familie de evrei. A absolvit Facultatea de Medicină, fiind de profesie medic. După instaurarea comunismului, nu a fost condamnată, dar a fost internată administrativ pentru 36 de luni de la 2.12.1958, pedeapsă care a fost mai apoi prelungită

Procesul de învăţare se desfăşura prin scriere pe săpun, pe care-l ţineam în buzunarul mantalei sau în mânecile largi, de unde-l scoatem în timpul plimbării. Totul trebuia făcut în cel mai mare secret, întrucât rugăciunea colectivă era considerată propagandă religioasă şi deci un atentat la „libertatea atee“.

Mult mai târziu, după 1990, acelaşi lucru mi l-au amintit şi cei doi studenţi de la Filosofie, care au protestat împotriva ridicării unei capele ortodoxe în curtea Facultăţii de Drept. Motivul? Să nu fie jignite celelalte confesiuni. Chiar şi ridicarea unei cruci însemna pentru ei „încălcarea libertăţilor şi a drepturilor omului“. Extraordinar mimetism are Diavolul! Dacă se construia un templu budist, nimeni n-ar fi protestat.

în aceste condiţii, chiar sub ochiul vigilent al vizetei, reuşeam să ne adunăm de două ori pe zi pentru a spune acatistul pe rând. într-o seară, tocmai când stăteam pe pat într-o poziţie ca şi cum am fi vorbit între noi, n-am observat deschiderea vizetei: „Ce faceţi acolo?“ Am tresărit cu întârziere: „Stăteam de vorbă“. Ne-a privit neîncrezătoare: „Las’ că ştiu eu.“ A insistat apoi de vreo două ori,

încă cu 36 de luni. A fost închisă la Văcăreşti, Mislea, Jilava, Botoşani, Arad, Bacău, Roman, Oradea şi a fost eliberată la 6.05.1964. (Informaţii din fişele matricole penale din AANP). în 1975 a emigrat în Elveţia. A scris mai multe cărţi de memorii sau despre istoria Mişcării Legionare, printre care *Povestea neamului românesc scrisă de o bunică pentru nepoata sa,* Ed. Puncte Cardinale, Sibiu, 1999.

ca să-i spunem „de bunăvoie“, apoi ne-a lăsat în pace.

Pentru mine, comunicarea cu un altul în rugăciune a fost şi a rămas o dificultate. în individualismul meu excesiv, simţeam nevoia să mă singularizez, chiar şi în biserică. între o mănăstire şi o peşteră în pustie o preferam pe ultima. Poate e un orgoliu... în orice caz e o mare lipsă de comunicare şi de dragoste. Acatistul Mântuitorului a reprezentat o adevărată revelaţie. O trăire a fiecărui cuvânt, imposibil de regăsit după eliberare, mai ales acel „lisuse,

păstorul nostru, nu ne pierde“. Acatistul îl terminasem după Paşti şi luasem obiceiul să-l spun în gând în timpul plimbării, deşi mersul, imaginile din jur reuşeau să mă dis- tragă. Foarte târziu, cu puţin înainte de eliberare, am reuşit să mă rog aproape continuu, chiar şi în timp ce lucram. De altfel şi rostitul cu voce tare sau cântatul mi se părea că introduc un element material, care se interpune între graiul meu lăuntric şi Cel căruia mă adresam. în plus aveam şi o jenă a manifestărilor religioase, poate şi de teama de-a nu fi ridiculizată sau pedepsită.

La scurt timp după venirea mea a avut loc un incident semnificativ. Nina obişnuia, înainte de a primi mâncarea să rămână câteva minute în picioare pentru a-şi spune în gând rugăciunea, făcându-şi apoi cruce. Pe una dintre gardience, chestia asta o scotea din sărite, considerând-o profund ostilă „regimului“. A urmat o amplă dezbatere, dacă s-o facem vizibil, în secret, într-un colţ nevăzut sau în gând. Aparent era un fleac. Dar de fapt era începutul compromisului, al renunţării, de frică, la eul tău. Dacă adventiştii puteau cu atâta tărie să-şi păstreze cu rigoare ritualul sâmbetei şi al alimentaţiei, noi trebuia să fugim prin colţuri pentru cel mai elementar gest creştinesc? Şi totuşi m-am simţit uşurată când am hotărât să nu ne facem cruce amândouă, ci numai una dintre noi.

Momentul respectiv a fost extrem de tensionat.

La prânz Nina în picioare, cu faţa la geam şi spatele la uşă, îşi făcea rugăciunea, având aţintită asupra ei privirea de fiară de la vizetă. Celelalte îngheţaseră, încercând să-i facă vreun semn de prevenire, considerând că nu ştie ce se întâmplă în spate. în momentul când a văzut-o că-şi face

cruce, gardianca a scos un răcnet drăcesc. Nina s-a întors cu aceeaşi figură imobilă de ceară. „Nu ştii că n-ai voie să faci ceea ce-ai făcut?“ (se ferea până şi cuvântul *cruce* să-l rostească). Şi întrucât Nina nu i-a răspuns, a continuat: „Crezi că-ţi poţi face de cap? Nu ţi-am mai spus o dată?“ Văzând lipsa de reacţie a Ninei, a plecat trântind vizeta.

Deşi Nina părea calmă, lingura din mâna ei tremura când a început să mănânce. în cameră era o tăcere totală. A fost totuşi o victorie. Gardianca o urmărea în continuare, dar n-a mai intervenit. Pe mine însă m-a stăpânit o frică paralizantă. Nu e prea lăudabil, dar... asta a fost. Vorba dictonului, „nu sunt ce par a fi“.

în fiecare dimineaţă ne ţineam liturghia, una rostind cuvintele preotului, cealaltă răspunsurile corului. Pe unele le mai încurcam, dar partea centrală o aveam exactă în memorie. Poate unii o vor considera o erezie, dar eu cred că şi la noi în momentul central venea Duhul Sfânt. Atunci nu eram atât de conştientă, simţeam numai că devin un instrument intrat în vibraţie. Ca şi la Radu Gyr, lisus venea şi-n celula noastră[176].

Jilava – vara

Venise cu o revărsare tulburătoare de ierburi. Stăteam uneori ore întregi ca să le urmăresc

176 Autoarea face referire la poezia *lisus în celulă,* de Radu Gyr.

unduirea, pe care se reflecta lumina diverselor momente ale zilei. Mă atrăgea, mă odihnea şi mă durea în acelaşi timp. Era ca o zbatere nesfârşită şi fără rost a unei alte lumi. La plimbare, soarele

începuse să fie arzător, iar unora dintre noi, care aveau tulburări de echilibru, li se dădea voie să stea jos.

într-o seară ne-a păzit un gardian dornic de discuţii, în general nu eram dispusă să fiu „drăguţă“ cu domnii gardieni. Atunci însă m-am lăsat ademenită spre o conversaţie. Poate fiindcă era vară şi se auzea cântatul greierilor. După ce mi-a aflat numele, gardianul s-a oprit să mă chestioneze dacă n-am un frate condamnat. Am tresărit. „Sper că e liber.“ „Eşti căsătorită?“ „Nu.“ „Atunci Rădu-leanu Boris ce ţi-e?“, a izbucnit îndepărtându-se. „E tata, i-am strigat, şi vă mulţumesc.“ Mult timp m-am legănat în iluzia că tata arată atât de bine, încât poate fi luat drept frate sau soţ al meu. în realitate, tata era deja la Aiud, foarte, foarte bolnav.

A existat în perioada aceea un episod care mi-a arătat „faţa nevăzută“ a lumii şi acel „nimic din ce-i omenesc nu mi-e străin“, deşi eu mă consideram lipsită de orice slăbiciune. Era într-o seară (de duminică, am impresia), când Tinei trebuia să i se facă o injecţie cu penicilină. De obicei era chemată la cabinet, unde exista un felcer chipeş cu mustaţă şi o asistentă tânără, suavă şi elegantă. O mai văzusem prin curte, însă nu-i dădusem nici o atenţie.

Pe vremea aceea, pentru a-mi regenera chelia, îmi tăiasem părul aproape de rădăcină, la un deget distanţă, metodă care, în afară de faptul că arătam groaznic, n-a dat nici un rezultat. Ca să mai dreg

ceva din aspectul exterior umblam legată cu o basma de lână maron, căpătată cu multă greutate de la magazie (probabil în preajma unei „vizite“, când eram întrebate ce ne mai trebuie din propriile bagaje).

Aşadar, în după amiaza aceea, uşa s-a deschis brusc şi o apariţie încântătoare a păşit pragul hrubei noastre. După o

absenţă de doi ani din lume, întreaga înfăţişare a asistentei mi s-a părut neobişnuită şi extrem de interesantă. Amănuntele nu le mai reţin. Totul era trandafiriu, luminos, scrobit, curat, frumos. Chiar şi sandalele fără călcâi erau roz. Ea însăşi părea o floare graţioasă şi gingaşă, întrucât nu-mi puteam lua ochii de la ea. Parcă şi celula se luminase, în total contrast şi pentru prima dată, m-am simţit ruşinată de pantofii mei grosolani, de ciorapii groşi şi urâţi, de zeghea aspră şi murdară. Mă simţeam ca o cerşetoare pe lângă o domniţă şi-am trăit un acut sentiment de umilinţă.

O trăire pentru care m-am culpabilizat şi care părea cu atât mai de neînţeles, cu cât, în viaţa de-afară, nu dădeam niciodată prea mare importanţă aspectului exterior, pe care-l consideram minor. Era clar însă că haina de „eroină“ pe care mi-o fixasem nu mi se potrivea.

Tot în acea perioadă Nina primise sentinţa definitivă a recursului. Un adevărat mister. Aşa, de exemplu, în redactarea sentinţei apărea un oarecare Dumitrescu Ion, cu care Nina ar fi desfăşurat o activitate legionară între anii 19481960, persoană complet necunoscută şi care nu apăruse nici la anchetă, nici la proces. în schimb, în hârtii nu apărea niciunul dintre cei cu care fusese în boxă. Nici chiar forurile superioare „nu înţelegeau“ această eroare grosolană, dar nici nu se sinchiseau să o cerceteze. Aşa încât la toate sesizările Ninei răspunsurile erau teribil de neclare. De altfel, după frământări cumplite (e bine, este momentul, este persoana

indicată?) Nina a ridicat în mod repetat această problemă. Cu timpul şi-a dat seama că totul era dinainte stabilit, încât orice zbatere era inutilă, formele prin care erai condamnat neavând nici o importanţă pen- 296 tru Securitate.

Păsările Jilavei

în timpul iernii aveam parte din belşug de vrăbii obraznice, gălăgioase, chiar agresive. Vrăbiile erau pasiunea doamnei Sadova şi a doamnei Bădescu (singurul element comun dintre ele). La început mai sfioase, se aşezau pe gratii, apoi coborau pe pervaz şi, cu ajutorul miraculosului cocoloş de mălai, erau atrase în cameră. Cea mai mare victorie a fost când au zburat pe unul dintre paturi ca să-şi ia răsplata. „Plata“ ne-o primeam şi noi din partea gardi- encelor, care duceau o luptă aprigă împotriva acestui obicei, în urma căruia rămâneau firimituri şi bucăţi de mălai pe geam. Doamna Sadova, deşi grav admonestată şi chiar ameninţată, continua să le mai arunce câte un cocoloş. Păsărelele o recunoşteau şi, în timpul plimbării, se ţineau scai după noi, pretinzând dreptul lor. După ce se mai încălzise şi-şi scoseseră puii, veneau la geam cu toată „şatra“, începeau prin a-şi aşeza odraslele, mici şi neputincioase, pe pervaz, continuând apoi să îndese mâncarea în ciocurile lor, veşnic deschise şi ţipătoare.

Eu nu le prea iubeam, în primul rând din cauza gălăgiei, care-mi spărgea liniştea aceea minunată în care mă cufundam din ce în ce mai mult. Şi-n plus, prea aduceau cu lumea de-afară, de care mă despărţisem profund. în schimb, ce sărbătoare a fost când au sosit rândunelele! Au intrat brusc, ca nişte săgeţi, învârtindu-se în cerc şi scoţând

strigăte de bucurie. Mă uitam la ele ca la o adevărată minune.

Tata mi-a povestit mai târziu cum, fiind ţinut luni de zile singur în celulă, se împrietenise cu un păianjen, care-şi făcuse pânza într-un colţ şi pe care-l lăsa să se hrănească cu sângele lui.

Rândunelele şi-au făcut începutul cu o bătălie de trei zile, fiindcă pretendenţii la cuibul situat deasupra uşii erau în număr de trei. Aşa încât se învârteau sălbatic, toţi vrând să pună stăpânire pe cuib. Peste noapte se linişteau, rândunica stătea de pază, în timp ce „domnul“ hoinărea. în final a rămas doar o pereche.

în cameră însă s-au vânturat tot felul de ipoteze. Ba că intrusul ar fi cel de-al cincilea pui de anul trecut, ba c-ar fi un vagabond care vrea să-i ia titularului nevasta. Fireşte că adevărul nu-l vom şti niciodată.

Oricum, multă vreme mi-au răsunat ţipetele lor de luptă şi goană nebună prin aer. Doamna Bădescu care, prea sensibilă, nu putea suporta scenele „tari“, agita tot timpul un şervet, ca să-i despartă. Noroc că nu i-a alungat de tot.

Pe urmă, lucrurile s-au liniştit, intrând pe făgaşul lor firesc. Aşadar, rândunica, după ce a făcut ouă, s-a aşezat liniştită la clocit, în timp ce soţul o hrănea conştiincios şi grijuliu. Şi iată că, în nu mai ştiu a câta zi, s-a produs minunea: din fundul cuibului s-au auzit nişte sunete, ale noilor locatari ai celulei 44. S-au făcut tot felul de supoziţii în legătură cu numărul puişorilor, întrucât la început zăceau la fundul cuibului, ca o masă amorfă. în câteva zile, iată că au apărut la marginea „lojei“ patru căpşoare somnoroase, eterice, golaşe, cu cioculeţul lăsat cuminte în jos. Era suficient însă un fâlfâit de aripi pentru ca,

exact ca la o apăsare de buton, să ţâşnească în sus, cu gâturile ca nişte arcuri întinse. Şi, Doamne, cât puteau să fie de lungi! Ceea ce le acoperea complet era o gură mare, deschisă şi ţipătoare. După ce fiecare dintre ele era umplută, recădeau toţi în aceeaşi nobilă visare.

Uneori, după ce fusese îndopat, dumnealui îşi întor- 298 cea codiţa spre marginea cuibului, pentru ca rândunica să

culeagă delicat picătură albă pe care-o excreta şi să zboare cu ea afară. Asta nu înseamnă că n-aveam şi noi partea noastră de curăţat şi de spălat pe jos. Pe urmă au început să crească, spectaculos de repede. Căpşoarele li s-au acoperit de puf, apoi de pene. Cuibul devenise neîncăpător pentru atâta popor. De altfel, numai mama dormea cu ei. începuseră chiar să se grozăvească stând pe marginea cuibului şi bătând din aripioare. Mai aveau puţin şi şi-ar fi luat zborul. Pândeam cu-nfrigurare momentul. N-a fost să-l vedem, fiindcă am „zburat“ noi, înaintea lor.

Tot atunci am văzut un spectacol de solidaritate păsărească, de la care am fi putut învăţa (dar câte n-am putea învăţa de la lumea animală...). Zilnic, cam pe-nserat, pe gardul de lângă geam, îşi făcea apariţia o cucuvea (sau poate bufniţă?). Urâtă pasăre! Ca la un semnal, toate vrăbiile se adunau grămadă pe sârme, vociferând puternic şi-mpiedicând-o, în felul acesta, să se apropie. în actul doi intrau rândunelele, care începeau pe rând un zbor razant, lovind-o de fiecare dată în cap. Cucuveaua tresărea la fiecare bătaie, dar rezista nemişcată. La rândul lor, rândunelele îşi înteţeau atacul, izbind-o cu şi mai mare îndârjire. în cele din urmă, pasărea cea urâtă ceda, îndepărtându-se, cu un zbor inert, ca o cădere în abis.

Pe urmă, vrăbiile, care învăţaseră ceva de la specia umană, se risipeau nerecunoscătoare şi nesimţite. Şi totul intra într-o perfectă linişte şi armonie.

Jilava – ultimele zile

Numărătoarea inversă începuse de mult, fără ca noi să ne dăm seama. E drept c-au existat unele semne. Aşa de

exemplu, cu vreo lună înainte veniseră mai mulţi domni, care ne chemaseră, în aparenţă pentru nişte întrebări banale. O doamnă blondă m-a şi consultat, întocmindu-mi o fişă medicală. Am fost cu toate foarte tulburate.

în ceea ce mă priveşte, poate din cauza lipsei de somn, îmi simţeam nervii ca un arc întins. Cu doamna Bădescu am ajuns (şi eu) la un schimb violent de cuvinte. Orice zgomot îmi provoca o stare fizică de rău care, din păcate, s-a menţinut şi după ieşire, chinuindu-mă în orice împrejurare. Cum să pot explica oamenilor imposibilitatea de-a auzi radio, televizor, voci tari, pocnituri de zaruri sau minge? Mă străduiam în permanenţă să ascund urmările închisorii, ca să nu se observe că nu sunt ca toţi ceilalţi.

în Jilava spre exemplu, zilnic la aceeaşi oră, se auzea o melodie cântată de o trupă de soldaţi, care se-ntorceau de undeva. La noi pătrundea numai ,,-toria, -toria, va fi a mea“ (evident era vorba de „victorie“). Ei bine, trăiam absolut fobie momentul. Chiar şi cu degetele în urechi îmi pătrundea prin timpane.

Noaptea, alt chin, datorită sforăiturilor sănătoase ale doamnei Bădescu, care adormea imediat şi numai pe spate, în fiecare seară, trăiam obsesia că nu voi adormi înaintea ei.

„Cavoul“ începuse să fie din ce în ce mai apăsător. Singura mişcare în aer liber era prilejuit de spălatul săptămânal al rufelor. Atunci încercam să înghiţim cât mai mult soare şi lumină, întinzând

cearceafurile încet, cât mai încet.

Asta în cazul că n-o aveai în tură pe Bubi. Bubi avea ceva de tigroaică începând cu nişte ochi verzi care, în umbra vizetei, păreau fosforescenţi. N-am să uit cum într-o seară s-a cocoţat la geamul nostru, lipindu-se de gratii, ca să sur- 300 prindă discuţia dintre doamna Sadova şi Tina. Era complet

lipsită de milă. Emana din ea o vulgaritate animalică şi aţâţătoare. Cred că ei îi aparţin două „perle“ culese din frazele adresate deţinutelor: „Ia nu mai vociferaţi cu mâinile“ şi una rostită cu un dispreţ vădit: „Şi vă mai pretindeţi inculte“. Perechea lui Bubi era „Pic“. Fiind mică, slabă şi urâtă, căuta să se impună prin nişte răcnete înfiorătoare. Porecla îi provenea de la urletul „Nu vă e ruşine, aşa un pic?“ Şefa lor era Valerica, o ţigancă destul de chipeşă, care în trecut fusese o fiară. Exista şi o tură bună, cu „Păpuşa“ şi „Blonda“, când ne permiteam tot felul de „păcate“, ca vorbitul în timpul plimbării, sau un pic de somn neregulamentar.

începusem, cu Nina, Postul Maicii Domnului, care consta în câte o zi de post fiecare săptămână (prima săptămână luni, a doua săptămână marţi ş.a.m.d.). în tot cursul închisorii, la sfârşitul acestui post avea loc un eveniment de mare importanţă. Primul a fost plecarea din Jilava, iar ultimul... eliberarea. în ambele cazuri evenimentul a avut loc de Rusalii.

Jilava – plecarea

S-a petrecut într-o vineri, când uşa s-a deschis brusc, iar ofiţerul de serviciu a intrat cu o listă în mână. „Eliberarea“, am gândit eu. Prima a fost strigată doamna Bădescu şi am avut un sentiment de uşurare. A urmat însă Nina, când m-am „încreţit“, toată, pentru ca să mă liniştesc apoi, la auzul numelui meu. Fireşte că totul urma să se

desfăşoare conform formulei de bază „repede“. Aşa încât a urmat o zăpăceală, când n-am fost în stare să-mi iau nici măcar rămas bun. Nina, mai operativă, a apucat să schimbe zeghea şi cearceaful cu doamna Sadova.

Imediat după ce ne-au scos, ne-au băgat într-un izolator cu un singur pat, pe care ne-am aşezat ca să ne potolim tulburarea. Doamna Bădescu, într-un moment de generozitate, s-a declarat gata să şteargă cu buretele peste diferendele trecute, cu condiţia ca niciuna dintre noi să n-o discute în noul loc spre care ne îndreptam. După care a urmat o împăciuire cu pupături şi concluzia că suntem duse la lucru, spre o destinaţie necunoscută.

Timpul se scurgea încet. Se făcuse seară, dar nimeni nu părea interesat de prezenţa noastră. în sfârşit, ne-am aşezat cum s-a putut. Eu am dormit tun (de epuizare), iar doamna Bădescu, conform obiceiului, chiar a sforăit. Dimineaţa ne-am dus la magazie ca să ne predăm „efectele“ şi să ne îmbrăcăm cu hainele noastre „din altă lume“. Am fost obligate să aşteptăm într-o „cuşcă“, unde se desfăşura plimbarea bărbaţilor. O podea de ciment, îngrădită de ziduri, ca la arestul Securităţii de la Uranus. Aşa am apreciat curtea noastră cu pământ, flori şi alei.

Eram extrem de emoţionată. Schimbarea asta conţinea o bucăţică de libertate, deşi cine ştie ce ne mai aştepta. Până atunci aveam voie să sperăm într-un mai bine. Fireşte că ni s-a făcut invariabila percheziţie, cu răvăşirea întregului bagaj şi cu controlul „la nud“, dar nu-mi mai păsa. Plecam... ce cuvânt minunat, mai ales pentru mine, care voiam să colind globul. De fapt ne-am dat seama

că urmează o schimbare radicală, întrucât gardiencele, chiar şi cele mai rele, ne priveau cu îngăduinţă, ba una chiar şi-a permis să ne sfătuiască: „Vedeţi, să vă purtaţi bine pe-acolo“.

Era evident că mergeam la lucru. Auzeam că „în deplasare“ ţi se dădea o mâncare straşnică. într-adevăr ni s-a 302 împărţit marmeladă, slănină, brânză. Ce conta, la foamea

noastră, că slănina era râncedă, iar brânza cumplit de sărată! Personal le-am găsit excepţionale şi aproape jumătate le-am înghiţit imediat.

În sfârşit, după atâta animaţie, zarvă şi forfoteală, ne-au tras maşina „la scară“. Era o dubiţă fără boxe, cu două bănci lungi de ambele părţi. întrucât mai urmau să intre şi alte persoane, pe care n-aveam voie să le vedem, a urmat un aranjament special. Primul lucru care mi-a sărit în ochi, a fost figura Inei, care-mi zâmbea cu toată faţa. Apoi am recunoscut-o pe Edith, ţeapănă şi serioasă, stând în poziţie regulamentară, deci cu spatele la noi.

Era şi madam Popescu, care ştiam că se eliberează peste câteva luni. Deşi ne păzea „Pic“, am reuşit să schimb câteva cuvinte cu Ina. I-am arătat-o pe Nina, iar dânsa mi-a spus numele vecinei, o doamnă căreia i-a fost rău în tot timpul mersului. Am fi continuat noi, însă „Pic“ a urlat la Ina.

Vis-à-vis de mine era un bărbat înalt şi puţin chel, căruia, pentru siguranţă i-au pus „ochelari“. L-au coborât înainte de gară. Eu aveam norocul să stau în spate. Prin crăpăturile uşii zăream drumul, magazine, case, pomi înfloriţi, femei în rochii colorate, cozi la zarzavaturi. O lume străină a cărei zbatere n-o mai înţelegem. Aici, în acest spaţiu, aveam parcă o siguranţă şi, ceea ce era mai important, – o ţintă.

Drumul

Ne-au dus în gara Filaret, ziceau cunoscătoarele oraşului. Pe noi trei ne-au coborât primele. Cu toate răcnetele lui Pic, i-am trimis salutări Inei. în vagon am intrat într-o cuşetă de 1/1, cu o bancă în unghi drept şi cu un geam cu

jaluzele de lemn. Realizasem că vom merge la Arad, de unde mai veniseră deţinute.

Totuşi plecam... Ce fericire!... Era 16 iunie şi în „coteţul“ nostru era înăbuşitor de cald. După pornirea trenului, la vizetă a apărut un cap de ciclop, un gardian gras şi saşiu, care ne-a anunţat că n-aveam voie să ne ridicăm şi să privim prin jaluzele. Parcă mi-ar fi spus invers! Trenul tocmai oprise la Chitila, unde unul dintre muncitorii care lucra la terasament a exclamat: „Ia uite vagonul de hoţi!“ Mă ispitea gândul să arunc un bilet pe geam pentru a-l face să ajungă la mama. Era atât de aproape. Dacă însă se găsea un „tovarăş“ care să-l ducă la Securitate? Aşa c-am renunţat.

După amiaza a fost chinuitoare. Nu ne puteam mişca, era îngrozitor de cald, nu aveam aer, curgeau apele pe noi. Şi totuşi am călătorit boiereşte. Radu mi-a povestit mai târziu cum a mers 48 de ore, atât de înghesuit, încât nu se puteau lăsa în jos. Şi-n plus cu lanţuri la picioare. Noaptea ne-am încovrigat cum am putut. Eu, fiind cea mai tânără, m-am încolăcit pe jos, celelalte pe banchetă. Nina voia să vadă gara de la Lugoj, însă n-a prins-o. Dimineaţa eram la Timişoara, de unde, după o oră, ne-am îndreptat spre Arad.

Era duminica Rusaliilor. Pe drum am făcut liturghia, începusem parcă să fim mai puţin optimiste. Oare ce ne mai aştepta?

PARTEA A
PATRA

ARAD

în gara Arad

Chiar de la început, cu toată emoţia, am remarcat o mare largheţe, aproape un fel de libertate. Aşadar, am coborât la marea grămadă, ne-am luat bagajele şi am pornit, cu noi trei în frunte.

Deşi era foarte de dimineaţă, pe peron se aflau deja oameni care întorceau capetele, uitându-se lung după noi. în oraş se ştia de existenţa unei colonii de muncă, unde erau şi deţinute de drept comun. Mă simţeam teribil de stânjenită, cu senzaţia că suntem privite ca nişte hoaţe. Aşa încât am răsuflat uşurate când ne-am urcat în camion. Ina se vârâse în spatele meu şi tot drumul am vorbit, sub privirile îngăduitoare ale ofiţerului care ne păzea.

Oraşul, pe care-l vedeam pentru prima dată, nu mi-a făcut nici o impresie. Ba parcă mi s-a părut mic, iar tramvaiele cu oameni înghesuiţi în ele erau chiar caraghioase. Am făcut un înconjur şi-am zărit, ca-ntr-o poveste, un şir lung de plopi.

După ce s-a deschis o poartă, am coborât. Ina cu tot grupul s-au separat, noi rămânând în urmă. Am parcurs aleea lungă de plopi şi-am ajuns în faţa unei clădiri lungi, galbene, cu două nivele şi cu ferestrele de sus acoperite de jaluzele de lemn. în jur linişte absolută. Nu se simţea nicio mişcare.

La uşă ne-am întâmpinat o gardiancă mică, grăsuţă, cu ochi albaştri şi care, când i-am spus

„bună ziua“, ne-a răspuns cu accent unguresc „La noi se spune să trăiţi“.

Am urcat. Pe pereţi erau tot felul de reproduceri cu imagini din natură. Din loc în loc erau aşezate floricele făcute din nylon şi mici obiecte lucrate de mână. După ce-am

mai urcat un etaj, am cotit la dreapta, după care am fost băgate într-o încăpere lungă cu o serie de cabine, fără uşă, cu WC-uri de tip turcesc. într-un colţ un butoi cu un robinet. Fereastra era mare şi, minune, fără jaluzele, aşa încât vedem în curte oameni, copaci şi chiar şi cai. O adevărată minune, de care nu mă puteam sătura.

într-un colţ al curţii, nişte femei cărau snopuri de stuf, pe care le aruncau într-un fel de căpiţă. Şi toate astea erau adevărate şi le vedeam cu proprii mei ochi. Minunea numărul doi: nimeni nu ne pândea la uşă. Ba chiar exista în ea o crăpătură prin care zăream întreg coridorul. Vremea se scurgea însă foarte încet şi se părea că ne uitaseră. începuse să-mi fie atât de sete, încât eram gata să folosesc apa din butoi. Noroc că am ezitat, fiindcă mai târziu am aflat că acolo se spălau diferite obiecte.

Deodată, sub geam, am auzit gălăgia unui grup mare de femei, printre care doamna Bădescu şi-a recunoscut câteva vechi cunoştinţe. Eu continuam să măsor încăperea, fără ca nimeni să apară. La prânz a venit totuşi o gar- diancă foarte grasă, ca să ne întrebe dacă avem mâncare. „Desigur“. „Totuşi, veţi primi şi de-aici.“ Rareori mi s-a părut c-am mâncat ceva mai bun. Prin crăpătura uşii am văzut cum dintr-o cameră veneau câteva femei extrem de palide, cu farfurii în mână, pentru a-şi lua mâncarea. Printre ele Nina a recunoscut-o pe Bobi Marin. Aşadar acestea sunt „lăgăristele“,

menţinute în detenţie „administrativ“[177],

177 Internarea sau condamnarea administrativă a unei persoane se petrecea în urma unei decizii luate la nivelul Ministerului Afacerilor Interne prin care, fără proces, o persoană era trimisă într-o unitate sau colonie de muncă (deşi există şi numeroase cazuri în care cei internaţi au fost 308 închişi în diverse penitenciare), pentru o perioadă de până la 36 de

după terminarea pedepsei, fără nicio condamnare şi deci, fără niciun termen. Şi-apoi s-a aşternut liniştea.

Abia după masa de seară şi după ce-am cerut insistent să mi se dea apă, am fost scoasă pentru inventarierea bagajelor, întrucât s-a sărit peste percheziţia corporală, am înghesuit pe mine cât mai multe haine, în vederea timpului friguros. Restul l-am băgat în saci şi aşa, „împodobită“ cu nelipsita mea basma maron care-mi ascundea tunsoarea, m-am îndreptat spre noul cămin.

Camera 22

Mi-a produs o impresie zguduitoare. După ce luni de zile mă obişnuisem cu imaginea câtorva chipuri, aici, după deschiderea uşii, se revărsa spre noi o mare nesfârşită de feţe, gata parcă să ne-nghită. Mi se părea că toate seamănă între ele şi că nu se mai terminau. înaintam cu teamă. Prima pe care am putut s-o diferenţiez din această masă a fost o figură cu ochi mari, luminoşi, cu nişte codiţe negre şi care, cu o voce nefiresc de subţire, ca de copil, ne-a urat „bine aţi venit!“.

„Asta-i Ghega“[92], mi-a şoptit Nina. Un nume de care-mi pomenise şi Medeea, cu mulţi ani în urmă, amintind de

luni, cu posibilitate de prelungire. Practică profund ilegală

chiar şi din perspectiva legislaţiei RPR, internările administrative au început din anul 1950, luând sfârşit odată cu aministierea generalizată a deţinuţilor politici din 1964. A se vedea Octavian Roske (coord.), *Enciclopedia...,* vol. I, pp. 367-369.

[92] Marina Chiriţescu s-a născut la 26.09.1924 în Chişinău, Basarabia. Dintr-o familie de moşieri, Marina Chiriţescu a absolvit medicina şi a fost o susţinătoare a Mişcării Legionare. A fost arestată la 5.09.1953

„lumina“ pe care o avea pe frunte şi de extraordinarul ei spirit de sacrificiu. îmi povestise cum odată, studentă fiind, şi-a dat paltonul unui sărac, ea întorcându-se în rochie, pe un ger cumplit. Mai târziu aveam să-mi dau seama că şi în închisoare proceda la fel.

Aşadar eram în camera unde cele mai multe dintre deţinute erau legionare.

Nici n-am avut timp să mă dezmeticesc, când am fost luată pe un culoar între două paturi şi supusă unui scurt interogatoriu de nişte figuri necunoscute. S-a făcut repede socoteala că, prin venirea mea vor fiii doctoriţe în cameră, că sunt din Basarabia şi că am şapte ani condamnare. Eu mă simţeam atât de complexată, de timidă şi proastă, încât deabia îmi puteam descleşta gura. Ni s-a adus un pahar cu apă, care era de fapt limonadă, însă oficial trebuia declarată doar apă. Abia mai târziu am înţeles motivaţia.

Pe urmă am fost informată cu mândrie că văd un film o dată pe lună, că li se dau cărţi şi uneori chiar ziare. Pe vremea aceea nu ştiam care e „preţul“ acestor binefaceri. în prima seară n-am avut la dispoziţie decât un pat, pe care l-am împărţit cu Nina. Şi totuşi am fost profund impresionată de spiritul cald, de ospitalitate, cu care am fost întâmpinată, atât de diferit de atmosfera din camera „diverselor“ de la Jilava. Mi-aduc aminte de Sanda, care-mi

şi condamnată la 25 ani muncă silnică pentru „favorizare la

crimă de înaltă trădare“ („A găzduit şi a alimentat pe Golea Ion ştiind de el că este paraşutat de aviaţia americană pentru spionaj“). A fost închisă la Jilava, Văcăreşti, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Aiud. A fost eliberată la 22.06.1964 prin decret de graţiere. Alături de ea au fost închişi şi alţi membri ai familiei, inclusiv cele trei surori: Ecaterina, Alexan- 310 dra şi Sofia.

povestea de Jilava, cum atunci când a intrat în cameră după ora stingerii, nimeni n-a vrut s-o primească în pat. Toate îşi trăseseră păturile peste cap.

Aici se simţea cu totul şi cu totul altceva. De fapt lucrul acesta a devenit evident în zilele următoare.

A doua zi

M-am trezit la strigătul „Deşteptarea!“, care cred că s-a dat înainte de ora 5: 00. Abia am apucat să ne-mbră- căm, când s-a deschis uşa. Total dezorientate, am fost luate de „valul“ care se scurgea şi duse cu repeziciune pe nişte scări, ca să intrăm în boxele-WC-uri, cu care făcusem deja cunoştinţă. Aşa am aflat că exista o ordine prestabilită, la fiecare cabină fiind repartizată o grupă şapte-opt persoane, întrucât, după cum am relatat, nu exista nici o uşă, cele care- şi aşteptau rândul la „program“ serveau şi drept paravan.

Hărmălaia şi înghesuiala erau însă cumplite, fiindcă totul trebuia să se desfăşoare sub eficienta deviză: „repede“. Aşa încât deţinutele de serviciu trebuiau să verse şi să spele tinetele la robinete, altele îşi umpleau cănile cu apă, în fine, toată lumea vorbea, se agita, se grăbea, cu excepţia celor constipate (şi nu erau puţine), care stăteau liniştite. De obicei nu apucau toate să se „servească“, fiindcă uşa WC-ului se deschidea şi se

auzea strigătul „repede la spălător“. Atunci începea târguiala între cele care nu terminaseră şi gardi- anca care ţinea uşa desch’să şi ţipa. Eram pur şi simplu îngrozită şi năucită. Nimeni nu avea timp să ne dea vreo atenţie sau explicaţie. Şi peste tot plutea un miros... ameţitor! Unde era tihna şi liniştea Jilavei în asemenea operaţii?

De-acolo, tot în goană, am intrat în spălător. Aici era aproape civilizat. O sală mare cu patru jgheaburi de piatră lungi, având fiecare două rânduri de robinete pe ambele laturi. Mi s-a părut grozav, după spălatul cu porţia numită căniţă. Aşa încât m-am repezit fericită la primul jet de apă, când o voce aspră, însoţită de un brânci zdravăn, mi-a spus: „Pleacă de-aici, ăsta-i robinetul meu!“ Umilită şi foarte prost impresionată, eram gata să mă retrag, când o fată brunetă, cu o faţă rotundă, mi-a oferit robinetul ei. Şi aici existau legi pe care urma să le învăţ. în atmosfera aceea tristă şi sumbră, am auzit deodată ceva care adia a Paradis: două voci îngereşti, care cântau secondându-se reciproc. Mi se părea că visez. Erau Tanţa Oprişan[178] şi sora ei Simina[179].

178 Constanţa Oprişan s-a născut la 29.09.1921 în Frumoasa, Harghita. A absolvit Facultatea de Medicină. A fost arestată la 24.09.1958 şi condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea şi fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de graţiere. A fost soţia lui Constantin Oprişan (1921-1958), unul dintre liderii Mişcării Legionare, şef al Frăţiilor de Cruce, torturat în timpul „reeducării“ de la Piteşti, mort la Jilava.

179 Simona Grama s-a născut la 23.04.1923 în Râuşor, Braşov. A urmat liceul comercial şi a lucrat ca funcţionară. A avut o fiică. A fost arestată la 3.02.1949 şi condamnată la 6 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“, („nu a denunţat pe logodnicul ei care era legionar“). A fost închisă la Mislea, Dumbrăveni. A fost eliberată la 1.02.1955. A fost rearestată la 24.09.1958 şi condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Arad,

 Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de graţiere.

De acolo, cu acelaşi invariabil „repede“ şi-n aceeaşi goană, am ajuns în cameră unde, tot în acelaşi ritm s-a deschis uşa pentru introducerea mâncării. Sistemul de alimentaţie la muncă era ca dimineaţa să le dea o hrană mai consistentă, iar seara doar cafeaua. Nouă, fiindcă nu

munceam, ni s-a adus zeama aceea neagră, numită cafea. Numai că, în mod misterios şi nevăzut, ni se oferea mâncare. Iar sub perna noastră apărea în acelaşi fel nişte porţii de pâine (cât mai jinduisem după ea!).

Dăruitorii ţineau să-şi păstreze anonimatul, atât în virtutea preceptului „să nu ştie stânga ce face dreapta“, cât şi pentru ca darul lor să nu fie etichetat drept „ajutor legionar“. De aceea ni s-a şi atras atenţia să primim totul cu discreţie şi în tăcere. Numai cu doamna Bădescu nu te puteai înţelege. Ea se întreba, cu voce tare, cui trebuie să-i fie recunoscătoare pentru cele primite.

Printre daruri erau câteva cubuleţe de zahăr şi, spre marea mea bucurie, câţiva căţei de usturoi (e clar că nu mă încadram în categoria „eroine“). Pe urmă, uşa s-a deschis şi mulţimea s-a scurs spre atelier. Am rămas numai opt persoane. Camera era imensă (cred că vreo 52 m lungime), prevăzută cu paturi cu un singur etaj. Iarna era îngrozitor de frig, vara însă aveai destul aer şi-n plus aveai marele avantaj de-a te putea izola.

Dată fiind mulţimea paturilor, ca într-un adevărat „oraş“, lumea se împărţea pe „cartiere“ sau „străzi“, grupate după afinităţi şi simpatii. Fiecare grupuscul îşi avea viaţa proprie, neamestecându-se sau, din contră, fiind în relaţii apropiate cu alte „colective“. Aşa încât, dacă n-aveai chef să te integrezi vreunui grup, te puteai izola total. Lucru pe care l-am şi făcut.

Arad – „munca te face liber”

Clădirile în care ne găseam aparţinuseră armatei. în anul 1960, când se instituie dreptul la muncă, în închisoarea de

femei de la Ciuc se făcuse o listă lungă cu cele care voiau să lucreze. Când au sosit, cei de la Arad s-au speriat când le-au văzut. Toate arătau ca nişte stafii.

La început au dat de trai bun. Existaseră momente memorabile despre care se vorbea şi acum: „Ţii minte când ni s-a dat mămăligă cu brânză şi smântână?“ Comandantul le-a vorbit frumos, făcându-le o mulţime de promisiuni, într-adevăr, totul părea „trandafiriu“. în prima lună li s-a dat c.p. (carte poştală) să scrie acasă şi să primească un pachet de 5 kg alimente. Părea c-au intrat în Rai. Numai că în următoarele luni s-a pus o „mică“ condiţie: „pachet contra normă îndeplinită“. Se lucra la coşuri de birou din împletituri din nylon pe păruşi de papură. Pentru începătoare norma era imposibil de atins. Şi totuşi unele voiau s-o facă, indiferent de preţ.

Argumentul major îl constituia semnificaţia politică: cine face norma dă dovadă de ataşament faţă de muncă, deci şi-a schimbat mentalitatea. Conducerea le aducea chiar elogii. în schimb, cele cu procentaj scăzut, era clar că „nu voiau“, deci îşi păstraseră convingerile duşmănoase. Până la urmă diavolul şi-a atins scopul. Se ajunsese la o adevărată „psihoză“ a muncii, cultivată perseverent şi diabolic de ambele părţi. Oamenii deveniseră iraţionali, pierzând orice instinct de conservare. Astfel, se cerea gardiencelor să fim scoase la lucru înainte de ora 7:00 şi să ne ţină peste program, ajungându-se la 11-12 ore de muncă. Unele, pentru a nu „pierde vremea“, refuzau prânzul, păstrând mâncarea

pentru seara. De plimbare nici vorbă. Cum erau să renunţe la o jumătate de oră de lucru? Orice explicaţie era inutilă. Alergau spre propria autodistrugere. Făţiş nici nu te puteai 314 împotrivi, fiindcă deveneai duşmanul numărul unu, fiindcă

le tăiai posibilitatea eliberării şi a pachetelor. A nu accepta acest surplus de ore peste program se traducea prin formula „a se opune dragostei de muncă“. Aşa încât se reduceau, şi ne reduceau, la o viaţă pur animalică, privându-ne de lucrul cel mai important: viaţa interioară. Şi acum oare, „stăpânul“ nostru – televizorul – nu ne duce la aceeaşi pustiire sufletească, la pierderea eului, la lipsa comunicării şi chiar la anihilarea intelectului nostru?

Nota dominantă o dădea categoria celor „cu origine sănătoasă“, pentru care munca timp de 12 ore nu reprezenta un efort special, cu atât mai mult cu cât nici nu şi-ar fi folosit timpul altfel. Lor li se mai alăturau linguşitoarele, informatoarele, care fuseseră infiltrate în grupul legionarelor venite de la închisoarea de femei din Miercurea Ciuc. Acceptarea acestei torturi a reeducării prin muncă, până la vlăguire, avea la bază şi un soi de frică de ele, de mahalagismul intrigant pe care îl răspândeau. Pe nesimţite, aşa cum se-ntâmplă adeseori, marile compromisuri pornesc de la lucruri mărunte, aparent nesemnificative.

De fapt, fisura începuse încă în închisoarea de la Miercurea Ciuc. Acolo, după cum am aflat de la Lenuţa Faina[180]

180 Despre Lenuţa Faina (Elena Făină), luptătoare anticomunistă, Ion Gavrilă Ogoranu scria în memoriile sale că i se spunea „crăiasa din Carpaţi“. S-a născut la 12 mai 1927 în satul Mărgineni din Braşov şi a urmat liceul comercial. După arestarea surorii ei, fuge de Securitate împreună cu Ioan Dumitriu, legionar, şi se ascund în munţi şi pe la oameni apropiaţi timp de patru ani. A fost arestată în 1952, în ajunul Crăciunului, şi condamnată la 4 ani

şi alte deţinute, în decursul anilor, petrecuţi în cele mai neomeneşti condiţii, se crease o atmosferă de mare unitate, de acea dragoste născută dintr-un ideal şi dintr-o suferinţă comună, totul sublimat într-o profundă viaţă religioasă. Existenţa zilnică le era atât de plină, încât îmi povesteau că nici nu le ajungea ziua pentru a termina ceea ce-şi propuseseră. Se ţineau lecţii de istorie, se învăţau limbi străine, se preda medicina, geografia etc. Dacă erai „înscrisă" la mai multe cursuri, nici nu-ţi ajungeau cele 17 ore pentru a-ţi face şi „temele". Duminica se făcea, într-un fel, Liturghia, iar rugăciunea se înălţa în comun. De undeva, nu se ştie de unde, pătrunseseră nişte fascicule din *Noul Testament*, pe care n-am înţeles niciodată cum au reuşit să le salveze din atâtea percheziţii. Pentru a nu se pierde, fiecare memora un fragment sau chiar un capitol din el. Aşa a ajuns la mine, prin Lenuţa Faina, îndemnul *„iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă..."*, care mi-au ridicat mari probleme de conştiinţă. Cine era vrăjmaşul meu? Şi cum puteam să ajung să-l iubesc? Dar *„celui care cere i se va da, celui ce bate i se va deschide şi cel ce caută află"-*, aşa cum mi s-a-ntâmplat şi mie mai târziu. Citisem şi-afară *Noul Testament*, dar în închisoare cuvintele se

închisoare corecţională pentru „deţinere de armă" („fiind logodită cu un legionar a fugit cu el în munţi, în 1948 au fost urmăriţi de Securitate") şi la 25 de ani de muncă silnică pentru „crimă de uneltire". A fost închisă la Braşov, Mislea, Codlea, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcăreşti,

umpleau de întregul lor conţinut, pe care-l recepţionai în totalitate.

Aiud. A fost eliberată la 14.04.1964 prin decret de graţiere. După eliberare s-a căsătorit cu Aurel Popa, şi el fost deţinut politic. A murit în 1996. Informaţii din fişele matricole penale din AANP; Ion Gavrilă Ogoranu, Lucia Baki, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc,* voi. 3, Editura Marist, 2013 disponibil online la http://www.procesulcomunismului com/marturii/fonduri/mart45_64/igavrila_ogoranu/brazii/docs/cap7.
316 htm (10.10.2016).

Tot acolo, la Ciuc, exista o „ştafetă spirituală“, rugăciunea în lanţ, când, după un interval de timp în rugăciune, predai continuarea altei codeţinute. Firul se menţinea fără întrerupere atât ziua cât şi noaptea. Spre surprinderea torţionarilor, chinurile nu numai că nu dădeau efectul scontat, dar ridicaseră nivelul spiritual al victimelor.

Şi ce nu folosise administraţia închisorii? Frig siberian, mâncare de supravieţuire, îngrijiri medicale absente sau eventual o dată pe lună, aşa încât abcesele în diverse zone ale corpului erau deschise cu bucăţi de sticlă. în compensaţie se administrau pedepse „fortifiante“, ca lanţuri, izolator şi mai ales cătuşe care-ţi opreau circulaţia sangvină, încât ajungeai să leşini sau să faci pe tine. Una dintre fete a rămas, după o asemenea aplicare, cu o paralizie de radial. Etc. Motive se găseau cu uşurinţă: un ac de sârmă găsit la percheziţie, doi-trei cartofi opriţi de la masa de prânz, câteva cuvinte scrise pe o bucată de săpun, o moţăială în timpul zilei sau, Doamne fereşte, gestul de a te apleca să iei ceva de jos în timpul plimbării. Asta mai ales după Revoluţia din Ungaria. Ca atmosfera să fie cât mai sinistră, dacă vreun firicel de iarbă îndrăznea să răsară, imediat venea o gardiancă şi turna pe el apă clocotită.

Cele bolnave de TBC aveau noroc. Li se dădea o cană de lapte, puţin unt şi uneori brânză. Celelalte aveau varză, arpacaş şi, la zile mari, fasole. în cameră existau un număr dublu de persoane faţă de cel regulamentar, sau chiar mai mult. Se

ajungea la cinci deţinute în două paturi şi încă la „etaj“, aşa încât noaptea, dacă făceai imprudenţa să cobori la tinetă, nu-ţi mai regăseai locul.

Era o perioadă de dezlănţuire a represiunii, în scop de distrugere, şi în care ofiţerul politic îşi putea permite orice.

La fel şi plutonierii şi sergenţii, care ajunseseră să se distreze în a strânge cătuşele până la urlete de durere. Unii veneau chiar cu „mici inovaţii“. Astfel „Limbă lată“ avea pretenţia ca, având mâinile strânse la spate în cătuşe, să stai aplecată cu capul la zid şi-n vârful picioarelor.

Haine groase nu erau admise. Maximum un jerseu care îţi era luat când te duceau iarna la izolator. După caz, în asemenea situaţii, îţi opreau şi mantaua. Dacă în timpul pedepsei, sfârşită de oboseală, te aşezai pe vine, perioada de izolator se prelungea cu încă trei-patru zile. Şi, cu toată schingiuirea trupească, sufletele lor străluceau ca un cristal.

Aşa nu se mai putea. Trebuia găsită o altă metodă. Şi s-a găsit. Se pare că pentru rău, ca şi pentru bine, e suficient „un grăunte de muştar“. Aşadar, „bobul de neghină“ s-a prezentat sub înfăţişarea unor maici făcând parte din lotul părintelui Anania. Motivul exact al condamnării acestora, deţinutele mai vechi nu l-au cunoscut. Firește, le-au primit cu braţele deschise. Cele două maici, cam negricioase, erau mieroase, zâmbitoare, ipocrite şi mahalagioaice. Prima, Rada, grasă, oacheşă, trupeşă şi vicleană, cu o voce răsunătoare, părea întruchiparea răului. Sora acesteia, Pia, şchioapă, ştearsă, lipsită de energia celei mari, avea însă un ascuţit simţ al observaţiei şi al „transmiterii“. Prima acţiune a Radei a fost de-a se prezenta drept prolegionară şi de a le spune fetelor că l-a visat pe Căpitan, care le-ar fi

cerut prin ea să postească un anumit număr de zile. Fetele, în curăţia şi nevinovăţia lor, au crezut-o şi imediat au început postul. Chiar a doua zi, Rada s-a prezentat la ofiţerul politic pentru a-i relata despre „fanatismul“ legionarelor.

„Sămânţa“ fusese aruncată. Aşa a început neîncrede- 318 rea, teama de trădare, de „turnători“ etc. într-un colţ al

atmosferei unitare începea să se zărească o „fisură“. între timp începuseră să vină „întăriri“. Aşa s-a ivit doamna Bulea[96], moldoveancă cu o privire decolorată şi piezişă, care îşi disputa cu Rada locul întâi la „turnătorie“. între ele apăreau certuri violente, ceea ce a dus la o atmosferă irespirabilă. Apăruseră şi surorile Turianu[97], irascibile, certăreţe şi egoiste. „Frontul“ advers începuse să se îngroaşe şi să-şi facă loc.

Adevărata ofensivă a început însă la Arad. în primul an au fost lăsate în pace, mai ales că, din motive necunoscute (sau poate asta era strategia), nu au fost scoase la lucru decât

[96] Maria Bulancea s-a născut la 27.07.1920 în Briceni, Basarabia. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, figurează ca „mic-bur- gheză“, iar din punct de vedere al activităţii politice a fost încadrată la Mişcarea Legionară. A urmat şase clase şi a lucrat ca funcţionară. A fost arestată la 8.10.1958 şi condamnată la 25 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Iaşi, Jilava, Arad, Miercurea Ciuc, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[97] Aurelia Turtureanu, născută la 3.08.1923 în Cireş, Basarabia. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „originea socială“, figurează ca „mic-bur- gheză“, iar din punct de vedere al activităţii politice a fost încadrată la „PMR“. A urmat opt clase de liceu comercial şi a lucrat ca funcţionară. A fost arestată la 19.06.1958 şi condamnată la 6 ani închisoare corec- ţională pentru „favorizare“, („complicitate şi promovare la crimă de uneltire împotriva securităţii MAI interne şi externe“). A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 18.01.1963 prin decret de graţiere.

Victoria Turtureanu, născută la 22.06.1922 în Cireş, Basarabia. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „originea socială“, figurează ca „mic-burgheză“. A absolvit Facultatea

de Filozofie, dar a lucrat pe un post de contabilă. A fost arestată la 3.06.1958 şi condamnată la 7 ani închisoare corecţională pentru „favorizare la crima de uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 18.01.1963 prin decret de graţiere.

câteva luni. Au rămas în permanenţă în camera aceea lungă şi friguroasă, cu hrană la nivelul celei de la Miercurea Ciuc şi cu aşteptarea înfrigurată de a începe lucrul. Se aruncaseră, în mod secret, într-o activitate culturală, dar ceva parcă începuse să „scârţâie“. Şi, după ce le-a „fiert“ psihologic, un an mai târziu, a venit şi ziua cea mare, când au fost scoase la muncă. Natural că secţia de deţinute politice numită „diverse“, care lucraseră în tot acest timp, erau în fruntea graficului de producţie. De aici, şedinţe cu admonestări ale codaşelor: „Sunteţi înrăite, refractare la muncă!“ etc. Bine lucrat! Pentru a face faţă, unele cereau să stea peste orele de program. Aşa a început „nebunia“ lucrului, care a mers într-un crescendo de ore, până când ajungeai un fel de „vită“ care nu făcea decât să „tragă la jug“ şi să cadă seara obosită. Scopul fusese atins.

începuse să picure şi „otrava“: te vei elibera dacă renunţi la practicile legionare. De fapt, era vorba de credinţă, religie, rugăciune în comun, altruism, spirit de sacrificiu, lucru care se cerea nu numai unui „adevărat legionar“, ci în primul rând unui om. în acest scop s-au introdus în secţia legionară deţinute care nu avuseseră nimic comun cu Mişcarea, dar ajunseseră în detenţie ca rude, cunoştinţe etc. La început s-a rezistat. A fost suficient însă ca unele din cele „reeducate“ să strige: „Nu vrem ca din cauza voastră să suferim noi“. Şi aşa cum se întâmplă cu „aria compromisurilor“, care începe cu modificări

minore, pentru ca apoi întregul să devină de nerecunoscut, nu au mai rămas decât insule izolate. Acea unitate sublimă se sfărâmase. încrâncenarea „reeducatelor“ era mai cumplită decât a gardiencelor.

De fapt trebuia ucis sufletul. Tot ce era nobil era etichetat 320 ca „legionar“ şi înlăturat. Se cultiva „fiara“. Se ajunsese să

nu poţi da o bucată de pâine unei bolnave sau sprijini un neputincios, fiindcă erai privită cu ostilitate de cele „renăscute”. Şi nu erau puţine.

Arad – vizita medicală

„Cine dă, lui îşi dă.“

La câteva zile după venire a trebuit să ne prezentăm la vizita medicală, unde ni se întocmea şi o fişă. Despre doctor nu se pomenea nici într-un fel, dar când se discuta, se vorbea mai mult de rău. Prin urmare, ne-am urcat la etajul trei, unde a trebuit să aşteptăm într-o încăpere cu ciment pe jos şi paturi de scânduri. Am aflat că acesta este izolatorul. Aici însă, spre deosebire de alte închisori, izolatorul era foarte râvnit, mai ales vara, întrucât erai lăsată să dormi şi să zaci cât aveai chef. Era şi linişte, şi mai ales erai singură... Grozav! în aşteptare ne-am urcat repede pe paturi, iar pe geam am zărit pentru câteva clipe dealurile verzi.

în cabinet, un doctor plinuţ, cu ochelari, mi-a părut o figură cunoscută, dar nu ştiam de unde să-l iau. Probabil că şi eu îi aminteam ceva, întrucât m-a întrebat unde am terminat facultatea, pentru ce am fost condamnată, chestiuni care nu intrau în fişa medicală. Abia la terminarea vizitei mi-am reamintit. în anul VI de facultate, a apărut la noi în grupă un coleg mai în vârstă, evreu, care se reînmatriculase pentru a-şi da diferenţe de examene şi ani, pierdute

din cauza persecuţiei împotriva evreilor.

Deşi a reprezentat un cap de acuzare în procesul meu, mie antisemitismul îmi era străin, eu fiind întotdeauna de partea celor asupriţi şi în suferinţă. Aşa încât, văzându-l stingher, mai ales că ceilalţi îl ignorau, sau poate chiar mai mult, l-am dus la bibliotecă, i-am împrumutat notiţele mele de la cursuri, purtându-mă apropiat şi prietenos. După o scurtă perioadă a dispărut. Şi iată că viaţa ne punea din nou faţă în faţă, însă pe poziţii inversate. M-am ferit să mai merg la consultaţii. I-am cerut totuşi un control radiologie pulmonar, pe care mi l-a acceptat imediat. A existat şi o împrejurare în care m-a ajutat efectiv. Niciodată nu i-am ştiut numele.

Arad – pachetul

Reprezenta „premiul cel mare“, miracolul venit din „lumea de dincolo“, pentru care se cerea atât de mult şi greu, cu un consum atât de mare de energie, încât practic erai desfiinţat. Personal, preferam să renunţ. Şi totuşi existau persoane, mai ales cele obişnuite cu munca fizică, care reuşeau să-şi facă norma. Tradiţia camerei, sau mai exact tendinţa celor mai multe deţinute, era să facă o trataţie tuturor celor cu care stăteau (şi nu eram decât 50!). La început nu pricepeam, ba chiar consideram fie un mare sacrificiu, fie un act formal şi inutil (Cui ajunge bucăţica asta minusculă de slănină sau cubuleţul de zahăr? zicea egoismul din mine). Mai

târziu, însă, am înţeles. Oricum, atunci când o primeam, minuscula porţie se transforma într-un copios ospăţ. Se întindeau câteodată adevărate „mese de păpuşi“. Probabil că organismul acesta atât se secătuit sorbea avid fiecare moleculă din alimentele primite. Unele ajungeau să-şi împartă tot pachetul. Aşa s-a întâmplat cu Liana,

medic, cu o condamnare de zece ani. Soţul, tot medic, era închis la Aiud. Acasă le rămăsese un băieţel de doi ani. Pentru ea pachetul avea ceva aproape sacru. L-a dat în totalitate. Ne-a explicat că nu poate mânca ceva mai bun, în timp ce noi ne hrăneam cu varză şi arpacaş. Foarte târziu, am trăit şi eu aceeaşi senzaţie.

în toamnă ni s-a anunţat că ne putem înscrie la comandant pentru a face cerere de rejudecare, recurs sau graţiere. Noi, cele nou-venite, ne-am înscris imediat, cu un fel de euforie. „Veteranele“ ne priveau compătimitor şi surâdeau melancolic. Câte episoade din astea nu văzuseră!... Natural, m-am prezentat şi eu. Nici nu ştiu cum de mi-a venit ideea, fiind o mare timidă, să-i cer Comandantului să-mi aprobe un pachet de haine şi alimente. „Faci norma?“ „Nu.“ „Dar ai s-o faci?“ „Sper“.

Când mi-au dat cartea poştală, nu eram sigură c-o voi putea scrie. Trecuseră doi ani. Conţinutul cărţii poştale era unul format din câteva fraze stas: „Eu sunt bine, sănătoasă, vă rog să-mi trimiteţi...“ – urma lista alimentelor.

în legătură cu asta îmi amintesc de ceea ce mi-a povestit mai târziu Puiu Giosanu[181]. La Canal, unde

181 Puiu Giosanu (1921-1985), s-a născut la 10 iulie 1921 în Măgura, judeţul Buzău. A fost la arestat ca student la Politehnică, la 22 mai 1948, pentru „activitate intensă contra clasei muncitoare“ („a fost membru în partidul Legionar până în anul 1944“). A fost închis la Capul Midia, Borzeşti, Oneşti, Poarta Albă, Jilava. A fost eliberat la 29.10.1955. A fost

toţi arătau ca nişte schelete, mai ales cei veniţi de la Piteşti, li s-au dat c.p. Unul dintre ei, după ce a transmis cât este de bine, fericit şi sănătos, a adăugat „ferice de tata“. Cuvinte inofensive, care-au trecut de cenzură. Da, numai că tatăl era decedat.

Coletul meu a sosit destul de repede. Şi-acolo erau nişte reguli foarte stricte. Greutatea trebuia să fie de maximum 5 kg, să nu conţină cafea, cacao şi medicamente. Ei bine, mama din prea multă grijă, ca să fie mai hrănitor, a pus cacao. De aici scandal, ameninţări că-mi trimit înapoi pachetul. Culmea a fost când au găsit şi două flacoane de Viplex. Parcă dăduseră de dinamită. îmi venea să plâng, văzând că se pregăteau să mi-l returneze. Şi sigur că aşa s-ar fi întâmplat, dacă nu apărea, în mod providenţial şi salvator, colegul meu de altădată, doctorul închisorii. S-a dus imediat la comandant şi a obţinut aprobarea de a mi se da alimentele.

Cacao a fost dusă la bucătărie, iar medicamentele au fost lăsate la magazie, în bagajele personale (mai târziu le-am dat unei colege foarte slabă şi bolnavă).

în pachetul de haine, altă nenorocire. N-aveam voie să folosim cămăşi de noapte lungi (ca să nu ne

rearestat la 23 iunie 1959 şi condamnat la muncă silnică pe viaţă, pedeapsă comutată în 25 de ani de muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închis la închisoarea MAI, la Jilava şi Aiud. A fost eliberat la 30 iulie 1964, în urma unui decret de graţiere. (Informaţii din fişele matricole penale din AANP.) Poeziile sale au fost publicate într-un volum postum, *Luminosul decembrie,* apărut în 1991, la Editura

spânzurăm). Ei bine, tocmai asta mi se trimisese (printre altele). Cămaşa a fost tăiată la nivelul genunchiului. în cameră am cusut-o la loc.

A urmat „trataţia“ şi ospăţul cu miere, unt, brânză, zahăr cubic, ciocolată şi, mai ales, usturoi.

Annunziata. Atât Galina Răduleanu, cât şi Demostene Andronescu, care l-au cunoscut personal, precizează că a trecut şi prin penitenciarul Piteşti în timpul „reeducării“. Interviu cu Galina Răduleanu realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti.

Pachetul cu haine a constituit un eveniment care, conform regulilor închisorii, urma să fie admirat de întraga cameră. Mă simţeam foarte stânjenită. Cum poţi să vrei să te uiţi în hainele primite de cineva? Eram încă foarte străină de spiritul închisorii, de unitatea care domnea aici şi care făcea să te împărtăşeşti din durerile şi bucuriile celuilalt, ca şi cum ar fi fost ale tale. Şi mai era ceva: fiecare obiect venit de-afară reprezenta un mesager al vieţii părăsite, un semn concret al unei alte existenţe, pe care aproape o uitasem. De aceea, orice cârpişoară era trecută din mână în mână şi privită cu veneraţie: „Ah, ce combinezon, ce ciorapi, ce batistă etc!“ Poate şi pentru că, în comparaţie cu costumaţia noastră, orice lucru era mai frumos.

Mi-aduc aminte că la pachetul primit de Ghega (primul după zece ani de închisoare şi pe care l-a împărţit în totalitate), o bluziţă cu pătrăţele a trezit acelaşi „ah, ce frumoasă e şi ce lucruri se poartă acum!“ în taină Ghega mi-a spus c-a recunoscut, după cârpitură, bluza ei din studenţie. N-avea nici o importanţă. Era atâta suferinţă nemărturisită, încât fiecare voia să se împărtăşească (termenul este exact) din „bucăţica“ de bucurie a celeilalte. Şi nu le puteai opri. Bucuria ta aparţinea tuturor. Durerea... ei bine, durerea însă, era numai a ta.

Arad – natura

Prima plimbare mi-a dat aproape senzaţia libertăţii. Ea se desfăşura într-o curte bătătorită, având de ambele părţi nişte pajişti mărginite de mai mulţi salcâmi bătrâni. Dincolo de gard apărea din nou imaginea unor plopi

(eternii plopi). în perioada primăverii, frunzele salcâmilor erau mâncate cu plăcere, fiind considerate sursă de vitamine. Mie, venită din regimul dur de la Jilava, unde n-aveai voie să ridici capul sau să te apleci, aici, când le vedeam mergând agale şi discutând, sau aşezându-se pe iarbă, mi se părea că nu mai sunt la închisoare.Lângă peretele clădirii creşteau tufe de trandafiri. Am întrebat, cu timiditate, dacă am voie să le miros. Fireşte c-au râs. Plimbarea dura tot o jumătate de oră. Unele însă renunţau la ea, ca să rămână în atelier, iar altele lucrau în timpul mersului.

Exista însă o clipă de linişte pe care o aşteptam cu aviditate. De obicei, survenea după masa de prânz, când ne cuprindea o mare oboseală.

Era şi iulie, aerul devenise arzător, mirosea a mâncare şi a transpiraţie, iar geamurile nu se puteau deschide, în afara unei nişe de sus. Lucrul cel mai terorizant îl constituiau însă muştele. Se năpusteau canibalic asupra oricărui petec de piele descoperită. Unele dintre noi capitulaseră şi încetaseră complet să se apere. De altfel, trebuia să alegi, normă sau muşte. Le priveam înfiorată gambele aproape negre. Mult am urât această muncă anihilantă şi care ajungea să te sleiască complet.

Prea multe amintiri frumoase de la Arad nu am. A existat totuşi un moment de sublim, când, într-o dimineaţă, am surprins printre obloane un răsărit de soare, ca un jăratec licăritor printre frunzele

salcâmilor. Dureros de frumos. Ca un cui trecut prin rană. O lume în afara noastră. O lume interzisă. Lumina însă din adâncul sufletelor noastre nu ne-o puteau lua. Deşi au încercat.

Percheziţia nu putea lipsi nici aici. Era una dintre „bucu- 326 riile“ obligatorii. Survenea cam o dată la o lună sau două

şi-i cam simţeai apropierea. Ceea ce o deosebea de celelalte locuri pe unde mai fusesem, era aspectul umilitor, de a te dezbrăca în faţa tuturor şi de a te „crăci“, ca să nu ascunzi ceva în anus sau vagin. în plus, fiecare tremura pentru mica sa avere.

De obicei lucrurile se împărţeau, pentru ca fiecare să aibă un număr egal de ciorapi, bluze, pulovere. Dacă se nimerea să fie de serviciu „Blonda“, te puteai trezi cu întrebarea: „Da’ ce-ţi trebuie vara jerseu?“ Şi pac! cu el la magazie, la „efectele“ personale. De acolo nu-l mai recuperai decât după intervenţii repetate, care se prelungeau în plină iarnă. Aşa încât fiecare îşi apăra cu străşnicie orice zdreanţă. Orice petic sau cârpiţă aveau o valoare nepreţuită. Şi apoi mai existau micile noastre confecţii, fireşte neadmise legal, dar asupra cărora se închideau ochii. Aşa erau galenţii, fabricaţi din lemn de cutie. Vara erau nepreţuiţi şi-ţi dădeau chiar un aer de eleganţă. Aveau şi avantajul că puteai intra sub duş cu ei.

Pe urmă mai era paleta, făcută tot din lemn, şi pe care o foloseam seara când nu ţi se dădea lingură. A mea era foarte bună, fiindcă avea o coadă lungă. La un moment dat s-a rupt, dar am cârpit-o şi-am continuat s-o folosesc. La ieşire am luat-o cu mine. O păstrez şi acum.

Arad – concurs „Eminescu”

Greieruş ce cânţi în lună

Când pădurea sună,
Cum nu ştii ce am în mine,
Greiere străine?
EMINESCU – *CĂLIN NEBUNUL*

în prima săptămână am fost lăsate în cameră pentru aclimatizare. într-adevăr, în ciuda numărului mare de persoane care ne găseam aici (exact 54), în cameră domneau nişte reguli foarte precise pe care urma să le învăţăm.

Aici ni se aducea din când în când ziarul *Scânteia,* de fapt numai paginile cu ştirile interne. După masa de seară ele erau citite cu sfinţenie, neomiţându-se nici evenimentele sportive.

Camera fiind foarte mare, mă puteam refugia într-un colţ, de unde îmi începeam „marea evadare".

Mai târziu însă, la Oradea, în spaţiul restrâns de acolo, cititul presei, de obicei de către o voce sonoră şi „cu dicţie", devenise un supliciu mai mare decât o tortură fizică. Glasul acela simţeam cum îmi sfredeleşte creierul, întemniţându- mi gândul în subiectul propagandistic al articolului. Inutil să-mi pun degetele în urechi. Praful se alegea de viaţa mea interioară. îmi „încătuşau" gândurile, ceea ce era mai rău ca moartea.

Ni se dădeau şi cărţi, de autori români, împărţite în camere pe grupe de lectură, unde erau citite cu voce tare sau scăzută, pe colective de două – trei persoane. Cărţile, altădată unul dintre „viciile" mele, nu mă interesau. Descoperisem minunata lume interioară, de care nu mă mai

săturam. Excepţii făceau versurile, pe care le absorbeam cu nesaţ.

Reeducarea noastră a început inofensiv, la câteva luni după venire, prin discuţii culturale, conduse de un educator, proaspăt alfabetizat. Pentru mai mult „dinamism“, ni se propusese şi un concurs cu tema Caragiale. „Nu trebuie să vă neliniştiţi, ne calma educatorul. întrebările vor fi la nivel de sergent sau plutonier!“ Fireşte că „provocarea“ se adresa

mai ales tineretului. Deşi eram printre cei mai „boboci“, am refuzat.

Luna viitoare însă, când tema s-a numit „Eminescu“, m-am înscris. Era o situaţie cu totul specială, întrucât la acest concurs urma să participe şi „Doamna“. „Doamna“ era anchetatoare, o figură cunoscută şi mai ales temută. Aspect de armeancă, cu o expresie falsă, demonică, de pasăre de pradă. Avea şi ceva de mesager, întrucât orice venire a ei era urmată de schimbări sau chiar eliberări. în iulie 1962 de exemplu, fuseseră eliberate câteva de la „diverse“.

Chiar şi acum, înainte de concurs, o chemaseră pe Crina„ din atelier. Precis c-au eliberat-o, am gândit. Crina era o studentă în vârstă de 25 de ani, cu o condamnare de 15 ani. în închisoare se afla întreaga familie: tatăl – preot, mama şi un frate, toţi cu condamnări de la 15 ani în sus. Crina era veselă, sportivă, lucra foarte iute şi-şi făcea norma. Fusese condamnată fiindcă stătuse de vorbă cu cineva venit din detenţie. Deşi personal mă îndoiam, existau în ceea ce-o priveşte nişte suspiciuni de colaboraţionism. Odată, de exemplu, când îmi făceam rugăciunea cu Nina, ascunse în spatele paturilor, s-a exprimat: „Nu pot şi astea să renunţe? Ca să fiu obligată, când mă vor întreba la anchetă, să le spun?“.

[99] Elena Bumbac, născută la 7.05.1938 în Topraisar, Constanţa. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, este menţionat „mic-bur- gheză“. A urmat Facultatea de Medicină până în anul V, fiind arestată ca studentă, la 14.08.1958 şi condamnată la 10 ani închisoare corec- ţională pentru „uneltire“ („A făcut instigare duşmănoasă“). A fost închisă la Constanţa, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 4.10.1962 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

Mie însă îmi era simpatică. Oricum, Crina plecase. N-aveam timp să mă impresionez, fiind mult prea preocupată de pregătirea pentru concurs. Dilema cea mai mare era alegerea unei poezii pentru recitare. Oscilam între *Trecut-au anii* şi *Criticilor mei.* Am fost însă insistent sfătuită să renunţ. Oricine ar fi auzit *„pierdut e totu-n zarea tinereţii şi mută-igura dulce-a altor vremuri“* ar fi înţeles la ce mă refer. La fel şi cu alegerea *Criticilor mei:* s-ar fi putut ca unele persoane să se simtă vizate, aşa că... mai bine altceva. Şi m-am supus. M-am decis pentru lumea basmului, alegând din *Călin – file din poveste,* fragmentul privind nunta gâzelor. Senin, neutru şi inofensiv, deci nimeni nu se putea supăra.

Duminică dimineaţa ne-am „gătit“ în noile noastre costume vărgate de iarnă, prezentându-ne, cu emoţiile de rigoare, în faţa juriului. Acesta era format din „Doamna“, „Domnul“ (însoţitorul „Doamnei“) şi comandant, aşezaţi la o masă pe care se găseau cinci garoafe albe.

Eram cu totul opt concurente, dintre care patru eram medici. Au început cu „programul“ impus. Ţin minte c-am greşit la o întrebare, deci aveam un nivel inferior unui plutonier. După asta s-a trecut la „Programul liber ales“, care, fără să ne dăm seama, ne reprezenta.Tanţa şi Vichi, probabil din cauza emoţiei, n-au putut recita până la capăt. Nataliţa[182] a rostit prima parte din *Scrisoarea I.*

182 Natalia Nicolicescu, născută la 26.08.1915, în

Era gravă, tristă şi frumoasă. Parc-o aud: *„La acelaşi şir de patimi deopotrivă fiind robi, fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!“*

Doamna Bulea', drept dovadă a marelui ei ataşament faţă de clasa muncitoare, s-a lansat în *împărat şi proletar,* pe care a încurcat-o atât de rău, c-a trebuit să se lase păgubaşă. Tori Turianu, ca să-şi arate erudiţia, s-a ambiţionat să spună în întregime *Luceafărul.* Juriul a rugat-o să se limiteze la un fragment. Şi pe ăsta l-a ratat, datorită vocii ei ascuţite. Rodica[101], tânără şi romantică, s-a fixat pe un peisaj din *Călin,* iar eu... cum am spus, pe nunta gâzelor (ca o presimţire a unui eveniment pe care n-aveam să-l trăiesc), în orice caz, am avut impresia că atmosfera asta de basm, când „purecele se potcovea cu 99 ocale de fier, se ridica în slava cerului şi striga că-i uşor“, a mişcat ceva din fibra de copilărie îngropată. Chiar şi „Doamna“ mi-a zâmbit, iar ultimul vers, *„Să iertaţi, boieri, ca nunta s-o pornim şi noi alături“,* a fost acoperit de aplauze.

Bine-nţeles că toate ne gândeam la eliberare. Deşi am luat premiul II, comandantul m-a felicitat şi mi-a oferit garoafele de pe masă. La propunerea

---

Bucureşti. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, figurează ca „mic-bur- gheză“, iar din punct de vedere al activităţii politice a fost încadrată la Mişcarea Legionară. A absolvit Facultatea de Medicină şi a profesat ca medic. A fost arestată la 5.01.1950 şi condamnată la 6 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ („nu a denunţat pe mai mulţi legionari“).

330 A fost închisă la Timişoara, Văcăreşti, Mislea, Dumbrăveni, Miercurea

doamnei Ştirbu, Tanţa

Ciuc. La 24.09.1958 a fost condamnată la 20 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcăreşti. A fost eliberată la 28.07.1964, prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[101] Zamfiroiu Rodica, născută la 23.01.1938 în Bucureşti. Fiica lui Gri- gore şi Elena. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, se menţionează „mic-burgheză“. A urmat doi ani de facultate şi a fost arestată în timpul studenţiei, la 3.04.1958. A fost condamnată la 16 ani de muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea şi a fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

şi Simina au cântat cu vocile lor minunate în duet *Somnoroase păsărele.* Atmosferă sărbătorească.

Garoafele mi le-a luat gardianca (ea le cumpărase), însă mi-au fost restituite de educator. Le-am ţinut întâi la mine la pat, ca să le aspir şi să le pipăi, apoi le-am oferit tuturor, aşezându-le pe masă. Toată lumea nu discuta decât despre concurs. în cameră am fost pusă să mai recit o dată fragmentul. Ce mai, devenisem „copilul minune“ al camerei. N-a durat însă prea mult.

De-abia după terminarea competiţiei au năvălit în mine poeziile lui Eminescu. Era ca un delir. Le redescopeream frumuseţea şi le învăţam într-o adevărată febră psihică, dusă la paroxism de componenta slavă a sufletului meu. De aceea, fiecare vers, sunet, se răspândea în mine ca „o *mireasmă-ntr-o pădure“*[183] ca o muzică al cărei ecou mergea de la o celulă la alta, de la o fibră la alta, până la o cuprindere totală. Nicăieri şi niciodată nu voi mai auzi atât de profund: *„se bate miezul nopţii în clopotul de-aramă...“* Şi nici nu voi trăi atât de dureros: *„zadarnic după umbra ta dulce le întind,/ din valurile vremii nu pot să te cuprind“.* Nu, nu puteam, deşi aş fi vrut să regăsesc această „fata morgana“.

Ş-acel dureros şi duios: *„când voi muri, iubito, la creştet să nu-mi plângi,/ din teiul sfânt şi dulce, o ramură săfrângi...“.* în această stare aproape febrilă, învăţam câte două – trei poezii pe zi, mergeam apoi să i le recit Lucreţiei, pe care o simţeam rezonând

183 Fragment din *Psalm de taină,* de Tudor Arghezi.

la unison. Descoperisem o comoară, o adevărată comoară. A trebuit ca suferinţa să-mi deschidă porţile frumuseţii şi chiar mai mult decât atât. Atunci şi acolo, cuvintele acelea aproape că se năşteau în mine.

Un vers pe care l-am înţeles mai târziu era: *„redă-mi comoara unei clipe,/ cu anii de păreri de rău.* Asta-i plăcea Nataliţei.

Pentru mine, ca o amintire era această strofă:

„Ci eu aş vrea ca unul, venind de mine aproape, Să-mi spună al tău nume pe-nchisele pleoape.
Apoi de vor, m-arunce la margine de drum,
Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum...“

O zi furată

„Clipe dulci se par ca veacuri...“

Sau în continuare aş zice: *„ca să pot muri liniştit, pe mine mie redă-mă“.*

în închisoare, la fel ca în natură, ca de fapt în întreaga viaţă, există o continuă luptă între forţele nivelatoare, pul- verizatoare, şi cele care conservă, clădesc sau modelează, într-una dintre predicile sale, duhovnicul meu a spus „sufletul este eul nostru“. Pentru a ni-l păstra însă, la fel ca Anteu, avem nevoie de momentul nostru de reculegere, linişte, izolare. Fără ca asta să însemne obligatoriu monahism sau act de infidelitate faţă de partenerul de viaţă, ci doar o minimă conservare a propriei personalităţi. Şi Hris- tos se retrăgea uneori în singurătate.

în închisoarea comunistă, care urmărea în primul rând desfiinţarea vieţii interioare, lucrul devenea aproape imposibil. La Arad de exemplu, goana asta neîntreruptă de la cinci dimineaţa la zece seara,

ajunsese să-mi dea o stare de maximă nervozitate. Lumea aceea interioară, pe care o

descoperisem la Uranus, se fărâmiţase, ceea ce-mi dădea o stare de revoltă neputincioasă, dar continuă, tradusă în comportament absurd şi infantil. Aşa de exemplu puteam exploda fiindcă... nu-mi găseam un săpun mic şi netrebnic, de care mă puteam lipsi, sau te miri ce alt obiect.

Culmea a fost atinsă când ne-au suprimat şi mica „oază“ duminicală. Venise o comandă urgentă pentru export, iar duminica ne-o petreceam tot în atelier (experiment extins ulterior de Ceauşescu la scară naţională). Majoritatea fetelor erau însă extrem de fericite, fiindcă duminica nu intra în pontaj, producţia socotindu-se numai la zilele lucrătoare.

Deci „procentajul“ (noul nostru zeu) putea fi îmbunătăţit. Noi, cele proaspăt venite, eram în cele trei luni de stagiatură şi nu intram în socoteli, aşa încât după amiază, când mă simţeam la limita puterilor, i-am cerut voie şefei şi sergentului să mă lase să plec în cameră. A fost ca o scurtă evadare. în cameră, deşi mai rămăseseră câteva persoane, era linişte deplină. M-am ghemuit în colţul meu şi, cu aviditatea unui animal flămând, mi-am „înfipt colţii“ în clipa prezentă şi atât de trecătoare. Ştiam că va pleca, c-o voi pierde, dar acum putea fi numai a mea, iar eu puteam fi numai cu mine. Nicio voce nu mă alunga, niciun zgomot nu mă împrăştia. Liniştea asta, atât de râvnită, mă proiecta, ca o oglindă concavă, în focarul sufletului. Mi-aduc aminte că era în septembrie.

Se înserase şi era răcoare. M-am agăţat de unul dintre nevăzuţii funigei ai toamnei, care să mă poarte în sus, în acel spaţiu unde te pierzi ca să te regăseşti. N-aveam prea mult timp la dispoziţie şi aveam atâtea să-i spun lui Dumnezeu...

Şi-atât. Pe urmă au venit 50 de fiinţe în cameră şi totul 334 a devenit amintire.

Duminica

Şi la Arad era ziua fericirii, visată de noi toate timp de şase zile. Adierea bucuriei începea de sâmbătă, o dată cu momentul împărţirii lucrurilor aduse de la spălătorie. Pentru recunoaştere, fiecare trebuia să-şi coasă un semn distinctiv. Eu îmi alesesem rombul (din cauza ascuţimii limbii). De fapt nici nu era nevoie de vreun semn, fiindcă repartizarea lor o făcea Titi, care le ştia proprietara după diverse semne particulare: rupturi, petice, nasturi etc. Urma „călcatul“ rufelor după metoda presării sub cearceaf cu propria greutate.

Duminica dimineaţa, după schimbarea lenjeriei, masă şi apel şi după ce ne foiam puţin, unele se întindeau să doarmă. Atunci începeau clipele acelea minunate cărora aş fi vrut să le spun „opriţi-vă!“. în liniştea aceea absolut divină, totul părea luminos, chiar dacă prin jaluzelele noastre de lemn reuşeau să se strecoare doar câteva raze de soare. începeam prin a măsura culoarul camerei de 12-14 ori. Când oboseam, mă adunam în spatele unui pat şi, cu ochii închişi, îmi întindeam pânzele pe oceanul nesfârşit al sufletului. Cei care au trăit în spatele gratiilor pot înţelege starea aceea de fericire. Ceilalţi... Sau, tot ascunsă, învăţam pasaje din „Predica de pe Munte“, scrise pe o sticlă de sirop de tuse, dată în prealabil cu săpun. Fireşte, totul în mare taină, de teama „ciripitorilor“. Cuvintele acelea aveau o rezonanţă deosebită şi totuşi, deşi au fost spuse pentru fiecare dintre noi, înţelesul lor practic, punerea în aplicaţie

îmi era (şi mi-a rămas) atât de departe. Cum adică să dai şi cămaşa celui ce-ţi cere haina? Şi-atunci mie ce-mi mai rămâne?, gândeam prozaic. Să dai împrumut fără să ceri înapoi, asta chiar nu pricepeam. Sau să mergi zece leghe atunci când

cineva te roagă doar pentru o leghe. Şi iarăşi acel obsedant „iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, rugaţi-vă pentru cei ce se poartă rău cu voi...“ O adevărată piatră de poticnire... Aveam atâtea antipatii faţă de o mulţime de persoane din cele care mă înconjurau, în afară de gardience şi anchetatori. Un adevărat munte, imposibil de escaladat.

Mai târziu, pentru că *trebuia* să-mi iubesc vrăjmaşul, mi-l fixasem în persoana unei turnătoare, pe care toată lumea o ocolea dispreţuind-o. Era o moldoveancă înaltă, cu nişte ochi apoşi, cu o privire piezişă, cu voce mieroasă, vorbind „cu acşent“. Nu prea ştiam cum s-o iubesc. Mi-am impus să stau de vorbă cu ea. Culmea e că, ascultându-i viaţa, necazurile, începusem s-o compătimesc şi chiar să-i găsesc circumstanţe atenuante. De iubit n-am reuşit s-o iubesc, dar mi-a fost realmente milă de ea. Maximum pe care l-am realizat, a fost să reuşesc să-i fac masaj (spre mirarea celor din jur). Oricum am considerat o mică victorie, întrucât aveam o mare respingere faţă de atingerile tactile (motiv pentru care şi azi îmi trebuie chiar un efort pentru a da mâna cu cineva).

Să mă întorc însă la duminicile arădene, la clipele acelea pe care le gustam cu disperarea celui care ştie că în orice moment pot fi curmate. Aşa se şi întâmpla. De obicei uşa se deschidea brusc şi strigătul „Baia!“ ne punea în mişcare,

înşfăcam săpunul şi prosopul şi ne rânduiam civilizat. Porneam în goană să traversăm o serie de curţi în care vedeam pomi înfloriţi, ba chiar fructe. în cursul toameni am şterpelit chiar şi un măr pe care l-am împărţit în cameră.

Baia îşi avea şi ea tipicul ei. Fiecare duş era repartizat 336 la două-trei persoane, care se socoteau proprietare. Noi,

ultimele venite, eram cam pe dinafară. Noroc că în scurt timp s-a eliberat o persoană, „eliberându-se“ astfel un duş.

Masa de prânz era şi ea o bucurie. Calitativ bună dar total insuficientă, chiar dacă exista şi un desert (gogoşi, minciunele). După masă însă începea tristeţea apropierii zilei de lucru. Venea întunericul şi mai ales zăpuşeala. Lipsa de aer era atât de mare, încât mă aşezam pe podea, pe pătură sub geam, ca să pot respira.

Urma supliciul numărului de seară. Unii gardieni strigau încolonarea cu o jumătate-trei sferturi de oră înainte, obligându-ne să stăm în picioare până la venirea gărzii de noapte. Aşa se sfârşea cea mai fericită zi.

Filmul

Printre noile „binefaceri“ – mai ales în scop educativ – se număra şi filmul, de care mi povestise, cu multă mândrie, în primele zile după venirea la Arad. Ca nişte copii cărora o mică jucărie le ajunge să-i facă fericiţi, fusesem anunţată că „avem şi filme“. Indiferent de ceea ce vedeai, era obligatoriu să te arăţi încântată, atât faţă de gardience, cât şi faţă de o serie de colege, care nu acceptau să ai preferinţe deosebite de-ale lor.

Evenimentul survenea lunar şi se desfăşura într-un atelier mare, unde eram introduse separat de deţinutele de la categoria „diverse“. După închiderea luminii le aducea şi pe „lăgăriste“.

Consemnul era să nu întoarcem privirile, aşa că stăteam încremenite, cu gâturile ţepene şi disciplinate. Numai elementul înrăit şi incorigibil, care eram eu, se răsucea să le vadă pe cele din lagăr de care se vorbea cu atâta

admiraţie: doamna Praporgescu[184], Bobi Marin ş.a. Din păcate, în întunericul sălii, nu se distingeau decât câteva siluete neclare.

îmi amintesc de o scenă impresionantă dintr-un film, când un pescuitor de perle, rămas infirm în urma scufundărilor prea adânci, devenit o povară pentru familie, îşi pune capăt zilelor tăindu-şi tubul de oxigen şi pierzându-se în adâncuri. Exista ceva foarte tulburător în această rupere de realitate, de filonul care te ţine în viaţă, şi ademenitor totodată, ca în monologul lui Hamlet *„a dormi, a visa poate...".*

Primele semne ale reeducării

„Divide et impera"

184 Praporgescu (Codreanu) Elena-Lilica s-a născut la 2.12.1902 în lanca, Brăila şi a fost soţia lui Corneliu Zelea Codreanu (1889-1938), la nunta celor doi din 1925 participând mii de oameni (Armin Heinen, *Legiunea...,* p. 474). După asasinarea lui Corneliu Codreanu (1938), a fugit în Germania, revenind în ţară după proclamarea statului naţional legionar, în 1940. Potrivit lui Cicerone Ioniţoiu, a fost arestată în 1945, şi a fost închisă la Caracal, Târgşor şi Mislea. La eliberare a fost trimisă în domiciliu obligatoriu, unde l-a cunoscut pe Constantin Praporgescu, cu care s-a recăsătorit. Fişa matricolă penală precizează că a fost internată administrativ de la 12.09.1958 pentru 60 de luni şi a fost închisă la Constanţa, Jilava, Mislea, Culmea, Botoşani, Arad, Oradea. A fost eliberată la 12.09.1963. După eliberare, a fost în permanenţă sub supravegherea Securităţii. Informaţii din fişele matricole penale din AANP; Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi,* 338 *ucişi. Dicţionar,* voi III, Editura Maşina de scris, Bucureşti, 2002, p. 173.

în general zilele noastre se scurgeau fără ca vreun eveniment să le tulbure monotonia. Vorba poetului: *„de-aceea*

zilele îmi sunt/ pustii, ca nişte stepe...“ Un stereotip care te golea încetul cu încetul, transformându-te într-un robot. Şi era o vară caldă care se prelungea în toamnă. Sus, frunzele începuseră să devină luminiscente, iar atmosfera să miroasă a rece şi a octombrie.

într-o dimineaţă de duminică am fost adunate sub copacii din curte, pe nişte bănci lungi. Veniseră şefii noştri ca să ne citească din ziar „despre zborul în cosmos a celor doi cosmonauţi sovietici“... Erau solemni şi triumfători. Eu încercam să-mi ascund căscatul şi făceam efortul de-a mă gândi în altă parte. Imposibil. După „lecturare“, în mod obligatoriu, fiecare trebuia să-şi spună părerea. Da, dar nu orice părere. Ascultam uimită cum unele puteau înşira atâtea cuvinte goale pe care, evident, nu le credeau.

La Arad, asemenea reuniuni au fost extrem de rare. De câteva ori ne-a făcut cinstea chiar comandantul să vină în cameră pentru a ne da câte-un articol important din ziar. Aşa am aflat de Cuba lui Fidel Castro şi mai ales de istorica vizită a lui Gheorghiu-Dej în Indonezia. Scena se prezenta cam în felul următor: în faţă se înghesuia „elita“ avidă de cunoştinţe politice, nerăbdătoare să afle noile „victorii ale socialismului“. în spate rămâneau „ciurucurile“, care în timpul ăsta mai şi moţăiau.

Comandantul era o figură blondă de bucureştean şmecher, mai puţin antipatic decât îi cerea funcţia. îmi amintesc de mirarea lui, în primele zile de la sosire, când auzindu-mi vârsta m-

a întrebat: „Ce cauţi în secţia legionară?“ lată-ne aşadar obligate să facem comentarii la frumoasa vizită a secretarului PMR în Indonezia. „Bine, dar care este esenţialul, ce concluzie se poate trage?“, am fost întrebate. Şi iată-le pe „avangardistele“ noastre în mare încurcătură, cu nişte

feţe nenorocite, fiindcă nu ştiau. Noroc că ne-a spus comandantul: „Prestigiul crescând al ţării noastre, Rrromânia!“

Camera fruntaşelor

Cred că era prin septembrie când ne-am pomenit cu o serie de domni în civil, pe care nu-i mai văzusem, dar care aveau să ne mai viziteze. Erau drăguţi, amabili şi veseli. După ce-au trecut prin ateliere, uitându-se la obiectele muncii noastre, au început să ne cheme selectiv, pe criterii necunoscute. Pe mine, venită de curând, preferinţele transmise mă prezentau ca un copil inofensiv şi blând, aşa încât am fost inclusă în şirul celor chemate. Eram atât de emoţionată încât mi se uscase gura şi nu-mi aminteam nici sensul cuvintelor. Domnii s-au interesat, nevinovaţi şi neştiutori, de proces şi de motivele condamnării mele. La început am fost destul de „spăşită“. Când însă au trecut la capitolul „scuze şi păreri de rău“, mi-a cam căzut „poleiala“ şi le-am spus că pentru greşeala mea mi-am primit condamnarea şi deci nu consider că este cazul s-o mai discut. Domnii au râs subţire şi au conchis că încă nu sunt „lămurită“ şi deci nu pot intra în „camera fruntaşelor“. Mare noroc am avut!

Mai târziu mi-am dat seama de ţintele pe care le urmăreau: 1. să amestece muncitoarele cu intelectualele pentru a dilua atmosfera; 2. să

compromită unele figuri verticale; 3. să creeze psihologia privilegiilor, deşteptând invidii, spărgând prietenii, solidarităţi. Cine-a spus că dracul doarme, s-a înşelat!

De la noi au plecat o serie de personaje de care mă des- 340 părţeam cu bucurie. E drept însă c-au venit altele.

Camera fruntaşelor era aranjată în aşa fel încât să simţi deosebirea. Paturile nu erau suprapuse, se mânca la o masă acoperită cu o faţă de masă şi existau chiar şi „mileuri“. Celor mai multe dintre deţinutele ajunse acolo, li s-a sădit convingerea că sunt nişte „alese“, că reprezintă un fel de „model“ pentru noi, restul. De aceea făceau din orice banalitate un fel de „taină“ a lor. Aşa de exemplu, unul dintre „secrete“ erau frecventele vizite ale comandantului, care le ţinea discursuri „lămuritoare“, pe care trebuiau să le asculte într-o stare de „voioşie“. Ceea ce adâncea şi mai mult diferenţa, deşteptând păreri de rău şi poate chiar invidii, era miraculosul pachet alimentar de cinci kilograme pe care „alesele“ îl primeau lunar, chiar dacă nu îndeplineau norma.

Pentru o parte dintre ele însă, totul era o continuă suferinţă. Sufereau pentru primirea unor alimente de care noi eram lipsite, sufereau de slugărnicia şi prostituarea celor cu care stăteau, dar cel mai mult sufereau de ostracizarea şi neîncrederea pe care o simţeau din partea camaradelor rămase în cealaltă cameră. Aici, fiecare se gândea: „Dacă li se cer servicii speciale, de care vor fi obligate să se achite? Dacă nu vor rezista? Deci, e mai bine să fiu ocolită“. în consecinţă, privite cu duşmănie de adevăratele „fruntaşe“, respinse de fostele prietene, trăiau o adevărată dramă.

Singurul aspect pozitiv al acestor mutări a fost

reîntâlnirea dintre doamna Zamfirescu[185] şi fiica ei Rodica. Fuseseră despărţite „disciplinar“, întrucât mama refuzase la anchetă să dea declaraţiile care i se cereau. Când mama a încercat să-şi vadă fiica, mutată în atelierul muncitoarelor, a fost imediat reclamată şi pedepsită cu izolator. Acum erau amândouă în „camera fruntaşelor“.

Cu siguranţă că exista o motivaţie care ne scăpa.

La noi au venit în cameră două figuri plăcute: erau călugăriţe la Mănăstirea Viforâta: maica Maftidia[105] şi maica Xenia[106], ambele implicate în procesul părintelui Anania[107].

[105] Maria Grancea (maica Maftidia) s-a născut la 6.06.1923 în Avrig, Sibiu, într-o familie de „ţărani mijlocaşi“. A urmat patru ani de seminar, iar la momentul arestării era călugăriţă. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, este trecut „Frontul Plugarilor“. A fost arestată la 9.01.1959 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la MAI Ploieşti, Mislea, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea şi a fost eliberată la 24.05.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[106] Xenia Cojocaru s-a născut la 17.09.1907 în Apoldu de Jos, Sibiu, într-o familie de ţărani. A urmat patru clase

185 Elena Zamfiroiu s-a născut la 25.04.1910 în Curtea de Argeş, Argeş. A absolvit Facultatea de Litere şi a lucrat ca educatoare. La momentul arestării (13 aprilie 1958), era căsătorită şi avea trei copii, doi băieţi şi o fată. A fost condamnată la 17 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea şi a fost eliberată la 16.04.1964. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

primare. La momentul arestării (26 iulie 1958) era călugăriţă. A fost condamnată la 8 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Mislea, Târgu Mureş, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 19.09.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

[107] Valeriu Anania (Bartolomeu) (1921-2011), scriitor, teolog. A absolvit Seminarul Teologic din Bucureşti şi Academia Teologică din Sibiu, înainte de a fi exmatriculat de autorităţile comuniste, a urmat cursurile Facultăţii de Medicină şi a Conservatorului. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, figurează ca „legionar“. La momentul arestării (14 iunie 1958), lucra ca bibliotecar la Patriarhia Română. A fost condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închis la Jilava, Ploieşti, Piteşti, Aiud. A fost eliberat la 1 august 1964. După 1989, a fost arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului şi Mitropolit al Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului. A realizat o nouă traducere a Sfintei Scripturi, publicată în ediţie jubiliară de Sfântul

Plantonul era o sursă suplimentară de chin. în fiecare noapte, după cum ne venea rândul, trebuia să stăm de veghe câte două ore şi 20 de minute, aşezate pe bancă. De moţăit nici nu putea fi vorba, fiindcă erai controlată de gardiancă, şi tot ea te anunţa când ţi se termina plantonul. Uneori uita s-o facă şi te trezeai că vin zorile. Fireşte că teoretic exista o motivaţie pur „umanitară“. Trebuia, chipurile, să le-nvelim pe acelea care se dezveleau (chiar dacă era vară) şi să le scuturăm cu blândeţe, pentru schimbarea poziţiei, pe „sforăitoare“. E drept că unele cutremurau patul, dar noi eram atât de obosite încât nu mai auzeam. Fiind în număr mare, ne venea rândul la două săptămâni, în schimb, cele 21 de fruntaşe erau mai mult adormite, mai ales că seara trebuiau să stea ţepene în faţa vizetei, la masa cea nobilă, acoperită de „mileuri“.

Când se-ntâmpla să vină ofiţerul în control, trebuia să raportezi efectivul numeric al camerei. Mi s-a povestit că odată la Aiud, fiind de planton un deţinut care se bâlbâia, mai ales la emoţii, la deschiderea vizetei a enunţat bâlbâit „şap, şap“, reuşind până la urmă să spună „şap – opt“. Ofiţerul a trântit precipitat vizeta, după care, la numărătoarea generală, a sunat alarma. Nu le ieşea un deţinut. Au stat toată noaptea ca să verifice numărul.

La Oradea s-a încercat introducerea aceluiaşi

sistem, dar n-a mers. Spre toamnă, începuseră să se vânture zvonuri de plecare. De unde, nu se ştia, dar deţinuţi! miroseau întotdeauna schimbările. O vorbă aruncată de o gardiancă,

Sinod în 2001. Printre operele sale se numără şi *Cartea Deschisă a împărăţiei. De la Betleemul Naşterii la Ierusalimul învierii,* editura Polirom, Iaşi, 2011 sau *Rotonda plopilor aprinşi. De dincolo de ape,* editura Polirom, Iaşi, 2009. Pentru mai multe despre viaţa lui Valeriu Anania, a se vedea volumul *Memorii,* editura Polirom, Iaşi, 2008. sau cine ştie ce alt amănunt, era suficient ca să ne pună în joc imaginaţia. La un moment dat se zicea că vom fi duse în Bărăgan. O seară întreagă am vorbit cu Ghega cum vom face grădină de flori şi zarzavat, cum vom creşte pui şi găini pe care, natural, îi vom lăsa să moară de bătrâneţe. Numai imaginea păsării zbătându-se în agonie mă chircea de durere. Luni de zile, după eliberare, am refuzat să mănânc carne de orice fel.

Tot în aceeaşi perioadă, de zvonuri, Nina venise cu iniţiativa începerii rugăciunii „în lanţ“, practicată şi la Miercurea Ciuc. Era o rugăciune care trecea de la una la alta, ca o ştafetă, ca o torţă. Neavând ceas, timpul se măsura în funcţie de programul zilei. La Ciuc continua şi în tim- plu nopţii. Era ca o gardă continuă, în care cineva stătea de „santinelă“, cerând pentru noi toate ajutorul şi sprijinul Celui de Sus, pentru a nu ne pierde şi rătăci în această muncă şi atmosferă distructive.

Rugăciunea „în lanţ“ mi s-a părut foarte grea. Nu mai ştiu ce parte din zi o acopeream, dar îmi

venea mereu să mă gândesc la altceva. Una din participante ne spusese că ideea rugăciunii „în lanţ“ apărea de obicei în preajma sau ca o presimţire a unor evenimente importante şi dificile pentru cei prezenţi.

Mai exista încă un grup de vreo cinci „legionare fanatice“ care făceau împreună, în fiecare seară, „Acatistul Mântuitorului“. Fireşte că erau privite cu ostilitate de o bună parte dintre deţinute, care considerau că îl fac „de paradă“, şi că, în orice caz, le zădărniceşte lor eliberarea în felul ăsta.

Prin octombrie am fost chemate ca să ni se dea hainele de iarnă. Spre surprinderea noastră, toate erau aproape noi. Asta ni s-a părut un alt semn. Nu peste mult timp

ne-am dat seama că trebuia să arătăm „bine“ în noul cămin, unde urma să fim duse.

Atelierele

„L'enfer, cest les autres“SARTRE

La început, deşi numeroase, am fost introduce într-o singură încăpere, hangar, într-o înghesuială teribilă, în plus, erau figuri a căror prezenţă continuă te putea ajuta să intri în rândul mucenicilor. Aşa încât în momentul în care s-a deschis uşa şi ni s-a strigat: „Cine vrea, poate să treacă în atelierul de alături“, am plecat în goană, împreună cu o serie de deţinute sătule de agitaţie, vorbărie şi mahalagism. Din întâmplare sau în mod firesc, cele care au vrut să se separe erau intelectuale legionare, aflate în majoritate la a doua detenţie. Imediat au zburat „păsărelele“ ca să-l anunţe pe anchetator de „complotul“ pe care-l pregătesc „elementele subversive“.

Anchetatorul nostru semăna cu personajul din poveste numit „Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure- şchiop“. Avea nişte ochi mici, apoşi şi şaşii, cu un nas lung şi dinţi rari îmbrăcaţi în metal. Mic, sfrijit, cu un aspect de degenerat, dădea impresia unui diavol rămas pe pământ pentru a-şi continua misiunea. Vorbea prost româneşte,

pronunţând defectuos cuvintele, iar zâmbetul lui (de fapt rânjet) te-nfiora. Când venea în atelier, ne cuprindea teama. Anchetele erau extrem de neplăcute. Şi-acum, cu ocazia descoperirii „complotului“, au fost chemate toate deţinutele care îndrăzniseră să aspire la o atmosferă normală.

Noroc cu Crina, care a intervenit energic şi eroic în favoarea năpăstuitelor.

în aceste condiţii am fost sfătuită să renunţ la mutare, întrucât era „periculos“. Şi asta pentru că aveam printre noi câteva femei atât de înrăite, încât erau gata să reclame orice fleac, totul căpătând o interpretare politică, de „subminare a regimului“. Pentru a dramatiza situaţia, începeau să ţipe până ce atrăgeau atenţia gardiencelor.

De la împărţitul pâinii până la căratul tinetei, se putea declanşa, voit, un scandal pentru a le acuza pe legionare că „se ţin unite, fanatice, şi nu vor să devină un om nou“ (adică un neom).

Se ajunsese la o asemenea atmosferă de teroare, încât îţi era pur şi simplu frică să dai un sprijin celor mai slabe, în vârstă, sau bolnave, la căratul tinetei sau al hârdăului, prea grele pentru ele, ori să le dai o bucată din pâinea ta. De fapt se foloseau de noţiunea de „legionar“,ca de un pre-text, urmărind în realitate distrugerea credinţei în Dumnezeu, a milei, a sacrificiului ca depăşire a instinctului de conservare, însuşiri pe care, ce-i drept, le avea ca scop şi educaţia legionară. Pentru a fi un „om nou“, trebuia să te îmbibi de brutalitate, egoism, ură, nesimţire. Adică să devii fiară. Alegerea era foarte clară.

îmi amintesc de un moment caracteristic: şefa camerei şi a turnătoarelor era Rada. O ura pe Nataliţa atât din cauza felului ei nobil de-a fi, cât şi pentru dispreţul pe care aceasta i-l arăta direct.

într-o noapte Nataliţa era de planton în tura a treia; simţindu-se rău, s-a dus cu zece minute înainte de-a suna deşteptarea să se culce.

Se întâmplase să fiu trează, aşa că văzusem scena. 346 La sculare, Rada a reclamat-o, cu satisfacţie, că n-a făcut

de planton. Deşi o văzuseră şi altele stând de pază pe bancă, atât de mare era teroarea acuzaţiei că „ţii cu legionarele“, încât nimeni n-a îndrăznit s-o apere. Eu tocmai mă pregăteam să deschid gura, când Crina m-a tras de mânecă: „Nu te amesteca“. N-am să-mi iert faptul de-a fi cedat, înca- drându-mă în laşitatea generală. Nataliţa era la a doua lungă detenţie. împreună cu multe altele era obosită şi sătulă de închisoare, mizerie, anchete, torturi.

Tabăra adversă era formată din elemente cu „origine sănătoasă“, pline de vigoare şi de „conştiinţă revoluţionară“, care fuseseră infiltrate intenţionat printre vechile legionare. Intraseră în închisoare total întâmplător, fie din cauză că ascunseseră un legionar, fie că-l văzuseră undeva, unde fusese adăpostit şi nu s-au dus să-l „toarne“, fie din cauza unor legături sentimentale. în orice caz le considerau pe legionare ca pe inamicul lor numărul unu, care stătea în calea eliberării lor, şi se purtau în consecinţă.

Câteva portrete de acest gen

Figura cea mai stranie era a doamnei Pătraşcu[186].

186 Maria Lucia Pătraşcu s-a născut la 15.12.1900 în Feteşti, Constanţa. A lucrat ca funcţionară, iar la momentul arestării era pensionară. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, era menţionat „Mişcarea Legionară”. în 1941 a fost condamnată la 9 luni de închisoare „pentru activitate legionară“. A fost arestată la 14.01.1960 şi condamnată la 5 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost

De fapt era nebună. Dar întrucât în închisoare toate manifestările mai speciale erau considerate prefăcătorie, se afirma că e

închisă la Văcăreşti, Jilava, Arad, Miercurea Ciuc, Aiud şi a fost eliberată la

sănătoasă dar „face pe nebuna“. Ea era o femeie de vreo 55 de ani, de statură mijlocie, legată la cap cu un şervet alb sub formă de turban. Impresionantă era expresia feţei sale, care avea ceva sinistru şi încremenit şi o privire îngheţată şi diabolică. în primele zile, când rămăsesem în cameră, am putut s-o observ mai bine. Se plimba în tăcere, cu un aer de măreţie ofensată. Uneori se oprea în dreptul unui pat, îngenunchia şi începea să se roage, cerând ca femeii care ocupa acel pat să-i crape ochii, s-o lovească o serie de boli care în final s-o omoare. După un sfert de oră relua aceeaşi rugăciune în dreptul altui pat. Dacă o lăsai în pace, era liniştită.

în trecut, mi se povestise că le-a chinuit mult. Le scuipa în mâncare, sau se dezbrăca în văzul tuturor ş.a. Fireşte că nu se luase nicio măsură. Doamna Pătraşcu se uita de sus la toţi, pătrunsă de propria ei valoare, iar când îţi făcea onoarea unui răspuns, o făcea cu un ton autoritar, măreţ şi rigid. N-am văzut-o niciodată râzând. Uneori însă zâmbea dispreţuitor. în discuţii emitea uneori fraze atât de inteligente, încât „intelectualele“ noastre concluzionau: „Nu v-am spus că este o prefăcută?“

în cameră refuza să facă orice corvoadă, considerând-o nedemnă de persoana ei. în schimb la mâncare trebuia să fie servită prima, în caz contrar, refuza masa. în majoritatea timpului stătea singură pe patul ei, îmbrăcată sumar şi

purtând nişte ciorapi rupţi şi murdari. Deseori o auzeam vorbind singură. Pe cei de-afară îi trata cu acelaşi dispreţ suveran, ceea ce i-a atras odată pedeapsa cu izolatorul.

3.08.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale dinAANP.

A fost târâtă cu forţa de doi plutonieri, întrucât se trântise jos şi urla în semn de protest. După trei zile s-a întors liniştită şi mulţumită, fiindcă i se schimbaseră ciorapii. La un moment dat au dus-o la Ciuc, unde le-a făcut o viaţă de infern celor de acolo. Era condamnată la cinci ani pentru „discuţii duşmănoase“.

Surorile Turianu formau un cuplu remarcabil. Amândouă absolviseră Facultatea de Litere. Erau foarte slabe, înrăite şi certăreţe. Şefa era Tori. Tori era făcută numai din lucruri care împungeau: nas, ochi, şi mai ales vocea, care tăia orice rezistenţă, atât prin timbru, cât şi prin debit. Suferea de o colită cu diarei multiple, ceea ce o făcea să utilizeze tineta chiar şi atunci când noi celelalte mâneam. Cu un egoism infantil, pretindea locul cel mai bun, mâncarea cea mai bună... Pe scurt, totul i se cuvenea.

Momentul cel mai nostim (dacă se poate numi aşa) îl constituia rândul lor la dus tinetele. Fiind două tinete, una mare şi una mică, în prima zi o echipa ducea tineta mare, iar a doua zi, aceeaşi echipă ducea tineta mică.

Se ştia regula, iar atunci când „turiencele“ erau de rând, tineta pe care urmau s-o care era blocată în cursul nopţii cu cozi de mătură. Fiind basedowiană,Tori lupta cu înverşunare împotriva oricărei pătrunderi de aer rece, în consecinţă interzicea cu străşnicie deschiderea geamului, deşi

stătea ea însăşi în fundul camerei, lângă tinete. Singura care i-a rezistat lui Tori, a fost Titi[187]. în perioada

187 Ecaterina Lipan (Titi) s-a născut la 20.02.1926 în Bacău. A urmat liceul industrial. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică", se menţionează „Mişcarea Legionară". A fost arestată la 20.05.1948 şi condamnată la 6 ani închisoare corecţională pentru „crimă de uneltire" („a activat în mişcarea legionară în 1946"), pedeapsă prelungită cu

cât a fost şefă de cameră a ameninţat c-o pocneşte şi asta a liniştit-o. Cu mine a fost în relaţii bune până la Concursul „Eminescu“, când îndrăznisem să iau premiul care i se cuvenea ei. A bodogănit o zi întreagă. Când primea pachet – fiindcă era foarte iute, lucrând repede, deşi urât –, nu dădea nimănui, nimic. Excepţie făcea doamna Bulea, de la care primea şi ea.

Reli, cealaltă soră, se situa la antipod. înaltă, slabă, blondă, vorbea moale, încet şi rar. Se lăsa condusă şi torturată de soră-sa, ceea ce n-o împiedica să toarne un pic de venin învrăjbitor în informaţiile pe care i le dădea despre cele din cameră.

Discuţiile dintre ele sunau cam aşa (imposibil de redat tonul): „Reli, unde-i punguliţa mea?“ „Care punguliţă, Tori?“ „Punguliţa de la domnişoara Măriuca.“ „Nu ştiu, n-o găsesc.“ în timp ce răscolea toate bagajele, Tori: „Eşti o tâmpită, nimic nu ştii unde pui.“ Şiimediat, tot ea: „Aha, uite-o! E la mine.“

Despărţirea de Arad

„Partira la nave, partira...
Dove arriverra
Questa non şi sa.“

12 luni internare administrativă. A fost eliberată la

8.01.1954, dar a fost rearestată la 2.07.1959 şi condamnată de această dată la 25 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Mislea, Jilava, Târgşor, Bacău, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere.

350 Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

A survenit o dată cu plecarea păsărilor, adică la un sfârşit de octombrie şi fireşte, tot noaptea. Bagajele personale, după un prealabil control la magazie, când am şterpelit câte ceva din propriile noastre lucruri, au fost sigilate. A urmat o percheziţie, în urma căreia ni s-au confiscat nobilii noştri galenţi, după care ne-au adunat într-o încăpere. Abia apucasem să adormim, când, în plină noapte, în prezenţa comandantului şi a plutonierilor, am fost suite într-un camion. Câţiva se uitau la noi compătimitor, iar unii chiar ne ziceau: „Binele de-aici nu-l mai găsiţi“. Aveam să le dau dreptate.

Aşadar, lăsând în urmă şirul de plopi, am traversat Aradul spre o gară secundară. Acolo ne-au înghesuit într-un vagon mare ca să-ncăpem toate şi am pornit în necunoscut. Ne despărţiseră de o serie de deţinute, considerate inapte de muncă. Aşa a rămas în urmă luminoasa figură a Lenuţei Faina, luptătoare din munţi, care avea întipărit pe figură ceva extrem de curat, de transfigurat. Deşi tânără, după zece ani petrecuţi la Miercurea Ciuc avea un reumatism deformant; doamna Bumbac[188], cu degetele înfăşurate în tifon pentru a nu veni în

188 Ioana Bumbac, născută la 7.05.1913 în judeţul Constanţa, într-o familie de ţărani înstăriţi. A urmat şcoala gimnazială. La arestare (14 iunie 1958), era căsătorită şi avea un băiat şi o fată. A fost condamnată la 10 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“, pedeapsă redusă la 5 ani. A fost închisă la Constanţa, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea şi a fost eliberată la 15.09.1963. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

contact cu nylonul pe care-l lucram şi care-i provoca o gravă alergie; serioasa maica Xenia, care, atunci când îi venea să râdă îşi strângea buzele ca să se oprească. Elena îmi atrăsese atenţia asupra aerului cuvios şi grav cu care-o întreba dimineaţa pe maica Maftidia,

când ne „înscriam“ verbal la folosirea unicului cuţit de tăiat pâine: „Sfinţia ta are coadă?“; calda d-nă Ştirbu, învăţătoare ardeleancă, a cărei voce minunată îmi răsună şi azi în urechi cu acel *„car frumos cu patru boi“.* Era apropiată, bună, înţeleaptă şi cu un ascuţit simţ al umorului. Ne povestea cum în prima zi de închisoare la Miercurea Ciuc, după împărţirea mesei, gardianul – ungur a venit la vizetă cu strigătul „Vesela!“. D-na Ştirbu a înţeles că e obligatoriu să se veselească şi a venit zâmbitoare la vizetă. S-a eliberat înainte de plecarea noastră. Atunci am scăpat de Rada şi de sora ei, Pia. (Tot Elena mi-a imitat-o într-o zi pe Rada – oacheşă, trupeşă şi turnătoare, care însă, când ieşeai de la WC, te întreba pe cel mai reverenţios ton: „V-aţi servit?“.)

Au rămas de asemenea la Arad bătrâna doamnă Ciu- pagea[189], surorile Atanasiu[190] (o, ce diferenţă

189 Margareta Ciupagea s-a născut la 12.07.1899 în Austria. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „origine socială“, apare încadrată ca „mic burgheză“, iar la apartenenţa politică este menţionat că ar fi fost membră în UFDR. A urmat opt clase de liceu şi a lucrat ca dactilografă. A fost arestată la 27.10.1956 şi condamnată la 4 ani închisoare corecţională pentru „agitaţie publică“, pedeapsă majorată la 6 ani închisoare corecţională pentru „răspândire de publicaţii interzise“, şi la 16 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Văcăreşti, Miercurea Ciuc, Arad. A fost eliberată la 19.12.1963. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

190 Vochiţa Atanasiu s-a născut la 25.10.1915 în Galaţi. A absolvit Facultatea de Medicină şi a lucrat ca medic. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, figurează „Mişcarea Legionară“. A fost arestată la

între ele!), cât şi multe altele.

24.07.1958 şi condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

Nu ştiu când s-a făcut ziuă. Nu ştiam nici direcţia de mers, întrucât trenul avea obloane. Totuşi aveam o strângere de inimă la gândul că mergem spre ceva nou şi nu foarte bun.

Elvira Atanasiu s-a născut la 23.06.1901 în Galaţi. A urmat patru clase de liceu şi a lucrat ca dactilografă. A fost arestată la 5.05.1954 şi condamnată la 8 ani temniţă grea pentru „nedenunţare crimă de trădare“ („a favorizat pe spionul Bodea loan care făcea spionaj în favoarea Angliei“). A fost închisă la Jilava, Mislea, Miercurea Ciuc. A fost eliberată

la 2.05.1962. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

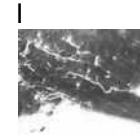

PARTEA A ONCEA

ORADEA

Bun venit la Oradea

îmi imaginasem că vom fi primite la fel ca la Arad. Că vom coborî pe peronul gării, pe care-l vom traversa aruncându-ne ochii pe furiş spre „lumea cealaltă“. Ne hotărâsem chiar să fim cum nu se poate mai disciplinate, ca să facem impresie. N-am avut însă ocazia. La oprirea trenului, la uşa vagonului nostru a fost lipit cu spatele un camion cu prelată, în care-am intrat ca într-un tunel, în jur eram supravegheate de nişte mutre fioroase, înarmate până-n dinţi. Apoi ne-au înghesuit, au tras prelata şi-am pornit. Oricât am vrut să-mi strecor privirea, nu se vedea nimic. Ne-am oprit într-o curte lungă şi pietruită, având de ambele părţi nişte clădiri mici cu geamuri, unde se înghesuiau capete curioase de femei. Aşezate în coloană, cu bagajele în mână, am intrat pe o poartă de fier (pe care urma s-o trecem zilnic). Am parcurs apoi o curte mai mică, tot alungită, apoi încă o poartă metalică, o uşă, nişte scări înguste, întortocheate şi neluminate, până la etajul II. A urmat apoi un culoar lung, întunecos, boltit, în care în ambele părţi se deschideau uşi de fier prevăzute cu vizete. Ne-am înşirut tăcute şi-nfiorate. Celor mai vechi priveliştea le amintea de Miercurea Ciuc, iar pentru mine era primul contact cu închisoarea, de fapt monument istoric construit tot de buna împărăteasă Tereza, la fel ca Aiudul, ş.a.m.d.

Pe sală se plimba o gardiancă blondă, cu o privire albastră sadică, care, cu o voce stridentă, ţipa continuu „Nu vreau să aud nici un fel de gălăgie“, deşi niciuna dintre noi nu sufla.

Oradea – celularul

După un lung interval de timp de aşteptare şi după o mutare în partea cealaltă a culoarului, a venit un plutonier cu o listă ce conţinea împărţirea pe camere, în funcţie de anii de condamnare.

Toată închisoarea am regretat că n-am primit şi eu de la 15 ani în sus. M-aş fi simţit şi eu la „categoria grea“ nu „muscă“. Mai târziu, am fost totuşi mutată în camera cu pedepse mari. La apelul de dimineaţă (sau seară?), când ni se striga numele trebuia să răspunzi cu anii de condamnare. Ei bine, când auzeam 25,20,18,23,15, mă cuprindea o jenă teribilă la rostirea lui „şapte“. Pe urmă mai exista o mare diferenţă de „compoziţie“. Sub zece ani de condamnare primiseră: 1) casnice care se văitaseră că e carnea prea scumpă sau mărfurile proaste, ori 2) logodnice, iubite sau 3) femei care adăpostiseră sau văzuseră un fugar.

în consecinţă am fost strigată în prima celulă. O cameră mică, cu jaluzele de lemn, două paturi suprapuse. La mijloc o masă de lemn cu două bănci, pe care ulterior au scos-o ca să mai bage un pat. într-un colţ, mai ascuns, era tineta, în celălalt hârdăul cu apă. Noutatea o constituia un cuier în care ne puteam agăţa mantalele şi nişte tuburi argintii, ca de orgă, care seara începeau să se încălzească. Spaţiul de mişcare era atât de redus, încât două persoane nu se puteau plimba. Pe regulamentul de pe perete scria: „Oradea –

penitenciar“.

Primul prânz mi-l amintesc foarte bine: un arpacaş cu carne, pe care nu Lam putut mânca, şi o mămăligă fiartă – în sfârşit, fiindcă turtoiul de la Arad ne cam şubre- 358 zise intestinele.

Chiar în prima zi am avut cinstea să primim vizita comandantului închisorii, un ungur înalt, şaşiu, cu urme de coşuri pe faţă şi o figură de ucenic (mai târziu s-a lăudat că asta a şi fost). Când făcea efortul să zâmbească era absolut respingător. Altfel, uscat, dur, rece şi căutând să ne arate „înaltul" lui nivel cultural. La prima vizită a fost mieros şi ne-a promis că ne va scoate jaluzelele (lucru care nu s-a întâmplat) şi că vom rămâne patru persoane în cameră, după plecarea doamnei Afirei. Numai că până atunci din nenorocire mai erau cinci luni.

Şi aşa a început iar depănarea zilelor. Dimineaţa o începeam cu o scurtă vizită a soarelui pe jaluzelele noastre, în jur simţeam freamătul oraşului. Timpul ne era punctat de orologiul unui turn, care ne anunţa, metodic şi indiferent, c-a mai trecut un sfert de oră. „Programul" de dimineaţă era un mare chin. Fiind multe celule, totul se făcea într-o goană teribilă. Abia dădeai cu apă la vârful nasului, că trebuia să fugi la WC. Acesta era format din patru orificii, unde te aşezai „frăţeşte" şi cot la cot cu celelalte. Celelalte trebuiau în acelaşi timp să spele tineta sau să se spele.

Aşa a fost toată puşcăria. Singura care nu se lăsa impresionată de acest ritm era domnişoara Măriuca. începea tacticos şi ticăit să-şi scoată tot felul de punguliţe şi cârpiţe, fiecare cu un rol bine definit, pe care continua să le spele vreme îndelungată în cameră. Nimeni şi nimic n-o putea face să-şi modifice tempoul.

Peste zi ne revenea obligaţia de-a sta pe marginea patului. Unde erau vremurile de la Arad, când ne înghesuiam dormind atât de adânc încât nici strigătul care anunţa stingerea nu reuşea să ne deştepte? Dar în celula noastră mai exista un supliciu: se numea doamna Afirei – moaşă,

o persoană căreia i se potrivea epitetul de „multă“ din toate punctele de vedere. Ceea ce era insuportabil era volumul vocii care putea acoperi un întreg cartier. Fusese condamnată la cinci ani fiindcă se-ntâlnise cu un fugar şi nu-l denunţase. Era „justiţiară“, „atotştiutoare“ şi, fireşte, în posesia unicului adevăr.

începea imediat după deşteptare, când se aşeza pe marginea patului adresându-se vecinei, dar de fapt întregii camere, şi n-aveai unde să te-ascunzi de vocea care-ţi sfredelea creierii. Obligată s-o ascult ore în şir, iar virtutea răbdării nefiind principala mea calitate, într-o zi i-am explicat că tortura unei conversaţii impuse este a doua temniţă şi că mie îmi este suficientă cea în care mă aflu. S-a simţit atât de jignită, încât la plecare nu şi-a luat rămas bun de la mine.

Celular – maica Maftidia

La câteva zile ne-au scos ca să ne luăm cărţi de citit. Ni le-a dat un tip negricios, ţigănos, cu o veşnică bună dispoziţie şi cu un foarte îndoielnic simţ al umorului (de care el era însă foarte mândru). Bucureştean. Pe vremuri fusese ucenic la o brutărie, ceea ce a contat în ascensiunea lui, fiind considerat foarte potrivit pentru a ne fi „educator“. Se achita cu succes de acest rol prin şmecherie, obrăznicie şi vulgaritate.

în celulă, iniţial am fost aleasă şefă de cameră,

în unanimitate, apoi a venit un ofiţer gras care, din motive necunoscute, m-a înlocuit numind-o pe maica Maftidia. Sărăcuţa, se pierdea toată când trebuia să prezinte raportul sergen- 360 tului cu efectivul camerei.

Măicuţa, pe care abia aici am cunoscut-o mai bine, era micuţă, firavă, cu nişte ochi luminoşi, iute, harnică şi foarte ageră la minte. Era de loc din Porumbacu, dar toată viaţa şi-o trăise lângă o mătuşă, în mănăstire. Emana din ea foarte multă puritate sufletească şi o credinţă naturală şi caldă. Nu ştiu în ce împrejurări fusese inclusă în lotul părintelui Anania şi cum de fusese „vărsată“ la legionare.

Pe mine, cu toate că nu era cu mult mai mare, mă îndrăgise şi mă alinta ca pe un copil. Singurul meu regret era că nu ştia rugăciuni pe dinafară, ca să le pot învăţa. în schimb povestea atât de colorat şi cu haz, că nu mă săturam s-o ascult. Mi-a rămas în minte o amintire a maicii, legată de o soră din mănăstire, suferindă de TBC, boală de care a şi murit. îmi povestea maica Maftidia, cât de adânc se extazia sora când mergea în grădină: „Maică, uite ce frumos cântă păsărică asta!“ „Ei, acolo o păsărică. îşi face şi ea datoria“. Sau altă dată: „Maică, uite ce lună frumoasă!“, se entuziasma sora. „Ei, acolo, o lună.“ „Acum însă o înţeleg şi eu“, îmi spunea maica, zâmbind trist.

Alteori o frământa gândul dacă va mai fi reprimită în mănăstire. După ieşire, la câţiva ani, am reîntâlnit-o la Mănăstirea Dealu, apoi la Viforâta. Mi s-a părut neschimbată.

Atelier – Oradea

Cu viitorul nostru loc de muncă am făcut cunoştinţă în ziua când am fost duse la film şi când educatorul ne-a spus zâmbind: „Ei, vă place atelierul vostru?“ Atunci credeam că glumeşte.

Ceea ce ne-a arătat era o încăpere mare, un soi de hangar, doar cu un acoperiş fără tavan, cu o sobă de fier relativ

voluminoasă, dar care se pierdea în spaţiul înconjurător. Pe jos avea cărămizi cu pământ între ele, iar pe pereţii coşcoviţi se zărea o dungă, care atesta nivelul de infiltrare a apei. Mirosea a frig şi umezeală. Totuşi aşteptam cu nerăbdare reînceperea activităţii.

Evenimentul a avut loc în 11 noiembrie, când ne-am încolonat, revăzându-ne cu bucurie. Sergentul major, responsabil cu atelierele, era un ardelean rural, micuţ, sprinten, cu ochi vioi şi cu o inimă bună de pus la rană. Nu înţeleg ce căuta în acest serviciu.Chiar de la început, deşi tânăr, luase o atitudine paternă, încât cazona şi stridenta comandă de „înainte, marş!“ o rostea atât de suav şi blând, încât suna ca un fel de „nani, nani“. într-un scurt timp bunătatea i-a fost „răsplătită“. La câteva săptămâni după începerea lucrului, una dintre fete, care ţinea să facă norma, a luat din atelierul vecin câteva damingene acoperite cu împletitură, deja predate, chestie complet interzisă. „Pişpirică“ a închis ochii, dar s-au găsit câteva „vigilente“ care i-au ţinut deschişi şi au raportat unde trebuia. A ieşit mare tămbălău. Nu ştiu care a fost urmarea, însă sergentul era tare trist şi ofta mereu în ultima lui zi de serviciu. Iar noi nici nu îndrăzneam să-l privim. Aşa a plecat de la noi.

Dacă de la bun început s-a făcut simţit spiritul milită- resc, a existat şi multă corectitudine în privinţa programului. Se terminase cu acel „Mai lăsaţi-ne până la 7 seara“. La ora 5:00 d.m. eram obligate să părăsim

atelierul. La ora 10:00 dimineaţa ni se dădea o scurtă pauză, pe care numai Nina şi cu mine o foloseam. Atunci ne scoteam tacticoase cănile, în care păstram ceva din ziua precedentă şi începeam liniştite să mâncăm, fără să ne tulbure privirile indignate ale 362 acelora care îşi vedeau astfel primejduit procentajul atelierului.

Prânzul ni se aducea la ora 12:00 fiindu-ne interzis să lucrăm timp de 30 de minute. Mai târziu s-a fixat ca punct de reper momentul în care termină toată lumea de mâncat. Ce priviri şi mormăit a trebuit să suportăm, întrucât, noi două, ca nişte „adevăraţi şi înrăiţi duşmani“ ne întindeam prânzul pe tot timpul regulamentar! Atât la venire, cât şi la plecare, eram percheziţionate în „sacoşe“ şi prin buzunare. Cred că se temeau să n-aducem obiecte cu care să tăiem gratiile. Pentru mai multă siguranţă le ciocăneau în fiecare seară.

Partea cea mai gravă era lipsa tinetei. În timp ce la Arad exista una după paravan, pe care o goleam la programul de seară, aici, fiind mai aproape de Europa, trebuia să fim civilizate şi să mergem la WC. Da, dar numai de două ori pe zi. Dimineaţa, mai ales dacă era frig şi băuseşi aşa-zisa cafea, era un adevărat chin. Până la urmă am renunţat la „zeama cafenie“.

Şi totuşi era greu, mai ales iarna, când îngheţate, pe ger, trebuia să traversăm curtea, în grupuri de cinci – şase. Cabinele erau vizavi de ateliere, pe un culoar cu intrare prin curte. în rest, sistemul era acelaşi. Şi totuşi, aceasta fiind singura noastră „plimbare“, însemna foarte mult pentru noi. Uneori mai întârziam în uşa culoarului ca să privesc cerul de toamnă. Un moment încărcat de tristeţe. Deasupra porţii de fier se zărea un copac mare, care ne atrăgea privirile, întrucât concentra în el întreaga natură. îl urmăream cu o căldură pe care n-am mai regăsit-o niciodată după ieşire...

Copacul... copacul nostru în spatele căruia se-ascundea soarele la apus şi spre care zburau şi gândurile noastre cu nostalgia păsării din colivie. Erau doar câteva clipe, dar

trăirea lor covârşea în intensitate şi valoare platitudinea atâtor vieţi „călduţe“ de-afară.

Şi întrucât „avantajul“ muncii continue ne suprimase plimbarea, copacul nostru era singurul „orologiu“ care ne marca timpul şi anotimpurile, vorbindu-ne într-o limbă care ne răscolea şi pe care uneori am fi vrut s-o uităm. Trăiam la unison bucuria frenetică la apariţia primilor muguri, la ivirea primelor bucheţele verzi din scoarţa cenuşie. Toată fiinţa noastră aştepta raza de soare care însemna sfârşitul iernii, a frigului, a degerăturilor şi a mâncării proaste.

De la aceeaşi uşă a culoarului care duce aspre WC, sub privirea severă a sergentului, furam vara şi un pic de soare. Numai un pic, fiindcă vocea antipatică a lui „Băşicuţă“, ne împingea cu un: „Hai, ce staţi atâta acolo!“

E-adevărat că nu toate îşi lungeau repaosul. Fruntaşele veneau şi plecau în goană. Dacă se putea, ar fi renunţat bucuroase la această întrerupere.

Prima zi de lucru – conducerea

închisoarea, la fel ca înaintarea în viaţă, îţi deşteaptă şi o serie de instincte, mai ales pe cel de conservare.Aşa încât imediat după intrarea în atelierul de împletituri, a început lupta pentru alegerea locurilor. Era şi firesc. Nu era indiferent unde şi mai ales lângă cine stăteai zece ore. Eu mi-am ales locul cel mai puţin râvnit,

lângă geam, având în faţă peretele. Era un tovarăş mut, adică exact ce-mi trebuia. Pe urmă calapoadele. încă de la Arad fiecare şi-l însemnase pentru recunoaştere. Era important să fie uşor şi să aibă o 364 formă frumoasă. Apoi s-au dat instrumentele. Insuficiente

şi proaste. Altă luptă ca să le apuci pe cele mai bune. în sfârşit ne-am potolit, în timp ce harnicele noastre „fruntaşe“ începuseră demult lucrul.

Şefa atelierului nostru era Nănuţa, o figură vioaie, uscată, cu părul alb şi cu dinţi puţini. Din spate părea o fetiţă. Sprintenă şi neobosită, nu avea nevoie de un surplus de somn. Asta era bine, fiindcă stătea de pază, dar şi rău, fiindcă trebuia să-şi consume energia vorbind tot timpul. Fetele o alintau „Nănuţa“ întrucât făcuse cu ele închisoarea la Miercurea-Ciuc, unde le îngrijise şi le tiranizase totodată. Ispăşise nouă ani şi mai avea unul de executat. Nănuţa auzea, vedea şi ştia tot. Ea ţinea contabilitatea predărilor, făcea procentajul, graficul şi, lucru important, ne împărţea materialul lemnos şi nylonul. Nu prea era obiectivă, protejându-şi vechile colege de detenţie şi mai ales pe „normiste“.

Tot în primele zile am făcut cunoştinţă cu restul conducerii. Pe primul loc ni s-a înfăţişat şeful producţiei, domnul director Goldenberg. Un tip cu o figură de şmecher, dar arătos, elegant, cu nişte ochi albaştri bulbucaţi şi cu o voce cu un evident accent străin, în care „r“ era pronunţat ca în limba franceză. Urma brigadiera, o persoană importantă, întrucât de ea depindea recepţia obiectelor confecţionate de noi. Era o femeie între două vârste, ştearsă, şchioapă şi, poate din cauza asta, destul de răutăcioasă. îi plăcea să stea de vorbă, dar se enerva când vreuna dintre noi îi cerea lămuriri asupra unei operaţii. Asta însă n-o împiedica, la recepţie, să-ţi refuze produsul muncii

cu un „ioi, asta ceva groaznic de tot“. Pe noi ne amuza teribil când ne citea numele. în gura ei, de exemplu Titi Lipan devenise un strident Lipan, iar domnişoara

Artzhofen[191] (nume imposibil de pronunţat chiar şi pentru cei cu grade) devenea Arţofan.

O figură simpatică o reprezenta însă maistrul, un om mai în vârstă, al cărui nas roşu îi trăda înclinaţia. Pe vremuri fusese stăpânul unui atelier de împletituri, fiind un adevărat artist în meserie. Acum i se luase totul, devenind un simplu slujbaş. Mi-aduc aminte cum, odată, Ani Pre- descu[192], cu excesiva-i politeţe, i se plânsese că nu avem material bun, că nu putem face norma şi că drept urmare suntem certate în şedinţă. „Doamnă, zice meşterul nostru, şi la mine zice multe. Dar uite (şi-i arată o ureche) intră pe- aici şi iese pe dincolo."

Când ne arăta cum se execută câte o operaţie, se-nfuria repede, ţipa, apoi ne lua obiectul din mână şi începea să-l facă el. După care se liniştea brusc şi începea să îngâne o melodie, mereu aceeaşi. Tot el ne povestise despre cât de

191 Kira Artzhofen s-a născut la 15.06.1911 în Sankt Petersburg, Rusia. A urmat Facultatea de Litere şi a lucrat ca profesoară, la arestare fiind asistentă universitară. A fost arestată la 4.09.1957 şi condamnată la 8 ani închisoare corecţională pentru „uneltire" („a găzduit pe fugarul Petre Ştefan"). A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

192 Ana Predescu s-a născut la 13.12.1918 în Criva, Basarabia. A urmat Facultatea de Medicină şi a profesat ca medic. La arestare era căsătorită şi avea o fată. A fost arestată la 5.08.1958 şi condamnată la 5 ani muncă silnică pentru „favorizare". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 3.08.1963. Informaţii din fişele

 matricole penale din AANP.

minunată era mobila de pai pe care-o lucrase în trecut, incluzând dulap, pat, masă etc. îmi şi propusesem ca la ieşire să-mi comand şi eu. N-am reuşit.

Şi zilele următoare

De la bun început, pentru „susţinerea“ producţiei, am fost împărţite pe echipe. Şefa noastră era maica Maftidia. Fiind însă prea aglomerate şi întrucât se golise o mică încăpere, s-a creat un nou atelier, în care a fost repartizată şi camera mea. Am plecat nenorocită pentru că nu mai eram în tovărăşia „categoriei grele“.

Noroc că la insistenţele mele sergentul major s-a înduplecat şi iată-mă aşadar reîntoarsă. Dar... nenorocire! Locul meu fusese ocupat de doamna Ardeleanu[193], o persoană nobilă şi distinsă, de 64 de ani şi opt ani condamnare, care mi-a declarat că locul meu îi convine de minune şi că nu vede nici un motiv să mi-l redea. Motiv care a generat o dispută serioasă. De altfel doamna Ardeleanu când se certa cu cineva (şi asta se-ntâmpla frecvent), după ce-şi „expunea“ punctul de vedere, îşi punea degetele în urechi, declarând că nu e dispusă s-asculte cuvinte ofensatoare. Din aceste motive lumea o ocolea.

Aşadar am reînceput munca. Lucram la vestitele

193 Adriana Rusu-Ardeleanu, s-a născut la 21.08.1897 în Botoşani. A urmat Institutul Electrotehnic, profesând ca ingineră, la arestare fiind pensionară. Era căsătorită şi avea un băiat şi o fată. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică”, este menţionat „Mişcarea Legionară”. A fost arestată la 7.05.1959 şi condamnată la 8 ani închisoare corecţională pentru „uneltire”. A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.01.1963 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

coşuri de birou. începusem să mă perfecţionez, aşa încât mai târziu, după eliberare, când le vedeam prin instituţii sau cabinete directoriale, le măsurăm cu un ochi critic, consemnându-le defectele. La noi, ieşeau frumoase. Unele dintre noi, ca Liana sau Ani, creau adevărate opere de artă, făcând din ţesătura de nylon o îmbinaţie coloristică şi un model original, care-ţi încânta ochii. Da, dar norma era de trei coşuri, şi creaţia lor, pe care-o admiram, se limita, vai, la unul. Asta însemna scăderea procentajului global, iar, după unele, îndepărtarea şanselor noastre de eliberare.

Drept urmare, pentru mărirea productivităţii, am procedat la o diviziune a muncii, în echipă de două, fiecare făcând operaţia care-i era mai potrivită. Eu, de exemplu, le-am preferat pe cele scurte şi variate, în timp ce „asociata“ mea, Nina, s-a fixat pe cele continui şi monotone, ca ţesutul cu nylon, ceea ce-i dădea posibilitatea să se reculeagă şi să se roage. Ea era de părere că trebuie să lucrezi într-un ritm fiziologic, nu impus şi care se modifică pe măsură ce anumite acte devin automate. Bine, bine, dar ce te faci cu norma?

La toate astea se mai adăugase un necaz: la controlul general care ni se făcea, se constatase o scădere considerabilă a vederii deţinutelor. Unele aproape că nu mai puteau lucra fără ochelari. Şi aşa începea cercul vicios: pentru obţinerea ochelarilor trebuia să ţi se dea dreptul la carte poştală. Dar acest drept nu-l aveai decât dacă făceai norma. Norma nu o puteai face fiindcă n-aveai ochelari. Ca în povestea aceea cu „care

cojoc?“. Norocul nostru că ne-a venit o comandă de sticluţe pe care trebuia să le-acoperi cu ţesături de nylon. Un simbol foarte avantajos la care majoritatea au reuşit să facă norma şi deci să-şi primească ochelarii.

în noul atelier

Am ajuns aici în urma unei crize de orgoliu, declanşată de un fleac, pe fondul unei acumulări de tensiune nervoasă.

Cred că cineva a trecut şi fără să vrea mi-a împins banca, răs- turnându-mi coşurile. Atât a fost de-ajuns ca să am o manifestare explozivă. Nănuţa nu numai că nu mi-a dat dreptate, dar, culmea, a îndrăznit să-mi facă şi observaţie. Asta chiar că era prea mult. Şi fiindcă se nimerise ca plutonierul să anunţe că încă două persoane trebuie să se mute în atelierul mic, în semn de „represalii“ am anunţat că noi două vom fi acelea.

Nina n-a avut puterea să se împotrivească şi s-a lăsat trasă de mine. E drept că am plătit scump criza mea de orgoliu. în închisoare, mai mult decât în viată, dacă nu reuşeai să te depăşeşti, dacă nu te fixai într-o trăire care să te trans- ceandă, ajungeai o jucărie condusă de instincte, impulsuri, împrejurări. într-o asemenea situaţie, totul lua proporţii tragice – şi mai ales cu atingerea vanităţii, interesului, orgoliului. Relaţia cu celălalt devenea una încărcată de suspiciune, de interpretări, de tendinţa de a vedea în el numai răul.

Aşadar, mi-am primit pedeapsa. Noul atelier fiind mic, erai mai uşor ţinută în vizor. în plus, marea majoritate se nimeriseră să fie persoane care lucrau repede, ceea ce scotea şi mai mult în evidenţă lentoarea noastră. De altfel, această „zeitate“ numită pontaj devenise un element de disoluţie şi de tensiune. Pentru un ghem de nylon sau câteva numere la pontaj, se distrugeau prietenii, şubrezindu-se unitatea, solidaritatea. Răul găsise

cheia succesului.

Şefă de atelier era doamna Mira, soţie de legionar, cu o condamnare de 18 ani. O femeie micuţă, plinuţă, de vreo 48 de ani, fostă lucrătoare la un atelier de lenjerie, cu mare pasiune pentru muncă.

Doamna Mira avea drept scop suprem îndeplinirea normei într-un procent de 100% sau chiar peste. Aşa încât seara, în aşteptarea plutonierului care urma să ne ducă

la celule, se auzea ca un ecou vocea şefei de atelier: „Hai, fetelor, mai lucraţi.“ Numai la Nina şi la mine nu se făcea simţit îndemnul, motiv pentru care nu ne prea simpatiza, considerându-ne „comode“. Altfel, atmosfera era paşnică.

Mai exista însă un ghimpe care purta şi un nume: Lenţi. Telefonistă în viaţa de-afară. Condamnată la 20 de ani pentru omisiune de denunţ. Ca majoritatea populaţiei, nu ştia nimic de legionari, sau poate doar cât îi furnizase educaţia comunistă, în orice caz îi ura teribil. Ca înfăţişare fizică, era o femeie de 34-35 ani, slăbuţă, foarte iute la lucru. Era limitată, cameleonică, fiind considerată „om de încredere“ de către conducere. Noi o suspectam de mai mult şi ne feream de ea. Din păcate, stătea aproape de mine şi trebuia să-i suport vorbăria aproape continuă (mare chinj.Un singur lucru nu înţelegea Lenţi: ce aveam atâta de vorbit cu Nina? Degeaba îşi lungea urechile fiindcă nu putea prinde nici un cuvânt. în rest, în jurul meu erau oameni de mare valoare morală şi sufletească şi care, pe parcurs şi-au pus o pecete pozitivă asupra evoluţiei mele interioare.

în faţa mea era, tăcută şi tăioasă, Luluca[194],

194 Elena Bălteanu (Luluca) s-a născut la 28.12.1914 în Radu Negru, Călăraşi. A urmat Facultatea de Litere şi a lucrat ca profesoară. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“ se menţionează „Mişcarea Legionară“. A fost arestată la 29.04.1958 şi condamnată la 18 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de 370 graţiere. Informaţii din

modelul meu de mai târziu, alături de dârza şi aspra Titi. în colţ era Nataliţa cu unda ei de melancolie. Se afla la a doua perioadă de închisoare, cu o condamnare de 20 de ani. Nutrea convingerea că nu va mai ieşi şi-avea în ea atâta dor de viaţă

fişele matricole penale din AANP.

şi-abtâta oboseală în a se mai jertfi. Se despărţise de un trecut şi oricât am încercat pe parcurs să aflu în ce a constat, n-am reuşit. Lespedea pe care o fixase pe acel trecut era de neclintit. Odată, o singură dată, am reuşit s-o fac să-mi spună o poezie de Radu Gyr: *Sumatra, Java, Mozambic.* Când mi-a recitat ultima strofă:

Cu vele rupte ne-am retras
în golful rănilor de-acum
şi totuşi ce suav parfum
în sânge încă ne-a rămas.

i-am simţit plânsul din suflet. Mie îmi rămăsese însă, din aceeaşi poezie, acel...

înfrânţi – şi n-am căzut deloc, învinşi – şi-o luptă n-am pierdut, n-am sângerat decât în lut şi suntem numai răni de foc.

Tot în atelier era blonda şi suava Mioara[195]. Avea 20 de ani condamnare, făcuse zece ani, iar acasă lăsase o fetiţă de câteva luni. Tatăl copilului, pe care-l adăpostise, fusese împuşcat. Mioara, care intrase în închisoare la 26 ani (în prezent avea 36)

195 Maria Muscalu s-a născut la 12.01.1925 în Braşov. A urmat patru clase de liceu şi a lucrat ca funcţionară. în 1943 a fost închisă pentru trei ani din cauza „activităţii legionare“. Avea un copil. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, se menţiona „Mişcarea Legionară“. A fost arestată la 23.08.1953 şi condamnată la 20 ani muncă silnică pentru „favorizare“ („a convieţuit cu Samoilă Ion care venise din Germania ca spionîn serv, de spionaj american pe care nu l-a denunţat“). A fost închisă la Jilava, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Mislea, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din ANP.

fusese un om bun, cald, apropiat. Acum însă ajunsese la capătul puterilor. Din cauza frigului şi a umezelii de la Miercurea Ciuc se cocoşase, îşi pierdea des cunoştinţa şi nu mai avea altă dorinţă decât aceea de a-şi revedea copilul. Ajunsese să le deteste pe cele care nu-şi renegau trecutul, pe cele care nu dădeau semne de „înnoire“, considerându-le un obstacol în calea eliberării ei. Respira asprime, duritate şi îmi insufla un fel de teamă. Nu cred să fi stat vreodată împreună de vorbă.

Cine mi-au fost şi mi-au rămas foarte dragi erau surorile Grama, adică Tanţa şi Simina. Tanţa era medic, soţia lui Costache Oprişan, comandant legionar, omorât la Jilava (pe atunci nu ştia). Era condamnată la 15 ani pentru „ajutorul legionar“ dat surorii sale ieşită din prima detenţie, în asta fiind inclus şi faptul de a-i fi crescut fetiţa. Avea o faţă tânără, înconjurată de un păr alb-albăstrui, şi un mers ca de regină. Când începea să cânte, secondându-se cu sora ei, uitai unde te găseai.

Simina era la a doua detenţie, având 17 ani condamnare, fiindcă fusese soţia unui legionar împuşcat de comunişti, în general am observat că a doua detenţie se suporta mai greu, iar la Simina se simţea acest lucru. Rareori am văzut surori la care să existe atâta unitate, dragoste şi armonie, în atelier lucrau repede şi frumos, erau inventive, dar pentru a nu fi acuzate de conspiraţie, legături, ajutor etc., se izolaseră şi refuzau să primească orice trataţie, iar din pachetul lor nu dădeau decât

pe furiş şi numai la persoane sigure. Simina ajunsese la concluzia că orice împotrivire este zadarnică şi că nu există altă soluţie decât să te supui. în consecinţă, erau extrem de active la toate manifestările culturale, scriau articole, recenzii, luau cuvântul la şedinţe etc. în general încercau să se arate amabile şi zâmbitoare cu şefii, căutând să convingă că nu au nici un

gând duşmănos faţă de conducere. Oricât s-ar fi străduit, răzbătea din ele ceva nobil, nealterat, care făcea să nu fie bine văzute de superiori. în acelaşi timp „intransingentele“ le priveau, de sus, dezaprobând atitudinea lor.

Mie mi-au fost de la început foarte dragi, cu toată diferenţa noastră de vederi. Cât s-au ţinut de mine ca să scriu un articol la gazeta de perete: „Crede-mă, asta nu înseamnă să-ţi vinzi conştiinţa. Trebuie doar să le arăţi că nu le eşti duşman“. Numai că eu le eram duşman.

Erau mari iubitoare de linişte. Oriunde ne-am fi dus, ştiau să se retragă, creându-şi un univers propriu. Aveau nişte voci de aur, însă în atelier cântau foarte rar. Revenea des aria *Adio, clipe fericite...* Asta se-ntâmpla vara, în după-amiezele înăbuşitoare, când eram obosite de muncă, de miasmele din atelier, de tot ce ne înconjura. Cântecul lor, ca o boare de aer curat, purta în el atâta durere şi atâta resemnare. în liniştea instaurată (temporar) nu se auzea decât mişcarea şi fâşâitul făcut de împletirea nylonului pe păruşii de lemn şi cântecul lor care plutea deasupra unui orizont atât de întunecat. S-au eliberat în aceeaşi zi cu mine, ba chiar am călătorit în acelaşi compartiment. Noaptea, la oprirea trenului, într-o staţie, Simina s-a dat jos ca să asculte liniştea. Erau fericite.

Cred că după un an, în noaptea învierii, pe dealul

Patriarhiei, am auzit două voci care se secondau cântând „Hristos a înviat! “. Erau cele două surori. Mult mai obosite şi mai hărţuite de necazuri, aproape că regretau lipsa de griji din închisoare.

Mai era şi Aurica, o macedoneancă de 24 de ani, zisă şi „Ţinţi“ din cauza felului cum îşi pronunţa condamnarea de cinci ani. Cauza? Dusese un pachet unchiului său aflat în domiciliu obligatoriu, pachet în care se aflau şi poezii

de Radu Gyr, dar de care Aurica nu ştia. Ca s-o silească să recunoască, anchetatorul a lovit-o atât de puternic încât i-a spart timpanul.

Amintiri mozaic

Manuscrisul meu a trebuit, „din motive de Securitate“, să fie trimis peste hotare înainte de a fi terminat. însă fragmentele păstrate în memorie simt nevoia să le redau, aşa incomplete şi trunchiate, creionând momente sau schiţe în loc de portrete.

Aşa am păstrat-o pe domnişoara Kira Artzhofen, cu nelipsitul ei zâmbet înţelegător şi tolerant, cu un ritm lent de lucru, pe care niciun argument nu-l putea accelera. Femeie de peste 50 ani, arestată pentru adăpostirea unui compozitor de muzică uşoară, cred că-l chema Pora. în dosarul de condamnare, ca act suprem de acuzare, figura şi titlul unei melodii compuse de fugar: *Celeste garden.* Cu o foaie pusă intenţionat peste ultima literă, rezultase *Celeste garde.* Aşa ajunsese domnişoara Kira în secţia legionară.

în faţa ochilor îmi apare şi figura Gridei[196], o

196 Elisabeta Grida s-a născut la 4.12.1924 în Movila, Bucovina de Nord. A urmat şapte clase primare şi lucra ca moaşă. A fost arestată la 15.11.1956 şi condamnată la 12 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire“. A fost închisă la Timişoara, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de graţiere. Informaţii 374 din fişele matricole penale din AANP.

bucovi- neancă de la ţară, tânără, blondă, mustind de forţă vitală şi primitivă. Lucra pătimaş, repede şi urât, ca să-şi facă norma. Parc-o aud cerând: „Nănuţa, dă-mi şi mie din ăla *ecriu*, aşa cum zice doamna Jeni“. Când era tristă (asta când

nu se certa), cânta mereu acelaşi cântec: „Trece Leana pe colnic şi-aoleu...“. Ultimul cuvânt era nimic“. Restul cântecului nu mi-l mai amintesc.

Eugenia[197] era o intelectuală, nobilă şi francofonă, a cărei voce sonoră şi dicţie perfectă o făceau să fie delegată la citirea ziarului, unde, dintr-o conştiinciozitate înnăscută, nu omitea nici un paragraf. Studiase şi câţiva ani de teatru, lucru vizibil. Distantă, rece, rigidă, având întipărită pe figură o expresie tragică. Nu-mi amintesc s-o fi văzut vreodată râzând.Persoanele din jur le împărţea în două categorii: cele cărora le spunea pe nume, considerându-le la nivelul ei, şi restul pe care le situa la distanţă cu un „duduie“ rostit cu un uşor dispreţ. „Duduia“ Grida simţea lucrul acesta ca pe o insultă şi umilire, aşa încât, de câte ori avea ocazia, exploda cu aversiune. Era o mică manifestare a „luptei de clasă“. Din categoria „duduie“ făceam şi eu parte. Totuşi a acceptat să mă îndrume ca să cos pe o bentiţă de pânză deasă un model românesc. Odată însă m-a apostrofat, total gratuit. Voia să ştie „cum îmi permit să vorbesc aşa cu Greta Creţu“[198]. De fapt, fusese o

197 Eugenia / Giosanu Elena, născută la 20.05.1925 în Bucureşti. A absolvit liceul şi a lucrat ca funcţionară, la arestare era desenatoare. Era căsătorită şi avea un băiat. A fost arestată la 23.06.1959 şi condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

198 Gherghina Creţu, născută la 17.12.1914 în Bucureşti. A absolvit liceul şi a lucrat ca funcţionară. Pe

discuţie paşnică

fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, este menţionat „Mişcarea Legionară“. De asemenea, la „antecedente penale”, figurează ca a fost „condjamnată] 10 ani în 1942 CJurtea] Marţială“. A fost arestată la 30.06.1960 şi condamnată la 16 ani muncă silnică pentru „uneltire“ („a dus activitate contra ordinii

şi liniştită. Numai că Eugenia avea păreri şi interpretări. Nu primea de la nimeni nimic, întrucât ei n-avea cine să-i trimită pachet. A fost singurul om de care nu m-am putut apropia niciodată. Afară am reîntâlnit-o, fiind fără voia mea un factor care i-a continuat tragedia.

O întâmplare tragicomică a fost „povestea cu cireaşa“. Am găsit-o pe drumul care traversa curtea spre locul de muncă în ultima vară. O cireaşă! Lucru extraordinar. în atelier am hotărât să o tragem la sorţi. Fiind un om norocos, am câştigat-o. Imposibil însă s-o mănânc singură. Aşa c-am tăiat-o cu grijă în patru porţii, pe care le-am împărţit la încă trei colege. Aşa era sufletul închisorii.

„Băşicuţă” şi „Noroc Bun”

Făceau parte din personalul de pază.

„Băşicuţă“ era un plutonier mic, rotund, roşu, cu fălci pline, ochi strălucitori de poftă, pătruns puternic de propria lui valoare. Ţinea morţiş să fie salutat şi urmărea cu străşnicie ca pantofii să fie bine lustruiţi. Pe Nina o dibuise că nu-i zice „să trăiţi“ şi o dată chiar o scosese din rând ca s-o admonesteze. Noroc că Ninei i-a venit ideea să-i spună că ea ştia că în coloană nu se salută. De-atunci însă trebuia să dea din cap şi să mormăie ceva neinteligibil. Eu reuşeam să mă fac nevăzută, prin mijlocul coloanei, fiindcă între timp noul

sistem era „ia pe trei şi ţine-aproape“.

sociale a statului“). A fost închisă la Roman, Jilava, Văcăreşti, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

„Noroc bun“ era un ofiţer de serviciu care folosea formula asta de salut. Părea rău, violent şi brutal. Vorbea mult, repede şi nu-l interesau răspunsurile. Făcea şi bancuri de care râdea de unul singur. O dată a avut însă o sclipire umană, pe care n-am uitat-o. Era o şedinţă de producţie în care nişte ţipi străini se repeziseră la noi cu veşnica problemă „nu vă faceţi planul“, concluzionând: „n-o să plecaţi de aici cât e hăul“. După plecarea lor s-a lăsat o tăcere apăsătoare. Tocmai atunci a intrat „Noroc Bun“. După ce ne-a spus câteva, a terminat cu: „Ei, când ţi-o veni graţierea, pleci şi cu norma de 15%“.

I-am fost recunoscătoare. A fost o sclipire trecătoare. Altfel era destul de dur. Mi-aduc aminte că într-o iarnă, una dintre fete s-a uitat înapoi, fiind gata să cadă. „Noroc Bun“ i-a strigat atunci: „Uite cum calci ca o vacă“. Fireşte că m-am simţit profund ofensată, deşi nu mie mi se adresase. Ajunse în atelier, Ani s-a întors spre Ghega, care fusese în cauză, şi i-a spus zâmbind *„karovuşka“* („văcuţă“ în ruseşte). Ghega a râs copilăreşte şi i-a răspuns cu un „muu, lapte, brânză“ însoţit de un gest de mulţumire, ca şi cum le-ar fi avut în faţă.

Nu, eu eram foarte departe de o asemenea stare.

Iarna 1962-1963

La sfârşitul lui noiembrie am fost scoase de la celular şi mutate într-un alt corp de clădire şi împărţite în trei camere mari. Categoria „muscă“, din care făceam şi eu parte, la 101, „categoria grea“ la 100, iar „fruntaşele“ la 99.

Iarna aceea a fost cumplit de grea, cu zăpadă multă şi geruri care-ţi tăiau respiraţia. în hangarul nostru fără tavan

şi cu cărămizi pe jos, soba reprezenta doar o „încălzire a ochilor“. Şi-n plus, venirea noastră se pare că n-a fost planificată, aşa încât s-au trezit în decembrie-ianuarie că nu mai au combustibil. Ca urmare, ni se dădeau zilnic câteva coşuri de talaj, ca să nu zicem că nu vedem flacără în sobă. Iar ca să fie „tacâmul complet“, domnul Goldenberg ne-a „favorizat“ cu nişte fire de nylon care deşi la temperatura din atelier căpătau duritatea sârmei, trebuiau împletite pe un material lemnos (păruşi) foarte fini. Degeaba săracele Tanţa şi Simina ţineau ghemul de nylon în sân ca să-l înmoaie. Era suficient să fie scos în aerul înconjurător, ca să redevină „băţ“. Era tare frig. Mie îmi degeraseră două degete de la piciorul stâng. Cu tot tratamentul făcut, de la foi de varză la comprese cu urină, evoluţia nu a putut fi oprită. Noroc că ni s-au dat de la magazie (cui avea) haine groase. Cojocelul meu de la Poiana Mărului, în care-mi înveleam picioarele, m-a salvat. Temperatura era atât de coborâtă, încât pentru câteva zile au fost nevoiţi să întrerupă lucru şi să ne lase în cameră. Ce fericire! în ianuarie, cu acel instinct de-a presimţi evenimentele pe care îl au deţinuţii, începuse să se instaleze o stare de nelinişte, nervozitate cu explozii nejustificate pentru te miri ce fleac. Şi nu ne-am înşelat. în ziua de 13 ianuarie a apărut ofiţerul de serviciu cu o listă destul de lungă a celor care urmau să se elibereze. Majoritatea erau de la „fruntaşe“, ceea ce

însemna o mare uşurare. De asemenea, era inclus tineretul. Eu eram singura omisă.

Ţin minte că, pe măsură ce se citea lista, speram că-mi voi auzi şi eu numele. Către sfârşit începusem să fiu atât de convinsă, încât îmi scosesem chiar picioarele din cojoc ca să fiu gata să sar în ghete. Cele multe, adică vechile 378 puşcăriaşe erau liniştite. Ştiau sigur că nu intră în categoria

eliberatelor. Şi totuşi... e imposibil de descris durerea pe care-o resimţeam noi, cele rămase. Unele cred că erau şi invidioase. Ar fi vrut să fie ele cele care plecau. Altele se identificau şi trăiau împreună cu acestea bucuria regăsirii celor de afară. De-abia când am fost în aceeaşi situaţie mi-am dat seama cât de departe era lumea reală de ceea ce îmi imaginam în închisoare.

Mi-aduc aminte cum, după ieşire, m-am revăzut întâmplător cu o colegă de la Arad, o profesoară de matematică, în detenţie avea o expresie luminoasă, senină, surâdea din ochii albaştri şi nu ştia cum să-i ajute pe toţi. Afară am dat peste un om cenuşiu, absent, stins, strivit. La fel ca pentru multe altele, „închisoarea“ de-afară părea mai distrugătoare.

Prin urmare în ianuarie, întrucât se plecase în două zile consecutiv, eram în fierbere, aşteptând continuarea. Din uşa WC-ului, când ieşeau „diversele“, Ina îmi arăta cu degetele câte au mai plecat. Cu siguranţă că vom urma şi noi.

încât se eliberase şi doamna Ardeleanu, mi-am reluat locul cu scandalul. Era însă evident că nimănui nu-i mai ardea de lucru. A treia zi, tocmai când aşteptam noua listă, a apărut comandantul. Cu o vădită satisfacţie ne-a anunţat că, cele plecate s-au eliberat în urma unui decret MAI. Că asta a fost tot, aşa încât să ne potolim şi mai ales să ne reluăm lucrul. Râdea diabolic. Zâmbea şi educatorul. Aşa că ne-am aplecat spinările ca-n *Cântăreţii leproşi* ai lui Blaga, şi-am început să ne tragem din nou zilele.

Tot în ianuarie au venit de la Jilava şi Miercurea Ciuc încă cinci deţinute, ceea ce a determinat schimbări de persoane. Nina a fost mutată la noi, iar eu a trebuit să preiau şefia camerei 101. Din păcate asta m-a scos în evidenţă şi fără voia mea a început şi conflictul cu stăpânirea.

Articolul de la gazeta de perete

După plecarea lotului din ianuarie, într-o şedinţă festivă am fost aspru criticate şi acuzate de procentajul scăzut al producţiei în lunile de ger, cu material sârmos. Fireşte că trebuia găsit un ţap ispăşitor sau, mai probabil, era doar un pretext. S-a concluzionat politic că lucrurile merg prost din cauza favoritismului, lipsei de energie etc., mă rog, frazele şablon. Pe scurt, vinovată era numai Nănuţa, care obligatoriu trebuia schimbată. Omul cel mai potrivit din punctul lor de vedere, nu putea fi decât Lenţi. Ştiau ei pe cine aleg, într-adevăr Lenţi, o dată „suită-n copac“, s-a însărcinat să răspundă nu numai de atelier, ci şi de sufletele noastre.

Despre Nina şi mine, informaţiile acumulate în timp prin „curiera“ Rada şi altele, erau dezastruoase. Nu râdeam la bancurile educatorului şi nu se citea nici o fericire pe faţa noastră când ni se adresa vreun cuvânt din partea anchetatorilor. Era evident că nutrim gânduri duşmănoase, că suntem elemente „fanatice“ şi că, mai ales, suntem o piedică în calea eliberării celorlate. Lucrul acesta a devenit extrem de clar cu ocazia unui articol afişat la gazeta de perete.

în închisoare, pentru ca să ne ajute să ne adaptăm la viaţa „liberă“ de-afară, exista o gazetă de perete unde se scriau diverse articole ca de exemplu: „Disciplina în muncă“ sau „Cum să

realizăm norma“ sau „Exemple de indisciplină“. Aveam toată libertatea alegerii subiectelor. Nănuţa nu ţinuse nici o socoteală. Scria cine voia. O dată însă cu preluarea puterii, Lenţi decretase că absolut toate trebuie să participăm pe rând la această dovadă de ataşament şi reeducare. Gazeta se înnoia la două săptămâni şi începuse să mi se strângă inima când vedeam cum scade numărul celor „fără articol“.

Iniţial eram hotărâtă să nu mă opun. Mă plasasem pe o linie de dizolvare în masă, evitând să ies cu ceva în evidenţă. Nu ştiu când am virat cu 180 grade. A fost după o teribilă frământare. în orice caz, când, într-o zi de vară, Lenţi m-a desemnat, pentru scrierea articolului, între- bându-mă „Faci?“, răspunsul a fost un „Nu“ atât de tăios, încât s-a aşternut liniştea în tot atelierul. Pe Nina nici n-a mai îndrăznit s-o întrebe. Ajunsă în cameră, am fost asaltată din toate părţile: „De ce nu vrei să-l faci? E o chestiune formală, nu scrii despre probleme politice, nu te angajezi şi nu te angajează cu nimic. Altfel, te situezi pe o poziţie care se va interpreta ca anti-regim. Rişti prelungirea condamnării într-un lagăr, care e de fapt tot închisoare“. Ştiam toate astea. într-un fel le dădeam dreptate, sufeream teribil, dar îmi era imposibil să procedez altfel.

Aparent era un fleac, însă aveam senzaţia, ca în *Wilhelm Teii,* că trebuie să salut căciula guvernatorului. Aderarea asta la minciună, la

mascaradă, şi prefăcătoria de a arăta că te simţi vinovată, că dai semne de transformare într-un „om nou“, că te căieşti, că-ţi iei angajamentul etc., îmi dădea o senzaţie de greaţă. Şi cu senzaţia asta nu puteam trăi.

Oroarea comunismului nu consta în despotism, ci în minciună. Vorba lui Bulă, care prefera să trăiască în sclavagism, fiindcă acolo nu trebuia să strige „Ramses, Ramses!“. Mai târziu, ajunsă în libertate, am traversat un moment asemănător, când, fiind medic la Institutul de Expertiză Medicală, unde trebuia obligatoriu şi procentual tăiate pensiile de invaliditate, iar bolnavii nenorociţi şi înfricoşaţi ajunseseră să ne spună „onorată instanţă“, am vrut să mă transfer. întrucât de-acolo nu se pleca decât prin deces sau pensionare, am declarat grevă, anunţând-o în scris şi la

Ministerul Muncii. Era în anul 1980. Nici dacă mă-mpuş- cau n-aş fi rămas. în final au trebuit să cedeze.

Ziarul

Ştirea despre atitudinea mea „duşmănoasă“ a zburat cu iuţeala gândului. Natural că nu mi s-a spus nimic, întrucât scrisul la gazetă era o treabă „voluntară“. Undeva însă lucrurile fuseseră consemnate. Din partea colegelor aveam o dezaprobare generală, iar de la unele chiar aversiune. Le împiedicam să se elibereze. Pentru mine toată această opoziţie reprezenta un mare consum nervos, o şubrezire a puterii de rezistenţă.

Conflictul cu cei de „sus“ a pornit de la un fleac. De serviciu era „Blonda“, bună amică cu Lenţi, care-i raporta cu scrupulozitate toate evenimentele din atelier. Seara, în calitate de şefă de cameră, m-am dus să iau vesela. Fără nici un motiv a început să ţipe la mine, făcându-mi observaţie. Era o provocare de care nu mi-am dat seama şi i-am răspuns destul de „ţepos“. După trei săptămâni aceeaşi gardi- ancă era din nou de serviciu pe culoarul nostru. De obicei îi plăcea să-şi arate „superioritatea“, căutând să stea cu noi de vorbă, să ne facă să ne deschidem sufletul, ca să ne-ndrume. La mine se izbise de un zid care-o irita.

Printre noile „binefaceri“ ale perioadei de

readaptare era şi cititul ziarului. Ca să fie siguri că nu scapă nimeni, ziarul trebuia citit tare, răspicat, cu intonaţie, fără să se sară vreo virgulă. în camera 100 acest ritual era respectat cu sfinţenie. Lectorul oficial era Eugenia, a cărei voce egală, 382 metalică, îţi străpungea urechile, chiar dacă ţi Ie astupai.

Cele care cereau cu vehemenţă citirea cu glas tare a presei, adormeau imediat, în timp ce noi, restul, trebuia să ascultăm ce linii de tramvai s-au schimbat în Bucureşti sau despre bătălia de strângere a recoltei etc. O tortură suplimentară.

Aveam probabil şi un sistem nervos nenorocit. Puiu, de exemplu, îmi spunea: „Eu aud numai ce vreau“. La mine era invers. Orice zgomot sau sunet articulat îmi anihila gândurile. Aveam impresia, ca în *1984* al lui Orwell, că sunt obligată să stau mereu cu faţa la ecran, ca să nu mi se îngăduie nici o picătură de libertate interioară. în consecinţă, după ce am preluat şefia camerei 101, am interzis categoric citirea cu voce tare a ziarului. Cele care oftau după aşa un „obicei bun“ se adunau în jurul domnişoarei Kira, care, cu voce scăzută, le iniţia în ştirile cele mai importante. Pe urmă ziarul circula în ordinea paturilor şi toată lumea era mulţumită.

în iulie eram obligate să ieşim pe coridor să curăţăm mazăre din care mai mâneam câteodată. Ca nu cumva să ne zboare gândurile în zone nepermise, ni se citea *Scânteia.*

într-una din seri am fost duse la un film sovietic, *Printre oameni buni,* fireşte cu nelipsita temă a războiului. Totuşi, peisajele, copiii, întâmplările dramatice, m-au răscolit. La întoarcerea în cameră ne adunasem mai multe pe unul dintre paturi, fără să scoatem o vorbă, când, brusc, s-a deschis vizeta şi vocea ascuţită a Blondei ne-a trezit: „Ce faceţi acolo? Holtean, treci la patul tău!“ Vichi s-a supus

în tăcere. „N-aveţi ce face?“ a continuat Blonda, strident. „Ziarul l-aţi citit?“, a continuat ea. „Da, domnişoară, s-a citit la curăţatul mazărei.“ „Dar articolul despre... creşterea boilor? (de exemplu) Şefa camerei să-l ia şi să-l citească!“

Am simţit un tremur în tot corpul şi senzaţia aceea îngrozitoare că iar trebuie să salut „pălăria din vârful pră- jinei“. Cu toate astea am răspuns calm: „Nu vă supăraţi, nu-l citesc“. Şi-a rotit ochii ei albaştri de fiară: „De ce?“ „Sunt obosită.“ Nu-şi putea permite să piardă *match-ul*, aşa încât s-a stăpânit: „Cine vrea să-l citească?“ „îl citesc eu“, s-a oferit Tina, fericită că i se dă ocazia să-şi arate ataşamentul. După zece minute s-a dat stingerea. Nimeni n-a spus nici un cuvânt. în sinea lor simţeam că mă condamnă. îmi părea rău, îmi era teamă, dar eram incapabilă să procedez altfel. Am stat atunci, ca şi acum, să mă-ntreb dacă „vitejia“ şi intransigenţa mea ar fi fost aceeaşi dacă eram în regimul de la Miercurea Ciuc unde, pentru o abatere minoră, te supunea la cătuşe, izolator etc. Acum eram în perioada de „îmblânzire“, în care se umbla la elementul psihologic, iar rezultatele au fost net superioare celor obţinute prin torturi fizice.

„Mânzule, mânzule – îmi ziceau cele „înţelepte“ – liniş- teşte-te, intră în rând, vezi-ţi interesul“. Zadarnic. Era ca şi cum i-ai cere unui râu să nu mai curgă, sau peştelui să nu mai înoate. Urma să vină duminica. De serviciu, aceeaşi Blondă.

Duminica

Simţeam că mi se pregăteşte ceva. între timp ni se suspendase dreptul de-a sta culcate în pat, în timpul

zilei, spre satisfacţia gardiencelor. „Fiara blondă“ nu-şi găsea locul. După ce-am terminat curăţenia camerei şi micul dejun, a deschis vizeta: „Să nu văd pe nimeni cu picioarele pe pat. Toată lumea să ia o carte şi să citească.“ Indicaţia avea o 384 ţintă precisă. Fiind duminică, voiam, ca de obicei, să ne

facem rugăciunea. Ne şi aşezasem în picioare între paturi, cu toate vocile „înţelepte“ care ne sfătuiau: „Fetelor, luaţi-vă şi voi câte-o carte în mână, chiar dacă nu citiţi“. Din nou trebuia să salut pălăria guvernatorului.

După zece minute uşa s-a deschis larg şi a apărut zâmbind (citeşte rânjind) fiara blondă. Ne-a chemat pe mine şi pe Nina în faţă, a luat ziarul şi-a început să ne chestioneze: „Ce scrie pe pagina a treia sus în dreapta?“ Eram hotărâtă să nu scot nici un cuvânt. După o scurtă tăcere, s-a întors spre restul camerei: „Ei, cine ştie?“ Pauză totală, deşi era vizibil că toate făceau eforturi de rememorare. „Ei, atunci, ce ştiţi să-mi spuneţi din ziar?“ Iarăşi linişte. „Spune dumneata, Tina.“ Cu un aer radios pentru că fusese evidenţiată, Tina a început să-i spună tot ce ştia. Unde uita câte ceva, o completa gardianca. Din nefericire, numai ce scria la pagina a treia în dreapta n-a fost în stare să spună. între timp, chiar şi domnişoara Măriuca şi-a mai amintit câte ceva. Celelalte
> > > deţinute stăteau mute şi priveau scena.

Blonda a continuat pe un ton strident: „Oare de ce credeţi voi că Nina şi Galina nu citesc niciodată? Ce au ele mereu de vorbit?“ Biata domnişoară Măriuca a încercat să mă apere, dar mai rău a încurcat-o. Zicea: „Mă mir de Galina, că o ştiam o fată destul de deşteaptă. Ziarul, deşi nu-i place să-l audă tare, totuşi o văd cum îl citeşte“. „Aha, deci nici vouă nu vă dă voie să-l citiţi tare.“ Spectacolul ar fi continuat, dacă lui Vichi nu i s-ar fi făcut rău şi n-ar fi căzut jos într-o criză convulsivă.

După masă a venit ofiţerul de serviciu „Noroc Bun“. „Care-i Răduleanu?“ „Eu.“ „Dumneata ai refuzat să citeşti ziarul?“ „Da.“ „Ei, ai să suporţi consecinţele“; după care mi-a ţinut o teorie la care n-am răspuns nimic.

Izolatorul

De care eram sigură că voi avea parte. îl aşteptam ca pe o binecuvântare. în sfârşit singură, singură, o bucurie după care am jinduit toată perioada de închisoare (cred că pe lumea cealaltă asta îmi va fi pedeapsa). Despre izolator ştiam lucruri exacte de la Nănuţa, care fusese pedepsită în ianuarie, când plutonierul deschizând soba a găsit arzând acolo resturi de material lemnos (păruşi). Fireşte, vinovată nu putea fi decât responsabila de atelier.

Preventiv, vreo două zile m-am dus la atelier cu tot bagajul. Singurul meu regret era că lucram la poşete, produs unde reuşeam să-mi fac norma. După câteva zile am fost chemată la comandant. M-a luat pe ocolite. „Dumneta ştii ce îndatoriri are o şefă de cameră?“ „Da, să răspundă din punct de vedere administrativ de bunul mers al camerei.“ „Aha, deci numai din punct de vedere administrativ.“ Am încercat eu s-o mai dreg, dar n-a mers. De fapt, mi s-a explicat, nu eram pedepsită fiindcă am refuzat să citesc ziarul. Doamne fereşte, că doar nu era obligatoriu, însă eu, ca o nemernică, m-am purtat obraznic şi apoi am mai şi comentat duşmănos cele întâmplate.

La fel se întâmplase şi cu maica Nicodema[199].

199 Aneta Vasilache (maica Nicodema), născută la 25.04.1912 în Galaţi. A urmat cinci clase liceu, iar la momentul arestării era călugăriţă. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, este menţionat „Mişcarea Legionară“. A fost

Maica fusese legionară în tinereţe. La maturitate (acum avea 54 ani) se călugărise în acelaşi timp cu soţul ei. Provenea

arestată la 2.07.1958 şi condamnată la 25 ani muncă silnică pentru „uneltire“ şi „delapidare“. A fost închisă 386 la Craiova, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la

de la mănăstirea Tismana şi avea 25 ani de condamnare. Era un om foarte corect, credincios şi perseverent. Câteodată, ca noi toate, se enerva pentru câte un fleac, izbucnind nervos şi violent. După aceea suferea şi-i părea rău. Cred că într-un fel i-am servit puţin de exemplu.

în ultimul timp n-am vrut să mai merg la film. Nu mai puteam suporta să văd scene de război, torturi, chinuri. Ajunsese ca totul să mă doară într-o aşa măsură, încât la unele secvenţe închideam ochii şi-mi băgăm degetele în urechi. Am decis deci să nu mai merg. Ofiţerul de serviciu a fost de acord. Da, însă cele indignate şi revoltate au fost colegele de cameră. Cum era să nu-ţi placă ceea ce pentru ele era o fericire? Cea mai jignită a fost Lenţi, apoi anchetatorul. Drept urmare, s-a dat ordin ca nimeni să nu mai rămână în cameră.

în luna următoare, maica Nicodema era într-o dispoziţie proastă şi a anunţat ofiţerul că nu merge. S-a încins o discuţie aprigă în care maica i-a argumentat: „Dacă dumneata nu eşti în starea sufletească de-a merge la spectacol, ce faci, te duci?“. în consecinţă, izolator cinci zile fiindcă s-a purtat „obraznic“, iar data viitoare, ca pedeapsă, nu a mai avut voie să meargă la film. Logic. Numai că aşa, visul cu fericirea mult visată mi s-a spulberat. N-am mai fost singură la isolator.

Izolatorul era o cămăruţă de 2/1 m, unde trebuia să stai 17 ore în picioare. Ca hrană în prima zi primeai pâine şi mălai (turtoi), a doua zi mâncare, a

treia zi iar pâine şi mălai ş.a.m.d. Prea rău totuşi nu era. Era vară şi-n plus se nimerise

28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

să fie de serviciu una dintre majorele cumsecade care ne primiseră. în altă tură era un sergent-major în vârstă, care mi-a dat să-nţeleg că mă ştia de la Codlea, când veneam la şedinţele medicilor. în tura lui ne făceam de cap. Ne introducea patul îngust de lemn (de o persoană) înainte de ora 22:00 şi ne dădea patru pături în loc de două. Dormitul pe patul acela îngust era un chin, însă îmi luam revanşa când venea „nenea“. Imediat îmi aşterneam cojocelul sub uşă, ca să nu fiu văzută de la vizetă, mă încolăceam ca un căţel şi aşa dormeam până la apariţia soarelui pe nasul meu transpirat. în schimb dimineaţa era de serviciu o scârbă tânără şi rea, care ne păzea tot timpul. Tot ea îmi adusese şi procesul-verbal pe care am refuzat să-l semnez.

Cele trei zile mi s-au părut extrem de lungi. Maica Nico- dema era un om plin de calităţi, însă extrem de susceptibilă şi, ceea ce era mai trist, lipsită complet de simţul umorului. Altfel era o fire tăcută şi nu deranja. Dar... ce fericire ar fi fost să fi rămas singură! Şi nu-mi dăduseră decât trei zile de izolator.

De la maica Nicodema mi-a rămas un psalm (singurul pe care-l ştia), dar pe care l-am considerat cel mai frumos, lipindu-l pentru totdeauna de inima mea. Fiecare cuvânt parcă fusese scris pentru mine, iar unele fraze erau aproape o proiecţie vizuală. Când spuneam *„tins-am către tine mâinile mele şi sufletul meu, ca un pământ fără apă“*, aveam în faţa ochilor imaginea unui sol negru,

cu crăpături adânci, scorojit de secetă, ca nişte răni dureroase. Şi apoi acel SOS: *„degrabă auzi-mă Doamne, că a slăbit duhul meu“.* De câte ori n-am trăit senzaţia de alunecare interioară, de disperare, de pierdere a eului. Simţeam cum, cu forţa lui 388 malefică, *„a prigonit vrăjmaşul sufletul meu şi viaţa mea*

a călcat-o în picioare“. E îngrozitor să mori înainte de a muri: *„Făcutu-m-a să locuiesc în întuneric ca cei de veacuri morţi.“* Cu toate acestea, cu un rest de speranţă şi de umilită aşteptare, spuneam: *„Fă să aud dimineaţa mila Ta, că spre Tine mi-e nădejdea“.*

Aştept mereu acea dimineaţă...

începutul reeducării

Întoarsă în celulă, am fost întâmpinată cu indiferenţă. Majoritatea considerau că am avut ceea ce meritam. Poate că aveau dreptate. M-au surprins însă figurile lor preocupate. Sigur se-ntâmplase ceva, mai ales că fusese şi „Doamna Brună“, mesagerul marilor evenimente. Abia către seară m-am lămurit.

În una din zilele în care am lipsit, fuseseră adunate la club pentru a li se citi un articol din *Glasul Patriei,* ziar editat de regimul comunist de la noi şi care apărea în străinătate. Autorul articolului descria în culori negre mişcarea legionară. Semnat Nichifor Crainic. Am fost descumpănită.

îmi aduc aminte de acel...

în ţara
în ţara lui Lerui Ler
Năzuiesc un colţ de cer.
Voi găsi, nu voi găsi?
Nimenea nu poate şti.

...poezie pe care-o învăţasem în liceu; sau cea

din închisoare, cu versul final:

Când va cădea
Marele-ntuneric, vei vedea.

Cu intransigenţa vârstei şi duritatea proprie, l-am judecat aspru. Cu timpul mi-am dat seama că nimeni n-are voie să îi condamne pe cei ce n-au mai putut rezista. Cu atât mai puţin cei de-afară. Puiu spunea că dacă ai rezistat, înseamnă că n-au fost folosite toate mijloacele. Metoda diabolică era să-ţi arate că figurile pe a căror tărie te sprijini nu mai există, şi că nu-ţi rămâne decât să le urmezi exemplul.

Firește că la şedinţa cu pricina au luat cuvântul diverse. Numai că erau „categoria uşoară“. Trebuia cineva din „bateria grea“. Drept urmare, „Doamna“ s-a adresat direct: „Mămăligă, ce ai de spus?“ „Nimic“. „Nicolicescu, ce părere ai?“ în cazul acesta Nataliţa a renunţat la atitudinea ei pasivă şi tolerantă, răspunzând cu demnitate: „Eu nu-mi pot bate joc de suferinţa mea“.

Aşa încât, deocamdată rezultatul n-a fost cel scontat. Deocamdată...

Clubul

Reprezenta un alt supliciu al „reeducării“. Iniţial, aceasta considerându-se probabil o mare favoare, erau chemate să beneficieze de ea numai „fruntaşele“. Pe noi ne aduceau doar când se proiectau diafilme cu diverse realizări: blocuri, fabrici, hidrocentrale etc. Foarte rar mai scăpa şi câte un peisaj. Eu eram atât de obosită după zece ore de muncă, încât nu-mi doream decât să zac în

nesimţire, cu ochii închişi.

Majoritatea însă se bucura: „Vai, avem diafilm! Ce bine ne pare!“ Mă-ndoiam de sinceritatea lor. într-o seară mi s-a 390 dat prilejul să fac o faptă bună. Ni se „servea“ un diafilm,

iar Tina, care jinduia după aşa ceva, se nimerise să fie de serviciu la spălatul vaselor. Binevoitoare, ne-am oferit Nina şi cu mine s-o înlocuim. Tina a fost foarte fericită, însă asta n-a împiedicat-o să comunice „sus“ că ne sustragem de la reeducare şi că îmi permit să dorm în timpul proiecţiei.

După un timp, când au văzut că nu suferim din cauza excluderii, a venit ordinul ca toată lumea să meargă la club. Cum să-ndrăzneşti să te-aduni, să te interiorizezi? Iarăşi ca în cartea *1984.* Amândouă am refuzat să mergem. Eram condamnate la închisoare, nu la imbecilizare. Gardienii nu ştiau ce atitudine să ia. Noroc c-au protestat sincer „masele“: „Adică ce, nouă ne face plăcere să mergem?“ într-una din zile, în plină adunare, Nina l-a întrebat direct pe educator: „Este obligatoriu să mergem la club?“. Luat prin surprindere de o formulare atât de netă, a fost nevoit să răspundă: „Nu, nu e obligatoriu. Dar de ce să nu te duci? în sfârşit, dacă vrei poţi să rămâi în cameră.“.

Victoria a fost de scurtă durată, mai ales că „exemplul rău“ începuseră şi altele să-l urmeze. Aşa că venea „Noroc Bun“ şi ne scotea cu sila din cameră. La club veneau să controleze, să vadă dacă citim. O dată, când a deschis Blonda uşa, Lili mi-a împins repede o carte în faţă. Săraca, voia să mă apere. Pentru toate era o corvoadă, căreia i se supuneau, considerând-o neesenţială. Mie nu mi se părea deloc minoră şi-mi apăram cu dinţii

picătura de viaţă interioară. Pentru asta eram considerată o răzvrătită, poate chiar puţin nebună.

Printre şefii noştri cei mai de temut se aflau şi cei doi anchetatori. „Stan“ şi „Bran“, cum îi numeam eu.

„Stan“ părea mai mare în grad. Avea o mutră de golan de bulevard care stă pe marginea trotuarului scuipând semniţe, cu un nas lung cu vârful puţin într-o parte şi o privire neruşinată şi obraznică. „Bran“ era un ungur cu o figură rotundă, blondă, părând politicos şi binevoitor, foarte ascultător faţă de „Stan“, dar cu un nivel mai redus de înţelegere.

într-o seară, la sfârşitul lui august, cei doi au intrat la noi în cameră. în asemenea situaţii mă retrăgeam în fundul celulei, fiindcă ori se discutau prostii, ori se spuneau bancuri echivoce. Aşa înţelegeau ei să creeze o atmosferă „familială“. în seara aceea însă păreau furioşi. S-au îndreptat spre noi două, iar Stan, cu un rânjet, ne-a întrebat: „Ei, ce faceţi?“ Ce i se putea răspunde? Apoi a început să-şi bată joc de religie. Nina s-a lăsat prinsă şi a început să-i combată concepţia atee.

La un sfert de oră după plecarea lor s-a deschis uşa: „Răduleanu, fă-ţi bagajul!“ Şi aşa am ajuns în camera 100, celula celor de la „categoria grea“. De-acolo fuseseră scoase surorile Grama şi înaintate la „fruntaşe“. Amuzant era că, de-aici încolo, noi eram primele care ieşeam la club, unde ne continuam discuţiile privitoare la atâtea

meandre şi probleme sufleteşti.

Văzând că nu le reuşeşte „figura“, tot într-o seară a apărut Stan („nas strâmb“) în camera 100. M-a căutat cu privirea: „Ei, ce-ţi mai face prietena? De azi înainte nu mai aveţi voie să staţi de vorbă.“ „De ce?“ „Fiindcă aşa vreau eu.“ Atunci n-a mai zâmbit. Acelaşi lucru i l-a comunicat şi Ninei.

A fost picătura care a umplut paharul. Era totuşi prea mult. Ţineau cu tot dinadinsul să te „muleze“ şi să te mutileze. Voiau să fie stăpâni şi peste suflet. Nina era mai tare, aşa încât a hotărât, în semn de protest, să înceapă greva

tăcerii. în atelier a raportat procurorului: „întrucât mi se ia şi dreptul de a vorbi, nu voi mai vorbi cu nimeni“. La început răspundea la apelul de dimineaţă şi seară când i se vorbea, prin semne, apoi s-a închis într-o tăcere totală. Au urmat insistenţe, umilinţe, anchete, fără vreun rezultat.

Oradea – purificarea camerei

în 31 martie, într-o seară, după ora 20:00 uşa cea mare s-a dat de perete şi „Noroc Bun“, conform obiceiului, a intrat zvâcnit, cu o listă în mână. Eu tocmai mă cocoţasem sus, în patul Eugeniei, mentorul meu la lucru de mână, unde mă străduiam să termin o bentiţă de pânză deasă, cusută la două fire şi cu găurele duble (o am şi acum). Modelul românesc pe care-l coseam avea o semnificaţie deosebită. Voiam s-o fac cadou de Paşti, Ninei. îmi plăcea mult ora aceea când, aşezată sub bec, cu picioarele sub mine, coseam în tăcere, împungând parcă şi liniştea care se instala în cameră.

De pe listă a citit numele Maicii, al doamnei Bădescu, al doamnei Nicolau[200] şi al Ninei. în ziua

200 luliana Angela Nicolau, născută la 26.11.1912, în Cozmeni, Harghita. A urmat patru clase primare şi a lucrat ca funcţionar comercial, la arestare casnică. A fost arestată la 7.08.1958 condamnată la 15 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964, prin decret de

următoare, respectivele urmau să rămână în cameră. Motivul îl ştiam. Era sfârşit de trimestru, respectivele nu-şi făcuseră norma, aşa că le sunase ceasul.

graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

„Nicolaua“ îşi făcuse gura pungă, d-na Bădescu zâmbea cu superioritate, iar Maica, în asemenea împrejurări, devenea nervoasă începând să bufnească.

Pleca însă şi sprijinul meu moral. Plecase de mult în lumea ei de tăcere, în care fusese la un pas să se piardă pentru totdeauna. Sigur c-o duceau pentru refuzul ei de a vorbi. I se ascuţiseră trăsăturile, figura ei încremenită luase culoarea cerii. Totuşi exista, o puteam vedea. Şi eu care nu-i terminasem bentiţa...

Săraca doamnnă Nicolau, care la-nceput îmi fusese teribil de antipatică. Era o femeie redusă la proporţiile unei scânduri, cu o mutră acră, bănuitoare şi teribil de egoistă. Vorbea prost româneşte, ceea ce n-o împiedica să tragă cu ochiul şi cu urechea şi să raporteze celor în drept. în viaţa „anterioară“ fusese precupeaţă. Ne relata cu un haz manevrele pe care le făcea pentru transformarea cocoşului (tăiat) în găină, pentru a-l putea vinde evreilor. Povestirile ei despre „nenea Nicolau“ (soţul) pentru care făcea închisoare, erau o bogăţie. Cu toate că eram vecine în atelier, fusese multă vreme distantă faţă de mine, „înţepată“. Se uita strâmb la mine, iar când măturam, avea grijă să-mi mai arunce o parte din gunoi. Amiciţia a început de la un flegmon al spatelui, de pe urma căruia a suferit mult. Atunci m-am ocupat mai mult de ea, cedându-i şi din porţia mea de mâncare (eram în faza când mă

străduiam să-mi iubesc vrăjmaşii). Asta a făcut-o să mă privească cu alţi ochi. Consacrarea mea definitivă s-a petrecut la cabinetul medical, unde doctorul închisorii m-a lăsat să-i incizez colecţia. De atunci mă privea ca pe o salvatoare. Mi-a povestit pe îndelete viaţa ei, cu familia ei în care şapte generaţii fuseseră măcelari. La sfârşit a ajuns să-mi fie simpatică. Din păcate, în atelier lucra puţin şi prost.

Probabil că urmau să fie duse la Miercurea Ciuc.

Doamna Bădescu nu părea să regrete prea mult plecarea. Munca în orice caz îi dăuna frumuseţii şi tinereţii ei de 54 de ani. Fireşte c-o deranja perspectiva mâncării proaste pe care urma s-o primească, însă oricum era mai rentabil să stai şi să leneveşti toată ziua.

Cea mai supărată era însă maica Nicodema. Nu trecuseră decât câteva luni de la faimoasa şedinţă în care fusese eroina principală.

Aşadar... „Marea şedinţă”

„Adevăratele înfrângeri
sunt renunţările la vis“
RADU GYR

în ceea ce ne priveşte procesul aşa-zisei „reeducări“, care avea ca unic scop dezumanizarea, a fost de proporţii reduse, dat fiind numărul restrâns de legionare. La Aiud însă, închisoare prin excelenţă ocupată de legionari (motiv pentru care şi în prezent nu se prea pomeneşte public de ea)[201], procesul de reeducare a avut o altă extindere şi intensitate. De fapt, aici a avut loc un al doilea

201 Pentru mai multe informaţii despre fenomenul „reeducării“ de la Aiud, a se vedea Petre Pandrea, *Reeducarea de la Aiud,* Editura Vremea, 2000; Demostene Andronescu, *Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii şi versuri din închisoare* Editura Christiana, Bucureşti, 2009.

Piteşti, desfăşurat pe plan psiho- spiritual. Astfel, şi acolo trebuia să-ţi faci o autobiografie în care să te „autoînfierezi“. Concluziile erau stereotipe -

Codreanu a fost un criminal, iar mişcarea legionară o adunătură de bandiţi. Uneori se pretindeau şi abjurări pe plan religios. Unii n-au acceptat aceste „autocritici“, părăsind sala, alţii şi-au motivat refuzul: „Aici se discută politică, eu sunt condamnat pentru politică şi nu mai vreau să am de-a face cu ea“, iar alţii, printre care şi tata, s-au exprimat: „Câtă vreme n-avem vorbitor şi nu veţi scoate obloanele de la ferestre, nu avem ce vorbi!“. Fireşte, cu toţii şi-au primit plata, adică mutarea la Zarcă, în cele mai inumane condiţii.

Cât despre reeducarea de la noi, într-o seară suntem din nou adunate la club. „Şefii sufletelor“ noastre, adică Nas Strâmb, Bran şi educatorul, se aflau la masa prezidenţială, întrucât Eugenia avea dicţie, a fost pusă să citească. Cel care scrisese articolul îmi era necunoscut, însă pe măsura ce ni se citea, simţeam că se apropie ceva grav. Autorul condamna întreaga Mişcare Legionară şi pe toţi conducătorii ei, atât cei trecuţi, cât şi cei prezenţi. Vorbitorul era însă o personalitate marcantă a Mişcării Legionare, a cărei poziţie m-a făcut să simt o durere de moarte. Mai târziu mi-am dat seama că ceea ce a tras în balanţă a fost şantajul psihologic: „Din cauza ta atâţia tineri stau în închisoare. Dacă te dezici de ideile tale, şi ei îşi vor revizui atitudinea. De tine depinde eliberarea lor“. Poate că a fost şi un gest de autosacrificiu. Atunci însă se lăsase o tăcere mormântală. Nu

îndrăzneam să mă uit la nimeni şi mă sileam să-mi înghit lacrimile, în mine răsuna un clopot tras „în dungă“ şi spusele Ecleziastului: *„fericiţi cei ce nu mai sunt“*[202]*.Deci* totul era posibil. Diferite erau doar mijloacele. Urma, firește, capitolul „discuţii“. Lenţi, „omul de bază“, s-a ridicat ca să întrebe mieros, de ce ziarele acestea, atât de bune şi pline de adevăruri, nu se tipăresc şi la noi în ţară, ca să se lămurească toată lumea şi să înţeleagă odată şi odată. Răspunsul nu mi-l amintesc. întrucât însă se lăsase o pauză stânjenitoare, au început solicitările, adresate nouă: „Ei, ce ai de spus?“ Făcea o impresie foarte proastă să nu fi avut idei de comunicat, în orice caz, Nataliţa şi Nina n-au avut nimic de spus. Lili, draga şi buna Lili (închisă a doua oară – cu 18 ani condamnare), a zis cu multă hotărâre şi curaj că ea, printre oamenii pe care i-a cunoscut, n-a întâlnit nici criminali şi nici bandiţi. Doamna Zamfiroiu, cu tot aspectul de „fir de aţă“, dar cu demnitate, a şoptit că e regretabil că unii şi-au dat seama abia acum de ceea ce cred sau nu cred. Dacă ar fi făcut-o mai devreme, ar fi scutit multă lume să facă ani grei de închisoare (unul din exemple fiind chiar soţul şi cei doi copii ai doamnei).

Pe Tina, în calitatea ei de intelectuală, o apucase analiza psihologică. O „ardea“ curiozitatea să afle în ce măsură domnul în cauză este sincer, fiindcă

202 Pentru o explicaţie suplimentară asupra contextului, a se vedea Studiul introductiv.

ştia de la colegii soţului său că, deşi în domiciliu obligatoriu în Bărăgan şi cu toată sănătatea şubredă, din punct de vedere psihic era „tare“. Aşa încât avea mari îndoieli asupra bunei credinţe a autorului. La care i s-a răspuns, rânjindu-se, că nu putem şti ce e-n sufletul omului. Important este ce a scris.

La-ntoarcere (eram deja mutată la camera 100), s-au purtat cele mai banale discuţii, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Totuşi breşa fusese făcută, aşa încât la următoarea şedinţă, se aşteptau să curgă „spovedaniile“.

La masa prezidiului apăruse şi un domn cu un zâmbet larg, care ne îndemna mereu să ne simţim „ca-n familie“ şi

să spunem tot ce simţim, ca să ne uşurăm sufleteşte. Fireşte că el urma să fie duhovnicul.

Pentru încălzire ni s-a mai citit un articol tot din *Glasul Patriei,* tot de abjurare şi condamnare a Mişcării, semnat de un comandant legionar. Ulterior, în 1964, pe drumul de eliberare, a fost întâmplător (!?) călcat de tren.

Fiindcă atmosfera nu se limpezea, Nas Strâmb a avut nefericita inspiraţie s-o atace pe maica Nicodema: „Ei, doamna Vasilache, ce ai de spus?“ Credeam că urmează o eschivare sau un răspuns evaziv. Dar... surpriză de proporţii. Stau şi-acum şi mă-ntreb de unde a luat Maica acea forţă şi chiar măreţie?

Liniştit, calm, sigur a sunat răspunsul ei: „Eu am iubit şi voi iubi întotdeauna Mişcarea Legionară, pe care-o admir din tot sufletul. Sunt mândră că eu însămi am fost legionară.“

Nas Strâmb se înverzise şi-şi căuta zadarnic surâsul de superioritate ironică: „Cum, îi iubeşti pe bandiţii aceia?“

„N-au fost bandiţi. Din contră, au avut ţeluri înalte şi nobile.“ „Şi ce-au făcut, mă rog, legionarii? Două şcoli şi o şosea? Uită-te noi ce-am construit!“ „Nu uitaţi că ei au stat la putere trei luni, pe când dumneavoastră 20 de ani.“ „Dar crimele făcute la rebeliune?“ „Se spune că ele au fost făcute de comunişti, ca să compromită Mişcarea.“[203]

203 A se vedea şi colecţia de documente editată de Ioan

Prezidiul se „asfixia“. Educatorul devenise şi mai tuciuriu, iar domnul care ne propusese „discuţii în familie“, amuţise. Atunci s-a cerut sprijinul „maselor“. „Nicolicescu,

Scurtu, *Pe marginea prăpastiei,* voi. I, II, Editura Scripta, Bucureşti 1992, precum şi Ilarion Ţiu, *Istoria Mişcării Legionare 1944-1968,* Editura Cetatea de 398 Scaun, Târgovişte, 2012.

ce ai de spus?“ „Cred că Maica s-a referit la cei morţi, pentru care sau împotriva cărora nu am nimic de spus.“ Lenţi a „ciripit,, câteva idei „profunde“, printre care şi uimirea că cineva poate să mai spună aşa ceva, după ce lucrurile care ni s-au citit au fost foarte clare. Figura cea mare a fost însă maica Xenia. Pe un ton inchizitorial s-a adresat „vinovatei“: „Cum poţi dumneata, maică, după ce te-ai lepădat de cele lumeşti, să zici aşa ceva?... Eu... sunt foarte tulburată şi- cer anchetă“. C-un suspin şi o senzaţie de leşin, maica cea consternată şi atinsă în duhovnicie căzu pe bancă. „Piesa“ a încheiat-o Tina P. Deşi făcuse în 1940 parte din Cetăţuie, se considera o victimă. A început să vorbească cu o ură pătimaşă despre „oamenii aceia oribili“, care-au căutat să-l inducă în eroare pe soţul ei, băgându-l la-nchisoare pentru a doua oară, pentru ca astfel cei doi copii să rămână în grija statului. Pe măsură ce vorbea se ambala, intrând într-o criză de nervi cu ţipete şi plânsete, aşa încât şefii au fost obligaţi să ridice şedinţa.

Astfel a luat sfârşit „reeducarea“ noastră. Asta a fost şi ultima discuţie „în familie“.

în seara aceea, maica Nicodema a fost ocolită de

toţi. Numai eu (se putea?!) când s-a dat stingerea, i-am urat, pe un ton de frondă: „Noapte bună, maică!“.

în contrast cu ceea ce auzisem în cursul zilei, mi-am amintit în cursul nopţii de figura luminoasă a lui Radu Gyr, unul din cei pe care-i vedeam situaţi dincolo de tot ce-i omenesc. îl ştiam din copilărie, atunci când îmi căzuseră în mână *Poeme de război.* în închisoare eram avidă să-i învăţ poeziile, pentru citirea şi difuzarea cărora se dădeau foarte mulţi ani de condamnare. Tocmai de aceea colegele mele din „categoria grea“ refuzau orice evocare a lor. Oricum, eu îl vedeam ca pe un ostaş al Adevărului, îmbrăcat în armura martirajului pentru Dumnezeu, dreptate şi ţară. Mai târziu, când am ajuns totuşi să învăţ *lisus în celulă* şi când ajungeam la

S-a aşezat lângă mine pe rogojină:
Pune-Mi pe răni mâna ta.
La glezne-avea urme de răni şi rugină,
parcă purtase lanţuri cândva,
mă podidea plânsul.
Cele mai multe poezii ale sale le-am învăţat de la Viorica
Stănuleţ[204]. De la ea mi-a rămas:
Morminte dragi, lumină vie,

204 Viorica Stănuleţu (Angela), născută la 4.09.1932 în Râmnicu Vâlcea. A absolvit Institutul Politehnic şi a lucrat ca inginer chimist. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, se menţionează „Mişcarea Legionară“. A fost arestată la 4.09.1958 şi condamnată la 23 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire“. A fost închisă la Craiova, Jilava, Miercurea Ciuc, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin 400 decret de graţiere.

Sporite-ntr-una an de an,
Noi v-auzim curgând sub glie,
Ca un şuvoi subpământean...
Sau acel
Doamne fă din suferinţă,
pod de aur, pod înalt.
Fă din lacrimi velinţă...

Şi totuşi, mai în surdină, îmi parveniseră unele păreri, comentarii, îndoieli, asupra conţinutului unor poezii. Aşa de exemplu,

Sumatra, Jawa, Mozambic,
ce lung vagabondaj marin,

şezând în jilţ lângă cămin,
cu prova-nfiptă în nimic.

Versuri care dădeau impresia unor visări lipsite de consistenţa realităţii, ale unor oameni mulţumindu-se doar cu soluţii utopice.

Mai recent apăruse poezia *Noi n-am avut tinereţe,* cu ultima ei strofă:

Bătrâni cu obrazul de ceaţă
Cu paşi năclăiţi în tristeţe,
Prin moarte-am trecut, nu prin viaţă.
Noi nu am avut tinereţe.

La aceasta, un deţinut de la Aiud i-a răspuns printr-o poezie: *Noi am avut tinereţe.*

După 22 de ani de detenţie, cu torturile şi neomeneştile condiţii ale închisorii, bolile, dorul după copil, totul ducea la acel:

De greul temniţei mă frâng
Pe negre lespezi mute,
înfrigurat mă strâng şi plâng,
Pe amintiri pierdute.
Azi nu mai vine Moş Crăciun...

Da, nu mai venea.

însă cea mai cutremurătoare şi mai reprezentativă pentru momentul acela, poezie în care vorbea pe rând despre tinereţe, despre durere şi se încheia cu invocarea disperării, este cea căreia nu-i mai reţin decât ultima strofă:

Te-aştept, disperare, să vii peste mine,
Vagoanele duduie-n noaptea de-asfalt,
Iar eu te aştept la cantoane de jale.

Şi-n fiece noapte, cu-n ţipăt înalt
Hoitul meu blestemat
Mi-l arunc sub şinele tale.

Mai târziu, versuri care am considerat că l-au caracterizat cel mai bine au fost:

Nu scuip pe înfrângerile mele,
Ce-am adorat nu ştiu să ard
Şi nu ridic în vânt obiele în locul ruptului stindard.

Sfântul Nicolae – Oradea

Ultimul de care îmi amintesc, a fost şi cel mai impresionant. Cu o lună înainte, Lili Mărăşescu[205] mă anunţase că oprise din pachetele ei de „fruntaşă“ zahăr cubic şi nuci, suficiente pentru cele trei camere. întrucât a văzut că mă cam codesc să particip la iniţiativa ei, i-a încredinţat acţiunea lui Titi, care era „patroana“ oricărei manifestări de acest fel (onomastici, sărbători, parastase). în plus, Titi avea şi celofan roşu şi aţă tot roşie. Prin urmare în seara respectivă, urcate în patul de sus, am meşterit, în taină, nişte punguliţe cu marginile înfoiate, ca să pară mai mari, le-am legat cu aţă, în care am înfipt şi un

205 Aurelia Mărăşescu, născută la 17.10.1914 în Bucureşti. A absolvit Facultatea de Litere şi a lucrat ca funcţionară, la arestare laborantă. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, se menţionează „Mişcarea Legionară“. A fost internată administrativ pentru 24 de luni de la 15.05.1948, când a fost închisă la Mislea. A fost eliberată la 5.10.1953, dar a fost rearestată la 26.07.1958 şi condamnată la 18 ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

beţigaş de mătură. A doua zi dimineaţă, în atmosfera cenuşie şi mohorâtă a deşteptării, s-a

auzit: „Ia uite ce-am găsit în bocanci!“. Rând pe rând feţele începeau să se lumineze, iar râsetele-au umplut camera când au constatat că „beţele“ diferă în lungime. în unele pungi, Sfântul Nicolae lăsase ciorapi, şosete. Mie mi-a dat şi o căciuliţă (de la domnişoara Măriuca). Ultima care a descoperit darul, în sandalele ei uriaşe, a fost maica Nicodema.

Tocmai zburasem cu gândul la amintirea bucuriilor de- altădată, când a intervenit, prozaic, maica: „Acum înţeleg de ce-am văzut-o pe domnişoara Titi azi noapte umblând printre paturi!“.

Poftim de mai visează!... Noroc de Nataliţa, care-a dres-o: „Vezi, maica, dacă-i maică sfântă? A avut ochi să-l vadă pe Sfântul Nicolae“.

Peste tot însă plutea o atmosferă senină, bună, caldă. Zeghile nu mai părea atât de aspre, nici gratiile atât de negre, nici camera atât de rece şi mică. Ne simţeam acasă. Venise şi la noi Sfântul Nicolae.

Crăciun – Oradea

A venit şi-aici Crăciunul,
Să ne mângâie surghiunul.
Cade albă nea,
peste viaţa mea,
Care-aici se stinge...
Peste suflet ninge.
RADU GYR

Ultimul Crăciun trăit după gratii a avut o

deosebită profunzime. Cu o săptămână înainte, Viorica venise la

patul meu de la etajul doi pentru o scurtă recepţie. Mergea, în dimineaţa Ajunului, după ce ne-am liniştit, aşteptând plecarea spre atelier, Viorica, mai hotărâtă decât mine, m-a luat la colind... Un act foarte imprudent (ziceau „înţeleptele“). O dovadă de misticism, de perseverenţă în vechile concepţii – pe scurt, îţi semnai actul de rămânere în închisoare. Totuşi, cu oarecare frică, am început timid:

Bună dimineaţa la Moş Ajun!
Am venit şi noi odată,
la mulţi ani cu sănătate...

Cu toată teama şi crisparea care domnea, un început de destindere începuse să apară pe feţele ascultătorilor. Se trezeau amintiri dragi dintr-o viaţă îngropată, dar nu uitată.

Titi („mama Titi“), care meşterea ceva în umbra patului, ne zice deodată: „Dar la mine nu veniţi?“. Noi atâta aşteptam. Chiar ni se ridicase tonul la fraza *„Domnul Sfânt să ne ajute, la covrigi şi la nuci multe“* De sub basmaua lui Titi apar nişte covrigi fabricaţi din pâine, marmeladă, cuişoare şi câţiva mieji de nucă. Confecţionarea lor a rămas o taină, mai ales că, de luni de zile, nu se mai primiseră pachete. De sus, de la etaj, de unde venea miros de slănină, auzim: „Dar la mine nu veniţi?“. Am înhăţat urgent câte-o traistă pe care am agăţat-o de gât şi ne-am cocoţat la „casa“ gospodinei. De-acolo am plecat cu o bucăţică de slănină şi zahăr, în dimineaţa aceea, ca prin minune, se întârzia

scoaterea la atelier. Aşa încât se răspândise o atmosferă caldă, bună, de intimitate. Elena cea rezervată, modelul meu spiritual, m-a sărutat pe frunte, iar eu m-am rezemat fericită de dânsa. Pentru mine Elena întruchipa perfecţiunea şi orice gest din partea ei îl consideram o mare cinste.

Ziua de lucru a trecut foarte repede. Eram însă convinsă că seara se va găsi un program „relaxant“ ca să nu ne lase în gândurile noastre. Şi nu m-am înşelat. La ora 18:30 am fost invitate la club, pentru a audia conferinţa „Contrazicerile existente în Biblie“. Ne-am aşezat, evitând să ne privim.

Vorbitorul a ţinut să ne asigure că e o simplă coincidenţă între titlu şi ziua de azi. N-aveam nici un motiv să nu-l credem. A scos apoi nişte foi bătute la maşină pe care a început să le citească (probabil că acelaşi material era prezentat la toate închisorile). Eu stăteam serioasă, dar am avut neşansa s-o zăresc pe doamna Lădaru, o olteancă masivă, şireată, dar foarte credincioasă. Profund îndurerată de ceea ce auzea, îşi rostogolea ochii peste cap, pe care şi-l clătina tragic, într-un mod în care cu greutate îmi stăpâneam râsul. La ora 9:00 seara, vorbitorul îşi încheiase „predica“. Numai că la punctul „nelămuriri“ şi „discuţii“ nu s-a înscris nimeni, ceea ce l-a dezamăgit profund.

Ne-am întors fără chef. în cameră fiecare se aşezase pe patul său, aşternându-se o tăcere nefirească şi apăsătoare. Cu privirea fixă, cu feţele rigide şi înăsprite, ca un soi de platoşă în spatele

căreia se simţea durerea, singurătatea, deznădejdea, fiecare încerca poate retrăirea dureroasă a imaginilor de-altădată.

Azi nu mai vine Moş Crăciun
în noaptea de cenuşă,
Ci doar tristeţile se-adun
Să-mi plângă lângă uşă.

Bucuria o poţi împărtăşi, durerea îţi aparţine. E greu să-ţi acordezi corzile la gama celuilalt. Viorica, căreia nu i te puteai împotrivi, mi-a declarat că merge singură la colind. Mie mi se părea că le-aş deranja din peregrinările

lor. Chiar şi Titi îşi acoperise capul cu basmaua ei neagră. Totuşi, împinsă de Viorica, am „ciocănit” timid: „Primiţi colindători?” Imediat, de sub basma a apărut „gazda”. Şi... aşa am început „tremurat şi subţirel” O, ce *veste minunată!...* I l-am cântat tot. în cameră nu mai existau decât vocile noastre, netulburate. Vizeta nu s-a deschis, aşa că am continuat. Am trecut la doamna Solange, femeie de viaţă, mare amatoare de muzică, la care s-a adăugat şi vecina ei, d-na Bulea. Numai că acolo colindele noastre, din serafice şi diafane, au devenit „lăutăreşti”. De la Crăciunul spiritual s-a trecut la cel simbolizat de tăierea porcului şi cârnaţi. Mi-a părut foarte rău, mai ales când şi Elena mi-a subliniat acest lucru.

A doua zi ne-am dus şi la camera 101, unde ne-am desfăşurat tot repertoriul. Domnişoara Măriuca a plâns, Nina, care de două luni intrase în greva tăcerii, ne-a zâmbit. La „camera fruntaşelor”, i-am colindat numai doamnei Zamfiroiu la ureche, întrucât celorlalte le era teamă să nu fie „turnate” la anchetă.

Câteva portrete de la Oradea

Doamna Lădaru era una dintre figurile cele mai simpatice de care-mi amintesc. Venise cu un grupuleţ de cinci femei de la Miercurea Ciuc, via Jilava. Printre ele se afla şi Tina, spre marea mea îngrijorare. Toate erau îmbrăcate în civil, aşa încât păreau foarte „nobile” în

comparaţie cu noi. Prima impresie n-a fost dintre cele mai agreabile. Doamna Lădaru era mare, chiar mătăhăloasă, cu nişte ochi albaş- 406 tri uşor exoftalmici, o faţă plină, dublată de o voce atât de

forte, încât m-a redus la tăcere. „Adio linişte“, am gândit, în învălmăşeala sosirii, a fost singura care s-a interesat cine-i şefa, ca să vină apoi ceremonios să-mi întindă mâna: „îmi daţi voie să mă prezint – Lădaru“. îmi venea să râd, dar i-am întins tot atât de politicos mâna.

Totul avea de fapt un scop: să-i fac rost de antinevralgice, fiindcă o durea teribil coloana. I-am dat pat la parter şi-am scotocit după nişte calmante. Mult timp după aceea mi-a spus cât a impresionat-o gestul respectiv. în închisoare orice amănunt are un ecou.

în realitate, eram sincer îngrijorată de prezenţa în cameră a doamnei Lădaru, mai ales că era în relaţii amicale cu doamna Boca[206] – moaşa – femeia-bărbat, cu o voce „superbă“ şi căreia noţiunea *depiano* îi era complet străină. Chiar de a doua zi, doamna Lădaru a fost mutată la „categoria grea“, având o condamnare de 16 ani.

Până la reîntâlnire, mai auzeam câte ceva de la alţii despre ea. Aşa de exemplu, făcuse o mică hernie de disc, fiindcă la Jilava se apucase să facă o demonstraţie de curăţat zăpada. Doctorul i-a dat

206 Valentina Boca, născută la 3.01.1910 în Mândreşti, Galaţi, într-o familie de ţărani înstăriţi. A urmat două clase de liceu şi a lucrat ca moaşă. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, figurează „Mişcarea Legionară“. A fost arestată la 13.01.1959 şi condamnată la 1 an şi 6 luni închisoare corecţională pentru „specula“ şi 6 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“. A fost închisă la Mislea, Miercurea Ciuc, Jilava, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

scutire să stea în cameră, însă zeloasă şi activă, n-a rezistat şi după câteva zile s-a înfiinţat la atelier. Bineînţeles, durerile au reînceput mai violent, ceea ce a obligat-o să se prezinte din nou la medic.

Dialogul între cei doi a fost următorul:

Doctorul (furios): D-ta nu eşti conştientă.

D-na Lădaru (smerită şi pătrunsă de vinovăţie): Aveţi dreptate, d-le doctor.

Dr.: Ţi-am spus să stai în cameră. Nu-ţi dai seama ce faci?

D-na L.: Aveţi dreptate, d-le doctor.

Dr. (în crescendo): Sigur, crezi că noi dăm indicaţii pentru bunul nostru plac. Ori crezi că sunt un tâmpit?

D-na L. (în virtutea inerţiei): Aveţi dreptate, d-le doctor.

Era teribilă. Olteancă. Extrem de naturală, firească, bună, cu o inteligenţă nativă. Altfel mâncăcioasă, veselă, gata să petreacă, să cânte şi să danseze. Şi când se-nfuria îţi stârnea veselia.

Solange (aşa o chema) avea o ură teribilă împotriva naşei care-i pusese acest nume. La ţară, unde nu se ştia franţuzeşte, oamenii pronunţau „solingi“. Era într-o continuă mişcare. în cele din urmă se liniştise. Avea un temperament robust, care depăşea orice catastrofă. Uneori râdea şiret: „Am şi eu o ambiţie, să mai pun câteva chile, ca să ating cel puţin 90. Uite-aşa, să moară duşmanii când m-or vedea ieşind“. Ideal de care era foarte aproape, întrucât mânca frenetic orice aliment şi în cantităţi apreciabile. Singurul pe care nu-l suporta era arpacaşul. Parc-o văd stând pe bancă, cu strachina în faţă, mestecând cu o expresie de durere şi rostogolind ochii. Se uita la noi, ofta apoi

adânc, din rărunchi şi-mi atrăgea atenţia: „Să nu uiţi, Darie“ (expresie din *Desculţ),* apoi ameninţător: „Să nu uiţi, că te ia mama dracului“. Era mare specialistă în bocete. Un lucru nu ajunsese totuşi să-l priceapă. Ori de câte ori începea să bocească, oamenii începeau să râdă. „Odată erau chiar să mă şi bată“, ni se destăinuia.

Draga Solange! Stătea uneori pe patul de la parter, legată ţigăneşte c-o basma albastră, cu ochii închişi, legănându- şi capul c-o expresie de comică suferinţă şi cântându-şi singură în surdină (din fericire, fiindcă n-avea ureche muzicală).

Foarte activă la toate manifestările culturale, unde nu se sfia să emită păreri curajoase şi originale. Aşa de exemplu, la recenzia unei cărţi în care eroul principal era un comunist doldora de calităţi, şi-a spus franc părerea: „Dacă şi cei de-afară ar fi ca cel din carte, noi n-am fi azi aici“. Nu înţelegea de ce pufnim în râs.

Un singur lucru nu-l admitea: atacul religiei. Atunci îşi clătina capul cu tragismul pe care-l avea şi-n bocet, încât erai în mare primejdie să nu izbucneşti în râs.

Recunoaştea că fusese legionară în 1940. „Aşa era moda, toată lumea era.“

Avusese o anchetă foarte grea. Mai târziu o întrebase pe anchetatoare: „Ce să fac când voi ieşi afară? Doar mai are omul naşi, fini, veri, se mai duce la câte-o nuntă, un botez. Eu să nu mai întâlnesc pe nimeni?“. Era pătrunsă de patriotism local, ca toţi oltenii. De Anul Nou pornise cu sorcova, cu traista şi la sfârşit cu urarea: „Dă paraua, că dezleg căţeaua!“

Niciodată nu ne-a vorbit de copilul lăsat acasă. Cred că uneori veselia ei era un paravan. în atelier lucra repede şi bine. Colegă bună, gata oricând să te-ajute. Nu suferea turnătoarele, dar era în relaţii

bune cu toată lumea. Nu visa decât eliberarea, când se va duce în coteţ la „Ghiţişor“, din care va mânca nişte cârnaţi imenşi. A plecat cu lotul din 13 aprilie. Tremura toată şi n-a mai avut timp să-şi ia rămas bun.

Doamna Boca apăruse în celulă o dată cu lotul de la închisoarea Miercurea Ciuc. Numele o caracteriza pe deplin. Două lucruri nu le-am înţeles în ceea ce-o priveşte: 1) cum de fusese căsătorită şi 2) cum îşi exercitase funcţia de moaşă, întrucât avea nişte mâini de „Sfarmă-Piatră“. De fapt avea în totalitate o „croială“ bărbătească. O voce baritonală de comandant de oşti, căreia dacă încercai să-i mai pui un bemol, ieşea scandal. Aceeaşi rezonanţă masculină o avea şi sforăitul ei nocturn, care, natural, nu recunoştea că i-ar fi aparţinut, fiindcă „ea nici nu adormise măcar“.

Masivă, ciolănoasă, cu un păr cărunt tăiat scurt, avea pasiunea muncilor fizice. Iarna pe zăpadă şi ger, când, la căratul lemnelor se-ntâmpla să dăm peste un butuc noduros şi inutilizabil, doamna Boca intra într-o stare de fericire: „îl despic eu!“, lucru pe care-l făcea cu evlavie aproape.

Mi-o amintesc la prima curăţenie de duminică. O aso- ciasem cu Icuşoara, cam nevolnică şi nepricepută. A fost o zi tristă! Doamna Boca se apucase temeinic de treabă, îşi scosese prin urmare fusta, aşa că se i se vedeau nişte izmene peticite şi lunguţe. Umpluse toate hârdaiele cu apă, pe care-o arunca din belşug pe asfaltul camerei. Noi, celelalte, ne cocoţasem în paturile de sus, ca să nu-i stăm în cale. îşi începuse activitatea cu toată inima, fiindcă-şi dăduse seama

că la noi nu se făcuse niciodată curat gospodăreşte. După ce freca fiecare pătrăţel de asfalt, mai arunca încă o găleată de apă. Icuşoara, legănându-se pe pantofi, se apleca şi, cu multă delicateţe, cu vârful degetelor, mozolea o cârpă micuţă. După ce o îmbiba bine, se scula şi se îndrepta spre celălalt capăt al camerei, unde o storcea cu o singură mână. Se făcuse ora 10, plecasem la baie; venise ora 12, ora

prânzului şi noi încă pluteam pe o mare de apă. Doamna Boca freca, transpira dar... nu termina. Abia către seară am fost salvate, fără ca doamna Boca să fie mulţumită de rezultat. Dacă ne-ar fi cunoscut gândurile...

Mai avea şi alte îndeletniciri duminicale. De dimineaţă îşi punea firma de „lustragiu“. Voiai nu voiai, ţi se făceau pantofii. Ca să iasă mai lucitori, crema o întindeai cu degetele. Seara se deschidea „frizeria“, întrucât din când în când primeam o aşa-zisă foarfecă. Tunsoarea avea un model, dura o mulţime de vreme şi te alegeai cu o mulţime de ciupituri (din cauza foarfecii). în caz că încercai să i te împotriveşti, doamna Boca începea o intensă muncă de lămurire, prin care să-ţi demonstreze că ai părul prea lung, că ţi-ar sta minunat dacă l-ai tunde.

Asta fiindcă simţea o nevoie acută de activitate (fizică). Aşa încât ştiam cu certitudine că duminică d.m., când în sfârşit ne linişteam şi voiam să aţipim, doamna Boca va începe să-şi spele rufele, să trântească capacul de la hârdău şi să bocăne cu pantofii. Biata doamna Boca! Era foarte pofticioasă şi dornică de o alimentaţie mai consistentă, aşa încât primea cu recunoştinţă de la „cei avuţi“ în pachete, în atelier lucra încet şi avea îndemânarea unui urs. Altfel bună, săritoare, dar cam supusă, ceea ce le determina pe celelalte s-o ocolească preventiv. Avea o condamnare de patru ani pentru „discuţii duşmănoase“, însă întrucât fusese înscrisă în 1940 de-a valma în Mişcare, o băgară în secţia

legionarelor.

După eliberare am revăzut-o, total întâmplător, cu ocazia unei inspecţii a directorului de la Săpoca, pe care-l însoţeam. Lucra din nou pe post de moaşă comunală şi părea neschimbată.

în grupul „Solange“ venise şi o doamnă mai în vârstă (54 ani), micuţă, plinuţă şi destul de vorbăreaţă: doamna Kira. Era prietenă cu Viorica, venită şi ea de la Miercurea Ciuc. Având o condamnare de numai patru ani, a rămas în camera noastră.La început nu mi-a fost prea simpatică, iar sâsâitul vorbirii, ca şi şchiopătatul prin cameră, aveau darul să mă irite. Cât de ruşinată m-am simţit când am aflat motivul acestor defecte... în tinereţe, ca legionară, fusese prinsă de Siguranţă şi chiar în ziua de Crăciun, pentru a o obliga să divulge anumite persoane, i-au sfâşiat limba şi i-au zdrobit fluierul piciorului. N-au reuşit s-o facă să vorbească. De atunci am admirat-o şi iubit-o. Ea ne considera pe noi, cele mai tinere, ca pe copiii ei. Rareori am întâlnit o persoană la care înţelepciunea experienţei să se îmbine cu un echilibru şi o tărie sufletească atât de deosebită. Şi în acelaşi timp, atât de tânără sufleteşte, cum puţini tineri am văzut, îşi păstrase elanul alături de simţul măsurii, idealismul alături de luciditate, fără a renunţa la intransigenţe faţă de ea. Dispreţuia eroismul de faţadă, de factură ieftină. Lipsită de prejudecăţi, cu un mare grad de toleranţă şi înţelegere, optimistă, ştiind să se bucure copilăreşte, răspândea în jur căldură şi dragoste. Vara, când veneam năclăite din atelier, după ce şterpeleam ligheanul din cameră, îl umpleam cu apă, îmbăindu-ne în fundul spălătorului, ca nişte „nimfe“. Era, spunea Kira,

„lara“ noastră (lara fiind râul şi localitatea din munţii Apuseni unde locuise ea cu socri).

Era singura care înţelesese de ce nu puteam să scriu nici un articol la gazeta de perete. Şi tot ea îmi temperase avântul când am vrut să cer să nu mai fiu trimisă la lucru. Asta s-a întâmplat într-o duminică din iulie, când am auzit vizetele deschizându-se şi răcnetele comandantului. La scurt timp s-a deschis şi vizeta noastră şi vocea gardianului (era unul cumsecade), sfios şi parcă scuzându-se, ne anunţa că nu mai avem voie să stăm culcate în pat în timpul zilei. Se reeditau condiţiile de la Jilava. Deci muncă, dar fără drept de odihnă. în semn de protest am vrut să cer să fiu scoasă de la atelier. Mare greşeală! Noroc că doamna Kira m-a sfătuit să aştept până la 23 August (şi ea credea în această utopie).

Ştia să se poarte ca să treacă neobservată, să nu enerveze, ca să nu fie luată la ochi. înghiţea umilinţe fără să crâcnească, dar ştia să răspundă atât de înţelept şi glumeţ, încât nimeni nu se putea supăra. Soţul ei, naturalist şi pictor, era de 20 de ani în detenţie. Deşi stătuseră împreună doar câţiva ani, îţi dădeai seama de intensitatea sentimentului care-i unea, chiar dacă nu era exprimat în cuvinte. Nu întotdeauna eram de acord cu ea, dar n-o contraziceam. Dânsa mă sfătuia mereu: „Să nu răspunzi când ţi se face observaţie, fiindcă te trezeşti cu o pedeapsă la izolator“. N-am ascultat-o, cu toate consecinţele. A plecat de la noi

în preajma lui 23 August. Din câte ştiu şi-a reîntâlnit soţul eliberat în 1964 şi şi-au continuat existenţa în acea minunată Iară, din Munţii Apuseni, de care ne povestise atâtea.

Despre doamna Bulea auzisem de la doamna Bădescu încă de la Jilava. întâlnirea a avut loc la Arad, în timpul când făceam anticameră la WC. Marişica era din Iaşi şi aderase la Mişcarea Legionară în tinereţe, probabil în 1940, când era „la modă“. Poate atunci să fi fost altfel. Acum însă, cu ochii aceia decoloraţi, oblici, cu privirea piezişă, cu mersul acela aplecat, căutând să sugereze supuşenia şi umilinţa, deşi ea era înaltă şi bine clădită, avea ceva extrem de respingător. Era surdă de-o ureche, dar auzea perfect ceea ce

se discuta. Se ghida după expresie şi gesturi, nimerind la sigur. Toate fetele o ocoleau, fiind permanent izolată. Dânsa realiza această situaţie, însă susţinea că se datorează atitudini ei de „reeducată“.

Când vorbea, folosea un ton mieros, făţarnic, natural „cu acşent“. Deşi avea doar patru clase de liceu, se considera „intelectuală“. Era în concurenţă şi duşmănie cu celelalte „reeducate“, a căror şefă era Rada. Certurile dintre ele ne mai salvau. Altfel, era toată ziua la anchetă, ca să furnizeze noi şi proaspete „descoperiri“. în atelier muncea repede şi prost, dar făcea norma. Din pachetul pe care-l primea, nu dădea la nimeni. Când nu-i convenea ceva se îmbolnăvea de ficat. Până în 1962 fusese considerată de conducere un om „de bază“. Totuşi, din motive necunoscute a fost dusă la Miercurea Ciuc. După aproape un an ne-am pomenit cu ea, vioaie, veselă, plină de veşti proaspete şi relatări despre moartea maicii Mihaela, gata să-şi reia „activitatea“.

Ceva însă se schimbase, lucru pe care Marişica nu-l sesiza. Noua orientare punea accent pe de o parte pe atragerea personalităţilor, iar, pe de altă parte, pe anihilare nimbului care li se conferise. Degeaba bătea Marişica la uşile birourilor de anchetă. Domnii de-acolo se „luminaseră“, brusc, descoperind că purtarea lor crudă faţă de atâţia oameni valoroşi se datorase şi minciunilor unor asemenea elemente, singurele vinovate. Aşa încât,

epoca de glorie a Marişicăi apusese. A mai căutat ea să strălucească printrun articol la gazeta de perete, un fel de *J'accuse*[207], în care

207 Aluzie la faimosul articol al lui Emile Zola, din 1898, care a atras atenţia asupra Afacerii Dreyfus, în care fusese acuzat de trădare şi con- 414 damnat ofiţerul cu acest nume.

înfiera Mişcarea Legionară şi chiar şi pe unele din cele prezente. Un foarte slab foc de artificii, fără nici o urmare.

Văzându-se astfel alungată de vechii stăpâni, Marişica a căutat să se aciuieze în preajma fostelor ei victime, astăzi la mare cinste. Aici însă s-a izbit de un zid de răceală şi dispreţ. Prea mult rău făcuse cu minciunile ei. Pentru mine, după cum am mai spus, a reprezentat concretizarea poruncii evanghelice „iubeşte-ţi vrăjmaşii“. Iată-ţi vrăjmaşul în persoana Marişicăi, îmi spuneam. Iubeşte-o. Imposibil, în primul rând îmi era silă s-o ating. Am încercat să stau mai mult de vorbă cu ea, să caut să mă apropriі. Degeaba. Pe urmă însă, când am văzut-o alungată din toate părţile, cu aspectul acela de câine bătut, a început să mi se facă milă.

Către sfârşit, fie din spirit de imitaţie, fie ca să ne câştige bunăvoinţa, a început să facă nişte eforturi de „umanizare“. Aşa de exemplu, când Nataliţa era bolnavă, i-a oferit porţia ei de marmeladă (şi era o mare mâncăcioasă). A fost refuzată categoric. Atunci parcă mi-a fost şi mai milă, aşa încât am reuşit acel „maximum“ de iubire a vrăşmaşului – s-o frecţionez pe spate când era răcită şi să-i pun picături în ureche. Parcă începusem şi s-o înţeleg. Voia să scape cu orice preţ (avea 25 ani condamnare). I se spusese că mijlocul cel mai sigur e să te caţeri pe spinarea celuilalt. Asta şi făcuse. Totuşi s-a eliberat în ultima serie.

Pe Maria am cunoscut-o la Arad. Era înaltă,

corpolentă, cu o privire albastră visătoare, însoţită de un zâmbet luminos şi uşor superior. Având opt ani condamnare, am fost regrupate în aceeaşi cameră. O fiinţă care părea blândă, gata oricând să se facă folositoare, calmă, meticuloasă, ordonată şi foarte minuţioasă (trăsături care s-au accentuat pe parcurs). Intenţionase să intre într-un ordin călugăresc

catolic, *Surorile Sociale*[208], însă, prin desfiinţarea acestuia, a fost obligată să renunţe. Celălalt aspect, de intransigenţă şi intoleranţă faţă de greşelile altora, l-am văzut, la Oradea, cu ocazia unui conflict cu Paula. Altfel, când rămânea singură, îşi ridica ochii într-o privire serafică. Atunci se ruga. Când intervenea într-o discuţie, o făcea uneori atât de nepsihologic, încât aprindea vâlvătăi. Iar când credea că celălalt nu are dreptate, considera că are datoria să-i demonstreze logic şi perseverent că a afirmat o prostie. Şi asta o făcea calm, metodic, cu un zâmbet creştinesc, chiar dacă celălalt ajungea la exasperare. Se simţea obligată să-i arate greşelile şi să-l îndrepte. Cu toate astea, avea un suflet de aur, de copil.

Drama s-a produs atunci când a fost pusă şefa camerei 101, după înlăturarea mea din funcţie. Maria, tipicară şi meticuloasă (ardeleancă), îşi îndeplinea cu avânt îndatoririle, însă nu ştiu cum se făcea, că majoritatea erau nemulţumite. Şi doar se scula prima, ba chiar se spăla în cameră, pentru ca să aibă timp să aducă pâinea, ceaiul şi să-l împartă. Nimeni nu aprecia acest efort. Poate fiindcă lipsea din el un grăunte de afecţiune (zic azi). Oricum, a fost foarte fericită când ne-am

208 Stănicel Maria, născută la 20.07.1922 în Arad. A urmat patru clase liceu. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, este menţionat „Mişcarea Legionară“. A fost arestată la 17.07.1960 şi condamnată la 8 ani închisoare corecţională pentru „uneltire“ A fost închisă la Codlea, Arad, Oradea. A fost eliberată la 28.07.1964 prin 416 decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

reunificat (camerele) şi a scăpat de şefie.

în ultimele luni ne-am apropiat foarte mult. I-am cunoscut viaţa, mai ales frământările interioare, ceea ce ne-a legat în plus. împreună am trăit adevărate momente de înălţare,

unindu-ne „în Duh şi Adevăr“. Aşa mi-a devenit şi mai dragă. în atelier formam o echipă de doi. în timp ce lucram îmi povestea în şoaptă fragmente din propria existenţă, pe care nu credea că le va spune cuiva.

în ultima zi de închisoare, în Duminica Rusaliilor, după ce-mi făcusem liturghia, mă cocoţasem în patul Măriei. Voiam să-i spun Acatistul Bunei Vestiri, ca să vadă ce frumuseţe conţin rugăciunile noastre ortodoxe. N-am reuşit. Nici atunci, nici mai târziu.

După ce ne-au scos din cameră, pe noi, eliberatele, nu mai ţin minte din ce motive, am mai trecut prin atelier, în colţul unde stăteam cu Maria, erau câteva damingene la care lucrasem amândouă, în ziua precedentă. Le-am aranjat în formă de cruce, ca semn de trecere. După mai mulţi ani, am reîntâlnit-o.

Geta Nistor[209], supranumită şi „Gloaba“, deşi era departe de a merita porecla, întrucât era mare, înaltă şi multă, în „viaţa cealaltă“ fusese contabilă, însă datorită vocii sale excepţionale, de mezzosoprană, cântase în corul Filarmonicii. Acum

209 Geta/Georgeta Nistor, născută la 1.12.1916, în Bucureşti. A absolvit Academia Comercială şi a lucrat ca funcţionară şi ca artistă lirică. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, este menţionată Mişcarea Legionară. A fost arestată la 24.07.1958 şi condamnată la 18 ani muncă silnică pentru „crimă de uneltire“. A fost închisă la Văcăreşti, Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 16.04.1964, prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din AANP.

avea o condamnare de 18 ani, tot pentru poeziile lui Gyr. Geta avea un temperament dramatic şi un comportament exploziv şi zgomotos. De altfel singură declara: „Nu-mi place liniştea“. Din acest punct de vedere era catastrofală. Altfel, în ciuda fizicului său masiv, avea un suflet de copil afectuos şi ascultător.

Din cauza personalităţii sale artistice, nu prea avea simţul măsurii, iar când se aprindea îşi pierdea frânele.

Mentorul ei, ca şi al meu, era Elena. Aşa încât, ori de câte ori discutam cu aceasta, Geta îşi băga capul ca un căţel: „Vreau şi eu s-aud. Stau cuminte, numai lăsaţi-mă s-ascult.“

E-adevărat că pe Elena nu te-ai mai fi săturat ascultând-o. Iar când povestea i se lumina faţa şi devenea frumoasă, mai frumoasă decât orice frumoasă. în ciuda aspectului fizic care n-o avantaja, pe chip i se revărsa sufletul. înţeleaptă, buna şi dârza Elena. Poate de aceea i se spunea „Cheptosul“, deşi era cât o scândurică. Pe lângă toate, mai avea şi un extraordinar simţ al umorului. Cu puţini oameni am putut râde atât de mult. Ne relata, printre altele, cum înainte de arestare, fusese într-un magazin şi-şi alesese o stofă verde (dânsa fiind brunetă şi smeadă la faţă). „Doamnă, să n-o luaţi, verdele vă-nchide“, i-a spus vânzătoarea. „Şi a avut dreptate“, ne zicea râzând.

Ea mi-a dezvăluit frumuseţile Bărăganului pe care-l îndrăgea atât de mult. Elena avea

simplitatea, echilibrul şi naturaleţea „curelarului din Pateric“. Aparenţa de fragilitate ascundea o tărie de neclintit. Ca profesoară de latină, nu i s-a mai dat voie să predea elevilor, şi de fapt n-au mai vrut s-o primească nicăieri. A lucrat ca muncitoare necalificată pe şantier, la făcut cărămizi. De acolo a ieşit la pensie.

Un om adevărat. Un mare om. Da, dar *„Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii şi irozii...“.* Poate de aceea reflectoarele amintirii stăruie asupra figurilor luminoase, pentru care a crede într-un ideal însemna mai mult decât viaţa. Am revăzut-o după ani, la Călăraşi, într-o căsuţă care părea

a Sfintei Vineri. Era neschimbată. Şi-mi amintea cum îşi povesteau cu Geta, cum vor ajunge să nu se mai recunoască la bătrâneţe.

Să mă întorc, însă, la Geta. în atelier lucra încet, motiv care-i dădea complexe de inferioritate şi-i provoca adevărate crize de plâns, fiindcă scădea procentajul atelierului. La sfârşitul detenţiei se combinase cu „Miau“, o doctoriţă din Slănic-Prahova, care semăna cu o pisicuţă, şi-şi mai săltase productivitatea.

Geta avea o voce extraordinară, pe care nu şi-o putea doza decât *ia forte.* Avea două pasiuni: Gogu Georgescu[210] şi Oratoriul *Tudor Vladimirescu*[211]*.* Nu s-a putut stăpâni să nu ni-l cânte şi nouă la Arad. Când a început cu vocea ei gravă de altistă: *„Cine trece Oltul mare?“,* am simţit un fior. A crescut apoi tumultos: *„E viteaz, răzbunător“,* continuând cu o nuanţă de ameninţare: *„Cine umple de turbare zbirii-intre- guluipopor?“.* Ca să ajungă la acel *ecce homo: „Este Tudor!“.*

Era inutil să-i spui „mai încet“. O dată pornită nu se mai putea opri, iar cântecul îi dădea o luminozitate care-o transfigura. *„Este Tudor, domn român“.* Şi-apoi urma strigătul acestei *marseileze* româneşti: *„Să sărim români cu toţi, să scăpăm ţara de hoţi“.* Ne uitam adânc unele la altele. Un dialog cu sufletul şi din suflet. în Codul Penal nu fusese

210 George Georgescu (1887-1964), faimos dirijor român.

211 Oratoriul eroic „Tudor Vladimirescu“, aparţinând compozitoriului Gheorghe Dumitrescu (1914-1996).

trecută această infracţiune.

Nu înţeleg de ce nu se mai cântă, în prezent, *Oratoriul...* Că doar de hoţi nu duce lipsă ţara. E-adevărat că ne-ar trebui şi-un Tudor.

Getei îi plăcea enorm muzica simfonică, însă nu reţinea melodii, aşa încât se ţinea scai de mine: „Mai cântă-mi din *Eroica* sau din *Patetica“,* apoi relua fragmentul, dându-i o sonoritate răsunătoare, de se alarma întreaga cameră. Elena, măsurată şi interiorizată, o mai ironiza câteodată pentru extazul afişat: „Sigur, Geta şi simfonia!“

Geta mai avea un punct sensibil – pe Nicu – soţul ei, care-i ţinea tovărăşie la Aiud în a doua detenţie, după un lung prizionierat în Rusia, care-l costase un plămân. Geta nu excela în simţul umorului. Admitea glumele, însă totul până la Nicu: „Dragă, nu-ţi permit!“ Când pornea să clocotească vulcanic, singura care o potolea era Elena. Faţă de dânsa avea o admiraţie nemărginită. „A zis Elena“, reprezenta un argument de referinţă.

în ultimul timp, intrasem şi eu în conul ei de admiraţie. Deşi eram un „ţâşti-bâşti“, i se părea ei că sunt foarte înţeleaptă, aşa că venea la mine să-i explic diferitele procese psihologice, în Postul Mare (ultimul din închisoare), stând culcate, mă ruga să-i spun Paraclisul Maicii Domnului. Altfel era foarte supusă şi disciplinată. N-ar fi călcat un ordin, oricât de absurd şi dăunător ar fi fost. Când ni se ridicase dreptul de-a sta lungite în pat, stătea nemişcată pe bancă, chinuindu-se cumplit.

Deşi masivă, era destul de şubredă. La un moment dat făcuse o hidrosadenită, care se întindea, cu tot tratamentul medicamentos. Nu

exista altă soluţie decât metoda de la închisoare. Ca urmare, pe furunculul chinuitor s-a aplicat o pastă făcută din pâine scoasă din gură şi amestecată cu săpun ras. Rezultatul a fost miraculos şi total. Pe lângă toate acestea, era teribil de reumatică (făcuse Ciucul), iar piciorul ei cu numărul 40, când îi mai adăuga obiele, ciorapi şi o gheată imensă, devenea uriaş.

Nostim a fost un sergent-major care venise să ne scoată la club. Când a zărit-o pe Geta culcată, cu şervetul pus pe ochi să n-o supere lumina şi cu ei picioarele imense, ne-a întrebat: „Da cu contrabasul acela ce-i?“ Noroc că n-a auzit, fiindcă era extrem de susceptibilă (cine însă nu era în închisoare?).

Odată am văzut-o pe Geta frumoasă. Cânta în duet cu Vichi şi era atât de dăruită cântecului, încât se transfigurase. Altfel, ştiindu-se lipsită de farmece feminine, se mai autoironiza. Ne povestea de exemplu, cum încerca uneori să se ghemuiască sub braţul lui Nicu şi cât de dezolată era când îşi vedea picioarele atârnând peste canapea. Cu toate că era un duşman al liniştii, spulberându-ne multe momente preţioase, mie îmi era dragă aşa cum era – generoasă, bună, lipsită de egoism, vulcanică şi comunicativă.

A plecat în aprilie, atunci când se aştepta mai puţin. Marea ei dorinţă, de-a reintra în corul Filarmonicii, nu s-a realizat. N-au mai primit-o acolo şi a desfăşurat pe mai departe o muncă cenuşie de contabil. A murit în toamna lui 1989, tocmai când pregătea parastasul pentru Nicu. Au găsit-o în baie, îmbăiată şi cu coliva fiartă. Când au scos-o din casă, conform dorinţei ei, au răsunat acordurile *Simfoniei Destinului.*

Despa[212] – macedoneancă, verişoară cu un

212 Despa Olaru, născută la 4.07.1920 în Grecia. A

Nicador, a constituit unul din modelele mele. Deşteaptă, voluntară, vulcanică şi semeaţă, repezită în vorbe şi mişcări, avea farmecul aspru al colţilor de stâncă, de care totuşi îţi vine deseori să-ţi sprijini fruntea. Avea o aparentă lipsă de feminitate, în fapt o extremă pudoare în manifestarea trăirilor, dar şi când îşi permitea să le exprime, le simţeai profund şi intens. Uneori putea fi însă foarte dură şi violentă. Pentru ea, medicina, pe care o practica cu deosebită pricepere şi siguranţă, era un sacerdoţiu. Putea nopţi întregi să stea lângă un bolnav, să-i dea propria ei mâncare, medicamente chiar, numai să-l vadă vindecat.

în viaţa concretă era la fel de nedescurcăreaţă ca un copil. Tot aşa în materie de gospodărie. Se ştia când era rândul Despei la făcut curăţenie în cameră sau pe coridor. Deşi se străduia din răsputeri, îţi venea mereu să-i spui: „Lasă-mă să fac eu!“. Lucru imposibil de realizat, întrucât era extrem de orgolioasă şi nu accepta din partea nimănui ajutor – dar nici critici.Singura excepţie o constituia Elena, căreia îi permitea s-o dăscălească sau chiar să-i facă observaţie. Atunci tăcea şi asculta ca un copil. în atelier, fiind foarte ambiţi-

absolvit Facultatea de Medicină şi a profesat ca medic. A fost verişoara legionarului Ion Caranica, unul dintre cei trei „Nicadori“ care l-au ucis pe prim-minis- trul I.G. Duca pe peronul gării din Sinaia, la 31 decembrie 1933. Pe fişa matricolă penală, la rubrica „apartenenţă politică“, se menţionează „Mişcarea Legionară“. A fost arestată la 26.07.1958 şi condamnată la 25 de ani muncă silnică pentru „uneltire“. A fost închisă la Jilava,

oasă, lucra repede, solid şi eficient, eliminând zorzoanele în care excelau Ani şi Liana. De asemenea, nu accepta nimic din pachetele altora. De altfel, Despa era deasupra celor materiale (hrană sau îmbrăcăminte), fiind gata să dea tot.

Multă vreme pentru mine a fost un fel de stea îndepărtată, de care nu îndrăzneam să mă apropii. Odată totuşi am rugat-o să-mi spună ceva în limba macedoneană. M-a înşfăcat imediat de braţ şi împingându-mă lateral (aşa mergea ea), mi-a spus câteva versuri populare, din care nu mi-a rămas mare lucru. Legătura sufletească am realizat-o

Miercurea Ciuc, Arad, Oradea, Văcăreşti. A fost eliberată la 28.07.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole penale din A ANP.

mai târziu, după revenirea ei din spital, unde fusese internată pentru pneumonie. Din motive necunoscute, deşi avea 25 ani condamnare tot pentru poeziile lui Gyr, fusese introdusă în camera noastră 101 cu pedepse mici.

Atunci am putut sta de vorbă. Mi-a mărturisit despre aprinsa ei nevoie de singurătate (Doamne, cât o înţelegeam!) şi despre poezia aceea, pe care numai între zidurile închisorii a înţeles-o:

Şi când privesc la viaţa-mi,
îmi pare că ea cură
încet, repovestită de o străină gură,
ca şi cum n-ar fi viaţa-mi,
ca şi cum n-aş fi fost...

Identitatea aceloraşi trăiri m-a făcut să întrezăresc ceva din clocotul ei sufletesc. Altfel, avea ceva de cal sălbatic, în imposibilitate de-a suporta zăbală. Se zice că la Arad, când anchetatoarea a încercat s-o umilească, bătându-şi joc de activitatea ei din trecut, de singurătatea ei (soţul era de mulţi ani la Aiud), Despa i-a răspuns cu aprindere: „A fost cea mai frumoasă perioadă din viaţa mea“. închisoarea totuşi o suporta greu şi uneori se întâmpla să plângă fără a se putea stăpâni. în materie de credinţă însă nu ne-am putut întâlni. Spre surprinderea mea, am constatat că judecă prin filiera raţională. A stat puţin la noi. La scurt timp s-a reîmbolnă- vit, de data asta de TBC, fiind internată la spitalul Văcăreşti.

Afară, am reîntâlnit-o de câteva ori. La început prietenoasă şi caldă, apoi distantă şi rece, chiar cu o nemărturisită ostilă condamnare pentru unele evenimente din viaţa mea personală. Fiind la fel de orgolioasă, am ocolit-o ostentativ. Acum însă... sunt sigură că, de acolo unde se află, mă înţelege...

Despre doamna Bumbăcescu am mai pomenit. La fel ca familia Zamfiroiu, şi ai ei (soţ, fiu, fiică) erau închişi pentru discuţii duşmănoase şi ajutor legionar, cu pedepse de la 15 ani în sus. Având de fapt motive reale, doamna Bumăcescu îşi compusese o figură de martiră. Totul în ea respira smerenie, blândeţe şi ascultare, în special faţă de cei de-afară, care trebuiau să-şi dea seama că ea nu le poartă nici o pică pentru că i-au întemniţat copiii. în consecinţă, atât glasul cât şi zâmbetul ei avea o dulceaţă deosebită când se adresa domnului plutonier, şi avea o expresie de fericire când deschidea gura domnul comandant. Pe noi, cele „înrăite“, ne apostrofa că n-am fost vesele, mai exuberante faţă de „înalta faţă“. Cu această ocazie, Elena ne spunea ironic: „Am fost condamnată la muncă forţată, nu la râs forţat“.

Lipsită de simţul umorului, era veşnic indispusă, căutând permanent ceva tragic, chiar şi în micile noastre bucurii. Tot ca o expresie a devotamentului său, muncea mult, până la epuizare. Deşi făcuse o eczemă la mâini din cauza nylonului cu care lucram şi o hipertensiune care se ridica până la 25, nu accepta să renunţe la atelier.

A fost nevoie de intervenţia aproape forţată a medicului ca s-o oprească în cameră. Fiind de profesie gospodină, ne asasina cu curăţenia, iar pentru plăcerea domnului plutonier, deşi ne era greu, ţinea morţiş să „mocirlim“ zilnic, dimineaţa, cimentul de pe podeaua camerei.

Fiind şefa camerei, după discuţii aprinse şi păreri contradictorii, am decretat că spălatul cimentului se face doar săptămânal. în semn de protest şi-a băgat mâinile bandajate în găleată, ca să se apuce să spele pe jos. Fireşte că n-am lăsat-o, dar în felul acesta ne-a obligat să frecăm zilnic

camera. Devenise extrem de susceptibilă. I se părea că cele din cameră o discută că e scutită de corvezi, aşa că într-o zi a izbucnit nervos şi s-a repezit să apuce hârdăul cel mare. O perioadă, fiind bolnavă, a stat numai cu Despa în celulă, ceea ce a fost pentru aceasta un adevărat chin.

Cântecul închisorii

Jelui-m-aş şi n-am cui
Jelui-m-aş codrului.
Codrul are frunză verde
Dar pe mine nu mă vede
Nu mă vede, nu mă crede...

Foarte ciudat cum din adâncurile subconştientului, în anumite momente, urcă spre corzile vocale melodia cea mai adecvată stării sufleteşti în care te găseşti, pe care cuvântul n-ar fi fost în stare s-o exprime. Cântam înainte de a-mi conştientiza starea interioară. Ca în toate cele ce se derulau în acele condiţii, exista în această stare o încărcătură emoţională deosebită. Parcă întreaga fiinţă se scurgea în notele acelea. Astfel, fiecărei perioade din timpul detenţiei i-a corespuns o anumită melodie sau chiar mai multe. Aşa de exemplu, lunile trăite cu Mia, în după-amiezele aurii de toamnă, când măsurăm celula aşteptând cu inima strânsă apropierea orei de anchetă, îmi venea în minte un fragment din partea I a *Simfoniei* lui Cesar Frank. Există în ea o frază apăsătoare, monotonă, grea cu o tristeţe parcă disperată, dar calmă, deşi fără scăpare. Ce vii sclipeau atunci frunzele plopului, ce violent era

albastrul cerului, cum tremurau 425

rămurelele şi ce grea ne era existenţa! După eliberare, când am reauzit-o, nu mi-a mai spus nimic. Acolo, eu eram instrumentul.

De la Mia am învăţat *Feuilles mortes*[213], care-mi amintea de un amor pierdut. La „cavou", Mia şi Ina erau afone şi când cântau îţi venea să evadezi. Acolo mi-a venit în auz cântecul din *Azilul de noapte,* al lui Maxim Gorki: *„soarele răsare şi apune,/ dar în închisoarea mea e întuneric'.* Tot acolo mi-am reamintit de *Valsul nebunului,* pe care mi-l cânta tata la chitară. Intermezzo-ul meu romantic din închisoare a avut ca motiv cantabil valsul din *Moulin Rouge.* După procesul meu, n-am fost în stare nici să vorbesc, nici să vărs o lacrimă, deşi mă ardea fizic în coşul pieptului. M-am trezit cântând o melodie care exprima mai mult decât orice manifestare de durere. Nu mi-o mai amintesc.

La Jilava mi s-a cuibărit cântecul „O *vioară cânta, lângă inima mea"* – continuarea în cuvinte n-o ştiam. Se termina însă cu un sfâşietor „niciodată".

Aradul a avut parte de ceva din *Balada Siberiei.* Mai târziu le fluieram *Ave Maria* de Schubert sau marşul funebru din *Simfonia a III-a,* ori *„Cântecul lui Solveig"*[214]*.* La anumite aniversări cântam din slujba de înmormântare, ceea ce le exaspera pe cele din preajma mea. Ştiu că la moartea maicii Mihaela am cântat *Cruce albă de mesteacăn.* Biata maică, n-a avut parte de aşa ceva...

în sfârşit, o gamă diversă. Eram câte puţin în ele, însă

213 Melodie a lui Yves Montand pe versurile lui Charles Prévert.

214 Arie din opera *Peer Guynt* (1875), de Edvard Grieg după o piesă de 426 Henrik Ibsen din 1867.

toate aveau o pecete de adâncă tristeţe, ca sufletul nostru.

în spatele momentelor de veselie, tremura tristeţea, iar râsul ţi se crispa, fiindcă *„cine plânge în fundul lumii, nu plânge acolo, plânge în mine“.* Şi mie îmi murise Moş Crăciun. De aceea mă învârteam într-o continuă gamă minoră. Aflasem în sfârşit răspunsul la întrebarea „ce e viaţa“.

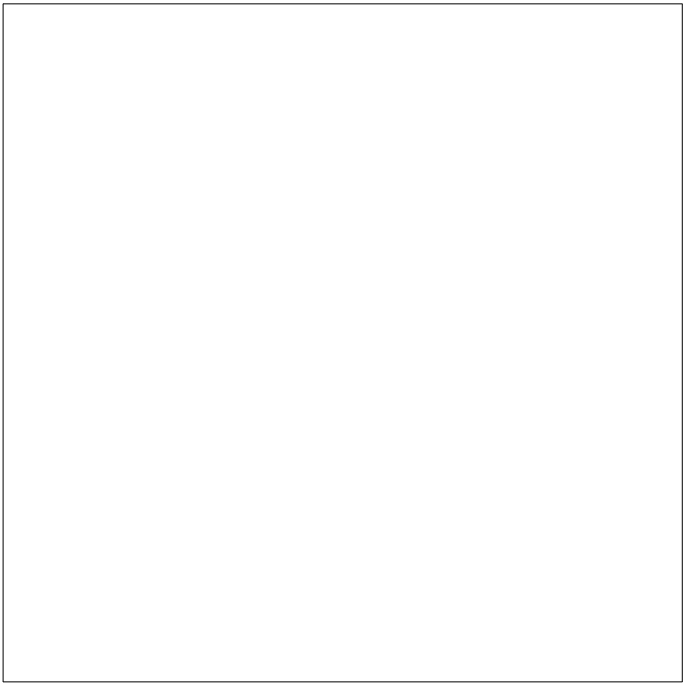

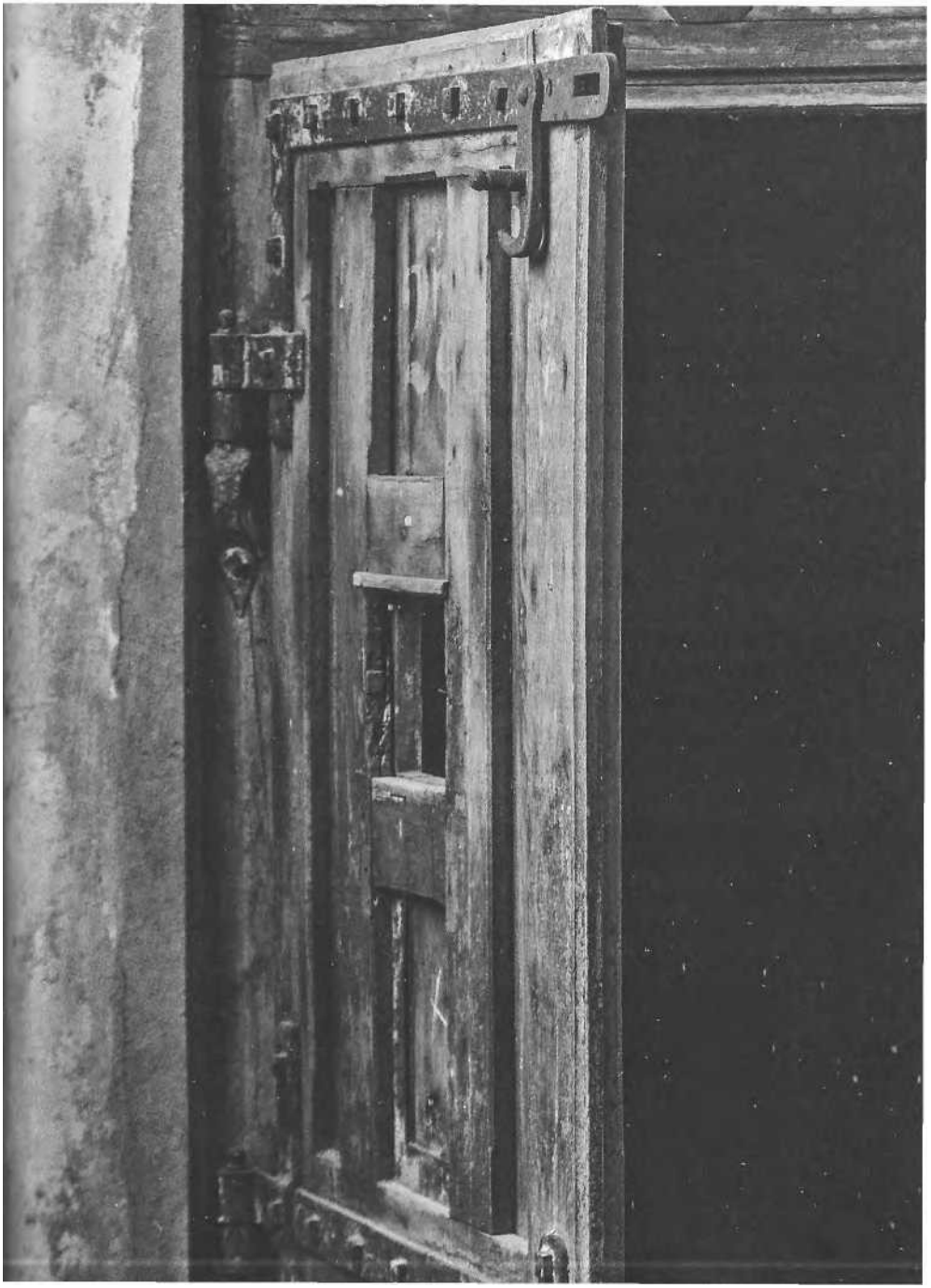

PARTEA A ŞASEA

ELIBERAREA

23 iunie 1964

„Acolo şezum şi plânsem...“ PS. 136

Eliberarea şi procesul au fost cele mai zguduitoare momente din toată perioada închisorii. Clipa eliberării am simţit-o ca pe o rupere dintr-un organism matern cu care ajunsesem să formez o unitate perfectă, având o singură inimă, plămân, vase. Eliberarea am trăit-o ca pe o sfâşiere lăuntrică şi mi-a trebuit mult timp ca să mă detaşez de această amintire. Am uitat foarte multe lucruri, însă pasul acela, unicul, pasul acela imens, după deschiderea porţii celei mari, cu trecerea peste hotarul dintre cele două lumi, nu-l voi putea şterge niciodată.

În primul moment, când a scârţâit cheia, m-a cuprins o teamă teribilă în faţa lumii „de dincolo“. Pentru mine viaţa de-afară îşi pierduse „gustul“. În închisoare găsisem o altă viaţă, de fapt adevărata viaţă. Ştiam cu certitudine c-o voi pierde în cotidianul exterior. Practic, şi voiam, şi nu voiam să ies. Numai că hotărârea nu-mi aparţinea. Prin urmare, în clipa aceea unică am închis ochii, mi-am făcut cruce şi am păşit pragul. Numai că doar corpul meu a făcut această mişcare. Sufletul meu nu se clintise din patul din celulă. Rămăsese acolo, fiindcă de fapt acolo era viaţa mea, acolo ardea focul meu interior şi de fapt aş putea spune că

acolo îmi găsisem „comoara“.

Oraşul – Oradea – a pornit să-l străbată o străină, un trup golit de „eu“.

Tot itinerariul nu mi-l amintesc. Ştiu c-am intrat într-o biserică. Mi s-a părut goală. Şi Dumnezeu rămăsese în spatele gratiilor. Am vrut să mă rog, dar n-am avut glas. M-am oprit apoi undeva pe malul râului, îndreptându-mă spre un copac. Toată închisoarea visasem momentul întâlnirii cu pomul acela, pe care să-l îmbrăţişez, să-l sărut ca pe un frate, să-i simt căldura sevei în palmă. Am întins mâna, dar degetele mele s-au întâlnit cu ceva dur, aspru şi uscat. Copacul pe care-l aşteptam rămăsese înăuntrul meu. Am pornit pe stradă într-o lume complet schimbată, deşi nu trecuseră decât patru ani. Femei cu rochii scurte viu colorate, tineri ţinându-şi iubitele de talie, totul îmi părea atât de străin, de departe. Colegele mele se încadraseră imediat, ca un peşte rearuncat în apă. Ţin minte că-şi făcuseră rost de un ruj, erau vesele, ciripitoare... La gară ne-a urcat educatorul care, plin de zâmbet, ne-a urat „drum bun“.

Numai că drumul de-ntoarcere mi s-a părut nespus de greu. în cursul nopţii toată lumea a stat la geam ca să revadă gările, lumea, luminile, libertatea. Eu am dormit buştean. La Aiud s-a urcat un „eliberat“. Avea o figură palidă, slabă, şi nişte ochi mari, absenţi, cufundaţi în orbite. Controlorul, vesel şi vorbăreţ, se apucase să-i povestească că de-acum s-a terminat cu Rusia, că „am întors oiştea“. Una dintre fete venise

înfricoşată să ne pună-n gardă, că avem de-a face categoric cu un provocator, care intenţionează să ne tragă de limbă. Controlorul a vrut chiar să ne dea şi o broşurică, în care ne arăta cum voiau ruşii să ne desfiinţeze şi să ne împartă (nu sunt singurii). De îngrozite ce erau, fetelor le venea să-şi bage degetele în urechi. în orice caz nimeni n-a acceptat să stea de vorbă cu el.

Mai aveam o ultimă speranţă: întâlnirea cu munţii, statornica mea pasiune. Numai că, Doamne, ce se întâmplase cu ei, de deveniseră atât de mici? Munţii mei din închisoare mângâiau cu vârfurile lor cerul. Aceştia parcă făceau parte

dintr-un decor prost de carton. Aşa încât le-am întors spatele, cufundându-mă în somn.

După ce am trecut de gara Ploieşti, a început o stare de panică, resimţită ca o gheară înfiptă în stomac. Până atunci prezenţa celorlalte mă învăluise, ca o ocrotire şi o siguranţă, încă mai făceam parte dintr-un „tot" liniştitor. Pe măsură ce se apropia momentul despărţirii, mă cuprindea o frică dureroasă, sfâşietoare. De acum trebuia să înfrunt singură „jungla". M-am aşezat la geam ca să nu fiu văzută, şi-am plâns cu sughiţuri de copil orfan.

Rămasul bun ni l-am luat în compartiment. Am sărutat- o pe buna şi draga mea Elena. De ea îmi era cel mai greu să mă despart. A fost omul care, fără să vrea, mi-a dat cel mai mult, prin ea însăşi. Ultimele cuvinte pe care mi le-a spus au fost: „Să rămâi aşa cum eşti". Greu sfat. Oare l-am urmat?

Pe prietena mea, domnişoara Măriuca[215], am condus-o până la intrarea în blocul unde locuia, vizavi de gară. La uşă ne-am mai îmbrăţişat o dată. Plângeam amândouă, fără să ne mai pese de cei din jur.

Şi totuşi, până la urmă a trebuit să rămân

215 Maria Crinescu, născută la 25.11.1907 în Slatina. A urmat Liceul Comercial şi a lucrat ca funcţionară. în 1945 a fost arestată timp de şase luni „pentru că a simpatizat legionari". A fost arestată la 16.08.1957 şi condamnată la 7 ani închisoare corecţională pentru „uneltire". A fost închisă la Jilava, Miercurea Ciuc, Arad, Oradea. A fost eliberată la 23.06.1964 prin decret de graţiere. Informaţii din fişele matricole din AANP.

singură. Tramvaiul şi apoi autobuzul m-au dus la destinaţia Chi- tila. Pe drumul spre casă am remarcat nişte copaci înalţi. îi lăsasem pomişori. De-abia atunci mi-am dat seama de trecerea timpului.

în curte, mama m-a întâmpinat plângând zgomotos. Primul meu gând a fost: „Cine-i femeia aceasta bătrână care plânge?“. A urmat apoi o perioadă grea de adaptare la viaţa „aerobă“, adaptare care nu cred că mi-a reuşit nici până în prezent.

Ceva din mine, ceva important, „rămăsese sub zidurile Troiei“.

X-
X- x-

Acel vis din închisoare, în care scoteam oameni din vâltoarea mării, s-a realizat. Am devenit medic psihiatru, calitate în care m-am străduit să salvez cât mai mulţi bolnavi din „valurile nebuniei“.

Mi-am trăit profesia ca pe însuşi sensul vieţii mele, nu ca un mijloc prin care să-mi câştig existenţa.

Dar despre această perioadă în volumul viitor.

INDEX DE ANTROPONIME

A
Acterian, Marietta-Sadova – 268,270,271,273,277,279,281,283-287,297,301 Albu, Susana – 28,29
Anania, Valeriu (Bartolomeu) – 318,361
Arnăuţoiu, Elena Ion – 30,34, 35
Arnăuţoiu, Ioana Raluca Voicu – 35, 247,265
Arnăuţoiu, Laurenţia – 35
Arnăuţoiu, Petre – 35
Arnăuţoiu, Toma – 35
Artzhofen, Kira – 365, 374, 383,412,413
Atanasiu, Elvira – 352
Atanasiu, Vochiţa – 352

B
Bădici, Elena (Lina Bădescu) – 269-273,277-283,286-289,291,296,298,300-302, 308,313,393-395,413
Bălteanu, Elena (Luluca) – 370
Blidaru, Gheorghe, anchetator – 87,88,234
Boca, Valentina -407,410,411
Boloşină, Raliţa – 262,263
Brăiloiu, Maria – 251, 252, 259, 260, 266
Bulancea, Maria (Bulea) – 319, 331, 350,406,413
Bumbac, Elena (Crina) – 329, 330, 346, 347
Bumbac, Ioana (Bumbăcescu) – 351,424

C
Calciu-Dumitreasa, Gheorghe – 45,46,180
Capon, Otilia – 122, 239
Carlyle, Thomas – 59
Călinescu, Ortansa – 279-283
Ceauşescu, Nicolae-74,119, 203,334
Chiriencu, Ecaterina (Coca) – 230
Chiriţescu, Marina (Ghega) – 26, 309, 310, 325,344, 377
Ciupăgea, Margareta – 352
Constantinescu, Coca (?) – 122
Cosma, Aurelia – 30,34-37
Cotiga, Traian – 278
Crainic, Nichifor- 180,389
Crăciun, Gheorghe -180
Creţu, Gherghina (Greta) – 375
Crinescu, Maria (Măriuca) – 359, 385,403,406,433
Cristea, Tudora – 27,28, 36
Cristescu, Maria – 34

D
Diamantescu, Sanda-Gabi (Sanda) – 242, 243,251,259,265,266, 310
Dumitrescu, Petra -158
Dumitriu, Florica (Dimitriu) – 186,187, 200, 261, 262

E
Enoiu, Gheorghe, colonel de Securitate – 62,75,87,88,92,122,156,157,177, 192,193,232
Érsek, Maria Dorothea – 23,32

F
Făină, Elena (Lenuţa Faina) – 315, 316,351

G
Gheorghiu-Dej, Gheorghe – 339
Giosanu, Elena (Eugenia) – 375, 376, 382, 396
Giosanu, Puiu – 26, 323,383,390
Golea, Ion – 26,310
Goma, Paul – 62
Grama, Simona (Simina) – 312,331,332, 372,373,378
Grancea, Maria (maica Maftidia) – 342,351,360,361,367
Greceanu, Ana-Maria – 230
Grida, Elisabeta – 374, 375
Gurău, Vasilica (maica Veronica) – 120,151,169,193, 274, 276, 277, 291
Gyr (Demetrescu), Radu – 74,180, 271, 294, 371, 374,395, 399,403,417,423

H
Hanuţiu, Medeea – 74,197,198,200,203,309
Henţiu, Eugenia – 30,32,37
Hruşciov, Nikita Sergheevici – 258

I
Imbrescu, Ilie – 10,16,19, 71, 75,186, 188, 201,202,204,271, 272 Iordache, Maria (maica Mihaela) – 275
Iován, Ioan (Corneliu Silviu) – 275

J
Juriari, Ecaterina – 26,27

K
Kiss, Ioan, căpitan de Securitate – 38

L
Lipan, Ecaterina (Titi) – 335,349, 365, 370,402-404,406

M
Marin, Ana-Maria (Bobi) – 291,308,338
Maurer-Manoliu, Rozalia – 261

Mămăligă, Leonid – 9,45
Mămăligă, Xenia (Nina) – 9,10,19, 20, 38,43-47,71,77,101,103,178,179,181, 182, 184, 186, 200, 202, 204, 206, 207, 210, 221, 252, 267-274, 277, 284, 289-291, 293, 294, 296, 301, 303, 304, 308-310, 329, 344, 362, 368, 369, 370,376,379-381,385,391, 392,397,406
Mărăşescu, Aurelia (Lili) -391,397,402
Mihalache, Ion -119
Mihăilescu, Gheorghe, anchetator- 101,103,134,177,179,181,196,199,206, 207,209, 210,271
Miller, Elisabeta – 254-256,262,265
Morgan (?), Mia – 67,68, 72, 76, 77,80, 82,85-97,103-106
Morgan, Paul-94
Mureşan, Mircea (Murăşanu) – 78, 99,103,182,197,198,200,203,207,233
Muscalu, Maria (Mioara) – 371,372

N
Nicolau, luliana Angela (Nicolaua) – 393, 394
Nicolicescu, Natalia (Nataliţa) -39,330,346,347,370,390,397,403,415
Nistor, Georgeta (Geta, Gloaba) – 417-421

O
Olaru, Despa – 421-423,425
Oprişan, Constantin – 312,372
Oprişan, Constanţa – 312,330-332,372,373,378

P
Papini, Giovanni – 60
Pătraşcu, Maria Lucia – 347-349
Penescu, Fulvia -118-120
Penescu, Ileana -117-120
Penescu, Nicolae – 117-119
Plop, Maria – 35
Plopeanu,Tatiana (Tina) – 287-289, 291, 300,384, 385,391,397,399,406
Policrat, Libertatea Cecilia – 133,155
Policrat, Radu-Rene-130-139,155,156
Pop Săileanu, Aristina – 27
Praporgescu (Codreanu), Elena-Lilica – 338
Predescu, Ana (Ani) – 366, 368, 377,422

R
Răduleanu (Babcenco), Boris – 7,9,12,13,15,16,19-21,43,46,50,56,69,71-73, 75-77,79,90,92,98,101,102,110,114,176-179,182,184,186-190,192,193, 198-208,210,219,221,222,228,274, 275,295,297,396,426

Răduleanu, Mihai – 12,13,19-21,43,
55,57,58,101,102,110,114,176,178,179,
181,184,185,198, 264, 295
Râmboiu, Septimiu – 78
Regele Mihai – 22
Reguneanu, Iuliana (Tatiana Egunova) – 151,152,230
Reiter, Edith-Maria – 242, 243, 246,247, 253, 258,264, 265, 268, 303
Rubanschi, Vera – 253-256
Rusu-Ardeleanu, Adriana – 367,379

S
Sevianu, Igor-91-93
Sevianu, Monica – 91-93
Sima, Horia – 94, 204
Sima, Maria – 256-258
Sporea, Ion (?), anchetator al Securităţii – 73, 75, 76, 79, 80, 87,101,149,
171, 172,214-216,234
Stalin, Iosif Vissarionovici – 22,69,70,124,137,138,185,186
Stănicel, Maria -415-417
Stăniloae, Dumitru – 19,201
Stanuleţ[i]u, Viorica (Angela) – 39,400,403-406,412
Stoica, Ciprian – 77,215,216,234

T
Turtureanu, Aurelia (Turianu) – 319,331,349,350
Turtureanu, Victoria (Turianu) – 319,331,349,350

V
Vasilache, Aneta (maica Nicodema) – 18,386-388,395,398,399,403
Vărzaru, Antoaneta (?) – 121,122
Vărzaru, Gheorghe (?) – 121,122

Z
Zamfiroiu (Zamfirescu), Elena – 341, 342, 397,406,424
Zamfiroiu (Zamfirescu), Rodica – 331,341,342,424
Zelea-Codreanu, Corneliu (Căpitanul) –
100,159,160,166,182,183,204,318, 338,395,396

INDEX DE TOPONIME

A
Aiud, Pentenciar- 19, 56, 74, 75, 77, 93,131,180,186, 201, 261,271,
280,295, 323, 342, 343,347, 357, 395,401,420,423,432

Arad, Penitenciar – 9, 24, 25, 35, 71, 230, 256, 261, 276, 291, 304, 306, 310, 312, 315,319,329,338,341, 342,347,352,356,359,360,363,364,366,370, 374, 376,379,386,393,402,413,415-417,419,422,423,426,433

B

Basarabia – 12,13,58,123,161,186, 203, 205,206,230,256, 309, 310, 319, 366 Bălţi – 56
Bărăgan – 119, 288, 344, 397,418
Berlin-22,100
Braşov, închisoare – 25,60-63
Bucovina de Nord – 12,374
Bucureşti – 10,13, 24, 34, 45, 63, 75,102,116, 124, 125,131,135, 145,164, 201, 287,375, 383
Bucureşti, Institutul de Expertiză Medicală – 277, 381
Bucureşti, Liceul Gheorche Lazăr- 13

C

Canalul Dunăre-Marea Neagră – 58,59, 323
Caransebeş-44
Cehoslovacia -41
Chitila – 13,186, 200,213,304,433
Cluj – 14, 70,77,182,184,185,199, 233,263
Cluj, Facultatea de Medicină – 14,70
Cluj, Penitenciar – 25, 28
Cotul Donului -13
Craiova, Penitenciar – 25

D

Dumbrăveni, Penitenciar – 25

F

Filaret-303
Franţa -9,10,41,45, 51,104,129,163

G

Galaţi, Penitenciar – 25
Germania – 253,255, 276
Gherla, Penitenciar – 55, 62, 77, 78,275

I

Iaşi, Penitenciar – 25
India-41

Î

înscenarea de la Tămădău – 117,118

J
Jilava – Fortul 13 – 9. 19. 24. 25. 30. 35. 55. 56. 71. 77. 94. 107. 112. 117. 131, 150-152,158,201, 221,227, 230,234, 251,255, 257,261, 262,279, 280,287. 291,305,310-312,319,323, 326,329,338,341, 342,347,352, 353,366,372, 374,376,379,386,400,402,406,407,413,417,421,426,433

L
Lugoj – 13,14,44, 70,185,186,201, 304

IVI
Malmaison, închisoare, centru de anchetă – 24,181
Mănăstirea Viforâta – 342
Mănăstirea Vladimireşti – 120,274,275
Miercurea Ciuc, Penitenciar – 24, 25,34,35,40,74,107,251,255,261,265,280, 283,310, 312,315,319,320, 329,330, 342,344, 347,351-353,357,365,366, 370,372, 374,379, 384, 386, 393,395,400,406,410,412,414,417,422
Mislea, Penitenciar – 24, 33-35, 40, 255, 279, 287, 291, 315, 330, 338, 342, 353, 402,407

Oradea, Penitenciar – 9, 18, 25, 32-34, 38, 71, 230, 245, 257, 261, 281, 287, 310, 312,315,319,328,338,341,343,352,356,366,370,374,376,386,393,400, 402,407,416,417,422,433

P
Păclişa, Sanatoriu – 7,9
Piatra Craiului – 15,58
Piteşti, Penitenciar – 25,35,312,324,342
Poiana Mărului – 15,77,378,399,406
Prut – 13

R
Rahova, Centru de Anchetă – 24,155
Răduleni – 55
Republica Democrată Germană / RDG – 41
Republica Populară Română / RPR – 55,58,309

S
Siberia – 12,123
Suceava, Penitenciar – 25
Săpoca-411

T
Târgşor, Penitenciar-77,78,99,100,182,215,338
Târgu Mureş, Penitenciar – 25
Timişoara, Penitenciar – 25

T
Ţinutul Herţa -12

U
Uniunea Sovietică / URSS – 12, 22,41,123,130, 204
Uranus, închisoare, centru de anchetă – 9, 24-26, 56, 63,66, 74,181, 232, 238, 240, 245, 277, 291, 302,333, 334

V
Văcăreşti, Penitenciar (spital penitenciar) – 24, *TI,* 34, 75, 121, 131, 151, 255, 275,287,291, 310,315,330,347,352, 376,417,422,423
Vorkuta, lagăr – 123,124

INDEX DE EVENIMENTE, ORGANIZAŢII ŞI PUBLICAŢII

A
Armata Roşie – 22,141

C
Cetăţui – 288
Conferinţa de la Yalta – 130
Crimă de uneltire (împotriva ordinii sociale) – 9, 27,40, 55, 71,72, 94,117,121, 122.131.133.158.201.230.255.257.261.262.269.275. 279.280.287. 312. 315,319, 329-331, 341, 342, 347, 349,350-352,366,367, 370, 375, 386, 393, 400,402,407,416,417,421,433

D
Decret de eliberare/graţiere – 26,40, 78, 94, 201, 230, 242, 251, 257, 261, 262, 269,275,280,287,309,310,312,315,316,319,329,331,342,348,350,352, 367, 370,375, 376, 393,400,402,407,416,417,433
Domiciliu obligatoriu (d.o.) – 24, 31,119, 338, 373,397

F
Fii lui Dumnezeu, organizaţie religioasă – 255
Frăţiile de Cruce – 99,312

G
Glasul Patriei – 389,398

I
Internare administrativă – 23, 25, 78, 291,308, 309, 338, 350

J
Jaful de la Banca Naţională – 93

M
Martorii lui Iehova -21,25,29,257
Ministerul de Interne / MAI – 23, 24, 78, 94,181, 201, 308, 319,323,342
Mişcarea Legionară – 15-19, 21, 72, 74-77, 92, 94, 99, 116, 142, 162, 179,

180,
' 182, 186, 187, 200-202, 204, 206, 234, 245, 252, 267, 269, 276, 278, 279, 281,282,286-289,296,309,310,312, 313,315,318-320,330,339,344-347, 361,369, 370, 372, 374, 375,386, 389, 396,398,407,409,411 - 413,415,424

N
Nazism-22, 25
NKVD (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne URSS)- 12,204

P
Partidul Comunist din România / Partidul Muncitoresc Român – 22, 43, 60, 91, 115,125, 258,339
Partidul Naţional Liberal / PNL – 131
Partidul Naţional Ţărănesc / PNŢ- 117-118
Piteşti, „experiment" – 252, 324, 395 Partizani – 67

R
Radio Europa Liberă – 46
Radio Vocea Americii – 130
Reeducare – 18,38,180, 312,324,328, 380,390,391,395,396,399
Revoluţia din 1989 – 10,43,130,257
Revoluţia din Ungaria – 141,174,317 Rezistenţa armată – 67
Rugul Aprins-201

S
Scânteia – 383
Securitate / Direcţiunea Generală a Securităţii Poporului – 7, 9,10,15,19,23, 28, 37, 38, 40-42,44-46, 55, 70, 88, 90, 92,116,119,130,131,142,147,188, 203,229, 239,296,304,315,338, 374
Sfat Popular-57,60, 258
Spiritism – 21,112,136,142-145

U
Uniunea Tineretului Comunist / UTC – 69
Uniunea Tineretului Muncitoresc / UTM – 14,185

Cuprins

STUDIU INTRODUCTIV
Fata „Călătorului” sau despre viaţa Galinei Răduleanu / 7
ALINA URS

REPETIŢIE LA MOARTE
... DIN SPATELE GRATIILOR

Cuvânt înainte / 51

PARTEA ÎNTÂI
Arestarea / 54

PARTEA A DOUA
Uranus / 66

PARTEA A TREIA
Jilava / 238

PARTEA A PATRA
Arad / 306

PARTEA A CINCEA
Oradea / 356

PARTEA A ŞASEA
Eliberarea / 430

Index / 435

Pentru mine, bătaia Destinului a răsunat într-o dimineaţă strălucitoare de septembrie...

Şi când gândesc la viaţa-mi, îmi pare că ea cură
încet repovestită de o străină gură,
Ca şi când n-ar fi viaţa-mi, ca şi când n-aş fi fost.
Cine-l acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi ţin la el urechea – şi râd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Pare c-am murit de mult.

MIHAI EMINESCU, *MELANCOLIE*

1952 – Galina
Răduleanu, după
eliminarea din liceu.

Jos: 1957 – împreună cu Xenia la peştera Sfintei Teodora de la Sihla, Neamţ.
Sus: 1956 – Cu tatăl, Boris Răduleanu, părintele Ioachim şi vieţuitorii mănăstirii Cetăţuia, Argeş.

1956 – La Cluj, împreună cu Boris Răduleanu şi o colegă de liceu.

1958 – Galina
Răduleanu ei fritóle
Mihai, studenti.

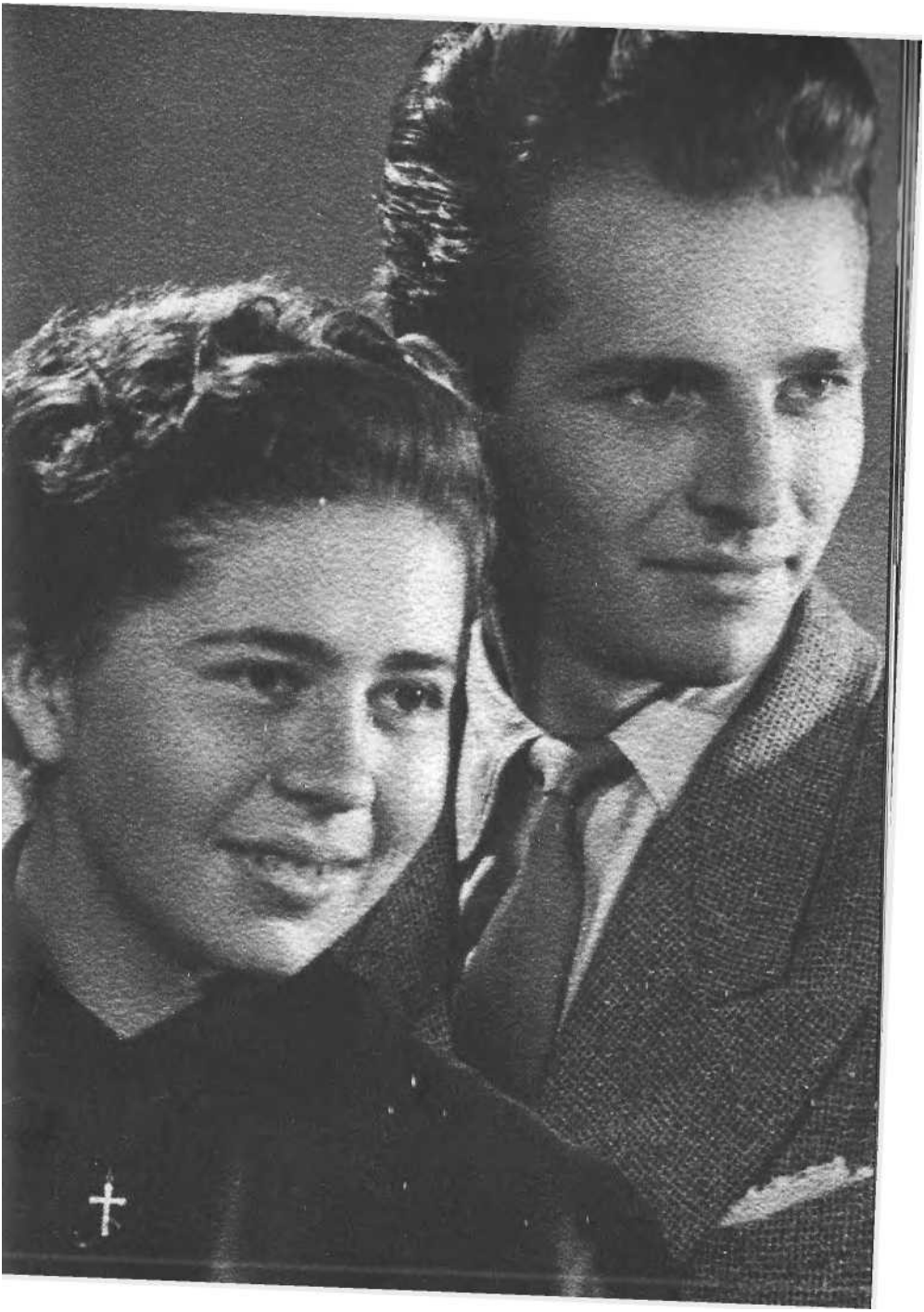

1960 – Manuscrisul cu poeziile preotului Ilie Imbrescu, găsit în fotoliul Xeniei Mămăligă, în timpul unei percheziţii a Securităţii.

Fotografie din dosarul informativ al Xeniei Mămăligă, ACNSAS, Fond Informativ, dosar nr. 161516, voi. 1, f. 38.

- 50

Cojocul lucrat de mama Galinei Răduleanu, ce îi va salva viaţa în timpul detenţiei politice.

Sus: 1967 – „Tata şi cu mine.
Eu am rămas sub zidurile Troiei.”

Jos: 1967 – Pe vapor spre Sfântul Gheorghe.

1968 – Galina Răduleanu şi Boris Răduleanu, la Rarău.

1970 – Medic la Săpoca.

1975 Schitul Cetăţuia,
Argeş.

Sus: 2015 – Galina Răduleanu, ghid la Fortul 13, Jilava.

Jos: 2006 – Biserica Sapienţei, cu obştea şi Părintele Gheorghe Calciu.

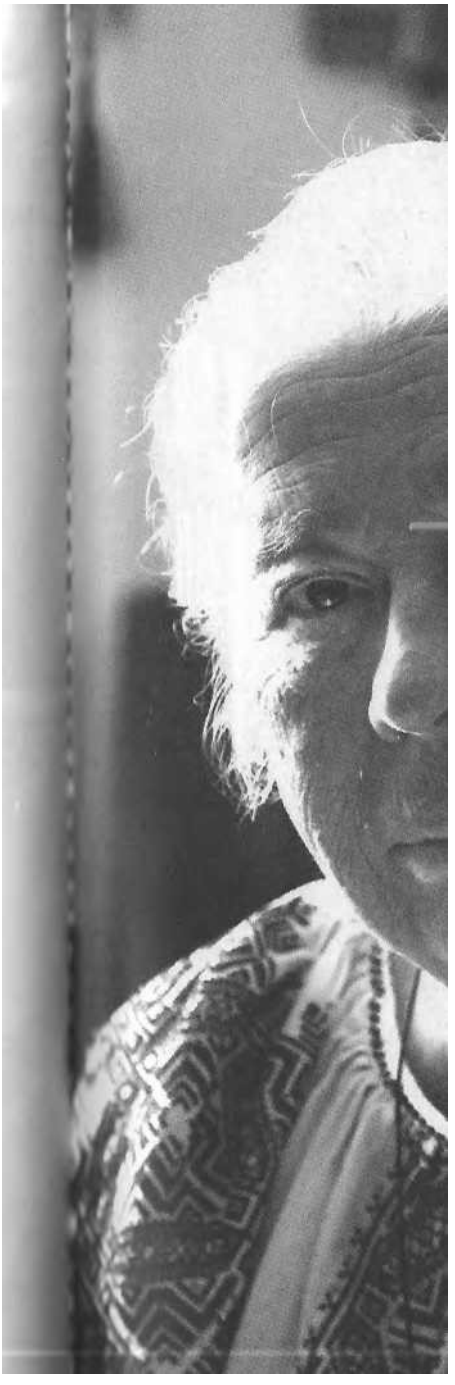

2015 – Galina Răduleanu, în ie de Dâmboviţa.

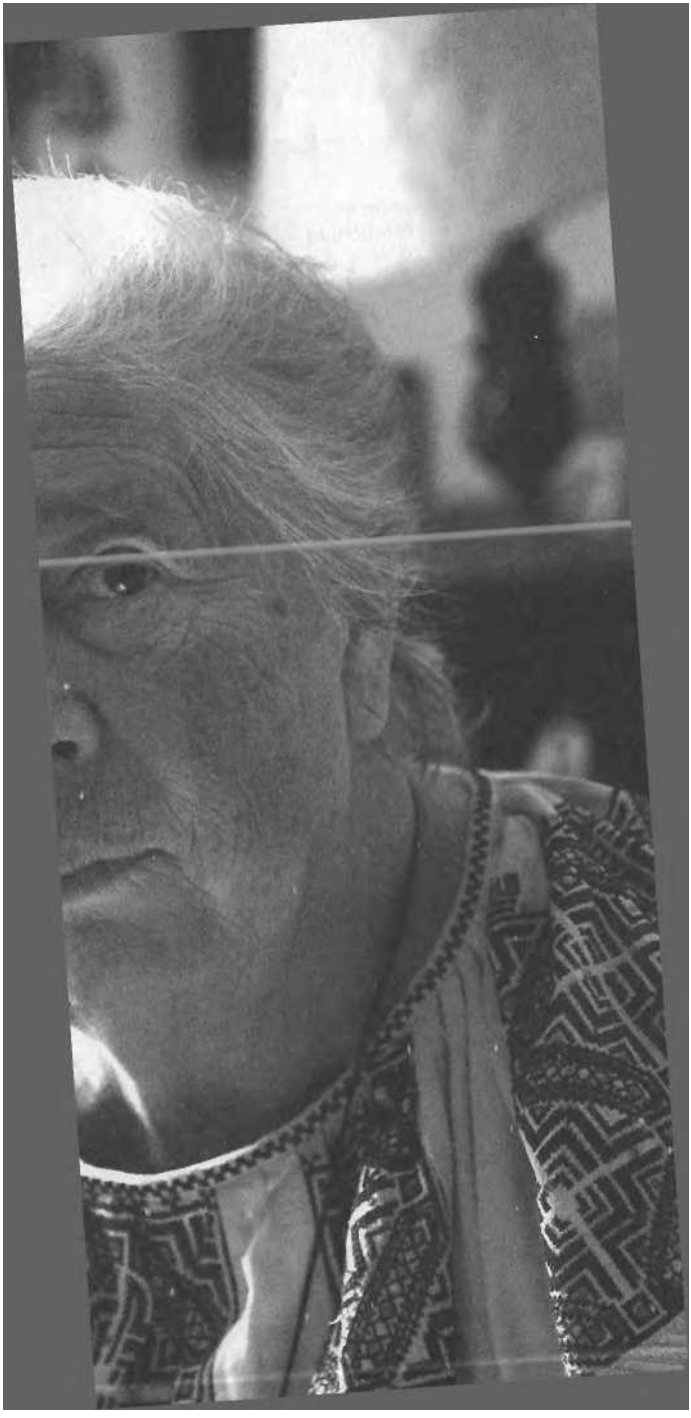

MÂNU llt
SCRIS EDITURA

Str. Negru Vodă 30
Piteşti, România
0774 651 257
contact@edituramanuscris.ro
comenzi@edituramanuscris.ro edituramanuscris.ro

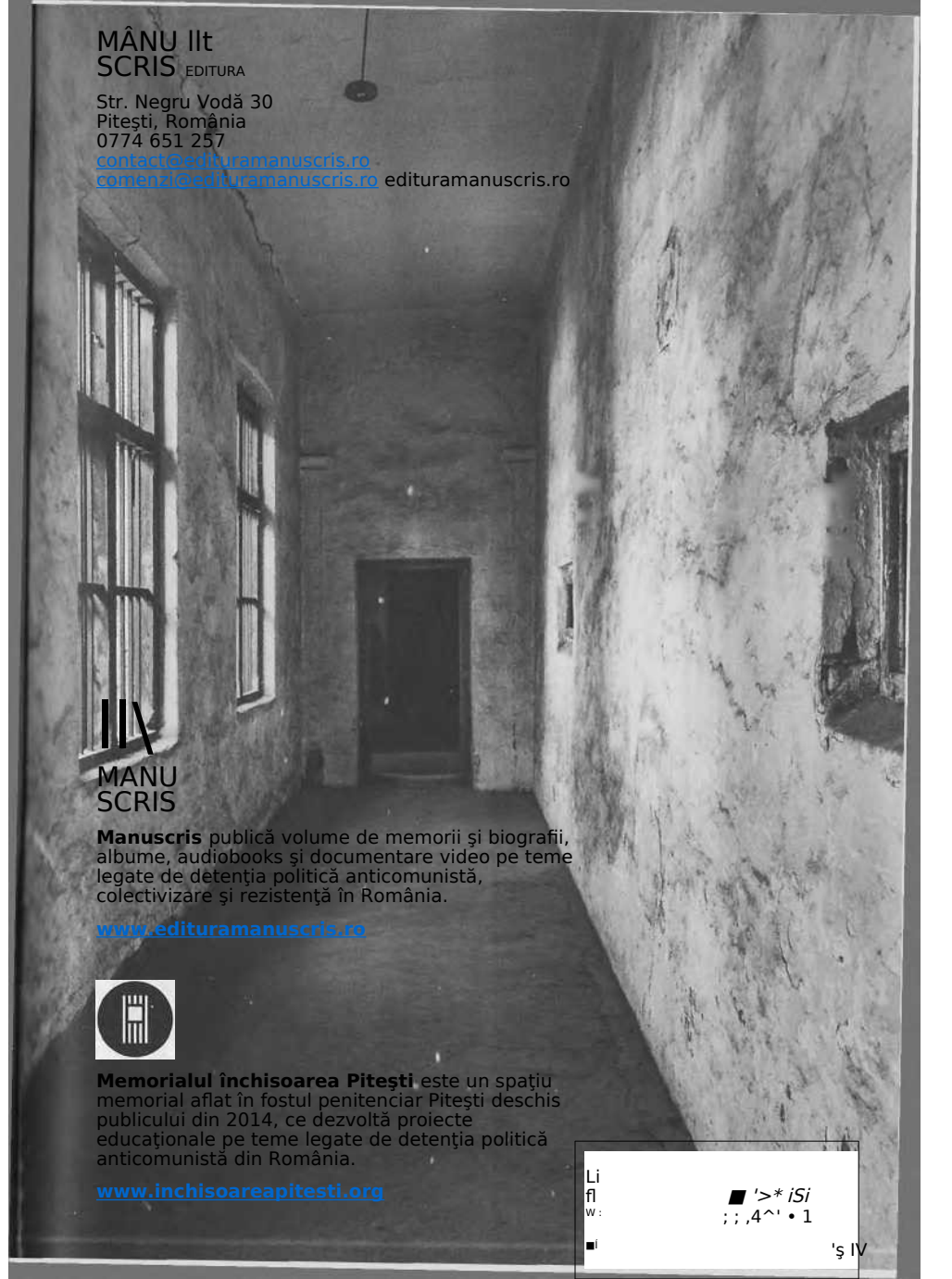

MANU
SCRIS

Manuscris publică volume de memorii şi biografii, albume, audiobooks şi documentare video pe teme legate de detenţia politică anticomunistă, colectivizare şi rezistenţă în România.

www.edituramanuscris.ro

Memorialul închisoarea Piteşti este un spaţiu memorial aflat în fostul penitenciar Piteşti deschis publicului din 2014, ce dezvoltă proiecte educaţionale pe teme legate de detenţia politică anticomunistă din România.

www.inchisoareapitesti.org

Li
fl
w:

■ '>* iSi
; ; ,4^' • 1

■i

'ş IV

în 2016 se împlinesc cinzeci de ani de când Galina Răduleanu a terminat de scris memoriile de faţă.

Astăzi, autoarea lor nu se mai recunoaşte pe sine în „Repetiţie la moarte...”. I se pare că omul care a scris-o, fata care visa să exploreze locurile albe de pe harta lumii, nu mai există.

Vorbind cu ea într-o seară de iulie, după rememorarea plină de vervă a câtorva călătorii remarcabile făcute după 1989 în America Latină, a exclamat: „Vedi Peru e pol muori!”

Dar, după un moment de pauză, a adăugat că totuşi a mai rămas un loc pe glob unde visează să ajungă: Insula Paştelui.

[3] Direcţia Generală a Securităţii Poporului sau Securitatea, cum era denumită în epocă, a fost înfiinţată de regimul comunist la 30 august 1948. Obiectivul principal era „apărarea cuceririlor democratice şi asigurarea securităţii Republicii Populare Române contra uneltirilor duşmanilor din interior şi exterior“ (Decretul nr. 221 pentru înfiinţarea şi organizarea Direcţiunii Generale

a Securităţii Poporului din

[4] Boris Răduleanu (fost Babcenco), preot, tatăl Galinei şi al lui Mihai Răduleanu. S-a născut la 2 octombrie 1905 în Izbeşti, Basarabia. A absolvit Facultatea de Teologie şi Facultatea de Litere şi Filozofie din Cernăuţi în 1931, iar în 1932 a fost repartizat la parohia din satul Răduleni (Soroca), după care şi-a luat şi numele. A studiat teologia şi la Paris, unde a fost trimis în 1936 cu o bursă, iar după ce s-a întors în ţară a avut o bogată activitate publicistică. în 1940, odată cu cedarea Basarabiei s-a refugiat cu familia la Craiova, dar s-a întors în 1941 la Bălţi, împreună cu armata română, preluând parohia bisericii Sf. Nicolae din Bălţi. Mai apoi a servit şi pe front, în ciuda faptului că nu era preot militar. După 1944 s-a refugiat pentru a doua oară, la Lugoj, iar în 1948 s-a mutat în Bucureşti. La baza arestării, petrecută pe 14 martie 1960, a stat atât activitatea sa din perioada interbelică şi din timpul războiului, dar şi atitudinea sa de după 23 august, preotul Răduleanu refuzând să se conformeze restricţiilor impuse de regimul comunist

asupra preoţilor. A fost condamnat la 15 ani de temniţă grea. A fost închis la Uranus, Jilava, Aiud, şi Văcăreşti şi eliberat la 29.07.1964. A fost urmărit de Securitate până la căderea regimului, ultimul raport de la dosarul său informativ fiind datat 19 octombrie 1989. A murit în decembrie 1990. Interviu cu Galina Răduleanu, realizat de Alina Urs, 29 septembrie 2016, Bucureşti. Vezi ACNSAS, Fond Informativ, dosar

[10]Gheorghe Enoiu (1927-2010), colonel de Securitate şi director al Direcţiei de anchete penale între anii 1963 şi 1967. A participat la anchetarea unora dintre cele mai celebre „loturi" de arestaţi din perioadă: grupul Vasile Luca, „reeducatorii" de la Piteşti, studenţii arestaţi în urma protestelor din toamna anului 1956, suspecţii de jaful Băncii de Stat a RPR din 1959. Era recunoscut pentru violenţa de care dădea dovadă în timpul interogatoriilor: lovea deţinuţii cu pumnii şi cu picioarele, mai ales în cap; pentru a nu se murdări de sânge, se dezbrăca până la brâu şi se acoperea cu un cearşaf. Paul Goma a

mărturisit că Enoiu l-ar fi bătut pe unul dintre colegii săi de facultate, Negrea Ştefan, până când acesta a înnebunit şi s-a sinucis „l-a bătut în cap, în cap, în cap, până a înnebunit şi s-a spânzurat, la Gherla“. Cercetările întreprinse de IICCMER arată că Enoiu a fost ofiţer al Securităţii până în 1989; în 1997 s-a pensionat, după ce a lucrat ca jurist la Aeroportul Otopeni. Vezi Octavian 62 Roske (coord.), *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist.*

[29] Corneliu Zelea-Codreanu (13 septembrie 1899, Huşi – 30 noiembrie 1938, Tâncăbeşti, Ilfov), supranumit „Căpitanul“, lider fondator al Mişcării Legionare (organizaţie politică de extremă dreapta). S-a născut în Bucovina, bunicul patern având numele de Zilinschi, nume pe care tatăl, profesor de liceu, l-a schimbat în Zelea-Codreanu după ce s-a mutat în România. A urmat liceul la Huşi, iar apoi a studiat la Facultatea de Drept din Iaşi, unde

şi-a început şi activitatea politică. Din cauza actelor de violenţă, a fost exmatriculat de la Universitate, dar a obţinut diploma de absolvire din partea Facultăţii de Drept. Şi-a continuat studiile la Berlin şi la Viena, de unde însă s-a întors în ţară pentru a lua parte la protestele de natură antisemită ale unei părţi a studenţimii, care cerea impunerea *numerus clausus* pentru evrei la admiterea în învăţământul superior. Iniţial s-a alăturat profesorului său de la Facultate, A.C. Cuza, în creearea Ligii Apărării Naţional Creştine (1923), de care însă s-a despărţit, înfiinţând în 1927 propria sa grupare, Legiunea Arhanghelului Mihail. Ca lider al Mişcării Legionare, a câştigat treptat în popularitate, aparţiile sale spectaculoase (îmbrăcat în costum